

ב"ה

אין ליכט
פון תורה

ספר

מנורת המאור

נר ב'

בלשון הקודש
ואידיש

95

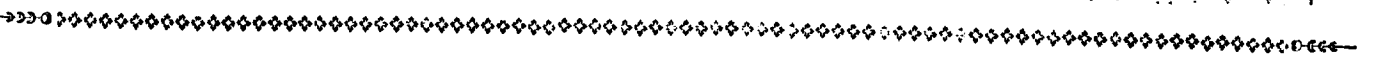
הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשמ"ז לפ"ק

חתימת נר ראשון

נושעל : מית חד מינייהו מן סיעולס וסכורס סאזיע לסס כסכיל ססרעו לנזור : מוזמן אותו הנמון לחיי העולם הבא . לפיכך כל מי שיש לו דעת להבין יביט ויראה איך חיי העוה"ז הבל ורעית רוח בכל מה שיעמול תחת השמש ואף על פי שיחמוד חיי הגוף יחשוב איך ימיו בצל עובר . וטוב לו לכנות או ליהרג קודם יומו ויחי לעולם נפשו . ולא שיחיה גופו זמן מועט ויהרוס אמונתו ויכרות נפשו לעד . על כן יש לו לאדם לפתוח עין שכלו וימאס בהבלי עולם הזה . ואל יקנא בשום אדם ההולך בדרך רעה ונפסדת לגוף ולנפש אע"פ שידמה שהוא מצליח לפי שעה וישים כל חשקו לאהוב ולעבוד לישם יתברך וללמוד מדותיו וללכת אחריהם וזכה וישג למעלה עליונה ויהעדן כמוב הנצחי במעלה עליונה שאין עולין לה אלא המזוכנים לה שנקראת ירושלים של עוה"ב . כדגרסינן במסכת בתרא פרק המוכר את הספינה דף ע"ה . מאי ועל מקראיה (ויטעו קודם פרשת אהרן נא לירידי בישיה דקרא וככל ה' על כל מכוני סר ליון ועל מקראיה עין יומם ועין וזוגם אש לכסה לילה כי על כל כבוד חופי . פסעים לזמות סוכות יראה על כתי סוכות) אמר לי יוחנן לא כירושלים של עולם הזה ירושלים של עולם הבא . ירושלים של עולם הזה כל הרוצה לעלות עולה ושל עולם הבא אין עולין לה אלא המזוכנין :

מראקט דאס זיינע טעג זיינן נאר וויא איין שאטן וואס פארט איבער . אונ עס איז בעסר פו דעם מענטשן צו עטארבין אדר צו גיררררר ווערן פו זיין צייט פדי זיין נשמה ואל אייביג לעבן . איידר זיין גוף זאל עטואש לייענר לעבן אונ דורך דעם צו שטערן זיין גלויבן אונ זיין נשכה פו שניידן אויף אייביג . דרום גיהער דר מענטש צו עפיין די אויגן פון שכל אונ זאל כמאס זיין די נארישקייט פון דער וועלט . אונ זאל ניט קנא זיין אין קיין מענטשין וואס גייט אין פיין ווען וואס דאס שאט צום גוף אונ צום נפש האטשע ער מיינט דאס ער איז גליקליך אויף אקורצע צייט נאר דר גאנצער פערלאנג זיינער זאל זיין צו ליבען אונ צו דינען גאט ברוך הוא אונ צו לערנן זיך זיינע מרות אונ צו גיין נאך זיי אונ דורך דעם וועט ער קומען צו דר העכשטע מעלה אונ וועט תענוג האבן פון דעם אייביגן גושט אויף דר העכשטע מעלה וואס אויף איר וועלן גיין נאר די וואס זיינן אן גבריים צו איר וואס זיא ווערט אן גרופן ירושלים פון עולם הבא וויא מיר לערנן אין בבא בתרא . עס שטייט אין פסוק ועל מקראיה גאט וועט אן בריישען אויף אירע גירופענע פון בארג ציון וזאגט רבי יוחנן ניט אזו וויא דער ירושלים פון דר וועלט איז דר ירושלים פון עולם הבא . דר ירושלים פון דר וועלט ווער עס וויל אהין אויף גיין גייט אויף . אבר דר ירושלים פון עולם הבא אהין וועלן נאר אויף גיין נאר דיא וואס זיינען אן גבריים דער צוא :

וערסיין אויף לערנן מיר אין דר גכרא תענית או טורנוסרופוס האט הרוב גימאכט דעם אולם דאס איז איין חדר אין בית המקדש איז גנור גווארן דיא גזירה אויף רבן גמליאל מען זאל אים הרגנן . איז ניקומען איין האר אונ האט זיך גישטעלט אין בית המדרש אונ האט גיאגט מען זוכט דעם מענטשין וואס האט אנרויסן נאר דאס האט ער געמיינט רבן גמליאל ווייל וויא דער נאר מאכט שוין דעם פנים אזוא מאכט רבן גמליאל שוין אלע מענטשן פון זיין דור . איז רבן גמליאל גינאנגן אונ האט זיך בהאלבן איז דר האר גינאנגן צו רבן גמליאל אין פר פארגענעש אונ האט גואגט צו אים ווען איך וועל דורך מציל זיין וועסטו מיך בריינגן לעולם הבא האט רבן גמליאל גואגט יוא . האט דר האר גואגט צו אים שוער מיר דרויף האט ער אים גשווארן . איז דר האר אויף גינאנגען אויף דעם דאך אונ האט זיך אראפ גווארפן אונ איז גשטארבין . אונ דאס ווייסן מיר ווען זיא זיינען גזר איין גיירה אונ איינר פון דיא הארן שטארפט זיינען וזיא ככמל די גזירה ווייל זיי זאגן גאט האט זיי גישטרעפט איבר די שלעכטע גזירה . איז ארום גנאנגן איין פת קול אונ האט גואגט דר האר איז אן גבריים לחיי עולם הבא : לפיכך דרום איטליכר מענטש וואס שכל צו פר שטיין דארף איין ווערן . וויא דאס לעבן פון דר וועלט איז נארישקייט אונ וויא איין ווינט אין אלע זיינע ארפייט וואס ער מוט אונטער דער וון אונ האטשע דר מענטש גלוקט צוא לעבין אויף דר וועלט זאל ער דאך

הנר השני

בסור מרע בדבור שלא יפער פיו בדבור של המא ונחלק לעשרה כללים :

כלל א' שלא ישב במושב לצים . כלל ב' שלא ידבר שקר . כלל ג' שלא יהנף . כלל ד' שלא יספר לשון הרע . כלל ה' שלא ילבין פני חבירו כרבים . כלל ו' שלא יגלה סוד . כלל ז' שלא יחזיק במחלוקת . כלל ח' שלא ימלא שחוק פיו . כלל ט' שלא יוכיר שם שמים לבטלה . כלל י' שלא ידבר בדברי חלול השם :

הקדמה לנר השני

האל יתברך שם פה לאדם כדי שירגילהו בדברים שיש בהם תועלת לגוף ולנפש . לגוף כמה שצריך למחיתו מסחורתו ופרנסתו ומאכליו ומשתיו ולבושו וכל צרכיו . ולנפש מה שמצווה בו כגון קריאת תורה שבכתב ותורה שבעל פה שהיא יסוד וקיום כל המצות . וג"כ להודות האל יתברך על כל המובות שעושה עמנו בכל עת ולברכו על כל הדברים שיהנה בעולם הזה ולהתפלל לפניו ולבקש ממנו חסד ולהתחנן לפניו בכל מה שיהא צריך לו בלב שלם ומעונה והוא ישמע אליו בדכתיב (תהלים קמח) קרוב ה' לכל קוראיו וגו' וכתוב (שם נא) לב נשכר ונדכה וגו' . ואם יזכה לעלות למעלה העליונה ללמוד תורה וללמדה ולדרוש ולהורות לנבוכים בשבת להם הדברים הנאים והמדות הטובות ולגנות להם הפחיתות אשריו ואשרי חלקן שהוא זוכה ומזכה לאחרים כלם יקראו בניו ומעשה ידיו

צו טאן פו אים אונ צו בעטין פון אים גנאר . אונ וואס ער דארף בעטי זאל ער בעטין מיט דעם גאנצין הארצין אונ מיט איין צו פראכן גמיט דענסטמאל וועט גאט צו הערן צו אים אזו וויא אין פסוק שטייט גאט איז גארענט צו אלע די וואס רופין אים מיט אמת . אויף שטייט אין פסוק . איין צו פראכן אונ צו שמויסן הארץ איז גאט ניט מכזה : ואם יזכה אונ ווען דער מענטש איז זוכה אויף צו גיין צו דער העכשטער מעלה . דהיינו צו לערנן תורה אונ צו לערנן זיא מיט אנדרע לייט אונ צו הרשנן אונ צו ווייזן צו די פאר אירשע לייט זיי זאלן גיין אין גיטן ווען דורך דעם וואס ער לויבט צו זיי די שיינע זאכן אונ דיא גוטע מרות . אונ איז מנהג די שלעכטע מרות . איז וואול אים אונ וואל זיין חלק דאס ער איז זוכה צו זיך

האל יתברך גאט יתברך האט גנעפן צום מענטשין איין מויל פדי ער זאל אים גיזויינן אין כויד וואס איז אנגין צום גוף אונ צום נפש . צום גוף וואס ער דארף היירין צוא זיין לעבן . צו זיין גישעפט . צו זיין פרנסה . צום עסין אונ טרינקען אונ קליידן אונ אלע זיינע פערערפענס . אונ צום נפש איז וואש ער איז גיבאטען פון גאט צו לערנען תורה שבכתב דאס איז חושב אונ עשירים וארבע אונ צוא לערנן תורה שבעל פה דאס איז משגות אונ גכרא וואס דאס איז דער גרונד אונ דר בשטאנדר צו וויסען פון אלע מצות . אונ אויף נוצט אים דאס מויל צו לויבן גאט אויף אלע מיביד . וואס ער מיט מיט אונ אין אלע צייט . אונ צו מאכין איין פרקה אויף אלע זאכן וואס ער האט הנאה פון זיא אויף דר וועלט . אונ הפלה

התינת נר ראשון

חלקי כולל וסוית ומתן כמנוקד: אראך בכך
 כלומר וזי זו סוף ספרה של מורה: כימא נשך
 מת ומתעטר: ויחיה ויכרה: כלכותא קמיעתא
 שתתקף לזמא ח' של המסול עליהם: קמניא
 חיליא בית חלול ומלא עפר: בלא מיכסא
 כלומר מוץ ק' הוליל ועליון חסה נהגה ולא
 עלה את עמך ותקול חלק עמסם: לאהרן
 ולבניו נלחם הפטיס כתיב מתהלך לאהרן ומתהלך
 לבניו וסכי נמי כסוס אחי נהג כלן שבוירי שמי
 כך סוף מופה בני דורו כלומר קלין שדורו מתקם
 נהגו ונלחו למר לו שלח יכירו בו חשי הסוף:
 טשא כתיב: אול הסגנון לבני רכן גמליאל

גדול בחיורתן מצאוהו לרבי חנינא בן תרדיון שהיה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהלות ברבים וס'ת
 מונחת לו בחיקו הביאוהו וכרכוהו בספר תורה שלו והקיפוהו חבילי זמורות והציתו בהם את האור
 והביאו ספוגין של צמר ושראום במים והניחום על לבו כדי שלא תצא נשמתו מהרה אמרה לו בתו
 אבא אראך בכך אמר לה בתי אלמלי אני לבדי נשרפתי קשה עלי הדבר עכשיו שאני נשרף וס'ת
 עמי מי שיבקש עלבוננו של ספר תורה יבקש עלבונני אמרו לו תלמידיו רבי מה אתה רואה אמר להם
 גיילים נשרפים ואותיות פורחות אמרו ליה פתח פוך ותכנה האש אמר להם מוטב שיטלנה מי שנתנה
 ואל היבל הוא בעצמו א"ל קלסמינור ר' אם אני מרבה עליך בשלהבת ונוטל ספוגין של צמר
 שעל לבך אתה מביאני לעולם הבא אמר ליה אין אמר ליה אישתבע לי אישתבע ליה מיד הרבה
 עליו בשלהבת ונטל ספוגין של צמר מעל לבו ויצתה נשמתו במהרה אף הוא קפץ ונפל לתוך האש
 ומת יצתה ב'ק'ואמרה ר' חנינא בן תרדיון וקלסמינור מוזמנין לחיי העוה"ב בכה רבי ואמר יש קונה עולמו
 בשעה אחת ויש קונה עולמו בכמה שנים וגרסינן נמי התם דף י' קמיעא בר שלום חד מן חשובי
 דמלכותא הוה ההוא קיסר הדוה סני ליהודאי אמר להו להשובי דמלכותא מי שעלתה נ'ימא ברגלו יקמענה ויחיה או יניחנה ויצמער

אמרו לו יקמענה ויחיה: א"ל קמיעא בר שלום חדא דלא מכלית להו לכולהו דליתנהו נבך דכתיב(זכריה ב) כי כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם נאם ה' מאי קאמר אלימא דבדרתנין בד' רוחי עלמא: לד' רוחות מבעי ליה: אלא כשם שאי אפשר לעולם בלא רוחות כך אי אפשר לעולם בלא ישראל: ועוד דקרו לך מלכותא קמיעתא: אמר ליה מימר שפיר קאמרת ומירו כל דוכי (ע' נוסף) למלא שדו ליה ילקמוניא חיליא כדנקיט ליה ואזיל אמרה ליה הריא מטרונתא ווי ליה לאילפא (פירוש ספיקה) דאזלא יבלא מיכסא נפל על רישא דערלתיה וקמעה אמר ירבית מיכסאי חלפית ועברית כי קא שדי ליה אמר כל נכסאי לרבי עקיבא וחכיריו יצא רבי עקיבא ודרש (ויקרא כד) והיתה ילאהרן ולבניו מהצה לאהרן ומהצה לבניו יצתה בת קול ואמרה קמיעא בר שלום מוזמנין לחיי העוה"ב בכה ר' ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת כנון קמיעא בר שלום ויש קונה עולמו בשנים רבות כנון אנטונינוס: וגרסינן נמי בפרק בתרא דתענית דף כ"ט תניא כשהרב טורדוסורפוס את האולם נגזרה גזירה על ר'גלהרנו בא אותו ההגמון ועמד בבית המדרש ואמר יבעל החוטם מכקשין בעל החוטם מבקשין: אול ר'ג' טשא מינייהו אול לגביה אותו הגמון בצניעא א"ל אי מצילנא לך מיתנתא לי לעלמא דאתי א"ל אין א"ל אישתבע לי אישתבע ליה סליק לאיגרא

בישט אזוי איין ויתר ויינש איך מיר דאס פון דין חלק זאל זיין מין חלק און פון דין גורל זאל מין גורל אויף זיין לעולם הבא האבן דיא חכמים גיאנט עם איז ניש גיווען קיין פיל טעג דער נאך ביו רבי יוסי בן קספא איז גישטארבן: זיינען גיאנגן אלע חשובים פון רום און האבין אים שטארק מספיד גיווען: אין זייער אום קערין זיך האבן זיין גפונן רבי חנינא בן תרדיון דאש ער לערנט תורה מיט פיל לייט אויפגבאר איז אין ספר תורה ליגט אין זיין שוים: האבין זיין אים גנימן און האבן אים ארום גיוויקלט מיט זיין ספר תורה און האבין אים ארום געלייגט מיט בינדליך צוויינין פון בויער און האבין אין זיין אן גיצונדין פייער און האבן גבראכט שוואמין פון וואל און האבן זיי גיוויקלט אין וואשער און האבן זיי גילייגט אויף זיין הארצן כדי ער זאל ניש בארד שטארבן און זאל פיל יסורים ליידין: האט זיין טאכטער גיאנט צו אים מין פאטער זאל איך דוך דען זעהן אזוי: איז דאס דען דך שער פון תורה לערנן: האט ער גיאנט צו איר מין טאכטער ווען איך אליין זאל פר ברענט ווערן וואלט עם מיר זייער שווער גיווען: אבר היינט דאש די ספר תורה ווערט מיט מיר פר ברענט: דר וואס וועט זיך אן געפן פאר די שאנד פון דער ספר תורה דער וועט זיך מין שאנד אויך אן געפן: האבין זיינע תלמידים גיאנט צו אים רבי וואס זעהטשט: האט ער גיאנט צו זיי איך זעה דער פארמיט ווערט פאר ברענט און די אותיות פליהען אוועק: האבין זיין גיאנט צו אים עפין דין מיל און לאז דאס פייער אריין גיין אין גוף וועסטו ניכער שטארבן: האט ער גיאנט צו זיי עם איז בעסר דאס גאט זאל מין נשמה צו געמען וואס ער האט זיא מיר גינעפן: און איך אליין וויל מיר ניש ממית זיין: האט דער תליון גיאנט צו אים: רבי ווען איך וועל דעם פלאס גרויס מאכן און וועל צו געפן די שוואמין פון וואל וואס זיינן אויף דין הארצן וועסטו מיר בריינגן לעולם הבא: האט ער גיאנט זיא: האט דער תליון גיאנט צו אים שווער מיר דרויף: האט ער אים גשווארן: האט דר תליון בארד גמאכט אנרויסן פלאס און האט צו גנופן דיא שוואמין פון וואל פון זיין הארצין: איז אים זיין נשמה גיך ארויס גיאנגען: און דער תליון איז אויך אין פייער אריין גישפרונגען און איז גישטארבן: איז ארויס גיאנגען איין בת קול און האט גיאנט רבי חנינא בן תרדיון און דער תליון זיינען אן גיברייט לחיי עולם הבא: האט רבי גיווייגט און האט גיאנט אנדרע מוזן פיל יארן נוכס מאן ביו זיי ווי זיך דר מיט עולם הבא קויפן און אנדערע קויפן זיך עולם הבא אין אזילן זיך אזוי וויא דער תליון: גרסינן אויך לערנען מיר אין דער גמרא קמיעא בר שלום איז גיווען איינער פון די חשובים פון מלכות און גיווען איין מלך וואס האט זייער פינגט נהאט אריין: האט ער גיאנט צו זיינע הארי ווען

איינער האט פויל פלייש אין זיין פוס צו זאל ער לאזן אף האקן די פוס און זאל ווערן גיוונד ארר ער זאל זיא לאזן מיט דעם פויל פלייש און זאל פיל צער ליידין: האבן זיי גיאנט צו אים עם איז בעסר ער זאל די פוס לאזן אף האקן און זאל ווערן גיוונד: און דאס האט ער גימיינט די ישראל און האט זיי גיגליכן צוא פויל פלייש: האט קמיעא בר שלום גיאנט צו אים דוא קענסט זיי ניש פר לענדן: איינס דען עם שטייט אין פסוק כי כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם כאום ה' קען מען ניש מייגן פשוט דאס גאט האט די ישראל פר שפרייט אין די פיר זייטן פון דר וועלט: דען וואלט גבראפט צו שטיין לארבע רוחות: צו די פיר זייטן פון דר וועלט אבר אז עם שטייט כארבע רוחות מיינט מען אזוי: אזוי וויא די וועלט קען ניש זיין אן ווינטן: אזוי אויך קען זיא ניש זיין אן ישראל: און נאך איינס איז: מען וועט דוך רופן איין אף גיהאקטער מלכות ווייל דוא וועסט זיין גימיערשט איין אומה: דרום איז בעכר דוא זאלסט זיי לאזן לעבן: האט דר מלך גיואנט צו קמיעא דוא זאגסט רעכט נאר דר מנהג המלוכה איז אישליכער וואס איז מצד דעם מלך מיט רייד דעם ווארפט מען אריין אין איין ליידיגה הויז און מען שייט דאס הויז אויף אים אן מיט ערד כדי ער זאל דארטן דער שטיקט ווערן: וויא מען האט אים גיפירשט אריין צו ווארפן אין דעם הויז: האט איין הארינטע פון די רומים גיאנט צו אים ווייא צו דר שוף וואס זיא גייט און ניש קיין מסס ניש דען לאזט מען זיא ניש אריין אין דר מדינה וואס זיא גייט אהין: און דאס האט זיא גימיינט אים דאש ער גייט צו די ישראל אין יענר וועלט און האט זיך ניש גמלח דען וועט מען אים ניש אריין לאזן אין גן עדן: ווארום אבררהס זיצט אויף דער פיר פון דעם גן עדן און לאזט ניש אריין דער וואס איז ניש גמלח: איז ער גיפאלן אויף דעם שפיץ פון זיין ערלה און האט זיא אף גיבויסן מיט זיינע ציין און האט גיאנט איך האב שוין מין מסס גינעפן וועל איך שוין קענן קיפן אין גן עדן: און אז מען האט אים גיוואלט אריין ווארפן אין דעם הויז האט ער גיאנט אלע מיינע גיטר זאלן זיין צו רבי עקיבא איז צו זיינע חברים: איז רבי עקיבא גיאנגען און האט גידרשת דאס אים קומט איין העלפט גיטער ווייל ער האט אים בוזנדר דר מאנט און זיינע חברים בוזנדר: אזוי וויא אין פסוק שטייט בייא דעם לחם הפנים דאש ער זאל זיין צו אהרן און צו זיינע זין מיינט מען איין העלפט צו אהרן און די אנדרע העלפט צו זיינע זין אזוי דא אויך אזוי: איז ארויס גיאנגען איין בת קול און האט גיאנט קמיעא בר שלום איז אן גיברייט לחיי עולם הבא: האט רבי גיווייגט און האט גיאנט אנדרע קויפן זיך עולם הבא ערשט אין פיל יארן אזוי וויא אנטונינוס האט רבי פיל יארן באדינט און אנדערע קויפן זיך עולם הבא אין איין שעה אזוי וויא קמיעא בר שלום: וגרסינן

הקדמת נר השני

אבל הפה שנבראת לזה מן הדיון לא היה צריך להזהיר לאדם שלא יתעסק בה בדברים בטלים והמלאכה מרובה ואין לו לאדם לאבד ימיו בדברי הבאי וכל שכן שלא היה צריך להזהיר לאדם שלא יוציא דבורו דבר אמור ונמאם אפילו הכתמה בזה בשוב ומאסת כרע כמה שיכולה להשיג ויותר היה ראוי לעשות זה האדם שיש לו שכל שנתן בו כוראו ולבחור בטוב ולמאוס ברע שהיה לו לקרש את פיו ולהפרישו מדברי הבאי וכל שכן מדברי איסור וכפה הנבראת בדבור קדוש שלא יוציא בה דברים בטלים כדגרסין בירושלמי אמר רבי לוי אלו הוינא על טורא דסיני בעינא תרי פומי ר"ל כי כפה שהיה ראוי לדבר דברי שכל שלא ידבר בו בהבלי עולם וההסידים הראשונים היו עושים עצמן כמלאכה השרת ופידן ככלי שרת שאין משמשין בהם דברים של חול אלא כשהיו צריכין בהכרח להתעסק בהם לצורך גופן וגרסין בנמרא דבני מערבא כל פמטיא (פירוט דבויס) כישין בר פמטיא דאורייתא דהוא מב וכל הרשיא (פירוט דבויס) טבין בר פמטיא דאורייתא כישין וכשראו הקדמונים דעות בני אדם כמה הם חלשים ולשונם הנבראת לדבר במושגלות שלא די להם שמוציאין אותם בדברים בטלים אלא שפוערין אותה בדברים אסורים ואף על פי שהיא רכה ומסוגרת בשני גדרים מהדדין אותה בני אדם כחין שנון ומדברים בה גדולות הוכיחו בדבר כדגרסין במסכת ערכין פרק יש בערכין דף מ"ו אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן זמרא מאי דכתיב (שם ק) מה יתן לך ומה יוסף לך לשון רמיה א"ל הקב"ה ללשון כל אבריו של אדם זקופים ואתה מוטל כל אבריו של אדם מכחין ואתה מבפנים ולא עוד אלא שהקפתי לך שתי הומות אחד של עצם ואחד של בשר ימה יתן לך ונוי וגרסין במדרש השכם אמר רבי אלעזר משום רבי יוסי בן זמרא רמ"ה אברים יש בו באדם מהם זקופות ומהם רבוצים ולשון זה נתון בין שני לחיים ואמת המים נתונה תחתיו ומכופל כמה כפולות בוא וראה כמה שרופות שורף אלו היה זקף ועומד על אחת כמה וכמה ועל זה דברו רבותינו בקצת מהרעות המסבכות לנפשם בפעור פיהם שלא כראוי שיש להרחיק ליראים מדרעה הגדולה הזאת כדגרסין בפרק הלך דף ק"ג ובמסכת סוטה פרק אלו נאמרין דף מ"ב ואמר רב הסדא ואיתימא רבי ירמיה בר אבא ארבעה כתות אין מקבלים פני שכניה כת לצים כת הנפים כת שקרים כת מספרי לשון הרע כת חנפים דכתיב (איוב י) כי לא לפני הנף יבוא כת שקרים דכתיב (תהלים קא) דובר שקרים לא יכון לנגד עיני כת מספרי לשון הרע דכתיב (שם) כי לא אל יתכן ישע אתה וגו' ודברו גם כן בענינים אחרים הבאים לאדם על כל דבור ודבר מהנהגהים כאשר הם כתובים בכל כלל וכלל מהנר הזה :

אבל הפה שנבראת לזה מן הדיון לא היה צריך להזהיר לאדם שלא יתעסק בה בדברים בטלים והמלאכה מרובה ואין לו לאדם לאבד ימיו בדברי הבאי וכל שכן שלא היה צריך להזהיר לאדם שלא יוציא דבורו דבר אמור ונמאם אפילו הכתמה בזה בשוב ומאסת כרע כמה שיכולה להשיג ויותר היה ראוי לעשות זה האדם שיש לו שכל שנתן בו כוראו ולבחור בטוב ולמאוס ברע שהיה לו לקרש את פיו ולהפרישו מדברי הבאי וכל שכן מדברי איסור וכפה הנבראת בדבור קדוש שלא יוציא בה דברים בטלים כדגרסין בירושלמי אמר רבי לוי אלו הוינא על טורא דסיני בעינא תרי פומי ר"ל כי כפה שהיה ראוי לדבר דברי שכל שלא ידבר בו בהבלי עולם וההסידים הראשונים היו עושים עצמן כמלאכה השרת ופידן ככלי שרת שאין משמשין בהם דברים של חול אלא כשהיו צריכין בהכרח להתעסק בהם לצורך גופן וגרסין בנמרא דבני מערבא כל פמטיא (פירוט דבויס) כישין בר פמטיא דאורייתא דהוא מב וכל הרשיא (פירוט דבויס) טבין בר פמטיא דאורייתא כישין וכשראו הקדמונים דעות בני אדם כמה הם חלשים ולשונם הנבראת לדבר במושגלות שלא די להם שמוציאין אותם בדברים בטלים אלא שפוערין אותה בדברים אסורים ואף על פי שהיא רכה ומסוגרת בשני גדרים מהדדין אותה בני אדם כחין שנון ומדברים בה גדולות הוכיחו בדבר כדגרסין במסכת ערכין פרק יש בערכין דף מ"ו אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן זמרא מאי דכתיב (שם ק) מה יתן לך ומה יוסף לך לשון רמיה א"ל הקב"ה ללשון כל אבריו של אדם זקופים ואתה מוטל כל אבריו של אדם מכחין ואתה מבפנים ולא עוד אלא שהקפתי לך שתי הומות אחד של עצם ואחד של בשר ימה יתן לך ונוי וגרסין במדרש השכם אמר רבי אלעזר משום רבי יוסי בן זמרא רמ"ה אברים יש בו באדם מהם זקופות ומהם רבוצים ולשון זה נתון בין שני לחיים ואמת המים נתונה תחתיו ומכופל כמה כפולות בוא וראה כמה שרופות שורף אלו היה זקף ועומד על אחת כמה וכמה ועל זה דברו רבותינו בקצת מהרעות המסבכות לנפשם בפעור פיהם שלא כראוי שיש להרחיק ליראים מדרעה הגדולה הזאת כדגרסין בפרק הלך דף ק"ג ובמסכת סוטה פרק אלו נאמרין דף מ"ב ואמר רב הסדא ואיתימא רבי ירמיה בר אבא ארבעה כתות אין מקבלים פני שכניה כת לצים כת הנפים כת שקרים כת מספרי לשון הרע כת חנפים דכתיב (איוב י) כי לא לפני הנף יבוא כת שקרים דכתיב (תהלים קא) דובר שקרים לא יכון לנגד עיני כת מספרי לשון הרע דכתיב (שם) כי לא אל יתכן ישע אתה וגו' ודברו גם כן בענינים אחרים הבאים לאדם על כל דבור ודבר מהנהגהים כאשר הם כתובים בכל כלל וכלל מהנר הזה :

וענין רבי יוסי בן זמרא וואס מיינט דר פסוק וואס ער זאגט וואס זאל איך דיר געבן און וואס זאל איך מערן צוא דיר דו פאלשר צונג דאס מיינט ער גאט זאגט צום צונג אלע גלידער פון דעם מענטשן זיינן שטייענדיג און דו ליגשט אין דעם מענטשנים טויל אלע גלידער פון דעם מענטשן זיינן אויסן ווייניג און דו בוישט אינעווייניג און נאך האב איך דיר גטאן איך האב דיר בארינגלט מיט צוויי מוערן איינע פון ביין דאס זיינן די ציין און איינע פון פלייש דאס זיינן די ליפן וואס זאל איך דיר נאך מער פר איין שטיק געבן דוא זאלסט קיין לשון הרע ניש ריידן : וגרסין אויך לערנן מיר אין מדרש השכם רבי אלעזר זאגט פון וועגען רבי יוסי בן זמרא צוויי הונדרט און אכט און פערציג גלידער זיינען דא אין מענטשן איין טייל פון זיי זיינן שטייענדיג און איין טייל פון זיי ליגן און די ציג ליגט צוויישיין די צוויי באקן און איין לשמראם וואס איז אונטער איר דאס איז דאס שפייעקע און איז פאר צאמט מיט איין טאפעלער צוים דאס זיינן די ציין און דיא ליפן און פון דעסט וועגן קום און זעה וויא פיל פיער פון קריג קומט דורך איר און ווען זיא וואלט נאך גווען אויף גשמעלט שטייענדיג בייא דעם מענטשן מכל שכן דאס זיא וואלט פיל ביין גורם גווען און דרום האבן אונזרע חכמים דר ציילט איין טייל פון דיא ביינע זאכן וואס דיא מענטשן זיינן זיה גורם דורך זייער עפיגען זייערע מיילד צו ריידן ניש וואס רעכט איז צו ריידן כרי דיא מענטשן וואס האבן מורא פאר דעם דאזיגן גרוישען ביין זאלן זייא זיה מרחיק זיין פון צו ריידן אזעלכע רייד און וויא מיר לערנן אין פרק תלך און אין דר מסכת סוטה רב חסדא האט גזאגט און איין טייל זאגן רבי ירמיה בר אבא האט עס גזאגט פיר פרטייען זיינן ניש מקבל פני שכניה די פרטייא שפעטער און די פרטייא וואס הנפן און די פרטייא וואס ריידן ליגן און די פרטייא וואס פסוק גאט ויין האנט אב גיצויגן פון צו זיין מיט די שפעטער און די פרטייא פון הנפים שטייט גשריפן דען פאר גאט קומט ניש קיין חונף און דיא פרטייא וואס ריידן ליגן שטייט דער וואס רעט ליגן איז ניש אן גברייט צו זיין פר מיינע אויגן און די פרטייא וואס ריידן לשון הרע שטייט דען גאט איז ניש וואו דער וואס ליגט ביינעם מיט אים וואונען ניש די וואש ריידען שפעטעס איך האבן אונזרע חכמים גרעט פון אנדרע עונשים וואס קומן אויף דעם מענטשן אויף איינלעכן דבור וואס ער רעט פון די רייד וואס זיינען פערבאטן וויא מיר וועלן ווייטער שרייבן אין די פללים פון דעם דאזיגן גר :

ויך איז מופה צו אנדרע צו טאן מעשים טובים און זיי אלע ווערן אן גרען וויא זיינע אייגע קונדר און דיא מעשה פון זיינע הענט אבר דאס מויל וואס איז ב'שאפן גווארן צו אזעלכע זאכן דארף פערשטיין דאס מען דארף אים אן זאגן דאס ער זאל מיט דעם מויל ניש ריידן קיין דברים בטלים דען זיינע טעג צום לעבן זיינן ווייניג און די ארבייט פון דר תורה איז מעשים טובים איז פיל דרום גהער דר מענטש ניש פאר ליהן זיינע ווייניג טעג אין נארישע רייד און מכל שכן דאס מען דארף דעם מענטשן ניש אן זאגן דאס ער זאל זיינע רייד ניש ארום לאזען אין די זאכן וואס זיינן אסור און מיאוס דהיינו נבול פה דען אפילו איין בהמה קלייבט אים וואס ווייט זיא קען פערשטיין ווי פיל מען גוט דס טאן דר מענטש וואס אין אים איז דר פערשטאנד וואס גאט האט אים גיגען דר דארף אים קלייבען דאס גוטעס און כמאס זיין אין ביין דאס ער זאל זיין מויל הייליג האלטן און זאל עס אפ שריידן ניש צו ריידן נארישע רייד און מכל שכן די זאכן וואס זיינן אסור און מיט דעם מויל וואס איז ב'שאפן גווארן צו ריידן הייליגע רייד זאל ער ניש ריידן קיין דברים בטלים און וויא מיר לערנן אין דער גמרא פון ירושלמי רבי לוי זאגט ווען איך וואלט גווען אויף דעם בארן סיני וואלט איך גאט גבעטן ער זאל דעם מענטשן געבן צוויי טיילער כרי מיט דעם מויל וואס מען רעט דברי שכל פון דר תורה זאל קען ניש ריידן דר מיט די נארישקייט פון דר וועלט און די פר צייטיגע חסידים פלעגן זיך מאכן און וויא מלאכי השרת און זייערע טיילער אזא וויא די הייליגע פלים פון בית המקדש וואס מען האט ניש גמארט ניצין אין וויא אנדערע זאכן פון דר וועלט און אויך פלעגן זיי האלטן זייערע טיילער נאר צו ריידן ווען זייא האבן גייטיג גארפט צוא ריידן אין די באדרפענש פון זייער גוף : וגרסין אויך לערנן מיר אין דער גמרא פון ארץ ישראל אלע רייד זיינן שלעכט נאר די רייד אין דער תורה איז גוט און אלע שוויינגן זיינן ניש נאר דאס שווייגן אין דר תורה איז שלעכט און וויא אונזרע פר צייטיגע חכמים האבן געהן וויא שוואך דיא דעות בין די מענטשן זיינן און זייער צונג וואס איז ב'שאפן גווארן צו ריידן קליינע רייד ניש נגוד וואס זיי ריידן מיט איר דברים בטלים עפיגן זיי נאך זייער מויל צו ריידן אין די רייד וואס אסור זיינן און האמטשע דיא צונג איז נאר ווייך און איז פר שלאסן מיט צוויי צאמען דהיינו די ציין און דיא ליפן שארפן זייא דאך זייער צונג און וויא איין שארפע טייל און ריידן מיט איר הויכע און ביינע רייד דרום האבן אונזרע חכמים גישמראפט דרום און וויא מיר לערנן אין דער מסכת עירובין כרי יוחנן זאגט פון

הכלל הראשון

שלא ישוב כמושב לצים ונחלק לשני חלקים • החלק הראשון בדברי ליצנות מכל אדם • החלק השני במלעיג על דברי חכמים :

חלק ראשון בדברי ליצנות וישבו שני פרקים :

לא פרק ראשון הקובעים עצמם תמיד לשיחה במילה ודברים במלים כדרך יושבי קרנות נקראים כסילים כדכתיב (קהלת ה') וקול כסיל ברוב דברים וחוטאים ברוב הדברים המביאים לידי פשע וגם כן מחמיאים את הרבים שמסכב אותם להרבות בליצנות • ושנינו בפרק קמא דאבות שמעון בנו אומר כל ימי גדלתי בין החכמים ולא מצאתי • לנוף טוב משתיקה ולא המדרש הוא העיקר אלא המעשה וכל הכרחה דברים מביא הטא • ר"ל כי כרובי הדברים יבא לדבור של הטא ועוד כי בהתעסק בדברים במלים אף על פי שאין בו דבר אסור מאבד העתים אשר יוכל לעסוק בהם בדברי תורה לקנות חיי העולם הבא • וגראה מדרשו שהוא מבוזה בעיניו דברי השם ושכר עולם הבא • כדגרסינן בפרק חלק דף צ"ט הניא רבי מאיר אומר כל הלומד תורה ואינו מלמדה זהו (במדבר טו) כי דבר ה' בזה • רבי נתן אומר כל שאינו משגיח יעל דברי משנה • רבי נהוראי אומר כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק • ולא עוד אלא אפילו למי שיכול לעסוק בדברי תורה ואלו רוצה אע"פ שלא ידבר בדברי

לגוף טוב משתיקה וקל ומומר של נפש פוסק פיה ומתוקן כוס כי ברוב דברים לא יחל פה ודע לך שהשתיקה טובה שאפילו הלומד שאין לך מדה טובה ויחזקו און עיקר נצל סכר חלף כצביל המעשה וכדורס ואינו מקיים טוח לו אם היס עומק ולא היה דורס • על דברי משנה • שעושה כמי שאינו עיקר • שיאמראות פלסין וכל דבריהם כהם לאסמים לשמך ול"ן • קבאון' לידת חיות על ידי כלבים וכל מעשיהם לשם שמחה ובחוק ודוגמה כבחיטת חולין וכי משה קניני סיה • ופוסק בדברי תורה מי שמוקד וטוסק ומדבר דברי תורה נבילה • מלוח למחות ועיקר • לשון חת • הכנסת כלוחם כלוחם מקפץ המורה וטוסק בדברי ככל • חטאב כל הכנסת תלוי בו מפני שהוא כגורס • אשר חטא וישר החטיא את ישראל מדלל קאלמו על השלם וכנס וישראל שמע מיהם סכסל תלוי כירכס • אין חטא בא על ידו סקליה מדתה חת הכסיה מלבו של סכס ליד •

ליצנות נקראת מושבו מושב לצים כמו ששינונו בפ"ג דאבות ר' חנינא בן תרדיון אומר שנים שיושבים ואין ביניהם דברי תורה מאי דכתיב (עם) אשרי האיש וגו' אשרי מי שלא הלך ילמיאמראות ולקרקסאות • וכדרך הטאים לא עמד זה שלא עמד יבקצאון (סיים לידת חיות ע"י כלבים) ובמושבו לצים לא ישוב זה שלא ישוב בתחבולות שטא יאמר אדם הואיל ולא הלכתי לקרקסאות ולטרטואות אלך ואנרה בשינה ת"ל כי אם בתורת ה' הפצו נמצא שכל מי שיכול להתעסק בתורת ה' ועוסק בדברים במלים קרוי מושב לצים • וגרסינן במסכת הגינה פרק אין אושר דף י"ג ובפ"ק דעבודת כוכבים דף ג' א"ל יכל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילין אותו נחלי רתמים שפאמר (אויב לו) הקוספים יטלוה עלי שיח ושוורש רתמים לחכם (פרוש מדבר על הרשעים סבורתין הוחות מעל העולם) ולא די לו שחוטא בנפשו ומאבד חיי העולם ויורש גיהנם אלא שמהטיא הרבים כי ברתעסקו בדברי שיחה בטלה מושך לב הרבים שיהבטלו עמו ויחטאם תלוי בו כמו ששינונו בפ"ד דאבות ירבעם הטא והחטיא את הרבים תלוי בו שנאמר (מלכים א') על חטאת ירבעם אשר הטא ואשר החטיא את ישראל וג"כ מענישין אותו בשאין מספיקין בידו לעשות תשובה שאין עונש גדול ממנו כדגרסינן בפרק י"ח דף פ"ז כל המוכה את הרבים אין הטא בא על ידו וכל המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה • כל המוכה את הרבים אין הטא

(לא) הקובעים עצמם תמיד לשיחה בטלה היא וואס זעצין זיך תמיד צוא ריידינן לערע רייד אונ דברים במלים אוןא וויא דער סדר אין פון די מארק זיצר די ווערן אן גריפן נארן וויא אין פסוק שמיים דאס קול פון דעם נאר איז מיט פיל רייד • אונ זיי זינדיגן מיט דיא פיל הייד וואס פריינגן דעם מענטשן צו זינד • אינ וויא מאכן אויף פיל לייט זינדיגן דען זיי זייגן גורם צו מערן גשפעטיאונ מיר האבן גלערנט אין דר מסכת אבות שמעון דר זון פון רבן גמליאל האט גאנגט אלע מיינע מענ בן איך גוואקסן גווארן צווישן חכמים אונ האב ניט גפונן קיין בעסערונג פאר דעם מענטשענס גוף וויא שווייגן • אונ ניט דאס לערנן איז דערשעיקר נאר דאס גופס טאן איז דר עיקר אבד ווען ער לערינט אונ טוט ניט דאש וואש ער לערינט איז בעסער ער זאל שווייגן פון צו לערנן • אונ ווער עס רעט פיל פריינגט זינד • דען דורך פיל רייד רעט דר מענטש רייד וואש זייגן אסור צו ריידן • אונ אויף ווער עס רעט דברים במלים אפילו רייד וואש זייגן ניט אסור צו ריידן פל לירט ער דאך די צייטן וואס ער קען אין זיי תורה לערנן צו קייפן זיך דר פר דאס לעבן פון יענר וועלט • אונ מען זעהט פון אים דאש ער איז מבוזה נאמט רייד אונ דעם שבר פון עולם הבא וויא מיר לערנן אין פרק חלק • רבי מאיר זאגט דר וואס לערינט תורה אונ לערינט ניט מיט אנדערע איז אויף אים גוואנט דר פסוק דען נאמט רייד האט ער מבוזה גווען • רבי נתן זאגט דער וואס אכטעט ניט אויף די רייד פון משניות אונ האלט פון זייא ניט דר איז מבוזה נאמט רייד • רבי נהוראי זאגט דר ווש קען תורה לערנן אונ לערינט ניט דר איז מבוזה נאמט רייד • אונ נאך פעהר ווער עש איז נאר אין שפאנד צו לערנן תורה אונ ער לערינט ניט אפילו ווען ער רעט ניט קיין שפעטערייא ווערט דאך זיין זיצין אן גירופין מושב לצים • איז וויא מיר לערנן אין אבות רבי תניא בן תרדיון זאגט ווען צווייא מענטשין זיצן מיט אנגור אונ ריידן ניט אין דר תורה היסט עש מושב לצים און וויא אין פסוק שמיים וואל דעם מענטשין וואש זיצט ניט אין דעם זיצונג פון די שפעטר נייערט אין נאמט תורה איז זיין בגער • גרסינן אויף לערנן מיר אין דר נמרא פון עבודת כוכבים רבי שמעון בן עזאי הט גדרשת ווס מיינט דר פסוק וואס ער זאגט וואל דעם מענטשין וואש איז ניט גנאנגן אין דר עצה פון די רשעים • דאש מיינט ער וואל דעם מענטשין וואס גייט ניט

אין דיא שפיל הייד וואו גישפעט ווערט נייטריבן • אונ אין די ווען פון דיא זינדיגן איז ער ניט גישפאנן דאש מיינט מען ער שמיים ניט אין דעם ארט וואו די חיות ווערין גיחאפט דורך הינט • אונ אין דעם זיצונג פון די שפעטר איז ער ניט גיוועסן דאש מיינט מען ער איז ניט גיוועסן אין דעם ארט וואו מען טראכט אויש אלערליי שפילונגען • אונ סאמער וועט דער מענטש ווערן זאגן ווייל איך בין ניט גינאנגען אין דיא שפיל הייד מען איך שוין פיל שפאן דרום זאגט ווייט דער פסוק נייערט אין נאמט תורה איז זיין באגער • לערנן מיר פון דאנן אפ דאש דר וואס קען לערנען נאמט תורה אונ פר פריינגט זיין צייט אין דברים במלים ווערט זיין זיצונג אן גירופן מושב לצים • אויף לערנן מיר אין תורה אונ אינעבודת כוכבים רבי לוי זאגט ווער עש הערט אויף פון לערנאונ רעט אנדער רייד ניט מען אים עסין אויף יענר וועלט קיילן פון רותם האלץ דען אזוי שטייט אין פסוק די וואש רייסן זיך אפ פון דר תורה אונ רייבן אנדערע רייד איז דר ווארציל פון רותם האלץ נייער עסין אויף יענר וועלט • ולא די לו אונ ניט גינגו צום מענטשין דאס ער פאר זינדיגט זיין לעבען אונ פר לירט דורך דעם דס לעבן פון יענר וועלט אונ ירשת דעם גיהנם נייערט ער מאכט נאך פיל לייטן זינדיגן דען דורך זיינע דברים במלים ציהט ער דאס דארין פון לייטן צו זיך דאס זייא הערין אים צו • אונ זייגן אויף מיט אים מבטל די תורה • אונ זייער זינד ווערט אן גנאנגן אין אים ווייל ער האט זיי דר צו גיבראכט • אזו וויא מיר לערנן אין אבות ירבעם בן נבט האט גווינדיגט אונ האט גימאכט פיל לייט זינדיגן היינט דיא זינד פון די פיל לייט אן אים אונ ווערט גירעכניגט אויף אים וויא אין פסוק שמיים פון וועגין די זינד פון ירבעם וואס ער האט גווינדיגט אונ האט גימאכט זינדיגן די ישראל • אויף האט ער דעם עונש דאש מען דר לאזט אים ניט תשובה צו טאן וואס קיין גרעסער עונש איז ניט דא דר פון • אזו וויא מיר לערנען אין פרק יום הפורים ווער עס איז מבוזה רבים קומט אים ניט קיין זינד צוא דער האנד פדי ער זאל ניט זיין אין גיהנם אונ זיינע תלמידים וואס ער האט פרום גימאכט זאלן זיין אין גן עדן • אזו וויא אין פסוק שמיים דען דו גאט וועשט ניט פאר לאזן מיין נפש צו דר גרוב פון דעם גיהנם • אונ ווער עס מאכט זינדיגן פיל לייט דר לאזט מען אים ניט תשובה צו טאן פדי ער זאל ניט זיין אין גן עדן אונ זיינע

פרק א נר ב כלל א הלך א

כי לא תעווב נפשי למנוי שקבלה מונע אל החזק מלהכחילו: איך עשוך כרם נפש מחוץ כנסם סגפדו על ידו: ער בור ינום עד יום מותו ינום לגורה סיכתם לו ואל יתמוך בו משכסם לכספס כידו לעסום חסויה: אל יתמכו בו כלל יטל אלס מימין חוטו ויטל כבוד כנייהם:

בשכנציום צם מקום: דלא תגני בלא קריאת שמעי: צום מנהג לחימי: ואיכא דאמרי דלא היסב גיורתא מסוס דאמריין גורל עד עשה דני לא מניו אחמי כלשהי: ארבות ממש סלא יכס על תעס סל כותיות עד סגלה מחלה מתחיו וכמעס דרס ספס סכתס כותיות חיות לו מתון וזול כננס מדי יום ויום כנייה לגבות כוימס חובו יום אחד חקף רוח כיה וזכחו על התעס וסכתו ככר התעס וככנה רב ספס אמרה לו ספ על התעס עד סלכות מתוך דין עסו וכסגלה חסויה על התעס אל בני וזכחו לו מן המדניה: סכני שהשטן ללו דוקא אלס סגלה מכוער עוליס כדמפרס לקמן: ביומי ניסן סגלחתיס עוליס ונס לנו ככה וינעה: כדוקולא סלילו כסלס סגור כסיסל סגור אול לו וערסו כסללו: שרי דרנא סן יעלה אחיך: קירס נחא כלומר כרע על כרניו ונהרז סירוס כרני וכסלס ילס ממנה סללו עסלה ככה והול דרך לעג והיינו לעלותא דמתעסו סוס קרל אל וכלו מלס מלס לא יכנה לככול מסל סכני שנגריו והתן: לעגלות בית און על עוליס סכניס אל: ונרשו סכן שומרון ידלסו סוכני שומרון כי אל עמו סיטלס כסתיי וילך נייהו וסן כסס רשי ומשעי ככו קרל לטון נוליס:

בא על ידו כרי שלא יהא הוא כניהנם ותלמידיו בנן עדין שנאמר (תהלים טו) כי לא תעווב נפשי לשואול וגו' וכל המחמיר את הרבים אין מספיקין כידו לעשות השוכה שלא יהא הוא כניע ותלמידיו כניהנם שנאמר (משלי כח) יאדם עשוק כרם נפש יעד בור ינום יאל יתמכו בו לפיכך יש לו לאדם להתחק משיחה במילה ויהיה הפצו בתלמוד תורה ויהיה זוכה ומוכה וכל אשר יעשה יצליח:

לב פרק שני כל המתלוצץ בדברו בדופי הדברים והמעשים ומלעיג עליהם פורק ממנו עול מלכות שמים שנאמר (תהלים יב) אשר אמרו ללשוננו נכבד שפתינו וגו' והחסידים הראשונים היו מצויים לכניהם שלא יתלוו עמהם כדגרסין ב' ערכי פסחים דף ק"ב ארבעה דברים צוה רבינו הקדוש את בני אל תדור יבשכנציום משום דליצני נינהו ומשכי לך בליצנותא י ואל תשב על סתת ארניה איכא דאמרי ידלא ליגני בלא קריאת שמע ואיכא דאמרי דלא תיסב גיורתא דלית לה זכות אבות י ואיכא דאמרי יארמית ממש משום מעשה דרב פפא י ואל תבריה עצמך מן המכס דילמא משכחי לך וסקלי כולי ממונך י ואל תעמוד לפני השור בשעה שעולה מן האגם י לפי שהשטן מרקד בין קרניו י אמר שמואל ושור שחור יוביומי ניסן ותני רב אושעיא מרחיקין מזורתם חמשים אמה ומשור מועד כמלא עינוו י תנא בשם רבי מאיר ריש תורה יבדיקולא סך לך לאיגרא יושדי דרנא י וכל דבר שהוא של ליצנות אסור כדגרסין במסכת סנהדרין פרק ד' מיתות דף ס"ג אמר רב נחמן כל ליצנותא אסורי בר ליצנותא דעבודת כוכבים ומולות דשריאו דכתיב (ישעיה טו) כרע כל יקורם נבו וגו' קרבו כרעו יחדו לא יכלו מלט משא וגו' וכתיב (שם) לעגלות בית און ייגורו שכנ שומרון כי אבל עליו עמו יזכמרו עליו יגילו על כבודו כי נלה ממנו אל תקרי כבודו יאלא ככידו והקובע עמהם בישיבה של ליצנותא עכ"פ ימד מהן וכאין להרגיל בדבר י כדגרסין בפ' דעבודת כוכבים דף י"ח דרש ר"ש בן פוי מאי דכתיב אשרי האיש אשר לא הלך וגו' י ובי מאחר שלא הלך מהיכן עמד ומאחר שלא עמד מהיכן ישב ומאחר שלא ישב מהיכן לץ אלא ילומר לך י שאם הלך סופו לעמוד ואם עמד סופו לישוב ואם ישב סופו ללוצץ ואם לין עליו הכתוב אומר (משלי ט) ולצת לבדך תשא י וכעבור הליצנות עונשים באים על האדם כדגרסין: שם עליו אמר רבי אלעזר כל המתלוצץ יסורין באין עליו שנאמר (ישעיה כח) ועתה אל תתלוצצו

לו: וכסייו סניו כחוסים גוליס עליו ידיו עשתיס על סוכס מלס סגלוחס: אלס ככידו סכס ענטויו רשי סכסן וסליו סלס דלא מבעלי חיס ענטויו רשי סכסן וסליו סלס דלא מבעלי חיס סלס הלך מתון סלא הלך לא עמד ומתון סלא עמד לא יכס סלס הלך סוסו לעמוד:

פר איין אקס ווען ער גייט פון דר פאשי דען ער איז דענקט מאל פאר שייט גלייך וויא דער שטן איז ציווישן זיינע הערנר און ער וועט זיך מויק ויין י שמיאל זאגט מען מיניט דוקא איין שווארצן אקס און אין דיא מעג פון ניסן וואש דענקט מאל הויבט אן דאש גראו צוא וואקסן איז ער דענקט מאל פאר שייט אינ שטויסט רפי אשעיא האט גילערנקט מען זאל זיך דר ווייטערן פון איין אקס וואש איז ניס גוואונט צו שטויסן פופציג איילין און פון איין אקס וואש איז גוואונט צו שטויסן זאל מען זיך מרחיק ויין ווי ווייט ער קען מיט דס אויג דר זעקן מיר האבן גלערנקט פון וועגן רבי מאיר ווען דר אקס האלט נאך זיין קאפ אין דר קארב וואו ער עסט ואלסמו אויף גיין אויף דעם בוידס און זאלסט צוא געמן דעם לייטר כדי ער זאל דיר ניט נאך קומן: וכל דבר און אלע זאכן וואס פון לצנות איז איז אסורי: אוויו מיר לערנן אין סנהדרין רב נחמן זאגט אלירליי שפעטרייא איז אסור הויך דאש שפעטרייא פון סמות כוכבים ומולות איז מותר דען עס שטייט אין פסוק דער אפגאט כל האט גקניעט דער אפגאט נבי האט גישפריצט זיינע צואה זיי האבן גקניעט אינ גשפריצט זייער צואה צוא זאמען אינ האבין ניט גקניעט אפלאזען דיא משא פון זייער צואה אויך שטייט אין פסוק פון וועגן דעם פורעניזות וואס וועט קומען אויף די קעלבר פון בית און וועלן ציטערען די שכנים פון שומרון דען זיין פאלק פון דער אפגאט וועט טרויערין אויף אים וייל סתריב וועט אים צו נעמען און די כוכבים פון דר אפ גאט וועלן זיך פרייען דארבר וואש זיי וועלן שוין מער ניט דארפן טראגן דיא שווערע קעלבר מיט דער צואה וואס אין זיי איז נוא זעקן מיר דאס דר נביא האט אויך גשפעט גטרביין פון די קעלבר פון די כוכבים ומולות אבר איין אנדר גשפעט איז אסור י והקובע עמהם אונ דער וואס בהעפט זיך מיט דיא שפעט אין זייער זיעען פון גשפעט דער וועט זיך גוויס אפ לערנען פון זיאי אונ וועט זיך גוואונן דרינג ווי מיר לערנן אין דר גמרא עבודת כוכבים רבי שמעון בן פיי האט גדרשת וואס מיניט דר פסוק וואל דעם מענטשן וואס איז ניט גנאגען אין דר עצה פון די רשעים י און איז ניט גשטאן אין דעם וועג פון דיא זנדגיר י און איז ניט גיועסין אין דעם זיענג פון די שפעט י איז דאך קשה ווען ער איז ניט גנאגען מיט דיא רשעים וויא קען ער האבן געטראגן בייא זיי און ווען ער איז ניט גשטאן בייא זיי וויא קען ער האבן געטראגן ביי זיי: און ווען ער איז ניט געטראגן ביי זיי ווי קען ער האבן גשפעט גטרביין:

זיינע תלמידים וואס ער האט זייא גימאכט זינדיגן זאלן זיין אין גיהנם י און וויא אין פסוק שטייט דר מענטש וואס ברויבט דאס בלוט פון איין גפש דאס מיניט מען ער האט גימאכט דורך זינד צו קומען אין גיהנם י דר דאזיק וועט לויפן בווי דר גרוב פלומר בווי ער וועט שטארבן און וועט געלין תשובה טאן אבר מען וועט אים גיט דר לאזין תשובה צוא טאן י דרום זאל זיך דר מענטש דר ווייטערן פון לערער רייד צו ביידין און זיין בגינר זאל זיין תורה צו לערנן דען וועט ער פיר זיך זוכה זיין און וועט אנדרע לייט אויך מוכה זיין און אלץ וואס ער וועט טאן וועט ער בגליקן: לב כל המתלוצץ איטליכר וואס שפעט און רעט אינ שפעט פון די זאבין און מעשים וואס אין דר תורה שטייט דר ליידיגט אפ פון זיך דס יאך פון גאט י און וויא אין פסוק שטייט דאס זיי זאגן מיט אונזרע צונג וועלן כיר זיך שטארקן צוא ריידן וואס מיר ווילן י אנזערע לעפצין זיין כוים אונ ווער איז איין האר צו אונ י אונ די פר צייטיגע חסידים פלעגן אן זאגן זייערע קינדר דאס זיי זאלן זיך ניט בהעפטין מיט אועלכע מענטשן י און וויא מיר לערנן אין ערכי פסחים מיר זאבן האט רבינו הקדוש אן גיאונט זיין זון י מיין זון דו זאלסט ניט וואונן אין שכנציוב ווארום זיי זיינן שפעט וועלן זיי דרך אויף ציין און גוואונן אין שפעטרייא י און דו זאלסט ניט זיצן אויף איין בעט פון איין כותית איין טייל זאגן מען מיניט ער זאל זיך ניט לייגן שראפין אן קריאת שמע ליענן און וויא איין כותי מוט י און איין טייל זאגן מען מיניט ער זאל ניט נעמן איין גיורת פד איין ווייב ווארום זיא האט ניט קיין זכות אבות צו גניסן י און איין טייל זאגן מען מיניט ער זאל זיך זעצן אויף איין בעט פון איין כותית סייך ער זאל פריער זעקן אויב קיין גנר לוינט ניט אונטערן בעט גיוואנט י איבר דר מעשה פון רב פפא רען איין כותית האט דר ווארנן איר זוי און האט אים גליינט אויף איר בעט אונ צו גידעקט מיט בעט גיוואנט י און וויא רב פפא איז גיקופן צו סאגן זיין געלט פון איר האט זיא גאנט צו אים זען דך אויף דעם בעט בווי איר וועל זיין ברייגען דיר דיין געלט האט זיך רב פפא גינעצט י און וויא זיא איז גקופן האט זיא גיאונט צו רב פפא דו האסט גיטיט מיין זון י האט רב פפא איבער דעם גימאט אנטלויון פון דר מדינה י אויך האט רבי אן גיאונט זיין זון דו זאלסט ניט אנטלויון פון צו געבן מכם דען סאמך וועט מען דך קריינן זעט מען נאר דיין געלט אנזעק געמן י און דו זאלסט ניט שטיין:

נאר

פרק ב נר ב כלל א חלק א

פן יהוקי 'מוסריכם' אמר להו רבא לרבנן במטותא ומיניכו דלא תתלוצצו דלא ליתויסורין עלייכו ' ואמר רב קמינא כל המתלוצץ נופל בגיהנם שנאמר (משלי כא) 'וד יהיר לץ שמו עושה בעברת זדון ואין עברה אלא גיהנם שנאמר (צפניה א) 'יום עברה היום ההוא ' וא"ר יהושע כל המתייהר נופל בגיהנם שנאמר 'וד יהיר לץ שמו עושה בעברת זדון ואין עברה אלא גיהנם שנאמר ר' הנילאי כל המתלוצץ גורם בליה לעולם שנאמר (ישעיה כא) 'ועתה אל תתלוצצו וגו' כיוכלה ונתרצה שמעתה הא למדנו שהמרגיל עצמו בליצינות מאבד גופו ומזונותיו ויורד לגיהנם וגורם רעה לאחרים וגם לעולם בשבילו ' ועל כן טוב לו לאדם להתרחק מהכת הזאת מלישב כמושבם כדי שלא ילמוד מהם ' אבל ישב כמושב שיש בו דברי תורה ויבטח באלהי ישעו אשרי כל חוכי בו :

מוסריכם וכוונתם : יום עברה היום ההוא : יום פדן נהפתי קהל מתינוס כי אמות בשלם לגיבס :

קושר כתרים לאותיות כגון תגא דוקא לגבי ריב כתיבה כפיק כתיבה וכן משלים ג"ך מלכות כל אות ג' וייתן כדלמידין כתיבה כלל חז"ן נטה ליתן ואחר לכתוב ולחפש למעלה וכן כל חלפי ז' אותיות כולו בכל מקום טעם : אין שלום בעירך אין דרך ליתן שלום כתיב : מי מעבב על ידך נס כתיבה חלפה לך למסוף עליהם כתרים : שהגיעו לדבר חז"ך עט : כתיבה דעתו כל טעם כתיבה

חלק שני

במלעין על דברי חכמים ויש בו שני פרקים :

לג פרק ראשון כל התורה מראש הספר עד סופו ניתנה מפי הקב"ה למשה רבינו ע"ה וכל הנאמר בה ממעשה מרכבה וממעשה בראשית ותולדות הארבעה יבדות וכן המחצבים וצמת האדמה ונפש החיות ונפש המיכלת הכל נאמר מפי הגבורה למרעה באיכותם וטוהותם וכחם ופעולת ואפסות הנפסדים מהם הכל נכתב בתורה בפירושו או ברמיזה בתיבות או בגמטריאות שבת פרק אמר ר"ע דף פ"ט אריב"ל כשעלה משה לכרום מצאו הקדוש ברוך הוא שהיה קושר כתרים לאותיות א"ל משה 'אין שלום בעירך אמר לפניו רבש"ע כלום יש עבד שנותן שלום לבינו א"ל ה"ה לך לעורני (פי' לואי הלחם מלחמך - אמר סתתה נלמי לא כי זכ העור הוא לזרעו שזו כשולם ולגמולו כמו כשני וכלל) שיתלו מלמטה וזה שאמר וזהו כלל כל כ"ו וכו') ותו גרסינן במסכת מנחות פרק הקומץ רבה דף כ"ט אמר רב כשעלה משה לכרום מצאו להקב"ה שהיה קושר כתרים לאותיות ' אמר לפניו רבונו של עולם 'מי מעבב על ידך א"ל אדם אהר שעתיד להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו שעתיד לדרוש על כל קיון וקיון תלי תלים של הלכות ' אמר לפניו רבש"ע הראתו לי ' א"ל תזור לאהורייך הלך ישב לכוף ח' עורות לא ידע מה הם אומרים תשש כהו כיון 'שהגיעו לדבר א"ל תלמידיו מנין לך אמר להם הלכה למשה מסיני 'נתישבה דעתו אמר לפניו רבש"ע יש לך אדם מזה ואתה נותן תורה על ידיו ' א"ל שתוק כך עלה במחשבה לפני ' אמר לפניו רבש"ע הראיתני תורתו הראני

לעבין פון אלע לעפעדיגע אונ דאס נפש השכל דאס אלץ אזי גיזאנט גיזארין פון גאמטש טייל צוא משה רבינו עליו השלום ' וויא זייא זייגען ' אונ וואש זייא זייגען אונ זייער קראפט אונ זייערע ווירקונג ' אונ וויא זייא זייערין ווירד צו נישט ' דאס אלץ שטייט אין דר תורה גיזארין ' ענטווערד קלאר גיזארין און גאר מיט איין וואונק דורך איין איבערגן ווארט פון דר תורה און פון דעם צאל פון די ווערטער און פון דר צורה פון די אותיות ווען זייא זייגען גלייך גשריבן און איין גבוהן און אים גקרימט אונ אויך פון די שטריכן וואש זייגן אויך דיא אותיות אונ פון זייערע קרוינן ' דען אין אימלעכע זאכע פון דעם בעמייט אויך זייער פיל סודות אונ חכמות ' וויא מיר לערנן אין דר מסכת שבת דפי 'יהושע האט גזאנט אז משה איז אויך גנאנגן אויך דעם הימל האט ער גפונן צו גאט דאס ער האט גמאכט תנין ' דאס איז שטריכען צוא דיא אותיות ' האט גאט גזאנט צו משה ' משה איז דען קיין סדר גיט אין דיין ארט מען זאל שלום געבן וואס דוא גישט מיר גיט קיין שלום ' האט משה גזאנט צו גאט רבונו של עולם זאל דען איין קענעט געבן שרום צו זיין הארץ ' האט גאט גזאנט האסטו גזאלט זאגן דאס מיין ארבעט זאל הצלחה האבן דאס די ישראל זאלן מער תורה לערנן מיט די סודות וואס אין איר שטייען ' אויך לערנן מיר אין דר מסכת מנחות ' רב זאנט אז משה רבינו איז אויך גנאנגען אויך דעם הימל האט ער גפונן צו גאט דאס ער האט גמאכט קרוינן אויך דיא אותיות ' האט משה גזאנט צו גאט ' רבונו של עולם וואס פעלט דען אין דר תורה ' וואס די מוט גאך די קרוינען צוא מאכען ' האט גאט גזאנט צו אים ' איין מענטש וועט זיין אין סוף פיל דורות און עקיבא בן יוסף איז זיין נאמן ער וועט דרשנן אויך איינליכש שטריכעלע פיל הויפן הלכות ' האט משה גזאנט רבונו של עולם ווייז מיר אים ' האט גאט גזאנט צוא משה קער זיך אים צוריק וועל איך דיר אים ווייזן ' איז משה צוריק גנאנגן אכט שורות אונ האט גפונן רבי עקיבא איז געסן מיט פיל תלמידים אונ האט תורה גלערינט ' האט משה גיט פון שטאנן וואס זיי זאגן ' איז זיין פח שאף גווארן דרייבן ' דען ער האט זיך זייער מצער גווען דרויף ' וויא זיי זייגן גקומן צו איין זאך ' האבן די תלמידים גפרענט רבי עקיבא פון וואגן ווייסטו דאס ' האט רבי עקיבא גזאנט צוא זייא אז וועט משה לערנן אויך דעם בארג סיני ' וויא משה האט עס גזאנט פון זייגען וועגן ' איז זיך דעה רהיבן גיזארין ווייל ער האט עס גזאנט פון זייגען וועגן ' האט משה גזאנט צו גאט רבונו של עולם דו האסט אז איין מענטשין וואס איז אז איין תלמיד חכם אונ לאזט אים שטיין אונ גישט די תורה

נאר אזו איז דער מיין ' דר פסק זאנט אן דער מענטש זאל גיט גיין מיט די רשעים ' דען ווען ער וועט גיין מיט זיי וועט ער אויך שטיין ביי זייא און ווען ער וועט שטיין ביי זיי וועט ער אויך זיין ביי זיי ' אונ ווען ער וועט זיין וועט ער שטיין מיט זיי ' אונ ווען ער וועט האבן גשפעט זאנט אויך אים דר פסק און ווען דוא שפעטשט וועסטו אליין ליידין דעם עולם דר פון ' אונ איבער גשפעט קיין שטראף אויך דעם מענטשן אזוא וויא מיר לערנען אין דער גמרא דאס רבי אלעזר זאגט ווער עט פרייבט גשפעט קיין יסורים אויך אים דען אזו שטייט אין פסק אונ היינט זאלט איר גיט שפעט דען טאמך וועלין זיך שטארקן אייערע יסורים צו קימען אויך אייך ' רבא האט גזאנט צו די רבנים איך בעט אייך איר זאלט גיט שפעטן כדי קיין יסורים זאל גיט קומן אייך אייך ' רב קמינא האט גזאנט ווער עס שפעט דר פאלט אריין אין גיהנם אזו וויא אין פסק שטייט דר מוטייליגער הויכער מאן איין שפעט און זיין נאמען ער פרייגנט אויך זיך דעם צארין פון זיין מוטיילען ' דעם צארן מיינט מען דעם גיהנם וויא אין פסק שטייט איין צארין דער טאג איז דער טאג דאס איר וועט קומען אין גיהנם ' אונ רבי יהושע זאגט ווער עס האלט זיך גרויס דר פאלט אריין אין גיהנם אונ לערינט אויך אפ פון דעם דאזיגן פסק וואס רב קמינא לערינט אפ ' רבי תנחום בר חייליא זאגט ווער עס שפעט פרייגנט איין פון לענדונג אויך דר וועלט וויא אין פסק שטייט ' אונ איר זאלט גיט שפעט דען איין פון לענדונג און איין פאר שניידונג האב איך גהערט פון גאט ' פון דאן לערנן מיר דאס דר ווס גיוואונט זיך אין שפעטערייא פאר לירט ער זיין גוף אונ זייגע מונות און גירדת אין גיהנם ' אונ איבער אים קומט ביינו צו אנדרע אונ צו דר גאנצן וועלט ' אונ דרום איז גוט צוא דעם מענטשן ער זאל זיך דער ווייטערן פון דר חברה שפעט אונ פון צוא זיין אין זייער זיצונג כדי ער זאל זיך גיט אפ לערנן פון זיי אבער ער זאל גיין אונ זיין אין דעם זיצונג וואו מען לערינט תורה ' אונ זאל זיך פון זיכערן אין גאט וואס ער איז זיין הילף ' וואו אלע די מענטשן וואס בשיצין זיך אין אים :

לג וכל החיה די גאנצע תורה פון אנפאנג ביו צום סוף איז ווארין געגען פון גאמטש טייל צוא משה רבינו עליו השלום אונ אלץ וואס אין איר שטייט פון מעשה פרבכה אונ מעשה בראשית אונ די נאמר פון די פיר יסודות דס זייגן ערד אונ פייער אונ וואשר אונ ווינט די זייגען די יסודות פון אלע זאכן וואס אין דר וועלט איז ' אונ דר כח פון אייזן אונ קופער אונ זילבער אונ גאלד ' אונ גאר דאס שבראצונג פון דער ערד אונ דאס

ברק א נר ב כלל א חלק ב

כמו לומר אלו שיש עניין לא קלוה : שוקמן
 כשרו במקלוין מקום פקדונו כאלהות כרבות
 פקדונו כמו במסכתו של מרדכי לא היה לכתוב
 למשה אלא אחת לזמן המצוה הזאת ולא
 דבר כלום זמן סוף וכן היה מלגלג ולומר כן
 כתב משה דברים לחיים עשם שלא לנזקו בחבלי
 השרוא נחם שלא נחלס היה מוסיף בחיים של
 כובדיו קרני ענינו : ואמרין עלה מיתה חסדי
 מלי קדש הריסס : מלכותא בלא תנא סד גדול
 הלא כליו עשוק : ותמצע איתתא חשיבתא
 הייא דמין דמאנס סיהא לתום מלך ודלי כס
 מלך סיא : מוטב שארתי שפחה לאוסה זו
 לבני תלמידי יצחק ועקב כס ידלי כמיס ולא
 גבתי לאלים : ארתי ולכן נעזית פילגס לאליו כן
 עשו כבוד מופע יצחק : לרחוקה מתת כמי
 השבוים מים לים הנעים : שאין פושטם
 ידומם מרול סווס סווא : קרני חסד לתר סקליו
 סווס סקל סקלן ליכנס לתך סווס סקליו :

דף צ"ד תנו רבנן (במדבר טו) את ה' הוא מנדף זה מנשה בן הוזהר שהיה דורש בהנהגות של דופי
 אמר וכי ילא היה לו למשה רבינו לכתוב אלא (בראשית יג) ואחות לוטן תמצע ותמצע היתה פילגש וגו' (ישעיה ח)
 צתה בת קול ואמרה לו (הגלים כ) תשב באחריך דתבר וגו' אלה עשית ותהרשתי דמית וגו' עליו מפורש כקבלה (ישעיה ח)
 יתבטלי נשוא וכעבות העולה המאה בתהלה דומה יצר הרע יתבטל של כובדיו ולבסוף דומה כעבות העולה : ואמרין עלה מיתה מאי
 ואחות לוטן תמצע תמצע בת השוכים הות כדכתיב (בראשית יג) אלוף לוטן אלוף תמצע וגו' כל אלוף מלכותא בלא תנא הוא ותמצע
 איתתא השיבתא הייא הות בעיא לאדבוקי בורעא דאברדם יצחק ועקב איתיא לכבי דיעקב אמרה ליה איתנייר ואהיו לך פילגש : אמר
 לה לא : אמרת מוטב אחיה שפחה של אומה זו ואל אחיה גבירה באומה אחרת : אתיא לכבי דאלפינן אמרה ליה איתנייר ואהיו לך פילגש
 אמר לה הן : נפק מינה עמלק דאתא לצערונה לישראל : דלא תנה מבועי להו לאברדם יצחק ועקב : ולך ראוונן בימי קציר
 חטים וגו' אמר רבא בר יצחק אמר רב מכאן לצדיקים שאין פושטים ידיהם בגזל : וכמו שדברנו רבותינו על ספורים אלו גם דברנו על ענין
 כפורים אחרים הכתובים בתורה שאפי' כפושטים יש צורך גדול בהם : וכ"ש למבין הנכתרות והתעלמות מהפנים האחרים שאין לדם תהלה וכוף :

בין פון די פר פארנע זאכן וואס זיינן מרוקן אין דר תורה וואס זיי
 נוערין אן גרופן סכרי תורה : דער ווייס פווראי דאש זיינן אלץ אין דער
 תורה זיינן ניצליך : און דר נוש שפעט אויף איין זאך פון די דר ציילונג
 אין דר תורה אדר עד שפעט פון דעם וואס אנדערע חכמים האבן גררשת
 דר איז איין פוזר און איין לעסטערער און עד הייסט מלכה פנים בתורה
 שלא פהלכה און האט ניט קיין חלק לעולם הבא : אזו וויא מיר לערנן
 אין פרק חלק : די רבנים האבן גילערנט : עש שטייט אין פסוק עד האט
 נאט געלעסטערט : דאש אזו גווען מנשה בן תמהר דס עד האט גררשת
 שפעטעריי אין דער תורה און האט גזאנט האט דען משה רבינו ניט
 גיהאט אן צו שרייבן אין דר תורה נאר דאס : דאס די שוועסטער פון
 לוכן אזו גווען תמצע : אינ תמצע אזו גווען איין פלגש צו אלייף בן עשי :
 און ראוונן איז גנאנט אין די טעג פון ווייץ שניט און האט גפינן פיפלין
 אין פני דר דען עד האט גמיינט דאש זיי זיינן גאר אייבערדיג : איז ארויש
 גנאנטן איין פת קול פון דס הימיל און האט גזאנט צו אים די האסט ידך
 גועצט היידן פון דיין ברודר און שפאטעקט פון די תורה : דאס האסטו
 גיטאן און אויף האב גיטוינן : האסטו גיטוינט איך בין אזו ווי דו און
 עש וועט דאש דיר גיטאנקען ווערן : און אויף אים איז גזאנט גיקארן
 דורך ישעיה הנביא ווייא גשריען אויף די מענטשן וואס ציען אויף ידך
 די זינר מיט פאלשע שלאפע שטריו און דר נאך ווערן די זינר אזווא
 גראב ווייא די גראפע שטריו פון איין וואגן : דען אין אן הויב איז דר יצר
 הרע שלאפע בייא דעם מענטשן אזווא וויא איין טשין וועב און דר נאך
 ווערט עד אזו שטארק וויא די גראפע שטריו פון איין וואגן : ואריין
 עיה און מיר זאגן דרויף אין דר גמרא וואס איז אין אמת דר טעם וואס
 די תורה האט די זאכן אן גשריבן : ענטפערט די גמרא דר פסוק זאגט אינו
 דס די שוועסטער פון לוכן איז גווען תמצע און תמצע איז גווען איין פת
 השוכים אזו וויא איין פסוק שטייט דר דאר לוכן דר דאר תמצע און וואו
 עם שטייט איין האר דער איז גווען איין פת נאר ניט גיקריינט אינ ווען
 לוכן איז גווען איין פת מסתמא איז דר פאטר פון לוכן און פון תמצע אויף
 גווען איין פת מסתמא איז תמצע גווען איין אשה השיקה דהיינו איין פת
 פלג : און ויא האט ידך גוואלט פהעפטן אין די קיידר פון אברכים און יצחק
 און יעקב : איז ויא גיפן צו יעקב און האט גזאנט צו אים איך וועל פיה
 מעניר זיין און וועל זיין צווי דיין צווי דיין פלגש : האט עד גזאנט איך וועל דאס
 ניט : האט ויא גזאנט עם איז פערט איך זאל זיין איין רינקט ביי דר אימא

שכרו א' הוור לאהודיך ראה יששוקלין בשרו במקוליין אמר לפני רבש"ע זו תורה וזו שברה א'ל שתוק כך
 עלה במחשבה לפני (ווי"קור כתיבם לאומות ר"ל סווס לכמו סיומן בלתיית וכתיבת כמיכיו כסס סמכס למת סנילאות) וזהו
 מה שאמרו במסכת עירובין פרק עושין פסין דף כ"א קוצותיו תלתלים אמר רב חסדא מלמד שהיה
 דורש ע"י כל קוין וקוין של תורה תלי תלים של הלכות : ועל זה אמרו המקובלים כל התורה כולה שמותיו
 של הקב"ה היא שהתיבות מתחלקות לשמות כפי פעולותיו במציאות וזה ביאור ענין א' מהשבעים פנים
 שיש לתורה כמו שכתוב בהקדמת הספר ולפיכך ספר תורה שנמצא מוטעה אפילו באות אחד או במלה
 או חסר פסול אף על פי שנחשוב כפי הפשט שאינו מעלה ולא מוריד פונם אותו ופסולין בענין אחד
 מהפנים האחרים שכלם הם דברי אלהים חיים והכמות עליונות : והקריאה שאנו קוראים בו היא הפשט
 שיכולין בני אדם להבין אשר היא תועלת גדולה לדעת פשטי המצוות והספורים והדינים והפנים האחרים
 אין לדם חקר : ואף על פי שיראה לאדם כפי הפשט שהפרישה נכתבה לספור דברים אל יחשוב כן דעת
 שאין בזה תועלת אחר כי אפילו כפי הפשט יש בדבר תועלת גדול וכל שכן למשיגי אחר כן הפירושים
 וכן התפוסים הנרמזים בהם שהם סתרי תורה והמלעיוג על שום דבר מהספורים הכתובים בתורה או
 במה שדרשו עליהם רבותינו הוא כופר ומגדף ומגלה פנים בתורה שלא כהלכה כדגרסינן בפרק חלק
 דף צ"ד תנו רבנן (במדבר טו) את ה' הוא מנדף זה מנשה בן הוזהר שהיה דורש בהנהגות של דופי
 אמר וכי ילא היה לו למשה רבינו לכתוב אלא (בראשית יג) ואחות לוטן תמצע ותמצע היתה פילגש וגו' (ישעיה ח)
 צתה בת קול ואמרה לו (הגלים כ) תשב באחריך דתבר וגו' אלה עשית ותהרשתי דמית וגו' עליו מפורש כקבלה (ישעיה ח)
 יתבטלי נשוא וכעבות העולה המאה בתהלה דומה יצר הרע יתבטל של כובדיו ולבסוף דומה כעבות העולה : ואמרין עלה מיתה מאי
 ואחות לוטן תמצע תמצע בת השוכים הות כדכתיב (בראשית יג) אלוף לוטן אלוף תמצע וגו' כל אלוף מלכותא בלא תנא הוא ותמצע
 איתתא השיבתא הייא הות בעיא לאדבוקי בורעא דאברדם יצחק ועקב איתיא לכבי דיעקב אמרה ליה איתנייר ואהיו לך פילגש : אמר
 לה לא : אמרת מוטב אחיה שפחה של אומה זו ואל אחיה גבירה באומה אחרת : אתיא לכבי דאלפינן אמרה ליה איתנייר ואהיו לך פילגש
 אמר לה הן : נפק מינה עמלק דאתא לצערונה לישראל : דלא תנה מבועי להו לאברדם יצחק ועקב : ולך ראוונן בימי קציר
 חטים וגו' אמר רבא בר יצחק אמר רב מכאן לצדיקים שאין פושטים ידיהם בגזל : וכמו שדברנו רבותינו על ספורים אלו גם דברנו על ענין
 כפורים אחרים הכתובים בתורה שאפי' כפושטים יש צורך גדול בהם : וכ"ש למבין הנכתרות והתעלמות מהפנים האחרים שאין לדם תהלה וכוף :

דורך מיר : האט נאט גזאנט צוא משה שייגי אזו איז אויף גנאנטן אין דר
 מחשבה פר מיר דאס דו זאלשט די תורה מקבל זיין : האט וינדר משה
 רבינו גזאנט צו נאט : רבונו של עולם די האסט מיר גייוון זיין תורה :
 ווייז מיר וואס פר איין טכר עד וועט האבן : האט נאט גזאנט צוא משה
 קער זיר אים ציריק וועל איך דיר ווייון : האט משה געקן דאס קען וועסט
 זיין פלייש וויא קען וועסט דאס פלייש פון איין פהקע דען קען האט אים
 זיין פלייש גידינס מיט איינרע קאפען : האט משה גזאנט אזו פיל תורה
 וועט עד לערנן און דאס זאל זיין זיין שפר : האט נאט גזאנט צוא משה
 שווייג : אזו איז אויף גנאנטן אין דר מחשבה פר מיר עם זאל אזו זיין : און
 אויך דאס האבן אנדערע חכמים גזאנט אין עירובין : עם שטייט אין פסוק
 קוצותיו תלתלים זאגט רב חסדא קען מיינט עד האט גררשת אויף אייבליכט
 שטריוקע וואס אויף די איתיות שטייען הויפן הלכות : וכל זה אמרו המקובלים
 און דרייס האבן גזאנט די וואס לערנן די סודות פון דר תורה די האבן גזאנט
 דאס די גנאנצע תורה איז אלץ גאטש געפן דען די ווערטער ווערן גיטילט
 אויף פיל געפן פון השיי נאך זיינע מעשים נאך וואס ער מוט : און
 דאש איז איין פירוש פון די זיבציג פירושים וואס צו דר תורה אזו וויא
 אין דר הקדמה פון דעם ספר שטייט : און דרום קען איין איין ספר תורה
 ווערט געפן איין טעה אפילו נאר איין איין אות אדר אין איין ווארט
 אדר עש פלגט עפעט איז די ספר תורה פסול : האטשע קען מיר מיינען
 דאש : נאך דעם פשטן פשט איז דאש אות אדר דאש ווארט ניט מעלה
 און ניט מוריד פון דעשט ווערן איז דאך דאש ווארט פונם און פסלות
 דיא ספר תורה נאך איין פרוש פון דיא אייבערדיגע פירושים דען אלע
 פירושים זיינן די הייד פון דעם לעפדיגן נאט און הויכע חכמות : והקריאה
 שאנו קוראים בו איז דאש לייגען וואס מיר לייגען אין דער תורה דאס
 איז דר גשטייר פשט וואס אלע מענטשין קענן עם פר שטיין וואס דאש
 איז איין גרויסר תועלת צו וויסן דעם פשט וויא אזו די מצות צו טאן
 און די מוכרים און די דינים פון דר תורה : אבר די אייבערדיגע פירושים
 פון דר תורה די האבן גאר קיין סוף ניט : און האטשע עש וועט זיר דס
 מענטשן דאכטן על פי פשט דאש די פרשה איז נאר גשריבן איין
 מעשה צו דר ציילן : אבר דר וואס האט שכל זאל ניט מיינען דאס אין
 דר תורה איז ניט דא קיין אדר תועלת נאר וויא דאש : דען אפילו על
 פי פשט איז אויף אין דר תורה דא איין גרויש תועלת : און מכל שכן
 שווי דר וואס קען פערשטיין איין פירוש פון די אייבערדיגע פירושים און דיא

פרק ב גר ב כלל א חלק ב

לד פרק שני

בהשגת דעתנו שאין דעתנו מבינה להכניס
 כלאו: כל הלועג דכתיב וזה
 הכנה יגיעת כפר המלוג עליהם נידון ביגיעת
 כפר: מדרים כל מיני פירות מוקפים לחישי
 יזכר כלל מודם ומודם יתכסלו בו פירות: אמר
 ליה הווא סבא יישר וכן אמר רבי יוחנן
 כדנדיך ולא נרסין וכן אמר רבי יוחנן יישר: כי
 האי גוונא מי מחוי חסדקיה: חלא אי שמיע
 לך מירי הא שמיע לך לגלג עליו חוטו תלמיד
 חגי יוחנן דכייט אפקירותא: וחוקק בהם פתח:
 כדכוד חן טונה וכן שמו גלגל"ל ב"ל"א:
 צלצלא עוף קטן שמו נללל: גל של עצמות
 שמת דלום שמת נכסה גל עצמות: הרה ויולדת
 יחרו כיום סברה כי כיום יולדת כמו מרכולת
 משטל כיה כלל יום ומכאן כלל יום דהכי
 משמע ק"ל כלל עת שחא מהעברת יולדת
 שמת: למור לורה חולד לזמן מועט: כווא
 ואראך עת לזמן כאלו כדו להמיר על

כל מה שאמרו ז"ל במדרשות ובהגדות חייבין אנו להאמין בו כמו בתורת מרע"ה ואם נמצא בו דבר
 שיראה לנו שהוא דרך גזמא או חוץ מן הטבע יש לנו להתלות החסרון יבהשגת דעתנו אבל לא
 במאמרים והמלעג על שום דבר מכל מה שאמרו ז"ל נענש כדגרסינן במסכת עירובין פרק עושין
 פסין דף כ"א אמר רב פפא משמיה דרבה בר רב עולא יכל הלועג על דברי הכמים נידון בגיהנם
 כדגרסינן במסכת גיטין פרק הניזקין דף ג' כדאיתא למעלה כב' ראשון מהחלק השני בכלל הראשון מהגר
 הראשון אונקלוס בר קלוניקוס אמר ליה ישראל נמהו לאידבוקי בעא לאיגורי אול אסקיה לשיטוס בגנירא
 אמר מאן חטיב כהווא עלמא אמר ליה רבי ירמיה דרבי ירמיה וכו' כדאיתא שם וגרסינן נמי
 בפרק חלק דף ק' יתיב רבי ירמיה קמיה דרבי ירמיה וכו' כדאיתא שם וגרסינן נמי
 הקדשים ועליו כל מיני מנדים שנאמר (חוקאל מו) ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה כל עין מאכל
 לא יבול עלהו ולא יתום פרוי ילחדשיו וכבר כי מימיו מן המקדש המה יוצאים והיה פרוי למאכל ועלהו
 לתרופה: אמר ליה הווא סבא יישר וכן אמר רבי יוחנן יישר: ואמר רבי ירמיה לר' זורא יבי האי
 גוונא מחוי כי אפקירותא א"ל האי סיוע קא מסייע ליה יאלא אי שמיע לך הא שמיע לך והיכידמי
 אפקירותא כי הא דיתבי רבי יוחנן וקא דריש עתיד הקב"ה להביא אבנים טובות שלשים על שלשים

אבות יחוקק בהם עשרה ברום עשרים ומעמידן בשערי ירושלים שנא' (ישעי' נד) ושמתי כדכוד עמושותיך. לגלג עליו ההוא תלמיד אמר השתא
 כביעתא דצלצלא לא משכחינן כולי האי משכחינן לימים הפליגה ספירתו כים מצא מלאכי השרת שמנסין תלי תלים של אבנים
 טובות אמר להם הללו למו אמרו לו לשערי ירושלים כי אתא אשכחיה לרבי יוחנן דקא דריש אמר ליה הרוש ולך נאה לדרוש כאשר
 אמרת כן ראיתי א"ל ריקא אם לא ראית לא האמת מלעג על דברי חכמים אתה נתן ענינו בו ונעשה יגל של עצמות ואתמר נמי האי
 עובדא בהמוכר את הספינה דף ע"ה: ואע"פ שמצינו שאמרו שדומה לנו שהם גוזמא החוקר אהריהו ימצא דוגמתן כדגרסינן בפרק
 במה כדליקין דף ל' יתיב ר"ש בן גמליאל וקא דריש עתידה אשה שתלד בכל יום שנאמר (ירמיה לא) הרה ויולדת יחרו מה הרה בכל
 יום אף יולדת בכל יום: לגלג עליו אותו תלמיד א"ל רבי אין כל חדש תחת השמש א"ל כווא ואראך דוגמתו בעולם הזה נפק אחוי ליה
 תרגומלתא: והו יתיב רש"ב וקא דריש עתידין אילנות שבארץ ישראל להוציא פירות בכל יום שנאמר (חוקאל ז') ונשא ענף ועשה
 פרי מה ענף בכל יום אף פרי בכל יום לגלג עליו אותו תלמיד אמר אין כל חדש תחת השמש כתיב אמר ליה כווא ואראך דוגמתן

אוג זאל ניט זיין אין הארץ נישט ביי איין אנדר אימה איין גקסן צו אליפו בן
 עשו און האט גזאגט צו אים איך זיל מיך מגיד זיין און וויל זיין צו דיר
 אין פלגש' האט ער גזאגט יוא' האט זיא זיך מגיד גווען און אליפו האט
 זיא גנובן פד איין פלגש' איז דארטער פון איר גבאךן גיווארן עסקלן וואס
 ער איז גיקופן מצער צו זיין צוא די ישראל ווייל אבקהם און יצחק און
 יעקב האבן ניט גיטראפט דר ווייטערן זיא פון צו מגיד זיין: און דאס
 וואט דר פסוק שרייבט אן דאס ראובן איז גבאךן אין די טעג פון ווייץ
 שניט און האט גיפונן פייפלן אין פעלד: זאגט רבא פד רב יצחק פון
 וועגן רב דאס ווייטן אונז דאש די צדיקים שטרעקן ניט ויערע הענט
 אין גול דען נאר ווייל עש איז גווען דיא צייט פון ווייץ שניט און א"ע
 מען אריין זיין און פערעמער פעלד איז האבן גבאךן אין פערעמער פעלד און
 האט גפונן פייפלן אבד ווען די תבואה וואלט נאך ניט גווען אפ גשמיטן
 וואלט ער דארטן ניט אריין גבאךן: און אזו וואול וויא אונזערע רבנים
 האבן מפורש גווען אויף די דר ציילונג וואס זיי באטייטן האבן זייא אויך
 מפורש גווען די אגדה פון דר תורה וואס זיי באטייטן דאס
 אפילו על פי פשוטו איז גרויס נוסף דא אין זיי אונז פלגש' שפן די וואס ווייטן
 די פד בארנעט און פד היליגע זאכן פון די אגדה פירושים פון דר תורה
 וואס צוא זיי איז נאר ניט קיין אויס לאז און קיין סוף:

לד כל מה שאמרו ז"ל א"ל וואס אונזער חכמים האבן גזאגט אין מדרשות
 און אין הגדות זיינן מיר מתייב צוא גלויבן דרינג גליה וויא אין
 תורת משה: און ווען עס ווערט גפונן דרינג איין זאך וואס עס ווייט אונז
 אויס דאס דס איז איין גזמא אדר ניט נאטיירליק טון מיר אן היינגן דעם
 חסרון דאס אונזר שכל קען ניט ריקטיג פד שטיין אבד דר חסרון איז ניט
 אין ויערע רייד: און דר וואס שפעט אויף איין זאך פיל אלע זאכן וואס
 אונזער חכמים האבן גזאגט דר ווערט נישטראפט אזוי וויא מיר לערנן אין
 מסכת עירובין רב פפא זאגט פון וועגן רבה בר רב עולא דר וואס שפעט
 אויף די רייד פון די חכמים דער ווערט גמשפט נאך זיין מויט אין גיהנם:
 אזו וויא מיר האבן אויבן גישריבן די מעשה פון אונקלוס אין ערשטען
 פרק פון אנדערען חלק אין ערשטען פלג וויא ער האט זיך גיוואלט
 מגיד זיין: וגרסינן אויך האבן מיר גילערניט אין פרק חלק רבי ירמיה
 איז גיזעסין פד רבי זורא און האט גזאגט דאש לעתיד לבוא וועט גאט
 אויס ציין איין בייך פון דעם קדשי קדשים און ביי אים וועלן וואקסן
 אילרלייא זיסע פירות אזו וויא אין פסוק שמיט: און בייא דעם בייך

האבטע

פרק ב נר ב כלל א חלק ב

נפש יהודה מט

דכתיב ויהי נפש יהודה מט
 פירוש ויהי נפש יהודה מט
 למה נאמר ויהי נפש יהודה מט
 כיון שסמך יד ומשפט כלי מילת כמו כמות פסוק
 כי כמו לבדור כי ולענין כלי מילת כי נר נאמר
 ככה כחמה: ככה נר ומטויות שונאים כמו
 שם נלמה למה והתני וענין כלי מילת
 שונאים ללא ונדלן נער: ככרא בר קורא
 הלא לו כהא מלכות פניו כען והוא סב
 כלאש כלל הקור של דקל עק האין כהא
 כך ויהא כלל שם נקרא קי: לא יסקל לא
 יפה אהים מניחו לכות הרבים: מרשות
 שאינה שלך כחל חסד עמיד למכה: לרשות
 שלך ככר כלל ויהו הוא שלו: לגלג עליו
 ולא סיה מביד עמו של דבר: הו יהודי כהלת
 שלא תבזה שלא תבזה כהא קלות דלש והסוף
 הרבים: שלא תבזה שלא תבזה על יום
 לרפיה: נשיבת שיעל כהא קה לפי כהיו
 דתו ועקמות ועקבות ולין כהא חסד
 ככה כהא ולכחם כהא: עקבות עקב
 קה מכיבת כהא: ולהישתן דתו: להישת
 שרף כהא כהא מפי כהא כהא כהא
 כהא למה:

בעוה"ז נפר ואחיו ליה יצלק (פירוש קלוי) ותו יתיב רשביג וקא דריש עתידה ארץ ישראל שתוציא
 גלויסקאות וכלי מילת שנאמר (חלהים עב) יהי יפסת בר בארץ כראש הרים לגלג עליו אותו תלמיד אל
 אין כל חדש תחת השמש כתיב אל כוא ואראך דוגמתן בעולם הוה נפק אחיו ליה יכמדון (פירוש
 עניני) ופטריות וכלי מילת ינברא דבר קורא ותו גרסינן במסכת קמא פרק שור שנגה את הפרה
 דף ג' תר' לא יסקל אדם מרשותו לרשות דרכים מעשה באחד שהיה מסקל מרשותו לרשות דרכים
 ומצאו חכמי אבר ליה קמא מפני מה אתה מסקל מרשות שאינה שלך לרשות שלך ילגלג עליו לימים
 נצטרך איתו ומכר את שדהו והיה מהלך באותו רשות הרכים ונכשל באותן אבנים אבר יפה
 אבר לי איתו חסיד מפני מה אתה מסקל מרשות שאינה שלך לרשות שהיא שלך בא למדנו
 שהחכמים יתחסידים אפילו שיהיה בטלה שלהם צריכה תלמוד וכל שכן תוכחותם וכל דבריהם דברי
 אלהים חיים ולא נפל דבר אחד מרם ארצה וככל מה שנמצא כתוב משמש לכל אדם להאמין
 שהוא דבר אמיתי ואל ילעיג עליו לא בפיו ולא בלבו שאם ילעיג על כן יהא זהיר מלדבר
 כנגדם וכנגד דבריהם וילמוד מדבריהם מה שיוכל כפי כח שכלו כמו ששינונו בפ"ב דאבות הוי
 מתחכם כנגד אורן של חכמים והוי זהיר בהלאתן יאלא תבזה שנישכותן ינשיבת שועל ועקיצתן
 יעקיצת עקרב ילהישתן להישת שרף וכל דבריהם כחללי אש ר"ל שיתקרב אדם לחכמים ליהנות
 מלמודם כמו שמתקרב אדם לאש להתחמם כמו שיקבל תועלת ואם יוסף להתקרב לאש יותר
 מדי ישרף וישוב התועלת לנוכך כך יארע לאדם המתקרב להם יותר מהראוי ומלעיג על דבריהם
 שיפסיד כוונתו ותתהפך אהבתו לשנאה ואל יגיע לו התועלת אשר יקוה כמו שאירע לגיתוי עם
 אלישע על כן יקרב אדם כראוי וילמד מרם ויקבל דבריהם:

וואש איז דיין האט דר מענטש גישפעט פון דעם חסיד ווארום ער האט
 גיט פר שטאנן וואס דר חסיד האט גיפייגט אין איין צייט דר נאך איז
 דר מענטש גווארן ארום און האט גימוט פאר קויפן זיין פעלד און איז
 גנאנגן אין דעם רשות הרבים וואו ער האט די שטייגער גיארפן און האט
 זיך גישטרויכילט אן דיא שטייגער האט ער גזאנט דר חסיד האט מיר
 רעכט גזאנט ווארום ווארף איך די שטייגער פון דעם ארט וואס איז גיט
 מיין דען דאס פעלד מוז איך נאך פר קויפן צו איין אנדרן אין איין רשות
 הרבים אריין וואס דאס איז חסיד מיין די גמרא לערינט אונד דר מיט
 דאס אויף די פראסטע רייד פון די חכמים און פון די חסידים מוז מען
 לערנן און פשיטא שוין זייערע שטראף רייד דען אלע זייערע רייד זיין
 די רייד פון דעם לעבעדיגן גאט און קיין נאך פון זייערע רייד קען גיט
 אראפ פאלן צו דר ערד און אין אלימן וואש עש ווערט גיפוגן גשריבן
 פון זייער נאמן ווען דאך איטליכער מענטש גלויבן דאס דאס איז איין
 אמתע נאך און ער זאל גיט שפעטין דרויף גיט מיט זיין טויל און גיט אין
 זיין הארצן דען ווען ער וועט שפעטין דרויף וועט ער גישטראפט ווערן
 דרום זאל דר מענטש גווארינט זיין פון צו ריידן אנטקעגן זיי און אנטקעגן
 זייערע רייד און ער זאל זיך אפ לערנן פון זייערע רייד וויא ער קען
 מיט זיין שכל גרייכן אזוי מיר לערנן אין מסכת אבות ווארים זיך אנטקעגן
 דעם פייער פון די חכמים און זיי גיהים אין זייערע קוילן דאש דו זאלסט זיך
 גיט פערברענגן דען זייער פייסין איז שווער צו היילן אזוי וויא דר בוס פון
 איין פוקס און ווען זיי שטעקן איינס דס מינט מען ווען זיי גיבן איינס
 איין קללה איז ער מסובן גלייך וויא איינער וואש ווערט גישטאבן פון איין
 ענדיש און זייערע רייד זיין אזוי היים ווי די פיפער פון איין ברענדיגדיגן
 שלאנג און אלע זייערע רייד זיין אזוי וויא קוילן פייער דאש מינט
 מען דר מענטש זאל געדרענגן צו די חכמים צו הנאה האבן פון זייער לערנן
 וויא איין מענטש געהנט צום פייער צו וואריפן זיך דר בייא דאש ער
 זאל דר פון נוסצען האבן און ווען ער געהנט צו פיל צום פייער ווערט
 ער פר ברענט און די נוסצען ווערט פר קערט צו איין הינק אזוי אויך
 מרעפט זיך צו דעם מענטשין וואש געהנט צו פיל צו די חכמים מעהר
 וויא זיין שכל דר לאנגט און שפעט אויף זייערע רייד דר פערדארפט זיין
 פונד וואס ער האט גיוואלט הנאה האבן פון זייער לערנן און זיין
 ליבשאפט וואש ער האט גיהאט צו זייערע רייד ווערט פר קערט צו
 פינדשאפט און ער וועט גיט פאקסן קיינע נוסצען וויא ער האפט וויא
 עס האט זיך גיטראפן צו גיתוי מיט אלישע דרום זאל זיך דער מענטש
 גענעקן צו זיי וויא רעכט איז און זאל זיך אפ לערנן פון זיין און זאל
 אן נעמן זייערע רייד:

האמטשע מיר גפינן דאס אינדער חכמים האבן גזאנט אזעלכע זאכען וואס
 עס שיינט אונד דאס זייא זיין נאר איין גזאנט אבר דר וואס פארשט
 און קערט נאך נאך די זאכן וועט ער גפינען זייער גלייכענעש אין דר
 וועלט איז וויא מיר לערנן אין פרק פמה מרליקע דאס רבי שמעון איז
 גועסן און האט גדרשט דס לעתיד לבוא וועט איין אשה אלע טאג גווינן
 איין קינד אזוי וויא אין פסוק שמיט זיא וועט טראגען און פאלד גווינען
 פון אים האט איין תלמיד גשפעט און האט גזאנט רבי עס שמיט דאך
 דס קיין נייעש וועט גיט זיין אויף דער וועלט אונטר דר זון האט רבי
 שמעון גזאנט צו אים דאס איז גיט קיין נייעש קום און איך וועל דיר
 גווינן איין גלייכענעש דר פון אויף דר וועלט איז ער ארויס גנאגען און
 האט אים גווינן איין הון דאס זיא ליינט אלע טאג איין איי זעמט מען
 דאך דאס מען קען טראגן און האבן אין איין טאג און נאך איין
 כאל איז גועסן רבי שמעון און האט גדרשט דאס לעתיד לבוא
 וועלן דיא בויסר ארויס גיין פארמינע פירות אלע טאג דען אזוי
 שמיט איי פסוק און עש וועט וואקסן די צווייג און עש וועט וואקסן
 די פרי וואן איך אזוי וויא די צווייג וואקסן אויף איטליכען טאג אזוא
 אויף וועלן די פירות אויך איטליכין טאג אויף וואקסן האט איין תלמיד
 גשפעט פון אים און האט גזאנט עש שמיט דאך דאס קיין נייעש וועט
 גיט זיין אויף דר וועלט אונטר דר זון האט רבי שמעון גזאנט צו אים
 דאש איז גיטש קיין נייעש דען מיר גפינן איין בויס וואש הייסט צלק
 דר טראגט דרייא ערנייא פירות און ווען איין פרי ווערט אפ גיקליבן
 וואקסט אויף די אנדערע און נאך איין טאל איז גוועסן רבי שמעון
 און האט גדרשט דס ארץ ישראל וועט לעתיד לבוא מאכן וואקסן שיינע
 בולקעס און זייענע קליידר דען אין פסוק שמיט יהי פסת בר בארץ
 ווערט גדרשט פסת זייענע קליידר וויא עש שמיט פחות פסוק און בר
 איז שפיה האט איין תלמיד גישפעט פון אים און האט גזאנט עש שמיט
 דאך דאש קיין נייעש וועט גיט זיין אויף דר וועלט אונטר דער זון האט
 רבי שמעון גזאנט צו אים דאש איז גיט קיין נייעש דען מיר גפינן דאש
 פון דר עיד וואקסן ברייטע שוועמליך אין פארמע פון בולקעס און אויף
 זייענע קליידר גיפוגן מיר די קארע פון איין בויס וואש ווייזט אויט
 וויא איין זיידן קליידר ותו גרסינן אויך לערנן מיר אין פבא קמא דיא
 רבנים האבן גילערינט איין מענטש זאל גיט וואריפן קיין שטייגער פון זיין
 רשות אין רשות הרבים אריין עש איז גווען אין מעשה מיט איין
 מענטש דאש ער האט גווארפן שטייגער פון זיין רשות אין רשות הרבים
 דאס גיט אחרים גווען און האט אים גזאנט דו גראבר מענטש ווארום
 ווארעכטו שטייגער פון איין ארט וואס איז גיט דיין אין אזוי ארט

פרק א נר ב כלל ב חלק א כלל שני

שלא ידבר שקר ונחלק לשני חלקים • החלק הא' בדברים • החלק הב' בשבועות ונדרים •
חלק ראשון ויש בו שלשה פרקים :

לה פרק ראשון יש לנו לדעת שקיומו של עולם הוא על האמת כמו ששינונו בפ"ק דאבות רשב"ג אומר על ג' דברים • העולם עומד על הדין • ועל האמת • ועל השלום • וכבר כרוז הוא כי במקום שיש שלום אין צורך לדין ובסבת האמת השלום מצוי לפיכך שלשתם נכללים באמת • ועל זה נכתבה אמצעות שנים ברא' אלהים ולא נכרא העולם אלא באמת ועל כן הוא רמוז בסופי תיבות של תחלת מעשה בראשית שנים ברא' אלהים' וגם בחתימתו שהוא ברא' אלהים' לעשות' ללמדנו שכל מה שנברא בששת ימי בראשית עומד על האמת ושמו של הקב"ה אמת שנאמר (ישיה' י) ודי אלהים אמת והתורה נקראת אמת שנאמר (תהלים קט) ותורתך אמת • וביה המקדש קיומו על האמת שנאמר "אתי מלבנון" תבואי ראשי תיבות אמת כי הלבנון הוא בית המקדש ונקרא לבנון מפני שמלבין עונותיהם של ישראל ולא הרבה ירושלים אלא בשביל שפסקו ממנה אנשי אמנה אנשי אמנה כהרסינו במסכת שבת פרק כל כתבי הקדש דף ק"ט איתמר אמר רבה לא תרבה ירושלים אלא בשביל שפסקו ממנה אנשי אמנה שנאמר (ישיה' ה) שושמו בהוצות ירושלים וראו נא ודעו ובקשו ברחובותיה אם תמצאו איש מבקש אמנה ואטלח לה • איני והא אמר רב קטינא אפילו בשעת כשלונה של ירושלים לא פסקו כי יתפוש איש באהויו בית אביו שמהל לכה קצין תהיה לנו והמכשלה הזאת תחת ירך דברים שבני אדם יכתבם בהם כשמהל • ישנן תחת ירך • והמכשלה הזאת • דברים שאין בני אדם עומדין עליהם אלא אם כן נכשלין בהם • ישנן תחת ירך • ישא ביום ההוא לאמר אין ישא אלא לשון שבועה וכן הוא אומר (שמות כ) לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא • לא אהיה חובש שלא הייתי בחובשי עצמן בכית המדרש • ובביתו אין לחם ואין שמלה שאין בידי לא מקרא ולא משנה ולא תלמוד • יוכמאי דילמא שאני התם דאי אמר להו גמירנא אמרי ליה אימא לן את הוה ליה למימר נמיורי ושכחי מאי לא אהיה חובש כלל לא קשיא הא • בדברי תורה הא במילי דעלמא • ועל שנהפך האמת הלכו כגולה שנאמר (תהלים סה) אמת מארץ תצמה וצדק וגו' גם ה' יתן המוכ וגו' • ובזמן שהאמת מצויה בארץ הקב"ה מוריד ברכתו מן השמים שנאמר (תהלים סה) אמת מארץ תצמה וצדק וגו' גם ה' יתן המוכ וגו' • ובזמן שאין האמת מצויה הקב"ה כועס בבני אדם שנאמר (ישעיה נט) ותהי האמת נעדרת וסר מרע משתולל וגו' • ואפילו הקל שיש בדברי שקר שהוא כספור דברים והגדת מאורעות יש בני אדם שכתלפים בהם מאין הנאה להם וגם אין הפסד בו אלא שנראה

העולם עומד יבזון על בני אדם מחזיק • על הדין לכות את הפכזי ולחייב את המיני • ועל האמת שלא יסור אדם נעמי • ועל השלום בין מלכות ובין אדם לחבירו • נכתבה האמת • אמצעות במשנה בין אמת שלום • מתכסין בהם כשמהל חרס • כשחולין אותו טעמי תורה עושין ענין כעלמיהם את דברים מפי שאדם יודעים להשיב • ישנן תחת ירך אמת נר כן לשיב קין טעמי לנו ותלמדנו חכמה • דברים שאין אדם עומד עליהם על גורין לאמון כמלכות אלא אם כן נכשל כהן עד שאמין • ו' טעמים כתיבם דכיוני עמי מורה כמסותרי • לא אהיה חובש איני תניל לביה טובה כתיב המדרש חובש לא הייתי ממך כתיב המדרש ללמוד כתיב כתיב האחרים חלמא דלא פסקו ממנה אלא אמת • אהיה חובשתי כמו ש' לרעה חזיה לי כוונ • וכמאי דמסו אהיה כוונ דלמא על כרחי לריבין שירוה הלכות דלי חזיה לי כוונ עמי מורה אהיה ליב שחולין חלמא לן ומשי כוונ ליב למימר נמר וסמך • בדברי תורה היו נלמדים ואיני

לה יש לנו לדעת מיר דארפן צו ווישן דאס דאס בשמאד פון דר וועלט איז אויף אמת וויא מיר לערנן אין מסכת אבות רבן שמעון בן גמליאל זאט: אויף דריי זאכן שמיט די וועלט • אויף דין מען זאל רעכט משפטן • און אויף אמת מען זאל רייזן אמת • און אויף שלום דאס מען זאל זיך ניש קריינין • און דאס איז איין קלארע זאך דאס וואו שלום איז דארף מען ניש קיין דין צו האבן • און ווען די לייט גייען מיט אמת איז אויף שלום צווישן ווי • דרום וויינין די דרייא זאכן נכלל אין ווארט אמת: איז דרום שמיט דאש ווארט אמת אין מיטן פון דין אמת שלום • צוא וויינין דאש אמת איז דר עיקר פון די דרייא זאכן • און די וועלט איז אויך נאר בשאפן גווארן מיט אמת • און דרום שמיט אמת אין סוף אוהיות אין אן הויב פון מעשה בראשית • דאש איז ברא' אלהים' את • מאכן די סוף אוהיות אמת און אין סוף מעשה בראשית שמיט אויך ברא' אלהים' לעשות' מאכן די סוף אוהיות אויך אמת • צו לערנן אונז דאש אלץ וואש איז בשאפן גווארן אין די זעקס טעג בשמיט אלץ אויף אמת • און דער נאמען פון הקב"ה איז אמת אזו וויא אין פסוק שמיט ודי אלהים אמת • און דיא תורה ווערט אן גירופין אמת אזו וויא אין פסוק שמיט ותורתך אמת • און דער פשטאנד פון דעם בית המקדש איז אויף אמת אזו וויא אין פסוק שמיט אתי מלבנון תבואי אמת • דיא אן הויב אוהיות אמת און לבנון מיינט מען דעם בית המקדש און ער ווערט דרום אן גירופין לבנון דאס איז שמיט ווייס ווייל ער מאכט ווייס די עבירות פון דיא ישראל און ירושלים איז נאר חרוב גווארן ווייל עס האבן זיך אויס גלאזט פון איר די לייט וואס גייען אלץ מיט אמת • אזו וויא מיר לערנן אין מסכת שבת • מיר האבן גלערינט רבה זאגט ירושלים איז נאר חרוב גווארן נאר ווייל עס האבן זיך אויס גלאזט פון איר די אנשי אמנה • דען אזו שמיט אין פסוק • פר שפרייט אייף אין דיא מארקין פון ירושלים און זעהט נון און ווייסט און זוכט אין אירע גאסן אויב איר וועט גפינען איין מאן וואס בגערט אמת וועל איך פאר געבין צו ירושלים אירע זינד • פרעגט דיא גמרא רב קטינא האט דאך גזאגט אפילו אין דר צייט וואס ירושלים איז גשטרויכלט גווארן וויינין דאך ניש אויס גגאנגן פון איר די אנשי אמנה • דען עס שמיט אין פסוק ווען איין מאן וועט אן געסן אין זיין ברויך פון זיין נאטורס הויז גינד און וועט זאגן צו אים איין קלייד איז צוא דיר

ווי איין האר איבך אונז • און אלע שטרייכלונגען וועלען וויין אונטער דין האנד איז דר פירוש פון פסוק דו האסט אקלייד דאס הייבט די תורה וואש בעדעקט דעם מענטשן וויא אקלייד איז דאך דא ביי דיר אין האנד • און די שטרייכלונגען מיינט מען די שווערע זאכן ווי דר מענטש פערשטייט זיי נאר נאך דעם וויא ער האט זיך גישטרויכלעט אין זיי וויינין דאך דא אונטער דין האנד • שמיט ווייטער אין פסוק ישא ביום ההוא לאמר וועט דר אנדרר שווערן אין דעם טאג צו זאגן • דען דאס ווארט ישא איז מיט שווערן אזו וויא עס שמיט לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא דוא זאמט ניש שווערין ביי דעם נאמן פון גאט דין גאט אום ויכט • און וועט זאגן זיך וועל ניש וויין קיין ריכטער דען איך בין ניש גיזעסן אין בית המדרש צו לערנן תורה • און אין מיין הויז איז ניש קיין ברויט און ניש קיין קלייד דאס איז גיימינט איך קען ניש קיין מקרא און ניש קיין משנה און ניש קיין גמרא זעהן מיר דאך דאס זיי האבן קיין ליגן ניש גוואלט זאגן • ענטפערט די גמרא פון דאן קענסטו ניש דרינגן דאס זיי האבן קיין ליגן ניש גוואלט זאגן דען דארטן איז אנדערס ווען זיי וואלטן גזאגט זיי קענן יוא לערנן וואלטן זיי גהייסן זיי זאגן לערנן מיט זיי • דאריבך האבן זיי מורא גהאט ליגן צו זאגן • פרעגט דיא גמרא ווייזר ווען זיי וואלטן גוואלט ליגן זאגן וואלטן זיי גקענט זאגן איך האב גלערינט און האב פר געסן און ווען זייא האבען דאס ניש גזאגט איז דאך פארט גידרונגן דאס זיי האבען ניש גוואלט ליגען זאגן • ענטפערט דיא גמרא אין זאכן פון תורה לערנען האבן זיי קיין ליגן ניש גזאגט • אפר אין וועלט זאכן וויינען זיי ניש גווען קיין אנשי אמנה • און ווייל דר אמת איז פר קערט גווארן דרום וויינין זייא גגאנגן אין גלות אזו וויא אין פסוק שמיט תשובי כראש אמנה דאס איז שייטש דו וועסט קוקן פון דעם שפיץ פון דעם בארג אמנה וויא דו וועסט זיין אין גלות • מאכן די ראשי תיבות צוריק אמת צו וויינין ווייל זיי האבן דעם אמת פר קערט און האבן ליגן גזאגט זיינין זיי דרום גגאנגן אין גלות • ובזמן שהאמת מצויה בארץ און אין דר צייט וואס דר אמת גפינט זיך אויף דר ערד מאכט גאט גירערן זיין ברכה פון דעם הימל וויא אין פסוק שמיט ווען דר אמת וועט שפראצין פון דר ערד און גאט וועט קוקן פון דעם הימל דאס דיא ישראל טוען גירעכטיקייט • וועט אויך גאט געבין דאס גנטיש דאס די ברכה וועט קוקן אויף דר וועלט און אונז ערד וועט געבן

פרק א נר ב כלל ב חלק א

מחללים לבקר: מעשה כרב ספרא כאלהות
 דבר אחי פתח וימי והונח כמים נח כ'
 דבר חולצה פיר' א: אמר שא כא אלהי
 זוש שמחול לנו ויעקב לא זוש אלו כס שינו
 ממי דמי טוס: איך אלך וכתיב ויאמר
 ה' עילת בקך תקח בידך ואמרת ליוכב
 לה' באמתי הקדש' וזוש לשמע: ואדני זקן
 שיה אלהי לכן כיוון וכשגלס הקדש הדבר
 לאכרסה למי זה לתקן שיה ונ' אמר למי זקנתי
 וישנה בדבר ממי בשלם: וחסודה חוט על חסד
 משך עליה: חכמי מין קטניות: אסור לה
 היה אומר האב לבנו אמר לאתך לעשות ערש
 כוח אמר לה עשה חומתי וביא עשה ערש:
 מעמא מלפך שכן מחכים את לבנו חני היה
 לה לעשות כן מל מקום אלה לא מעבדתי כני כי
 דבר שקר הוא ולמי אמרתי לשונך דבר שקר:
נשיאים וריות כלבד יסיה חומלה חל
 כשהטעם מתקשרים נעמים והרות
 מחבת וחדם מלפך שינה נש ואל וסס
 מלפכיהם כן חיש מחלל כחפס שקר סמור כן
 יקר חן לעדק או כן וכן אצטע לפינו עובס
 וכוף משקר ולמי עשה וכוף מלפך למי סמור לו
 לעשות: הין בכלל איפה הוא' סכסין יב לענין
 ורופס ג' ססין סקן פ"כ לענין וכל סכס כ' הין
 וכוין סמלמ: איפה דק למי נאמר הין דק סכסי
 הין בכלל איפה חלל לומר לך סוכה כן שקר
 דק כלומר כסמלה מוכר כן או לוי קיים דכר
 וסדק חום: שלא ידבר אחר כפה ואחר
 בכל כשט סמור אומר סכסור לא סכס כשט

להם שמקבלים הנאה בדברים דברי שקר ובהחלף הדברים אשר לא כן. ואף על זה אמרו שהוא אסור
 משום וימיה ט) למדו לשונם דבר שקר העוה נלאו י' ואע"פ שאין עונשן כעונש המשקרים להתעות או
 לתפסיד לאהרים י' ולא זו בלבד אמרו אלא כל מי שהוא ירא שמים יש לו לקיים כפיו מה שמספר בלבו
 כמו שמצינו י' כרב ספרא שאמרו עליו בסוף מכות דף כ"ד ובמסכת בתרא פרק ה' מוכר את הספינה דף
 פ"ח שקיים (תהלים טו) ודובר אמת בלבבו י' ועם כל זה אם יש בדבר דרכי שלום מותר לשנות בדבורו
 כדאמרין בסוף פרק הבא על יבמתו דף ס"ה אמר רבי אלעאי משום רבי יהודה בר' שמעון מותר
 לשנות מפני השלום שנאמר (בראשית ג) כה תאמרו ליוסף י' אמר שא נא וגו' רבי נתן אומר מצוה
 שנאמר (שמואל א טו) ויאמר שמואל י' איך אלך ושבע שאול ותרננו ויאמר ה' עגלת בקך תקח בידך ואמרת
 ליוכב לה' באמתי י' תנא דבי רבי י' שמעאל גדול השלום שאפילו הקב"ה שינה בו דמעיקרא כתיב
 (בראשית יח) יאדני זקן ולכסוף כתיב ואני זקנתי י' ואמרו מותר לשבח לכלה ולומר עליה שהיא נאה
 והכורה בפני התן אע"פ שאינו כן ליתן לה חן בעיני בעלה י' ואע"פ כן אל ריגיל אדם עצמו בשנות
 דבורו אפילו בדברי הבאי לכל ילמד לשונו לשקר י' כדגרסינן במסכת יבמות פרק הבא על יבמתו דף
 ס"ג רב הוה מצערא ליה דביתתו אמר לה עבידי לי מלופחי עבדא ליה חמיצי' עבידי לי חמיצי עבדא
 ליה מלופחי (י"ח סי' ע"ג) - טלוסי סרוב ערש) כי גדל חייה כריה י' אפיר' לה: אמר ליה איעלי' לך אימך א"ל
 אנא היא דקא אפיכנא לה: אמר ליה היינו דקאמרי אינשי דנפק מינך מעמא מלפך ברם את לא
 תעבידי הכי משום שנאמר (ימיה ט) למדו לשונם דבר שקר על כן ילמדו לשונם לדבר אמת י' וה' אלהים
 אמת ינהגנו בדרך אמת:

לו פרק שני

יש דברים אחרים שהם דברי שקר ולהתפאר אדם את עצמו במעלות שאינם נמצאות
 בו ועל זה אמר שלמה (משלי יו) לא נאוה לנבל שפת יתר אף כי לגדיב שפת שקר
 ויש אדם שמתעזה לחברו לומר שדבר עליו טוב או עשה לו טובה ולא עשה י' ובה אמרו ז"ל אמרו
 לגנוב דעת הכריות ואפי' דעת העובד כוכבים ומזלות י' ויש מי שמכתיב לחבירו שייטיב עמו ואינו
 מקיים י' ועל זה נאמר (תהלים לו) נצור לשונך מרע וגו' י' ונס מצער לאותו שמתהלל שיעשה לו טובה ואינו עושהו י'
 ינשיאים ורוח נשם אין איש מתהלל במתת שקר ועל זה הזהירה תורה ודרשוהו רבותינו מפסוק (ויקרא יט) והין צדק כדגרסינן
 במסכת בבא מציעא פרק ה' הוהב דף מ"ט רבי יוסי ברבי יהודה אומר מה תלמוד לומר והין צדק יהיה לכם והלא יהין בכלל
 איפה היא אלא שיהיה הן שלך צדק ולא שלך צדק ואביי אמר ההוא י' שלא ידבר אחת כפה ואחת בלב י' וגרסינן נמי בפרק חלק דף צ"ו
 אמר רבינא כריש הוה אמינא

דאם אפילו השם יתברך אליין האם אויה משנה גועין פון שלום ווענין דען
 פריער שטייט אין פסוק דאם שרה האם גזאנט מין האר אבררה איו דאך
 איין אלטער מאן י' אונ דער נאך שטייט דאם האם גזאנט צו אבררה
 דאש שרה האם גזאנט איה בין אלם י' האם השם יתברך אליין אנדערש
 גזאנט פון שלום ווען פרי אבררה נאל ניט ברונג ויין אויה שרה אויה
 האבן אנדערע חכמים גזאנט עם איו מותר צו לויבן איין פלה פרי איר הון
 אונ זאגן אויה איר דאם זיא איו שיינ אונ האם הן האמשע עם איו ניט
 אזו פרי זיא זאל חן קריגן אין איר מאנס אויגן: ואע"כ אונ פון דעסט ווען
 זאל זיך דר מענטש דאך ניט גוואונן צו משה ויין וייער רייד אפילו אין לערע
 רייד פרי ער זאל ניט גוואונן ויין צוגג צו ריידן ליגן: אזו וייה מיר האבין
 גילערניש אין יבמות רב האם גזאנט אויב וואס זיא האם אים פיל צער
 אן ניטאן ווען ער האם גזאנט צו איר קאך מיר ליגין האם זיא אים נקאכט
 ארבעס אונ ווען ער האם גזאנט קאך מיר ארבעס האם זיא אים נקאכט
 ליגין: וייה תייה זיין זון איו גרויס גווארן האם ער צו זיין מוטער פאר
 קערט גזאנט: ווען דר פאטער האם אים גרויסן זאגן צו זיין מוטער זיא זאל
 קאכין ארבעס האם ער גזאנט צו זיין מוטער דר פאטער האם גרויסן ליגין
 קאכן האם זיא נקאכט ארבעס אזווא וייה זיין פאטער האם גוואלט י' האם
 רב גזאנט צו זיין זון דין מוטער איו בעסר גווארן דען זיא קאכט וואס אוך
 וויל י' האם תייה גזאנט דאם איו ווייל איה פאר קער צו איר דיינע רייד
 פרי דוא זאלסט דיין ווילן באקסן י' האם רב גזאנט דאם איו וואס לימ
 זאגן דיין זון וואס גייט ארויס פון דיר אונ מאכט דיק קליג דען אוך וואלט
 געדארפט דעם שכל האבין אזווא ציא מאן י' אבר פון דעסט ווען זאלסטו
 דאך אזו ניט מאן דען דוא גוואונסט זיך דרוך דעם צו ריידן ליגן אזו וייה
 אין פסוק שטייט זיי גוואונן וייער צוגג צו ריידן ליגן י' אונ גאט וואש
 ער איו איין אמרר גאט דר וועט אונן פירן אין אמתן ווען:

איר פרוכט י' אונ ווען קיין אמת גיפנט זיך ניט צווישן די לייט אזו צערניש
 גאט אין די מענטשין וייה אין פסוק שטייט אונ ווען דער אמת ווערט
 גמינערט אזו צערניש גאט י' אונ אפילו דאם גרינגלשטע וואש ליגן איו אזו
 וייה מעשייות צו דר ציילן אדער די זאכן וואס האבין זיך גטראפין וייען
 דא אנדערע מענטשן וואס זאגן ליגן דרינגן האמשע וייה האבן קיין הגאה
 ניט דער פון אונ אנדרע לייט האבן אויה קיין שארין ניט דרוך דעם זאגן
 זיי דאך ליגן ווייל עם דאכט זיי דאם זיי וייען מקבל הגאה ווען זיי ריידן
 ליגן אונ זאגן אנעלכע זאכן וואס ניט אמת איו אבער אפילו דיא זאכען
 דאבן אויה אנדערע חכמים נאסרת כדי דר מענטש זאל זיך ניט גוואונן צו
 ריידן ליגן: אונ האמשע וייער עונש איו ניט אזו גרויס וייה דר עונש פון
 די וואס זאגן ליגן צו פאר אירין לייט דר מיט ארר זיי צו שארן: איו עם
 דאך אסור י' אונ ניט אליין דאם דר מענטש זאל ניט זאגן קיין ליגן וייערט
 אימלעכר וואס איו איין ירא שמים דר מוז ריידן מיט זיין מיל וואס ער
 מראכט אין זיין הארצן וייה מיר גפינן ביי רב ספרא דאם ער האם מקיים
 גווען ודוכי אמת בלבבו דאם איו מייטש ער האם גרעט אמת וואש ער האם
 גימראכט אין זיין הארצין י' עם כל זה נאר פון דעסט ווען אויב ער דארף
 פון דרכי שלום ווען מען ער אנדערס ריידן אזו וייה מיר זאגין אין פרק
 הבא על יבמתו רבי אלעאי זאגט פון ווען רב יהודה ברבי שמעון מען
 מען משנה זיין די רייד פון שלום ווען דען מיר גפינן דאם די ברירה פון
 יוסף האבן גזאנט צו יוסף אכיר צוה לפני סתו דיין פאטער האם אונן בעפילען
 פר זיין כוים מיר זאלן דיר זאגן דו זאלסט פר געבן אים מוחל זיין צו דיינע
 ברירד וואס זיי האבן גזינדיגט צו דיר אינ מיר גפינן דאך ניט דאם יעקב
 האם עם אזו גייהיסן זאגן אונ וייה האבן פון זיך גזאנט פון שלום ווען:
 רבי נתן זאגט עם איו איין מצוה משנה צו זיין די רייד פון שלום ווען דען
 מיר גיפיען דאם שמואל האם גזאנט וייה זאל איה גיין זאלבין דוד פאר
 איין סוף ווען שואל המלך וועט עם דר הערן וועט ער מיר רנגן: האם
 גאט גזאנט צו שם אל נעם איין רינד קאלב אין דיינע הענט אונ זאלסט זאגין
 צו קוילן עם פר גאט בין איה גיקומען י' האם דאך גאט אליין גייהיסן צווא
 שמואל דאס ער זאל זאגן ניט וייה דר אמת פון שלום ווען י' אונ דיא
 ושיבה סו רבי ישמעאל האבין אויה גילערניש עם איו גרויס דער שלום

פרק ב נר ב כלל ב חלק א

דליכא קושטא אמר לי ההוא מרבנן ורב מוכיח שמיה ואמרי לה רב טביומי שמיה דאי הווי יתבי ליה כל הללי עלמא ילא הוי משני בדבורי יאנא איקלעי לההוא אתרא דשמיה קושטא ולא שכיב אינש בלא זימניה ונסיבת איתתא מנחון והוויין ליה תרי ינוקי יומא חד יתבא דביהו וקא חיפא רישא יאתיא שכבתה קריא אבבא אמרה לי איתתא פלונית איתא הכא י משום דקא חיפא יאמרי לה לא י בדהיא שעתא מיתו תרין בנהא אתו בני מתא ואמרי לי את קמלתינו . ואמרי להון חס ועלום אלא הכי דהכי הוה מעשה אמרו ליה במזותא מינך פוק מנכן דלא יתנרי מותנא באתרין . וכל זה לקיים מה שנאמר (צפניה ג) שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפייהם לשון תרסית רל שאפילו שלא יהא עולה בדבר שלא ימצא בפייהם לשון רטאות אלא הכל דברי אמת :

לכות : דליכא קושטא אין אדם בעולם שידבר אמת חמיד : לא היה משני בדבוריה לבהקל : אמר איקלעו כוונת הרע הדבר שבחיי לעור שקוטטה שמה : אמרי לה לא דללו אורה חרעה לומר סיבן סויל הולל ומייסא שריש רחמיה להשג : תגרי מותנא באתרין סלג פתגמה נמלאך סמוט לבל עבירו כחמיה שקרים :

המחליף בדבורו מנהגו נדרשו של יסא וכל התעלות : וכמה כמו כי ינלו הגשם : יסיה ידבר סונים :

לו פרק שלישי

יש בני אדם המשקרים בהטעות את חבריהם שהוא אוהבו ורעו כדי שיבטח בו ויוכל להרית עליו את הרעה וכוזה הוא ממעה אותו כמו שנאמר (ירמיה ט) בפיו שלום את רעהו ידבר וכבר בו ישים ארבו ונאמר אחריו העל אלה אתאפק נאם ה' אם בני אשר כוזה לא התנבק נפשי . ויש אחרים שמשקרים ונותנים עיניהם כמזכב העתירה לבוא ומסבב לחכירו שיתן לו מתנות . ויש אחרים שמטעהו בדבר שקר להסיר מוכה סמנו או מאדרי ולגוולה לעצמו . וכוזה אברו ול כלאו עובד כוכבים ומזלות כדגריסין בפרק חלק דף צ"ב ואמר רבי אלעזר כל ידמחליף בדבורו כאלו עובד כוכבים ומזלות כתיב הכא והייתי בעיניו כמתעתע וכתוב התם (ירמיה') הכל המה מעשה תעתועים מה להלן כוכבים ומזלות אף כאן כוכבים ומזלות ואע"פ שפירושו הוא המשנה בדבורו כדי שלא יהא ניכר מי הוא אבל הכוונה הוא לפי שבטעה את חבירו בדבר שקר לפיכך יהיה גם כן כל המטעה בכל ענין נקרא שחמה לעובר כוכבים ומזלות לפי שמטעים הם גם כן לבני אדם באמנם שיש לאל ידם . והתמורים מכל אלו המשקרים כמשקלות ובמדות ומכחישין בפקדונות או בהלואות שאלו נקראין אנשי בלועל לפי שעושים ושקר וזול ותמרה ועל אלו אמרה תורה (ויקרא ט) לא תכתשו ולא תשקרו איש בעמיתו ולא עוד אלא שבסכה זאת יבא לידו ריב ימצא ורציחה ושבועת שוא ועבירות הרבה והוא דבר ששונא האל ית' כמו שאמר ההכם בספר משלי (משל י) שש הנה שנה ה' ושבע תועבת נפשו עינים רמות לשון שקר וידים שופכות דם נקי לב חורש מחשבות און רגלים ממהרות לרוץ לדעה יפית כוכים עד שקר

דעם אנדרן אין זאגט צו אים דאס ער האט גוטס גרעט אויף אים אדר ער האט אים אמובד גיטאן און דאמט עס ניש גיטאן און דארויף האבין אנדרע חקמים גזאגט דאס מען טאר ניש גיטאן די דעה פון לייטן אפילו דיא דעה פון איין עובר פוכבים ומזלות . און עס איז דא איין מענטש וואס ער זאגט צו א צו זיין חב' ער זאל אים טאן איין טובה און האלט ניש זיינע רייד . און דרויף איז גזאגט נווארן דר פסק הים דיין צונג פון ביין און דייע לייפן פון צוא ריידן פאלשקייט . און ער איז אויך מציע דעם מענטשין ער בארייט זיך דאס ער וועט אים איין טובה טאן און טוט אים ניש . און דרויף איז גזאגט דער פסק הדין ווייזן זיך וואלקן און ווייזן און קיין רעגן נייט ניש אזוי איז דר מענטש וואס ברייט זיך מיט פאלשע גאב און ניש ניש . און דרויף האט דיא הורה אן גזאגט און אנדרע חקמים האבן עס גרשית פון דעם פסק הדין זיך לערנן מיר אין דר מסכת בבא מציעא . רבי יוסי ברבי יהודה זאגט ווארומ זאגט נאך דיא הורה דיא זאמט האבן איין רעכטן עמיר איין עמיר איז דאך אין כלל פון איין איפה און עס שטייט דאך שוין דיא זאמט האבן איין רעכטע איפה נאר די הורה מיינט וויין זיך און דיין הן ווען דיא זאמט ווא זאל זיין גירעכט און ניש פאלש . אפוי זאגט מען מיינט ער זאל ניש ריידן מיט דעם מיל אנדערש וויא ער האט אין הארצן גריסט און מיר לערנען אויך אין פרק חלק רבינא זאגט פריער האב איך געמיינט דאס עס איז ניש דא קיין אסת אין דר וועלט האט מיר גזאגט איינער פון די רבנים און רב טוביה איז גווען זיין נאמן און איין טייל זאגן רב טביומי איז גווען זיין נאמן דאס ווען מען זאל אים געבן אלץ וואס אין דער וועלט איז וואלט ער קיין לייגן ניש גזאגט און ער האט מיר דר ציילט איך בין גיקופן אין איין ארט וואס האט גייהיסן קושטא דאס איז מייטש אמת ווייל דיא לייט פון דעם ארט פלעגן אלץ אמת ריידן און קיין מענטש פון זיי איז ניש גישטארבן פון זיין צייט . האב איך דארטן איין ווייב גיטמן און האב צוויי קינדן גהאט מיט איר . איין פאל איז מין ווייב גיטמן און האט גיטמן און קאפ . איז גיקומען איין שכנה און האט גירפן בייא דר מיר און האט גיזאגט איז דיין ווייב דא נאר ווייל זיא האט זיך געצוואגען האב איך גזאגט זיא איז ניש דא . זיינען מיינע צוויי קינדן בארד גישטארבן . זיינען דיא שטאט לייט גקומן און האבן גזאגט צו מיר די האשט די קינדער ממת גרען ווייל די האשט לייגן גזאגט . האב איך גזאגט צו זיי מס ושלוס נאר ווייל מין ווייב האט זיך גצוואגן דרום האב איך גזאגט זיא איז ניש דא . האבן זיי גזאגט צו מיר . מיר בעטין דיך גייא אונעק פון אונן פדי דיא זאלשט ניש אן רייצן דעם טויט אויף אונזר שטאט איפך לייגן ריידן . און דאס אלץ איז פדי מקיים צו זיין דעם פסק דאס איפך בלייבונג פון ישראל

מען ניש קיין אום רעכט און ריידן ניש קיין לייגן . און עס גיפינט זיך ניש אין זייער טייל איין פאלש צונג דאס מיינט מען אפילו ווען עס איז ניש קיין עולה . ריידן זיי עס דאך ניש ווען עס איז ניש אמה פדי עס זאל אין זייער טייל זיך ניש גיפן קיין פאלשקייט נייערט אלץ אמתע רייד : לויש בני אדם עס זיינן דא מענטשין וואס זאגן לייגן און נארין זייער חב' ער זאל מיינן דאס ער איז זיין ליב האבער און זיין גוטער פריינט פדי זיין חב' זאל זיך פריינדען אין אים דען וועט ער אים קענען ביין טאן . און מיט דיא גוטע רייד נארט ער אים . וויא אין פסק שטייט מיט זיין טייל רעט ער שלום מיט זיין חב' און אינעווייניג טוט ער לויער אויף אים ביין צו טאן . שטייט ווייטן איין פסק דאס גאט זאגט זאל איך מיר דען אויף אזעלכע זאכן אויף האלטן פון צו שטראפן אדר אין אזו איין פאלק זאל זיך דען ניש נוקם זיין מין וויילען . און עס איז דא אנדערע מענטשן וואס זאגן לייגן פדי מקבל טובה צו זיין פון זייער חב' און פריינגן אים דער צוא דאס ער זאל וויא מתנות געבן . און עס איז דא אנדערע מענטשן וואס זאגן לייגן פדי אפ צו נעמן אנטע זאך פון אים אדר פון איין אנדערע איז צו צו נעמען דאס פאר זיך . און דרויף האבן אנדערע חקמים גזאגט דאס דאס איז גלייך וויא ער דינט פוכבים ומזלות . וויא מיר לערנן אין פרק חלק . רבי אלעזר זאגט דר וואס פר ביט זיינע רייד פדי ניש צו ווישן זיינע פאלשקייט איז גלייך ווי ער דינט פוכבים ומזלות דען ביי יעקב שטייט הייתי בעיניו כמתעתע איך וועל זיין אין זיינע אויגן וויא איין פאר אירטער דורך די לייגען וואש איך וויל אים זאגן . און ביי פוכבים ומזלות שטייט הכל המה מעשה תעתועים זייא זיינען נארישקייט פאר אירטע זאכען . און תאמשע דיא מיינונג פון דעם וואש פשרע דערט זיינע רייד איז דאך ווייל ער נארט דעם אנדערין דאריבער ווען ער נארט נאר אויף וועלכען אופן עס איז ווערט ער אנגערופען גלייך וויא ער דינט פוכבים ומזלות וועלכע נארט אויך די מענטשין און זאגן דאס זייא האבין קראפט צו העלפען והחורים מכל אלו און דיא הארשטע שקרים פון אלע שקרים איז . דיא וואס מען פאלשקייט אין גוויכט און אין מאסן . און לייקענען אין פקדונות אדר אין הלואות . דען זיי ווערן אן גיטמן מענטשן וואש האבן קיין נאט ניש ווייל זיי טוען פאלשקייט און גוילה און גלוסטן צו בייען זאכען און אויף דיא האט דיא הורה אן גזאגט מיר זאגט ניש לייקען און זאלט קיין פאלשקייט ניש טאן איין מאן אין זיין חב' . און ניש דאס אלץ נייערט דר מענטש קומט דורך דעם לייגען צו קריג און צו רציחה און צו פאלשע שבועות און פיל עבירות און דר לייגן איז אזו איין זאך וואס נאט האט עס פיינט וויא דר חכם שלמה המלך האט גישריבן

פרק ג נר ב כלל ב חלק א

והלא מושבע ועומד מדר סיני הוא דלמי
לא ימוס ספר סתומים כזו וכוונתו
לדריך אדם לנתיבות תורה: דשרי ליה לאינש
לישבוע כדי לרזו את עצמו לקיים המצוות:
כיון דאי בעי פטר נפשיה בקריאת שמע
שחרית וערבית לבין קריאת ק"ש קיים לא
ימוס דלמחר כפי שמעון כן יוחאלי נמסכו ככונת
כל קולא ק"ש שחרית וערבית פרי זה קיים מצות
לא ימוס וכוונתו דלי בעי פטר נפשיה מוסינתס כק"ש
דיואל כן ידי חובתו מחמת שבועה דכר סיני
משום הכי כי למחר למחר פסק זה אפי' דלא סוס
מוסכע חסינו דכר פטר נפשי' מ"ס חל עליו שמועה:

ומשלה כדנים בין אחים וכל רעות אלו ישתלשלו מהרגיל אדם עצמו בדבר שקר ומתפאר בו כי
יהא סבה לבוא לשפוך דם נקי לאדם המכחיש לו בידים או במלשינות או יבא לחשוב עליו כל
מחשבות רעות וגם ימחר רגליו לרוץ לכל רעות וכשלא יוכל להרע לו בענין אחד יעיד עליו עדות
שקר להרנו ואם לא יוכל להעיד עליו ילך רכיל לשלה מריבה ואפילו בין אחים נמצא שכל אלו הרעות
יבואו מדבר שקר ועל כן אמרה תורה (שמות כג) מדבר שקר תרחק ומסוך ליה ונקי וצדיק אל תהרוג
ללבדנו שבדבר שקר יבא להרוג נקי. על כן אשרי אדם המתרחק ממנו ומרגיל את פיו על דבר אמת
ועוה צדק ובוה ישיג כל חפצו בדרך טוב בעולם הזה ובעולם הבא וידריך את בני ביתו בדרך
ישרה וינצל מכל צרה:

חלק שני

בשבועות ונדרים וחרמות ויש בו ששה פרקים:

לג פרק ראשון הנשבעים בשם ית' ר"ל כי כאשר ה' הוא אמת כך דבריהם אמת בין עבר בין עתיד. והנשבע בשקר דומה שהוא
כמכחיש את אמתת השם. ואם אדם ישבע בראש מלך כשר ודם ולא יקים דברו הוא בן מות לפי שבזה כבוד המלך
ואם זה ראוי לעשות הנשבע במלך כשר ודם על אחת כמה וכמה שיש לו לאדם לשמור פיו ולשונו שלא יכשילוהו לחטא את כשרו
בהשבע לשקר בשם מלך מלכי המלכים הקב"ה שהוא חי וקיים לעד עד. וכבר ידענו מה שאירע לבני ישראל לפי שנשבעו ברכים על דבר
פליג שבנעה. וגם כן הרעב שהביא השם יתברך לארץ בעד שאול וביתו שעברו על שבועת הנשיאים שנשבעו לנבעונים ואנו רואים
שלא נכתב עונש מפורש באזהרות שבועות הדברות רק בעבודת כוכבים ומזלות ובלא תשא לשוא. וכל כך הם מורגלים בני אדם
בדבר זה ועוברים עליו קצתם מאה פעמים ביום או יותר בלי שום הנאה שמקבלין ומחללין בו את השם בפרהסיא ושםא עון זה השגור
בפי ישראל מעבד אותו הקן הזה. ועם כל זה מי שרואה עצמו פרוץ בשום דבר או שהוא עצל לקיים את המצוות טוב לו לישבע
לקיימה כדי לגדור את עצמו כדרכינן פ"ק דנדרים ד' ה' אמר רב גידל אמר רב מנין שנשבעין לקיים את המצוה שנאמר (תהלים קיט)
נשבעתי ואיברים ואשנה פרק זה משנה זו מסכת זו נדר גדול נדר לאלהי ישראל והלא מושבע ועומד מדר סיני הוא דלמי
אלא הא קא משטע לן דאפילו לורווי בעלמא היינו דרב גידל קמייא הא קמ"ל י"כיון דאי בעי פטר נפשיה בק"ש שחרית וערבית משום הכי

דעם נאמן פון סלך מלכי המלכים הקב"ה וואס ער לעבט און דויערט
פיו אייביג און אייביג. און מיר וויישיין שוין לאנג וואס עש האם זיך
גיטראפין צו די בני ישראל וייל זיי האבן גישווארן פריים ביי פלגש
פריה. אויך ווייסן מיר וואו דעם הענגר וואס גאט האם גיפראכט אין
ארץ ישראל פון וועגן שאול און זיין הויז גיזנד וואש זיי האבן עובר גווען
אויף דר שבועה וואס די נשיאים האבן גישווארן צו די גבעונים מען זאל
זיי לאזין לעבן און שאול האט זיי דר שלאגן. און מיר זעהן דאס קיין
בשיינליכער עונש שטייט ניט ביי קיין מצוה פון די עשרת הדברות נאר
בייא עבודת כוכבים ומזלות און בייא פאלשע שבועות מיר דאך זיין דאס
די עבירות זיין זייער גרויש. און פון דעם וועגן זיין סענטשין אזא
גוואונט אין שבועות דאס אין טייל לייט זיין עובר שבועה הענגרס מאל
אין טאג אדר מעהר און זיין אמילו קיין גנאה ניט מקבל דורך דעם און
זיין מחלל השם בפרהסיא אום זיסט. און אפשר דר געוואונליכער עון אין
דעם טייל פון די ישראל האלט דאס זיין אויף די גנאה. ועם כל זה און
בייא דעם אליפן. פון דעם וועגן ווען איינער זעהט דאש ער איז שטארק
אויס גיפראכט אין איין עבירה אדר ער איז פויל מצות צו טאן. איז גוט
דאש ער זאל שווערן צו טאן די מצות און צו היטן זיך פון דר עבירה כדי
ער זאל זיך אין האלטן דורך דר שבועה. אזו וויא מיר לערנן אין נדרים
רב גידל האט גאנגט פון וועגן רב פון וואגן לערנן מיר אפ דס מען מעג
שווערן מקיים צו זיין אמצוה דען דוד המלך האט גאנגט אויך האב
גישווארן און האב גיהאלטן צו היטן דייע גירעכטע משפטים איז דאך
די קשיא מיר האבן דאך שוין גישווארן אויף דעם בארג סיני דאס מיר
וועלן די תורה האלטן ווארום האט דוד המלך דען נאך איין מאל גישווארן
נאר ער ווייזט אונד דר מיט דאס דר סענטש זאל זיך דורך דר שבועה
שטארקן צו האלטן די מצות. אויך זאגט רב גידל פון וועגן רב ווען
איינער זאגט אויך וועל פריא אויף שטיין און וועל לערנן איין פרק אדר
איין משנה אדר איין מסכת האט ער איין גרוישן נדר גמאן צו דעם גאט
פון ישראל. פרענט די גמרא ער האט דאך שוין גישווארן אויף דעם בארג
סיני ער זאל לערנן די תורה און וויא קען דער גייער נדר אדרע דיא
גייע שבועה חל זיין אויף די פרישדיגע שבועה. און ווען דו וועסט
זאגן דאש דער גייער נדר איז גיקומן נאר זיך צו שטארקן אין דס לערנן
דאש האט דאך שוין רב גידל פריער איינגמאל גאנגט. ענטפערט די גמרא
ווייל דר סענטש קען זיך דאך פטרן פון דר שבועה פון דעם בארג סיני

אין ספר כסלי ועקם זאכן זיינען וואס גאט האט פייגט און די זייערע
זאך איז איינע אונזירדיגקייט פון זיין ווילן. און דאס זייגן זייא. ווער
עס האט דייכע און האפערדיגע אויגן. און איין פאלשער צונג. און
הענט וואס פרייט ריין בלוט. און איין הארץ וואס טראכט אום רעכטע
מחשבות. און פיס וואס איילן צו לויפן צו ביזן. און ווער עס רעט ליגן
און איז איין פאלשער עדות. און ווער עס רייצט אן קריג צווישן פרידר.
און די אלע בייע זאכען קומן דורך דעם וואס דר סענטש גוואונט זיך אין
ליגן און פארימט זיך מיט פאלשע זאכן. דען דאס איז אים גורם דאס ער זאל
פרייט ריין בלוט צו דס מענטשן וום לייקנט אים ענטוועדער מיט זיינע הענד
אדר מיט זיין צונג. אדר ער טראכט אויס אויף אים אלע שלעכטע גראנקן
און ער וועט אויך איילן צו לויפן מיט זיינע פיס אלע רעות אים צו
טאן און ווען ער וועט אים ניט קעגן בייזטאן וועט ער אויף אים פאלש עדות
זאגן אים צו הרגן דורך דעם. און ווען ער וועט ניט קעגן פאלש עדות
זאגן אויף אים וועט ער גיין רכיחות זאגן אויף אים אן צו רייצן קריג
אפילו צווישן פרידר. גוא זעהען מיר דאס די אלע בייע זאכן קומן דורך
ליגן ריידן. און דרום האט די תורה גאנגט דו זאלסט דייך דר ווייטערין
פון ליגן צו ריידן און איין ריינעם און איין גרעכטן זאלסט ניט הרגן.
צו לערנן אונד דאס פון ליגן ריידן וועט ער קומען צו הרגן איין ריינעם
טאן. דרום איז וואו דעם מענטשן וואס דער ווייטערט זיך פון ליגן און
גוואונט זיין טייל צו זיין אמת און מיט גרעכט ענוות דער וועט
גרייכן נאר זיין בגער און איין גומן ווען אויף דר וועלט און אויף ענער
זעלט. און ער וועט פירן זיין הויז גיזנד אין איין רעכט פארטיגן ווען און
וועט ניצל ווערן פון אלערלייא צרות:

לג הניבננים בשם יתברך די וואס שווערן ביי הש"י און זאגן אזא וויא
גאט איז אמת אזו אויף זיין ווייערע רייד אמת. סייא
אויף אזו איין זאך וואס עס איז שוין גיווען אדער וואש עס וועט גערשט
זיין. און דער וואס שווערס פאלש איז גלייך וויא ער לייקנט דעם
אמת פון הש"י. און ווען איין מענטש שווערס בייא דעם קאפ פון איין
מלך בשך. דס און האלט ניט זיינע רייד. איז ער דאך הייב מיתה ווייל
ער האט כפיה גווען דעם פכוד פון דעם מלך. גוא ווען דאש איז ראוי
צו טאן צו דעם וואש שווערס בייא איין סלך בשך דס. מכל שבדס
דר מענטש דארף היטן זיין טייל און זיין צונג דאש זייא זאלן אים ניט
טאכן שטרויכעלן צו פרי וזיגן זיין פלייש דורך זיין פאלש שווערן בייא

פרק ב נר ב כלל ב חלק ב

דקתי וגו' (אז אהי אסור) בית שמאי אומרים בכל נודרין חוץ משבועה וכו' וכתב הלל אומרים אף בשבועה וכו' ואמרין עלה בגמרא מוכסין והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא אמר רב הנינא בר כהנא אמר שמואל בכונס שאין לו קצבה דבי רבי ינאי אמרי ובכונס העומד מאליו שהיא של בית המלך ואע"פ שאינה של בית המלך היכי נדר א"ר עמרם א"ר באומר יאסרו פירות עולם עלי אם אין של בית המלך כיון דאמר יאסרו יתסר כל פרי עליו באומר היום אי מקבל מיניה מוכס באמר בלבו היום וכו' ואע"ג דכבירה ליה דברים שבלב אינם דברים לכתב אונסין אפשר דעקר ליה לנדריה ועם כל זה יהיה ישאל יחשדוהו עליו אפילו עובד כוכבים ומזלות מפני חלול השם כדגרסינן במסכת עבודה כוכבים פרק אין מעמידין ד' כ"ה ובסוף מסכת יומא דף פ"ד רבי יוחנן חש בצפריןא (פי' חש בצפריןא) אזל לגבי הריא מטרוניתא עבדא ליה סמא המשא ומעלי שבתא אמר לה 'בשבתא מאי אמרה ליה לא צריכת אמר לה אי איצטריכנא מאי אעביד אמר ליה אישתבע לי דלא מגלית אישתבע לה לאלהא דישראל דלא קא מגלינא למה נפק ודרשה בפרקא והא אישתבע לה לאלהא דישראל הוא דלא מגלינא הא לעמו ישראל מגלינא יהוא איכא הלול השם ידבגלי לה מעיקרא וכל זה היה נשבע לעובד כוכבים ומזלות או לאנס ונס מצינו במקום אחר שאפי' ליהודים היה נשבע בפיו ומכיל בלבו להוציא אמתת הדבר לשם שמים כדגרסינן במסכת כלה פרק רבי יהודה פסע אחת היו זקנים יושבים ועברו לפנים שני תינוקות אחד גלה ראשו ואחד כסה ראשו זה שגלה ראשו רבי אלעזר אומר כסור ורבי יהושע אומר כן הנדה ר' עקיבא אומר כסור וכן הנדה אמרו לו לרבי עקיבא היאך מלאך לכתב להלוק על דברי רבותיך אמר להם אני אקייבנו הלך אצל אמו של אותו תינוק ומצאה שהיא מוכרת קטניות בשוק אמר לה בתי אם תאמרי לי מה שאני שואל אני מביאך לחיי העולם הבא אל השבעה לי היה נשבע בשפתיו ומכיל בלבו אמר לה בןך זה מה שיכונן אמה לו כשנכנסתי לחופה נדה הייתי ופירש ממני בעלי ובעלני שושביני והיה לי בן זה ומצא ממור ובן הנדה אמרו גדול היה רבי עקיבא שהכחיש את רבותיו אמרו לו ברוך ה' אלהי ישראל שגלה סודו לעקיבא בן יוסף ועליו הכתוב אומר (תהלים כ"ג) סוד ה' ליראיו אמרו גדול היה רבי וכו' וככל זה היתה כוננתו בדבר מצוה כדי לגלות הנכתרות ולהוציא אמתת הדברים

לא זו אף זו קמי' : בכל נודרין להם הוי משבועה לא יאמר יאסרו כל פירות דכונס עלי כשבעה הם אינו כל פירות דרביא דמלכותא דינא ולא נדרי חסין עיניה דמלך ודקין למכסין לכסית כונס כל מלכות : שאין לו קצבה שבעה כל מה שכלל : בכונס העומד מאליו שאינו של מלכות : כיון דאמר יאסרו קשיא כוונתו כיון דאמר יאסרו ולא אמר מלחא דהערתה חייסו ומצינן בלתי חייסו יאסרו דהיינו הערתה דההוא יומא לקי חכא חסדיה : אי דאמר היום לא מקבל מיניה מוכס וליתו מנימו בשבילי אמו נדר בלא טיול כסירות שהיו שומע דכסירתה נדר : שלא יחשדוהו שבער על ספקו : בשבתא מאי לעביד ולא מינו לעיניו נקן מצינן חלמיה בני כלל : ודרשה בפרקא אמר הסופא וליתדו לכל : והא איבא חלול השם סמיה סמיה שבער על ספקו ומצינן דמגלי לה מעיקרא מההוא סמיה גלי לה חכא לה דעו שלא כפנתה ולא חתמה בלתי דישאל חלא לחיה דישאל :

אמר לו לרבי עקיבא היאך מלאך לכתב להלוק על דברי רבותיך אמר להם אני אקייבנו הלך אצל אמו של אותו תינוק ומצאה שהיא מוכרת קטניות בשוק אמר לה בתי אם תאמרי לי מה שאני שואל אני מביאך לחיי העולם הבא אל השבעה לי היה נשבע בשפתיו ומכיל בלבו אמר לה בןך זה מה שיכונן אמה לו כשנכנסתי לחופה נדה הייתי ופירש ממני בעלי ובעלני שושביני והיה לי בן זה ומצא ממור ובן הנדה אמרו גדול היה רבי עקיבא שהכחיש את רבותיו אמרו לו ברוך ה' אלהי ישראל שגלה סודו לעקיבא בן יוסף ועליו הכתוב אומר (תהלים כ"ג) סוד ה' ליראיו אמרו גדול היה רבי וכו' וככל זה היתה כוננתו בדבר מצוה כדי לגלות הנכתרות ולהוציא אמתת הדברים

טאן פרענט די גמרא ווי זאגט מען מען פר דעם מוכס געבט איין פאלשן נדר טאן שמואל האט דאך גזאגט דער דין וואס ווערט גטאן דורך דעם פפול פון דעם מלך דר הייסט איין רעכטער דין און מען מוז אים האלטן און דער מלך הייסט דאך צאהלן מכס און וויא אזו טאר מען זיך ארויס מאכן דר פין דאט רב תינא בר פהנא גזאגט פון וועגן שמואל דא ווערט גירעכט פון איין מוכסן וואש ערעט ניש אויף די טאקסט וואש די פראויטעלסטוא האט אים גישטעלט און נעמט מער וויא פיל ער וויל די רבנים פון רבי ינאי האבן גזאגט מען מייןט דא בייא אזו איין מוכסן וואס ער שטייט אויף פון זיך ועיבערט צו נעמן מכס אן דעם רשות פון דעם מלך היינע מען צו אים איין פאלשן נדר טאן כדי מציל צו זיין דאס זייער און דאס וואס דא אזו געשאנען דאס ער מעג איין נדר טאן דאס די פירות געהען צו דעם הויז פון דעם מלך פרענט די גמרא דרויף וויא אזו טוט ער איין נדר דרויף האט רב עמרם גזאגט פון וועגן רבי ער זאגט אלע פירות פון דער וועלט זאלן אסור זיין אויף מיר אויב די פירות געהען ניש צו דעם הויז פון דעם מלך פרענט די גמרא וויא פאלד ער זאגט אלע פירות פון דער וועלט זאלן אסור זיין אויף מיר הייסט עס דאך איין רעכטער נדר זיינען דאך זיין אלע פירות אסור אויף אים ענטפערט די גמרא ער זאגט אלע פירות פון דר וועלט זאלן אסור זיין אויף מיר נאר דעם היינטיגן טאג פרענט ווידר די גמרא ווען ער קעט ארויס היינטיגן טאג וועט דאך דער מכס נעמער ניש וועלן גלויבן אים אויף דער שבועה ענטפערט די גמרא ער טראכט נאר אין הארצין דאס דר נדו איז אויף היינטיגן טאג אבר מיט דעם טויל זאגט ער דאס ניש און האמטשע מיר האלטן דאס די רייד וואס איין מענטש האט אין הארצן די זיינן ניש גרעכטיג פאר קיין רייד אבר ווען ער איז איין אונס אזו צו טאן העלפן יוא רבי רייד וואס ער האט אין הארצן אים צוויי ריידן דעם נדר וואס ער טוט מיט זיין טויל באזנס ועם כל זה און בייא דעם אעמען דארף זיך דר מענטש היטין מען זאל אים ניש חושד זיין אפילו איין פותי דאס ער האט איין פאלשן נדר גטאן פון חילול השם וועגן וויא מיר לערנן אין כסכת עב דת פוכבים און אין מסכת יומא דבי יוחנן הט גהאט איין ווייבאנא אין די ציין איז ער גאנגען צו איין הארניטע איין פותית האט ויא אים נמאכט איין זאלב און האט אים גהיילט דאנערשטאג און פרייטאג האט רבי יוחנן גזאגט צו איר וואס וועל איך טאן אום שבת דען אום שבת וועל איך געבן גיין צו דיר ווייל איך דארף איין דרשה זאגן פר מייע תלמידים האט די פותית גזאגט צו רבי יוחנן דו וועסט אום שבת שוין גיט דארף קיין זאלב דען דו וועסט שוין גהיילט זיין האט רבי יוחנן גזאגט צו איר ווען איך וועל יוא דארפן וואס וועל איך דען קעגן טאן האט

פרק ב נר ב כלל ב חלק ב

אבל הנשבע בשפתיו ומבטל בלבו בענין אחר יהא שבועת שוא או שקר ועליו נאמר (שמות כ) כי לא ינקה ה' וגו' :

ב פרק שלישי

לפי שאין בני אדם בקיאים בחומר השבועה ובמחדתם הגדולה יבאו לסמות עיניהם ולישבע בשקר לכל מה שהיה רשואין לכפור וגם להעלים האמת . הן בעדיות הן בכל דבר אשר ימילו ביד שבועה כדי לגלות אונן בדבר ואולי יירא ויסתלק מן השבועה כדגסין במסכת שבועות דף ל"ט תנו רבנן שבועת הדיינים אף היא בלשונה נאמרה אומרים לו הוי יודע שכל העולם כלו נודעו בשעה שאמר הקב"ה לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא . כל עבירות שכתורה נאמרו בהם ונקה ונקה נאמר לא ינקה . וכל עבירות שכתורה נפרעין ממנו וכאן נפרעין ממנו וממשפחתו שנאמר (קהלת ה) אל תתן את פיך לחמיה את בשרך ואין בשרו אלא קרוכו שנאמר (ישעיה נח) ומבשרך לא תתעלם . וכל העבירות שכתורה נפרעין ממנו וכאן ממנו ומכל העולם שנאמר (הושע ד) אלה וכחש וכתוב עליו ע"כ תאכל הארץ . וכל העבירות שכתורה אם יש לו זכות תולין לו שנים או שלשה דורות וכאן נפרעין ממנו לאתרו ומשביעו . ואל בית הנשבע בשמי לשקר כמשמעו . ולנה בתוך ביתו וכלתו ואת עציו ואת אבניו וגו' הא למדת דברים שאין אש ומים מכלה אותן שבועת שוא מכלה אותן . אם אבר איני נשבע פוטרין אותו מיד . ואם אבר הריני נשבע העומדין שם אומרים זה לזה סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה . וכשמשביעין אותו אומרין לו הוי יודע שלא על דעתך אנו משביעין אותך אלא על דעתנו ועל דעת בית דין . וכן מציינו במשה כשהשביע את ישראל אמר להם דעו שלא על דעתכם אני משביע אתכם אלא על דעתי ועל דעת בית דין שנאמר (דברים כט) ולא אתכם לבדכם וגו' . ואמרינן שם עלה בשלמא דהאי דקא משתבע איכא איסורא יאלא האי דקא משבע ליה אמאי לכדתניא רבי שמעון כרבי טרפון אומר (שמות כב) שבועת ה' תהיה בין שנים מלמד שחלה על שניהם על דעתנו ועל דעת בית דין למה לי משום יקניא דרבא . וזה שאמרו שהשבועה חלה על שניהם לפי שהלווה ישלם בעדים ומכאן שהשבועה כדגסין בסוף פרק איזהו נשך דף ע"ה אמר רב יהודה אמר שמואל כל מי שיש לו מעות ומלוה אותם שלא בעדים

בלשונה נאמרה בכל לשון שמיני כס : נאמר בה ונקה ליה שמיני שבועה וכלן כלל לא ינקה ליה אם שמיני שבועה כלה פדעון : את פיך כשנועת שקר להטיל את בשרך ואת קרוכך : פוטרין אותו מיד ואין משנין אותו כדי שלא יחזור בו ועל כרחי יאסר מקיבל עליו בנות דין : אלא האי דקא משבע ליה אמאי ינשא סורו מעל האלפים דהתיב : כמשמע ומה חייב זה שמיני כוונת ליבע לנקה : שחלה על שתייהם שמיני כוונת כס של דקדק למסור ממונו ביד האמן וכלו ליה מילול כס : קניא דרבא כשכל לוס ליבע נתן כמענות בקס מקל תולו ואמר למלוה כל לך מקלי עד סלק ואשבע וכבע שחתינו לו מותו ולאמר כשנועה יחזור ויעלה וכשלא כמלוה שביע לבקר כעס וזק ספק ליה וכשכר ונסלו המעות ממנו על כן משביעין על דעתנו ועל דעת כ"ד :

שנאמר (זכריה ה) הוצאתיה נאם ה' צבאות הוצאתיה לאתרו . ובאה אל בית הגנב זה שנוגב דעת חברו שאין לו ממון אצלו ופוענו ומשביעו . ואל בית הנשבע בשמי לשקר כמשמעו . ולנה בתוך ביתו וכלתו ואת עציו ואת אבניו וגו' הא למדת דברים שאין אש ומים מכלה אותן שבועת שוא מכלה אותן . אם אבר איני נשבע פוטרין אותו מיד . ואם אבר הריני נשבע העומדין שם אומרים זה לזה סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה . וכשמשביעין אותו אומרין לו הוי יודע שלא על דעתך אנו משביעין אותך אלא על דעתנו ועל דעת בית דין . וכן מציינו במשה כשהשביע את ישראל אמר להם דעו שלא על דעתכם אני משביע אתכם אלא על דעתי ועל דעת בית דין שנאמר (דברים כט) ולא אתכם לבדכם וגו' . ואמרינן שם עלה בשלמא דהאי דקא משתבע איכא איסורא יאלא האי דקא משבע ליה אמאי לכדתניא רבי שמעון כרבי טרפון אומר (שמות כב) שבועת ה' תהיה בין שנים מלמד שחלה על שניהם על דעתנו ועל דעת בית דין למה לי משום יקניא דרבא . וזה שאמרו שהשבועה חלה על שניהם לפי שהלווה ישלם בעדים ומכאן שהשבועה כדגסין בסוף פרק איזהו נשך דף ע"ה אמר רב יהודה אמר שמואל כל מי שיש לו מעות ומלוה אותם שלא בעדים

ויינע סודות צו ויינע פארקטינגע : ובכל זה און בייא דעם אלעמען איז זיין פונען גווען פון איין מצוה וועגן צו אנטפלעקן די פר בארגענע זאכן און צו די גיין דעם אמת אבר דער וואס שווערט מיט זיין מויל און אין זיין הארצן איז ער מבטל די שבועה ניט לשם שמים הייבט עם איין שבועת שוא אדר איין שבועת שקר און אויף אים איז גואט דער פסוק דען גואט שיינקט ניט דעם וואס שווערט פאלש :

ס לפי שאין בני אדם בקיאים בחומר השבועה ויחיל מענטשן ויחיל ניט בפי אין דם הארצן עונש פון דר שבועה און דרוף ויער גרויס גילוסטיקייט וואס זיי האבן צו געלט וועלן זייא קאפען צו פר בלענדען ויערע אויגן און צו שווערן פאלש אין אלע זאכן וויא זיי וועלן נאר קענען לייקענען און אויף צו פערבארן דעם אמת סייא אין זאכן פון עדות זאגן און סייא אין אלע זאכן וואס דאס בית דין וועט איין שבועה ווארפן אויף זייא דרום האבין אונזרע חקמים מחקן גווען דאס דאס בית דין וואס אין אימליכר צייט וועט זיין זאלין מודיע זיין צו דעם וואס וויל שווערן דאס הארבקייט פון דער שבועה און אלע דינים פון דר שבועה אין אזו איין לשון וואס ער פאר שטייט פדי מען זאל אנטפלעקן זיינע אויערן אין דעם עונש פון דר שבועה טאמער וועט ער טרא האבן און וועט זיך אפ טאן פון דער שבועה . אז וויא מיר לערנן אין מסכת שבועות . די דינים האבן גלערינט די שבועה וואס די דינים ווארפן אויף איינס די ווערט גואנט אין דעם לשון וואס דר וואס דארף שווערן פר שטייט עם . און מען זאגט צו אים דו זאלסט וויסן דאס די גאנצע וועלט האט גציטערט אין דר צייט וואס נאט האט גואנט דו זאלסט ניט שווערן ביי דעם נאמן פון נאט דין נאט צוא פאלש און אלע עבירות וואס אין דר תורה שטייען שטייט ביי זייא ונקה דאס נאט רייניגט אים פון איין עונש ווען ער טוט תשובה און בייא פאלש שווערן שטייט לא ינקה דאס . נאט רייניגט אים ניט אפילו ווען ער טוט תשובה גייערט ער מוז דאך גישטראפמ ווערן דרויף . און אלע עבירות וואס אין דר תורה שטייען נעמט מען פון אים אליין גצאלט אויף זיי און ביי איין פאלשע שבועה נעמט מען גצאלט פון אים און פון זיין משפחה דען אזו שטייט אין פסוק דו זאלסט ניט נעבן דיין מויל צו שווערן פאלש צו פר שולדיגן דרוף דעם דיין פלייש דס מינגט מען דיינע קרובים אזו וויא עש שטייט ומבשרך לא תתעלם און פון דיין פלייש בלוכר פון דיינע קרובים זאלסטו דך ניט פר הוילין און אלע עבירות וואס אין דר תורה שטייען נעמט מען גצאלט פון אים און פון דר גאנצן וועלט דען אזו שטייט אין פסוק מען שווערט פאלש און

מען לייקניגט שטייט ווייסר דרום וועט די ערר טרויערין . און אלע עבירות וואס אין דר תורה שטייען ווען ער האט אונות ווארט מען אים צוויי אדר דריי דורות . און בייא איין פאלשע שבועה נעמט מען גצאלט פון אים תיכף דען אזו שטייט אין פסוק דאס נאט דר האר איבר אלע חילות זאגט איך וועל די שטראף אויס ציהן איז משמע תיכף און זיא וועט קומן אין דעם גנבס דיין און אויף אין הויז פון וואס שווערט ביי נאמט צו פאלש און זיא וועט אים פר לענדן אין זיין הארץ און זיינע שטייגן . פון דאן לערנן מיר אפ דאס אועלכע זאכן וואס פייער און וואטר קען ניט פר לענדן קען איין פאלשע שבועה פר לענדן . דאס אלץ איז מען אים מודיע ווען ער זאגט איך וועל ניט שווערן איך וועל בציא זיין . אזו שקט מען אים באלד אועק פון בית דין און וויא באלד ער ניט אונעק פון דעם בית דין קען ער שוין קיין גרטה ניט האבין פון דעם וואס ער האט גואנט פר דעם בית דין . און ווען ער זאגט אבר איך וועל שווערן זאגן די מענטשן דארטן איינר צום אנדרן קערט איך אפ פון די דאזיגע מענטשן די רשעים . און אז מען בשווערט אים זאגט מען צו אים דו זאלסט וויסן דאס ניט נאך דיין דעה בשווערן מיר דך גייערט נאך אונזר דעה און נאך דר דעה פון דעם בית דין פרי ער זאל קיין ערקה ניט טראכטן אין זיין שבועה . און אזו גיפינן מיר בייא משה רבינו אז ער האט דיא ישראל בשווארין זיי זאלין די תורה האלטן האט ער גואנט צו זיי איר זאלט וויסן דאס ניט נאך אייער דעה בשווערן איך איך גייערט נאך מין דעה און נאך דר דעה פון דעם בית דין דען אזו שטייט אין פסוק דען ניט מיט אייך אליין שלום איך דעם בוגד און דיא שבועה נאר מיט די וואס גיפינן זיך דא פאר נאט אונזר האר און מיט דיא דורות וואס זיינען נאך ניט דא מיט אונז היינט . פרענט די גמרא דו רופשט זיי ביידע אן רשעים איז קשה בשלמא דר וואס שווערט הייסט איין רשע ווייל ער טוט איין איסור אבר דער וואס לאזט אים שווערן ווארום הייסט ער איין רשע . ענטפרט די גמרא אזו וויא מיר האבן גלערינט רבי שמעון מרבי טרפון האט גואנט עם שטייט אין פסוק די שבועה פון נאט זאל זיין צווישן זיי ביידע איז משמע דס דר עונש פון דער שבועה איז חל אויף זיי ביידע אויף אויף דעם דר וואס בריינגט זיין חבר צו איין שבועה פר וואס האט ער גינעבן זיין געלד צו איין מענטשן וואש קען אים לייקענן און שווערן פאלש . פרענט די גמרא ווארום בשווערט מען אים נאך אונזר דעה און נאך דר דעה פון דעם בית דין וואס זיי איין רמאות קען ער דען מינין ענטפרט די גמרא . איבר דר מעשה וואס יס האט זיך גמראפן פאר רבא

יעובר משום (ויקרא יט) ולפני עור לא תתן מכשול * רשב"ל אומר * גורם קללה לעצמו שנאמר (תהלים לא) תאלמנה שפתי שקר * אמרי ליה רבנן לרב אשי קא מקיים רבינא כל דאמור רבנן * וימא חד שלח ליה בהדי פניא דמעלי שבתא לישדר לי מר עשרה זוזי דאיתרמי לי קמינא דארעא למיזבן * שלח ליה לכתוב מר כתבא ולכהוד סהדי ולשדר לי * אמר ליה אפי' אנא נמי * אמר ליה כ"ש מר דמריד * בנירטיה ואישתלי ליה ואגרום קללה לעצמי * תנו רבנן שלשה * צועקין ואינן נעניין * אלו הן מי שיש לו מעות ומלוה אותם שלא בעדים * יומי שאשטו מושלת עליו והקונה אדון לעצמו מאי היא אי בעית אימא * התולה מעותיו לעובר כוכבים ומזלות איכא דאמרי הכותב נכסיו לבניו בחייו * ואיכא דאמרי דביש ליה בהאי מתא * ולא אזיל למתא אחרייתא :

מא פרק רביעי

חומר עונשים השבועות ולדורם הם גדולים עד שאומרים שבוענם באות צרות רבות כדגרסינן בפרק במה מדליקין בעון שבועת שוא ושבועת שקר וכו' כמו שכתוב למעלה בחלק ראשון ביראת העונש שבעולם הזה * וגרסינן נמי בפ' בעשרה במאמרות היה רעה באה לעולם על שבועת שוא ועל חלול השם כו' כמו שכתוב שם * למדנו מאלו השתי מ"מרות כי שבועת שוא חלול השם * וגרסינן בספרי (ויקרא ט) ולא תשבועו בשמי לשקר מה תלמוד לומר בשמי כל שם שיש לי וחללת את שם וגו' מלמד שבועת שוא הוא חלול אלא על שם המיוחד בלבד מניין לרבות כל הכנויין תלמוד לומר בשמי כל שם שיש לי וחללת את שם וגו' מלמד שבועת שוא הוא חלול השם וגרסינן במדרש תנחומא כל המועל בשבועות כופר בהקדוש ברוך הוא ואין לו מחילה לעולם שנאמר כי לא ינקה ה' את אשר ישא וכל עבירות שבתורה * ממתינין לו שנים או שלשה דורות וכאן נפרעין ממנו לאלתר שנאמר הוצאתיה נאם ה' ובאה אל בית הנגב ואל בית הנשבע בשמי לשקר ולנה בתוך ביתו וגו' הא למדת דברים שאין אש ומים ככלה אותם שבועת שוא מכלה אותם * ומצינו שאנשי יבש גלעד נהרגו מנער ועד זקן טף ונשים מפני שעברו על השבועה שנשבעו ישראל לעלות לצבא על שבט בנימין כמו שכתוב למעלה * וגם מצינו כי לפי שהרג שאול את הכהנים המפרנסים את הנכעונים רעב בא

מיט איין שפעקן דען איינר איז הייב גווארן פּר רבא ער זאל שווערין אז ער האט אפ געפן דאס געלט וואס ער איז ויין חבר שולדיג האט ער פּר דר שבועה ניגעבן ויין חבר צווא האלטין איין הולין שפעקן מיט געלט איינרויניג אונ האט גישווארן דאס ער האט אים דאס געלד אפ ניגעבן * האט ויין חבר פון פּעס אווארף גטאן דעם שפעקן האט זיך דר שפעקן צו פראכאן אונ דאס געלד איז ארויס גיפאלן * האבן אלע געזען די פאלשע דעה וואש ער האט גיהאט בייא דר שבועה * דרום באשווערט מען אים אויף דר דעה פון בית דין * ויהו שאמרו אונ דאס וואס די חכמים האבין גזאגט דאס דר עונש פון דר שבועה איז תל אויף ביידע דאס איז ווייל ער האט ויין חבר אנשליען אן עדים אונ האט אים גבראכט צו דר שבועה אזו ווי מיר לערנן אין פרק אזהרה גשף רב יהודה זאגט פון וועגן שמואל ווער עס האט געלט אונ לייט עס אן עדים איז ער עובר אויף דעם לאו וואס אין דר תורה שטייט דאס פּר איין בלינדן זאל מען גיט געבן איין שטרונקלונג אונ ער מאכט אויף דעם חבר שטרונקלען אין איין פאלשע שבועה ווייל ער האט אים אנשליען אן עדים * רבי שמעון בן לקיש זאגט ער איז גורם איין קללה צו זיך אליין ווי אין פסוק שטייט דאס לייט זאגן עס זאל פּר שטימט ווערין די פאלשע לעפעצין אונ אויף אים מיינן אויף לייט דאס ער זאגט אויף יענעם פון וועגן ער פּעט דאס געלד אמרו ליה רבנן לרב אשי די רבנים האבן גזאגט צו רב אשי אז רבינא אלץ וואס די רבנן האבן גזאגט איין קאל האט רב אשי גשיקט צו רבינא פרייא טאג פאר נאכט לאז מיר דר האר שינקן צעהן גילדן דען עס האט זיך מיר גטראפן איין קליין שטיקל פּעלד צו קויפן * האט רבינא אים אפ גשיקט לאז דער האר שרייבן איין שטר חוב אונ לאז עדים התכנן דרויף אונ לאז מיר שינקן וועל איך דיר שינקן געלט * האט רב אשי ויזר גשיקט אים זאגן אפילו איך דארף אויף קופן דר צו אונ גלויבסט מיר גיט אן עדים * האט רבינא אפ גשיקט צו אים דיר וועל איך כּפּל שפּן גיט ליינען אן עדים ווייל דא בישט סרוד איך דיין לערנן קענשטו עס פּר געסן אונ ווען איך וועל דיך מאנן וועל איך מיר אליין גורם ויין איין קללה דאס לייט וועלן מיר שילטין ווייל איך טאן דיך געלט אום ויסט * תנו רבנן די רבנים האבין גילעריגט דרייא שריינען אונ ווערין גיט גיענטפערט ווייל ויי ויינן אליין שולדיג * איינש איז ווער עס האט געלד אונ לייט אן עדים * אונ ווען יענער לייקנט קען אים שוין קיינר גיט העלפן * דר אנדערער איז ווען די צייט הערשט אפּער אים אונ ער איז אליין שולדיג פאר נוש האט ער דס אין אנפאנג געלאזען דאס ער זאל קומען דר צו * אונ דר דריטער איז ווער עס קויפט איין נארין אייבך זיך * איין מייל זאגן מען מיינט ווער עס היינט אן

עובר משום לפני עור כגדס ללוה לכבוד : גורם קללה לעצמו כדכונשו וזה כופר הכל מקללין אותו ולאחרים שהוא דובר על דיוק עתה : ואישתלי יבכת סלוחמי ואגרסו קללה לשמי : צועקין בבית דין של מעט ואינם נעניין שהרי כס גרמו לפגמן : ומי שאשטו מצאשלת עליו שלא היה לו לסתנולס מתחלה לך : התולה מעותיו לעובר כוכבים ומזלות אחר מעות שאלי מתחמה כסן של פלוני עובר כוכבים ומזלות כס שלא להשביע את עיניו כלומר שלא ידעו כנריות שפניו הוא ופעמים שסווד כוכבים ומזלות שומע ומעמיד עדים ומכשו כדיוחס : ולא אזיל למתא אחרייתא דסינו מקום סינוי מול : ממתינין לו אם לו זכס מון משכב אפי' שאין בו מעשה לוקין עליו דכתיב כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשם כס דין של מעלה אין מתקן אותו ממשא הכל כיון של מעט מתקן אותו ממשא

זיין געלט אין אבותי ער זאגט פּר לייטן דאס געלט מיט וואס ער האנדילט אז פון יענעם פּוהי פדי מען זאל אים גיט האלטין פּר איין עושר אונ איין קאל דר הערש דאש עס דר פּוהי אונ שפעלט אויף עדים דס ער האט אזו גזאגט אונ מאנט אים בדינייהם דאס עס איז ויין געלט * אונ אפילו זאגן מען מיינט ווער עס פאר שרייבט זיינע גיט צו זיינע קינדן בייא ויין לעבן אונ דר נאך מוז ער אנקופן צו זיי זיי זאלין אים העלפן * אונ איין מייל זאגן מען מיינט ווען ער איז אים טעלעכט אין דעם ארט וואו ער וואונט אונ ער גייט גיט אין איין אקדער ארט צו וואגן דען ווען מען פאר ענדרט דאש ארט פּר ענדרט זיך דאס מול אויך :

מא חומר עונשים השבועות די הארבע עונשים פון פאלשע שבועות סיי פּר אים אליין אונ סיי פּר זייער זאנצין דור איז זייער גרויס אונ אנורדע חכמים האבן גזאגט דאס אייבך דר עבירה קופן פּיל צרות אויף דר וועלט אזו וויא מיר האבן גילעריגט אין פרק בכה פּדליקין אייבך דעם זינד וואס מען שווערט אים ויסט אדר פאלש קופן פּיל צרות וויא מיר האבן אויבן גשריבן אויף האבן מיר גילעריגט אין פרק בעשרה פאטרות דס איין חיה רעה קומט אויף דר וועלט אייבך פאלשע שבועות אונ אייבך חילול השם * אונ פון דיא מ'סדות לערנען מיר אפּ דאס פאלשע שבועות זיינן גלייך צו חילול השם * אויף לערנענדיג אין ספּרי עס שטייט אין דער תורה דאס גאט זאגט איר זאלט גיט שווערן בייא מין נאמן צו פאלש * איז קשה ווארום האט עס די תורה גשריבן עס שטייט דאך שוין אין די עשרת הדברות דוא זאלסט גיט שווערן ביי דעם נאמן פון גאט דיין גאט צו פאלש * איז דר מירויז ווייל אין עשרת הדברות שטייט דו זאלסט גיט שווערן בייא דעם נאמן פון ה' אלהיך וואלט איך מיינן דאס נאר בייא דעם שם המיוחד טאר מען גיט שווערן * אונ וייס דאס בייא קיין בינוי פון גאט וויא דר נאמן שדי צבאות * חנון * רחום * מיט וואש גאט ווערט גירופן טאר מען אויך גיט שווערן * שטייט דארייבך אין דעם פּסוק בשמי בייא מין נאמן צו ווייזען דאס מען טאר גיט שווערן בייא קיין נאמן מיט וואש גאט ווערט גירופן * אונ דר פּסוק זאגט ווייפּר ווען דו וועסט פאלש שווערין וועסטו פּר שוועכן גאטש נאמן * איז פון זאגן גדרונגן דס אין פאלשע שבועה איז איין חילול השם * אויף לערנן מיר אין פּדריש תנחומא ווער עש פעלשט אין שבועות דר לייקנט אין גאט אונ האט אייביג קיין מחילה גיט אזו וויא אין פּסוק שטייט דען גאט רייגיגט פון איין עונש דעם דאזיגן וואש שווערט בייא ויין נאמן צו פאלש * אונ מען ווארט אים גיט ויין עונש גייערט ער ווערט באלד גישטראפט אזו ווי מיר האבן אויבן גשריבן ומצינו אונ מיר נפּינן דס די לייט פון יבש גלעד זיינן אלע אום

פרק ד נר ב כלל ב חלק ב

מעשה בכפר אחד שהיו אנשיה נשבעים ומקיימים וכלם נחרבו • כיצד היה אומר לתבירו שבועה שאלך למקום פלוני ואוכל ואשתה עם והולכים ועושים כך ומקיים שבועתם ונחרבו • וזה הנשבעים ומקיימים כך הנשבעים לטקף על אחת כמה וכמה • וכל זה לפי שהיו נשבעים בחנם • וגרסינן במסכת שבועות פרק שלישי דף כ"א תניא כל לא תעשה שבתורה לאו שיש בו מעשה לוקין עליו ולא שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע • ובימיר • ומקלל את הבירו בשם • ובכ"ד של מטה להעניש לעובר ומי שיתרחק עצמו הקב"ה אוהבו שנאמר (ויחיה ה) אלה הדברים אשר תעשו דברו אמת איש את רעהו ומשפט שלום שפטו בשעריכם ואיש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם ושבועת שקר אל תאהבו כי את כל אלה אשר שנאתי נאם ה' נמצא שאוהב לנודר מדברים אלו :

מב פרק המישי

דבר הנדרים קל בעיני בני אדם והם רגילים בהם ומוכח לו לאדם שיתרחק ממנו אפילו לדבר מצוה כדכתיב (קהלת ה) טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם וכתיב (שם) אל תתן • את פיך להטיא את בשרך וגרסינן במסכת נדרים פרק אלו מותרים דף כ' תניא לעולם אל תהי רגיל בנדרים וגו' כמ שכתוב למעלה בפ"ק מחלק תאות המישגל • וגרסינן במסכת שבת פרק במה מרליקין דף ל"ב • תניא רבי נתן אומר בעון נדרים אשתו של אדם מתה וכו' כמו שכתוב למעלה בפרק א' • וגרסינן במסכת נדרים פרק ארבעה נדרים דף כ"ב בר ברתיה דינאי סבא • אתא לקמיה דרבי ינאי רבה אמר ליה אילו הוה ידעת • דפתחין פנקסך וממשמיש בעובדך מי נדרת אמר רבי אבא • מאי קרא (מש"כ) • וואחר נדרים • לבקר אע"ג דפתח רבי ינאי אגן • ילא פתחין כהא • יולא פתחין כהא אחרניתא • דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן מאי פתח ליה רבן גמליאל להווא סבא (שם ב) • ייש בוטה כמדקרות חרב • יולשון חכמים מרפא • ואמרינן שם עלה אמר שמואל כל הנודד אף על פי שמקיימן • קרא (דברים ג) וכי תחדלו לנדוד לא יהיה בך חמא • יילויף חדילה חדילה כתיב הכא וכי תחדל • וכתיב התם (איוב ג) שם רשעים הדלו רוגז :

ומלין אורו : ומימר שמיר כהא הוין כהמא בקדש ועבר על ללו דלא יעור ופני כהמריה שלם מימר מומר וסופג את הארבעים : ומקלל את הבירו • בשם דכתיב אל לא תשבור לעבות ו' • לבלא את הסם שיהיה שלם להווא את הסם לבלא וכן מקלל את הבירו בשם מוהילא • לנפלא וכתבי וספלא ו' את מנתן שיעול מכות וכונו מלפ"ה :

את פיך נדר : אתא לקמיה ררבי ינאי לכתור לו כהנר : דפתחין פנקסך למעלה ססר שמעדין נכתבין כס מקריין כ"ד של מעלה ככיל שנתרם שמתוך שהו נודר נדרים מהניק עצמו כחדי שלם יוכל נדרו ומתוך כך מן הכמים פתחין פנקס וכוונתו וממסמין כמעשו : מאי קרא שמעני נדרים מוקיין מעשו של חס : ואחר נדרים לבקר אחר נדר חס ענקיין מעשו : לא פתחין לעוס חס כדלי אחר נדרים לבקר מאוס הכי חוס גדול הוא חסיליו חן דעמי להכר יולא שולא שיעונו להכר : ולא בהני דרתי אחרניתא דאמר רבה בר בר חנה לפי שמתוך שאמר לו שחטא כך כדלוי לדקור כתיב יש לחוס שולא שמתחייב אף על פי שולן מתחייב : יש בוטה כמו לנפלא כהמרים : וילשון חכמים מרפא שמתירין לו : וילויף חדילה וכוני קלמרי וכו' פתח לנדוד לא יהיה בך חמא כה חס לא תחדל ויסה כך חמא :

נקרא רשע • אמר רבי אבא כתיב :

עם איז גיט דער מענטש ואל זיך דר ווייטן דער פון אפילו לדבר מצוה אזו וויא אין פסוק שמיים עם איז פעקער רוא זאלסט קיין נדר גיט טאן איי דו זאקסט איין נדר קאן אונ זאלסט גיט בצאלין אונ האלפן דס נדר • אויך שמיים אין פסוק רוא זאקסט גיט געבין דיין מויל אין איין נדר צו טאכן זינדיגן דורך דעם דיין פלייש • אויך האבן מיר גלערניט אין מסכת נדרים דו זאלסט גיט זיין גיוואונט אין נדרים צוא טאן • אזו וויא מיר האבן אויבן גשריבן • אויך האבן מיר גלערניט אין מסכת שבת דאס פון וועגן נדרים שטארקט דעם מענטשנים ווייב אזו וויא מיר האבן אויבן גשריבן • אויך האבן מיר גלערניט אין מסכת נדרים • איין טאכטערס זון פון רבי ינאי סבא איז גקומן פאר רבי ינאי רבה ער זאל אים מתיר נדר זיין האט רבי ינאי גזאנט צו אים ווען דו וואקסט גוואוקט כשעת אז דו האקסט איין נדר גטאן דאס מען וועט עפיגן אין הימל דעם בוך פון דייע מעשים צו זעהן אויב דו ביסט אזו פרום דאס דו מעקסט איין נדר טאן • וואלסטו איין נדר גטאן • האט ער גזאנט ניין • האט רבי ינאי אים מתיר נדר גווען • זאגט רבי אבא פון דעם פסוק איז דס גדרונגן • דען עם שמיים ואחר נדרים לבקר נאך דעם ווען דר מענטש טוט איין נדר פארשט מען נאך אין הימל נאך זיינע מעשים אויב ער איז אזו פרום דאס ער מעג איין נדר טאן • זאגט די גמרא תאמשע רבי ינאי האט מיט דעם פתח הרטה יענם מתיר נדר גווען אבר מיר זאגן דאס גיט פר • איין פתח הרטה ווייל ער דר שרעקט זיך דר פר • אונ זאגט ער האט הרטה פון דעם נדר • אבר אין אמת קען זיין ער האט גיט קיין הרטה • אונ אויך גיט מיט דעם וויא רבה בר בר חנה פון וועגן רבי יוחנן האט גזאנט דאס רבן גמליאל האט איין אלפן מאן איין נדר מתיר גווען מיט דעם פתח הרטה פון דעם פסוק עם שמיים אין פסוק עם איז פר האנדן איינר רעט כזמר ער טוט איין נדר אונ איז ווערט מען זאל אים דר שטעכן מיט דער שווערד אונ דער צונג פון די חכמים איז איין היילונג דר צו רען זיי זיינען אים מתיר דעם נדר • דען עם קען זיין ווייל ער וועט הערן דאס ער האט מיט דעם נדר אזו איין עבדיה גטאן דאס ער איז ווערט צו דער שטאכן ווערן מיט דער שווערד וועט ער זאגן דאס ער האט הרטה אויף זיין נדר אפילו ווען דר אמת איז גיט אזו : ואמרינן אונ מיר זאגן אין דער גמרא שמיאל זאגט דער וואס טוט איין נדר אפילו ווען ער האלט דעם נדר ווערט ער אן גירופין איין רשע • זאגט רבי אבא פון דעם פסוק איז דאס גדרונגן דען ביי איין נדר שמיים דאס לשון תחדל וכי תחדלו לנדוד וגו' אונ עם שמיים אין פסוק שם רשעים חדלו רוגז לערן אף אף איין גזירה טוה תחדל פון חדלו דאס דר וואס טוט איין נדר ווערט אן גירופין איין רשע :

אום גקומן פון יונג ביי אלט קינד אונ ווייבר ווייל זיי האבן עובר גווען אויף דר שבועה וואש די ישראל האבן גישווארין צו קומן מלפניה האלפן אנמקענן שבת בגמין בייא פלגש בגבעה אונ זיי זיינן גיט גיקומן • אונ מיר גיפין אויף ווייל שאול האט גירנת דיא פהנים פון דר טקאט גוב וואש זייא האבין מפרנס גווען דיא גבענים אונ דר מיט האט ער עובר גווען אויף דר שבועה וואש דיא נשיאים האבין גישווארין צו די גבענים קען זאל זיי קיין בייז גיט טאן • איז דרום איין הנהר גיקומן אין ארץ ישראל ביי זיבין פון זיינע קינד זיינן גירנת גיווארן אייבר זיין זינד איז ערשט דער נאך גאט ווארין אייבר גבעטן צום לאנד • אויך איז איין מעשה גווען אין איין דארף דאס דיא לייט פלעגן שווערן אונ פלעגן האלפן זייער שבועה אונ זיינן דאך אלע חרוב גווארן דען איינר פלעגט זאגן צו זיין חבר דא שווער איך דאס איך וועל גיין אין יענם ארט אונ וועל דארטן עסקין אונ מרינקן אונ זיי פלעגן אויך טאן אזו אונ זיינן דאך חרוב גווארן ווייל זיי האבן אום זונסט גישווארן דען זייא האבן דיא שבועה גאר גיט גדראפט • אונ ווען זיי האבן מקיים גווען זייער שבועה האבן זיי דאך אזו איין עולש גהאט מכל שכן די וואש שווערן פאלש וועלן בודאי איין גרויסן עולש בקומען • אויך לערנן מיר אין מסכת שבועות מיר האבן גלערניט אלע לא תעשה וואס אין דער תורה שמייען ווען ער איז עובר איין לאו דורך איין מעשה וואס ער טוט האט מען אים גישלאגן מלקות אבר אויף איין לאו וואס ער טוט גיט קיין מעשה נאר ער רעט מיט זיין מויל האט מען אים גיט גישלאגן קיין מלקות • אבר ווער עם שווערט פאלש תאמשע ער האט דאך נאר גירעט מיט זיין מויל • אונ ווער עם ביים אייבער איין בהרה פון קודש אויף הילין • דער רעט אויך נאר מיט זיין מויל • אונ ווער עם שילט זיין חבר בייא גאמס נאמען • איז דאך אויך נאר מיט זיין מויל • האבין בית דין של משה יוא גישלאגן מלקות דעם ווש איז עובר אויף זיי • אונ ווער עם דר ווייטערט זיך פון צו שווערן פאלש דעם האט גאט ליב אזוא וויא אין פסוק שמיים די דאזיגע זאכן זאלט איר טאן רעט אמת איין מאן מיט זיין חבר אונ אמת אונ משפט אונ שלום משפט אין אייערע שטעט אונ איינליכער מאן פון אייך זאל גיט טראכטן אין זיין דארצין בייז צו טאן צו זיין חבר אונ שבועות שקר זאלט איר גיט ליב האבן דען דיא אלע זאכן האב איך פייגט אזו זאגט גאט • לערנען מיר דער פון אף ווער עם היט זיך פון די דאזיגע זאכן דעם האט גאט ליב :

מב דבר הנדרים קל בעיני בני אדם דיא זאך פון נדרים איז גרינג אין דיא אויגן פון די מענטשן אונ זיי זיינן גוויינטליך אין זייא • אפער

פרק ו נר ב כלל ב חלק ב

מג פרק ששי

נפש יהודה נר

אמר בני גידוי בני קללה בני שבועה
 כל לשונות הללו הוא משמש ונרין לפרוש
 מנו: אם חתר חכם אחר גלגון נדויו ואם חסר
 חכם לחסרו לבש שבועה וקבלו עליו שבועה כיו
 ומקלל את חסרו גלגון אחר כיו לה' קללה
 הוא ומיב מקלל: מרוו שם עיר קבוצה למקום
 כמלמדה ולא נלו לעזרה לסיק קלל חוסה:
 ודלמא יהושע תרתי עביר לכל אלו ללו
 לבן שבועה כיו: אמן בו שבועה כשנש אמן
 חתר שבועה כמולא שבועה משיו: בו קבלת
 דברים האומר לחסרו על מנת שתקיים לי תנאי כן
 וכן וחר: אמן קיבל דבריו ומיב לקיים תנאו: בו
 אמונת דברים ודלוי לענות אמן על דבר פסוק
 ומתקם שטוח לבן מאלמן הדברים שיבא לנן
 שיבא לתת כן: ואברה האשה אמן אמן ולי
 לא כמולא שבועה דמיא תנאי מתקם אלו
 מושבע משי אחרים אמן כלן שיהי לא אחר
 כלום אחר כשנש חלל ודלוי כשנש דמיא לכו

לפי שהיה קל בעיני האדם כששומעין ארור לפי שאינם מבינים החומרא הגדולה אשר
 בו על כן כתבו זל קצרו מחומרותיו כדגרסינן בסוף פרק שבועת העדות דף ל"ז תנא ארור
 בו נדוי ב' קללה בו שבועה: ארור בו נדוי דכתיב (שופטים ה) אורו מרוז מלאך ה' ואמר עולא
 בארבע כאה שיפורי שמתייה ברק למרוז: בו קללה דכתיב (דברים כז) ואלה יעמדו על הקללה בדר עיבל
 ארור האיש אשר יעשה פסל: בו שבועה דכתיב (יהושע ו) וישבע יהושע בעת ההיא לאמר ארור
 האיש לפני ה' אשר יקום ובנה את העיר הזאת את יריחו וידלמא תרתי אמר להו אישבעינהו ולייטינהו
 אלא מהבא (שמואל א' יד) ויואל שאול את העם לאמר ארור האיש אשר יבא לחם עד הערב ונקמתי
 מאויביו ולא טעם כל העם להם וכתיב ויהונתן לא שמע בהשביע אביו את העם ודילמא הכא נמי
 תרתי א"ל נמי כתיב וארור השתא דאתית להכי התם נמי לא כתיב וארור א"ר יוסי בר חנינא אמן
 בו שבועה: בו קבלת דברים יבו אמונת דברים: בו שבועה דכתיב (במדבר ה) ואמרה האשה אמן
 אמן: בו קבלת דברים דכתיב (דברים כז) ארור אשר לא יקים וגו' ואמר כל העם אמן: בו אמונת דברים
 דכתיב (דברים כז) ויאמר ירמיהו הנביא אמן כן יעשה ה' יקם את דברך אשר נבאת להשיב כלי בית ה'
 וכל הגולה מבבל אל המקום הזה: ויש לנו ללמוד עונש ארור מדבר עכן: כדגרסינן במסכת סנהדרין
 פרק גמבר הדין ד' מ"ג תנו רבנן (יהושע ז) שים נא כבוד אין נא אלא לשון בקשה: בשעה שאמר לו הקב"ה ליהושע חמא ישראל אמר
 לפניו רבש"ע מי חמא אמר לו וכי דילמור (פירוש גיט) אני לך המל גורלות והמיל גורלות ונפל הגורל על עכן: אמר לו עכן יהושע
 כגורל אתה בא עלי אתה ואלעזר שני גדולי הרור אתם אם אני מטיל עליכם גורל על אחד מכם הוא גופל: אמר לו בבקשה ממך אל תוציא
 לעז על הגורלות: שעתידה: ארין ישראל שתחלק בגורלות שנאמר (במדבר כז) אך בגורל יחלק את הארץ: ותן לו תורה: אמר רבינא
 שחדיה שחדיה במילי כלום אני מבקש ממך אלא הוראה: הן לי הוראה והפטר: מיד ויען עכן את יהושע ויאמר אבנה אנכי המטרי
 וגו' וכזאת וכזאת עשיתי אמר רב אסי אמר רבי חנינא מלמד שמעל עכן בשלשה הרמים שנים בימי יהושע שנאמר

דעם ווארט אמן איז איין שבועה: דהיינו ווען ער ענטפערט אמן אויף
 איין שבועה איז גלייך וויא ער אליין האט גישווארן: אויך איז אמן
 קבלת דברים דהיינו ווען איינער נעמט אויס איין תנאי מיט דעם אנדערן
 אויף איין זאך און דר אנדער ענטפערט אמן האט ער שוין אן גענומן דעם
 תנאי און מוז אים מקיים זיין: אויך איז אמן צו מאכן ריכטיג די רייד אויף
 וואס עס איז גיזאגט גווארן דער אמן: אין אמן איז דא איין שבועה וויא
 עס שטייט אין פסוק דאס די אשה זאל זאגן אויף די שבועה וואס דער
 פרוש בשווערש איר צו זיא האט גיט מונה גוועזן: אמן אמן: זעהעט
 מען דאס וואס זיא זאגט אמן נעמט זיא דער מיט אן דיא שבועה:
 אויך גיפנין מיר דאש אמן איז איין קבלת דברים דען עס שטייט אין פסוק
 פר שאלטין זאל זיין דר מאן וואש וועט גיט מקיים זיין די רייד פון דר
 תורה: שטייט ווייטער דס גאר דאס פאלק זאל זאגן אמן: זעהן מיר ווען
 איינער ענטפערט אמן אויף יענמש רייד נעמט ער יענמש רייד אן אויך גיפנין
 מיר דאס אמן קוקט צווא מאכין ריכטיג יענעם רייד דען עס
 שטייט אין פסוק ויכיה הנביא האט גזאגט צו דגניה דעם פאלשן נביא
 אמן הלואי זאל אמת זיין אזו: אזו זאל גאט טאן און זאל מקיים זיין דייע
 רייד וואש דו האסט נביאות גזאגט דס די כלים פון גאמט היוז און אלע
 פר טריבענע וועלן זיך אום קערן פון בגל קיין ירושלים: וויש לנו ללמוד אינמיר
 קענן אפ לערנן דעם עונש פון ארור פון עכן אזו ווי מיר לערנן אין סנהדרין
 די רבנים האבן גלערנט יהושע האט גזאגט צו עכן שים נא כבוד דש איז
 טייטש איך געט דיר טוא פבוד צו גאט און זיי מודה דס דו האסט עובר
 הרם גווען דען אין דר צייט וואס גאט האט גזאגט צו יהושע דאס ישראל
 האט גיזינדיגט און דאס עובר הרם גווען: האט יהושע גזאגט צו גאט רבונו
 של עולם ווער דאס גיזינדיגט: האט גאט גזאגט צו יהושע בין איך דען איין
 רבילות זאגן דאס איך זאל דיר זאגן ווער עס האט גיזינדיגט ניערעם גייא
 נוארף גורל אויף וועמן דר גורל וועט פאלן דר האט גיזינדיגט: האט יהושע
 גורל גווארפן: איז גפאלן דר גורל אויף עכן: האט עכן גזאגט צו יהושע
 דו קומסט מיך שטראפן דורך איין גורל: ווען איך וועל גורל ווארפן אויף
 דיר און אלעך וואש איר זייט די גרעסטע פון דעם דור מוז דאך דר
 גורל אויף אויף איינס פון אייך פאלן: אזו אויף דו האסט אויף אלע
 ישראל גורל גווארפן האט דאך דר גורל גענוט אויף איינס פאלן: איז ער
 גראד גפאלן אויף מיר האט יהושע גזאגט צו עכן איך געט דיר רייד גיט קיין
 גיין אויף דעם גורל דען ארץ ישראל איז אן גבריית עש זאל צו טיילט
 ווערין דורך דעם גורל: אזו וויא אין פסוק שטייט ניערעם דורך גורל זאל
 דאש לאנד צו טיילט ווערן ותן לו חידה זאגט רבינא יהושע האט עכן מיט
 רייד איין גרעם פרי ער זאל מודה זיין: דען ער האט גזאגט צו אים איך
 בנש

כג לפי שהוא קל בעיני אדם ווייל עס איז גרינג אין די אויגן פונדי מענטשן
 ווען זיי הערן איין ווארט ארור און דאס איז ווייל זיי פר עטייען
 גיט די גרויסע הארבע זאך וואס איז אין דעם ווארט ארור: דרום האבן
 אנדער: חכמים אן גישריפן דעם קיצור פון די הארבע זאכן וואס אין דעם
 ווארט ארור איז וויא מיר האבן גילערנט אין פרק שבועות העדות: מיר
 האבן גילערנט אין דעם ווארט ארור איז נדוי ער ווערט אפ געשיידעט
 פון כשנשטן אויך איז אין דעם ווארט ארור איין קללה דעם איז אין דעם
 ווארט ארור איין שבועה: דהיינו ווען איינער באשווערט אים אנדערן מיט
 דעם ווארט ארור און ער איז מקבל די שבועה איז גלייך וויא ער אליין
 האט גישווארן: אין אים איז נדוי דען אזו שטייט אין פסוק דאס ברך דר
 שליח מן גאט האט גיזאגט פערטריבען זאל זיין דר מרוז דאס ער דער
 בייא גיזאגט דאס לשון ארור: און עולא דאס גזאגט מיט פיר הגדרעם
 שופרות דאס ברך פערטריבן דעם מרוז: אויך גיפנין מיר אין דעם ווארט
 ארור איין קללה דען עס שטייט אין פסוק און די זאלן זיך שטעלן בייא
 דר קללה אויף דעם בארג עיבל צו זאגן ארור האיש אשר עשה פסל ומסכה
 פר שאלטן זאל זיין דער כאן וואס וועט מאכן איין פסל און איין מסכה:
 אין ווארט ארור איז אויך לשון שבועה דען עס שטייט אין פסוק דאס
 יהושע האט בשווארן אין דר דאזיגער צייט מיט דעם ווארט ארור דעם
 כאן וואס וועט אויף שטיין און בויען די שטאט יריה: זעהן מיר דער
 פון דאס ארור איז איין לשון שבועה: פרענט דיא גמרא מאכער דאס
 יהושע צווייא זאכין גמאן ער דאס בשווארן מיט איין שבועה און האט
 גיעשאלטן מיט דעם ווארט ארור: ענטפערט די גמרא מיר לערנן פון איין
 אנדער פסוק אפ דאס ארור איז איין לשון שבועה דען עס שטייט אין
 פסוק דאס שאול האט בשווארן דאס פאלק צו זאגן ארור האיש וגו' דער
 וואס וועט עסין פרויט ביו נאכט שטייט ווייטער און יהונתן האט גיט
 גיהנרעט וויא זיין פאטער האט בשווארן דאס פאלק: זעהן מיר פון דאנען
 דאס ער האט זיי בשווארן מיט דעם ווארט ארור: פרענט די גמרא מאכער
 דאס שאול אויך צווייא זאכן גמאן ער האט זיי בשווארן מיט איין לשון
 שבועה און האט נאך גישאלטן אויך מיט דעם ווארט ארור אבר ארור
 ארין איז גיט קיין לשון שבועה: ענטפערט דיא גמרא שטייט דען וארו
 מיט איין ואו עס זאל משמע זיין ער האט זיי אויך גישאלטן: עס שטייט
 דאן ארור אן איין ואו איז משמע ער האט זיי באשווארן מיט דעם ווארט
 ארור אליין: זאגט די גמרא וויא דאס קומסט איצונד דר צווא צו דרינגען
 דאס ארור אליין איז איין שבועה ווייל עס שטייט גיט וארור מיט איין
 ואו קען מען דאס אויך דרינגען פון יהושע דען הארטן שטייט אויך גיט
 וארור מיט איין ואו: אמר רבי יוסי בר חנינא זאגט רבי יוסי בר חנינא אין

פרק ו' ג' ב' כלל ב' חלק ב'

אנכי הטאתי וכזאת עשיתי ועד השתא מאי מעמא לא איענש . א"ר יוחנן משום רבי אלעזר בר' שמעון שלא ענש על הנסתרות עד שעברו את הירדן . כתנאי (דפיס כס) הנסתרות לה' אלהינו והנגלות לנו וגו' . למה נקוד על לנו ולבנינו ועל ע' שעבר מלמד שלא ענש על הנסתרות עד שעברו את הירדן דברי רבי יהודה א"ר ר' נחמיה יוכי ענש על הנסתרות לעולם והלא כבר נאמר עד עולם אלא כשם שלא ענש על הנסתרות לעולם יכך לא ענש על עונשים שבגלוי יעד שעברו את הירדן . אלא עכ"פ מאי מעמא איענש משום ידהו ידעו ביה אשתו ובניו . חטא ישראל א"ר אבא בר זבדא א"ר אף על פי שחטא ישראל הוא והיינו דאמרי אינשי אסא דקאי בניו הילפי (פירוס ארבעי) אסא שמייה ואסא קרו ליה . וגם עברו את בריתי אשר צויתי אותם . וגם לקחו בן החרם . וגם נגבו וגם כחשו וגם שמו בכליהם . אמר רבי אלעאי משום רבי יהודה בר מספרתא מלמד שעבר עכן על חמשה חומשי תורה שנאמר חמשה גם . ואמר רבי אלעאי משום רבי יהודה בר מספרתא עכן משוך בערלתו היה כתיב הכא וגם עברו את בריתי וכתוב התם (בראשית ו') את בריתי הפר . פשיטא מהו דתימא כמצות דגופיה לא פקך קמילי וכי עשה נבלה בישראל אמר רבי אבא בר זבדא מלמד שנבעל עכן נערה המאורסה כתיב הכא וכי עשה נבלה וכתוב התם (שם לה) כי נבלה עשה בישראל פשיטא מהו דתימא יכולי האי לא פקך נפשיה קמילי . רבא אמר דיניה כנערה המאורסה בסקילה . אמר ליה ריש גלותא רב הונא כתיב ויקח יהושע את עכן בן זרח ואת האדרת ואת לשון הזהב ואת בניו ואת בנותיו ואת שורו ואת חמורו ואת צאנו ואת אהלו ואת כל ישראל עמו עמך עכור אף הוא חטא בניו ובנותיו ואת שורו ואת חמורו ואת צאנו ואת אהלו ואת כל ישראל עמו עמך עכור אף הוא חטא בניו ובנותיו אלא י"הראוי לסקילה לסקילה . י"הראוי לשריפה לשריפה . וגרסינן נמי במועד קטן פרק ואלו כנגדוין ד' ד' אמר רשב"ל זבטס שההרם כשהותי נכנס נכנס ברמ"ה אברים כך כשהוא יוצא יוצא ברמ"ה אברים . כשהוא נכנס דכתיב והיתה העיר חרם כגמיטריא רמ"ה .

מנדקס כהנהא און לת דברי סתן : וכי ענש על הנסתרות את החיים לעולם : כך לא ענש את החיים על עונשין שבגלוי : עד שעברו את הירדן ונעשו ערבים זה מזה : מאי מעמא איענש כיון דלף משעברו את הירדן לא ענש את החיים על הנסתרות מאי מעמא איענש יחלל בגלוי הלא נבחר סוס : דהו ידעו ביה אשתו ובניו וסוי דבר סבגלוי : פשיטא ישראל הוא מדלג אמר הק"ל כעס עלין ס' קדושתו עליהם : משוך בערלתו מוכך את עור לחשו תמיד עד שכתובתה וכספה את רגל בניו שלל גמול : פשיטא ס' רבי אלעזר גופיה אמר שטבח על כל סתריה : לא פקך לא הספיק ענינו כל כך : כולי האי כע' נכסום וע' נכסום לגביה את חמשתו ולחסייה על נבלה : אלא לרדות לגביה את חמשתו ולחסייה ויחזרו בעצמן ולא יודעו למשול בהרם : ה"הראוי לסקילה כולו וסורו ונכסומיה קסם סיה לרדות את החיים : ה"הראוי לשריפה כסף וזכב ונגדו

מה חטאו ולמעמך אם הוא חטא ישראל מה חטאו י"הראוי לשריפה לשריפה . וגרסינן נמי במועד קטן פרק ואלו כנגדוין ד' ד' אמר רשב"ל זבטס שההרם כשהותי נכנס נכנס ברמ"ה אברים כך כשהוא יוצא יוצא ברמ"ה אברים . כשהוא נכנס דכתיב והיתה העיר חרם כגמיטריא רמ"ה .

פ'עט דיר נאר דו זאלסט ויך מודה זיין און ווער פטור אזו באלד האט עכן זאגט פ' וואר איך האב גינדיגט און אזו און אזו האב איך גטאן . רב אסי זאגט פון וועגן רבי חינא פון דאגן איז גירדיגט דאט עכן הט דריי מאל עובר חרם גווען . צוויי מאל אין די מעג פון משה רבינו און איין מאל אין די מעג פון יהושע . דען אזו שטייט אין פסוק איך האב איענט גינדיגט . און אזו איז אזו צוויי מאל האב איך פריער גטאן פריער די גמרא ווארום איז ער דען פריער נישט גישטרעפט גווארן דר פ' ו' זאגט רבי יוחנן פון וועגן רבי אלעזר ברבי שמעון דען גאט האט נישט גישטרעפט אויף קיין פ' בארגנע זאכין ביו די ישראל זיינן איבר גפארן דעם ירדן . זאגט דיא גמרא הנאים קריגן אין דר זאך . דען עס שטייט אין פסוק הנסתרות לה' אלהינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם די פ' בארגנע זאכן זיינן צו גאט אונזר גאט ער זאל שטרעפן פ' ו' . און די אנשפלקטע זאכן זיינן צו אונז און צו אונזער קינדער ביו אייביג מיר זאלן ליינד פ' ו' ווען מיר שטרעפן נישט די לייט וואס זיינן עובר די עבירות . שטייט גפינטלעך אויך לנו ולבנינו . און אויך דר ען פון ער צו ווייזן דס גאט האט נישט גישטרעפט די ישראל איינר פ' דעם אנדרן אויף איין פ' בארגנע עבירה ביו די ישראל זיינן איבר גפארן דעם ירדן און האבן מקבל גווען דיא שבועות פון דר תורה אויף דעם בארג גריזים און אויף דעם בארג עיבל דאס איינר זאל זיין איין ערב פ' דעם אנדערן . אזו זאגט רבי יהודה . האט רבי נחמיה גזאגט צו אים גאט שטרעפט דאך קיין מאל נישט איינס פ' דעם אנדרן אויף פ' בארגנע עבירות דען אזו שטייט אין פסוק דיא פ' בארגנע זאכן זיינן צו אונזר גאט ביו אייביג דאט ער זאל שטרעפן דר פ' . נייערט די פינגטלאך ווייזט מיר אזו וויא גאט שטרעפט קיין מאל נישט איינס פ' דעם אנדרן אויף פ' בארגנע עבירות . אזו אויך האט ער נישט גישטרעפט אויף אנשפלקטע עבירות איינס פ' דס אנדרן ביו די ישראל זיינן איבר גיפארן דעם ירדן . פ' דעם די גמרא נאך רבי נחמיה איז דאך קשה ווארום האט דען גאט גישטרעפט די ישראל איבר דער עבירה פון עכן עס איז דאך גווען איין פ' בארגנע עבירה ענטפערט די גמרא די עבירה פון עכן האט גהייסן אנשפלקטע עבירה ווייל זיין ווייב און זיינע קינדער האבן גיוואקסט דר פון : חטא ישראל האט גאט גזאגט צו יהושע דס ישראל האט גינדיגט . זאגט רבי אבא בר זבדא פון וועגן רב חמשה ער האט גינדיגט רופט אים דאך דר פסוק אן ישראל און דס איז גלייך צו דעם שפירך ווארט וואס לייט זאגן דר דרס וואס וואקסט צווישן דערער איז דאך גלייך נאמן דרס און מען רופט אים דרס אזו אויך דר ישראל חמשה ער זינדיגט האט ער דאך זיין גומן נאמן ישראל . און עס שטייט ווייטער וגם עברו את בריתי וגם לקחו מן החרם וגם נגבו וגם כחשו וגם שמו בכליהם . זאגט רבי אלעאי פון רבי יהודה בר מספרתא וועגן פון דאגן לערנן מיר אף דס עכן האט עובר גווען אויף חמשה חומשי תורה

דען עס שטייט פינגטמאל וגם צו ווייזן דרויף . און נאך זאגט רבי אלעאי פון וועגן רבי יהודה בר מספרתא עכן האט אראפ גינדיגט די הויט פון זיין עריה פדי ער זאל גיטווערן אן געזען דאס ער איז גימלל . דען עס שטייט פייא אים ער האט עובר גווען אויף טיין פירות און פייא דעם וואס איז נישט גימלל שטייט אויך ער האט פ' שטערט מין ברית לערן איך דר פון אפ דאס ער האט די עבירה גטאן פ' דעם די גמרא פשיטא דאט ער האט די עבירה גטאן דען רבי אלעאי אריין האט דאך גזאגט דאס ער האט עובר גווען אויף דר נאגזר הורה איז דאך טוין די עבירה איך דריגן . ענטפ'ט די גמרא איך וואלט גימינט דאט אין אזו איין מצוה וואס איז זיין גוף איז דהיינו מצות טילה האט עכן נישט עובר גווען דרום לאוט עס רבי אלעאי מ'ה הערן דאס אפילו די מצוה האט ער אויך עובר גווען . שטייט ווייטער אין פסוק דר עכן האט גטאן איין שענדליכע זאך צווישן ישראל . זאגט רבי אבא בר זבדא פון דאגן לערנן מיר אף דאס עכן איז גילעגן ביי איין גערה המאורסה דען דא שטייט ער האט גיטאן איין שענדליכע זאך און ביי דעם וואס ליגט ביי איין גערה המאורסה שטייט אויך דאס ער האט גטאן איין שענדליכע זאך פ' דעם די גמרא פשיטא ער האט דאך עובר גווען אויף פ' התורה . איז דאך די עבירה אויך דריגן . ענטפ'ט די גמרא איך וואלט גימינט דאס אזו פיל ויך בפקוד צו זיין . צו פערשעקן זיין משפחה און איר צו אסערין אויף איר מאן . האט ער נישט גיטאן . דרום לאוט מ'ה רבי אבא הערן דס ער האט אפילו די גרויטע עבירה אויך עובר גווען . רבא זאגט דר פסוק ווייזט מיר דס זיין משפט איז גווען אים צו פ' שטיינן אזו וויא פון איין גערה מאורסה . דר ריש גלותא האט גזאגט צו רב הונא עס שטייט אין פסוק דאט יהושע האט גנומן דעם עכן און די קלייד און דס גילדנס ציגט און זיינע זין און זיינע מעכטער און זיינע אכסן און זיינע אייולען און זיינע שאף און זיין גינעלעל און פ' ישראל מיט אים און האט זיי גבראכט אין מאל עמק עכור צו טאן דארטן דעם משפט . איז קשה ווען ער האט גינדיגט וואס האבן זיינע זין און מעכטער גינדיגט וואט יהושע האט זיי מיט גנומן צו טייטן . האט רב הונא גזאגט צום ריש גלותא עס שטייט דאך אין פסוק דאט ער האט פ' ישראל אויך מיט גנומן גוא ווארום איז דיר נישט קשה ווען עכן האט גינדיגט וואט האבן פ' ישראל גינדיגט מוחזו דאך זאגן דס יהושע האט פ' ישראל גאר מיט גנומן זיי זאלן זען דעם עונש פון עכן און זאלן מוכ'א האבן אויך אזו צו טאן . איז דס אויך דר מעם וואט יהושע האט מיט גנומן די קינדער פון עכן זיי זאלן צו זעהן דעם משפט פון זייער פאטער און זאלן טוין מוכ'א האבן צו טאן אנעלכע זאכן . שטייט אין פסוק וי'א האבן זיי פ' ברענט אין פ'יער און האבן זיי פ' שטיינט מיט שטיינר'פיענט די גמרא האט מען אים דען מיט צוויי ערלייא שטרעפט גישטרעפט צו פ' שטיינן און צו פ' ברענן . ענטפ'ט די גמרא וואט מען האט גקענט פ' פ'עט דיר נאר דו זאלסט ויך מודה זיין און ווער פטור אזו באלד האט עכן זאגט פ' וואר איך האב גינדיגט און אזו און אזו האב איך גטאן . רב אסי זאגט פון וועגן רבי חינא פון דאגן איז גירדיגט דאט עכן הט דריי מאל עובר חרם גווען . צוויי מאל אין די מעג פון משה רבינו און איין מאל אין די מעג פון יהושע . דען אזו שטייט אין פסוק איך האב איענט גינדיגט . און אזו איז אזו צוויי מאל האב איך פריער גטאן פריער די גמרא ווארום איז ער דען פריער נישט גישטרעפט גווארן דר פ' ו' זאגט רבי יוחנן פון וועגן רבי אלעזר ברבי שמעון דען גאט האט נישט גישטרעפט אויף קיין פ' בארגנע זאכין ביו די ישראל זיינן איבר גפארן דעם ירדן . זאגט דיא גמרא הנאים קריגן אין דר זאך . דען עס שטייט אין פסוק הנסתרות לה' אלהינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם די פ' בארגנע זאכן זיינן צו גאט אונזר גאט ער זאל שטרעפן פ' ו' . און די אנשפלקטע זאכן זיינן צו אונז און צו אונזער קינדער ביו אייביג מיר זאלן ליינד פ' ו' ווען מיר שטרעפן נישט די לייט וואס זיינן עובר די עבירות . שטייט גפינטלעך אויך לנו ולבנינו . און אויך דר ען פון ער צו ווייזן דס גאט האט נישט גישטרעפט די ישראל איינר פ' דעם אנדרן אויף איין פ' בארגנע עבירה ביו די ישראל זיינן איבר גפארן דעם ירדן און האבן מקבל גווען דיא שבועות פון דר תורה אויף דעם בארג גריזים און אויף דעם בארג עיבל דאס איינר זאל זיין איין ערב פ' דעם אנדערן . אזו זאגט רבי יהודה . האט רבי נחמיה גזאגט צו אים גאט שטרעפט דאך קיין מאל נישט איינס פ' דעם אנדרן אויף פ' בארגנע עבירות דען אזו שטייט אין פסוק דיא פ' בארגנע זאכן זיינן צו אונזר גאט ביו אייביג דאט ער זאל שטרעפן דר פ' . נייערט די פינגטלאך ווייזט מיר אזו וויא גאט שטרעפט קיין מאל נישט איינס פ' דעם אנדרן אויף פ' בארגנע עבירות . אזו אויך האט ער נישט גישטרעפט אויף אנשפלקטע עבירות איינס פ' דס אנדרן ביו די ישראל זיינן איבר גיפארן דעם ירדן . פ' דעם די גמרא נאך רבי נחמיה איז דאך קשה ווארום האט דען גאט גישטרעפט די ישראל איבר דער עבירה פון עכן עס איז דאך גווען איין פ' בארגנע עבירה ענטפערט די גמרא די עבירה פון עכן האט גהייסן אנשפלקטע עבירה ווייל זיין ווייב און זיינע קינדער האבן גיוואקסט דר פון : חטא ישראל האט גאט גזאגט צו יהושע דס ישראל האט גינדיגט . זאגט רבי אבא בר זבדא פון וועגן רב חמשה ער האט גינדיגט רופט אים דאך דר פסוק אן ישראל און דס איז גלייך צו דעם שפירך ווארט וואס לייט זאגן דר דרס וואס וואקסט צווישן דערער איז דאך גלייך נאמן דרס און מען רופט אים דרס אזו אויך דר ישראל חמשה ער זינדיגט האט ער דאך זיין גומן נאמן ישראל . און עס שטייט ווייטער וגם עברו את בריתי וגם לקחו מן החרם וגם נגבו וגם כחשו וגם שמו בכליהם . זאגט רבי אלעאי פון רבי יהודה בר מספרתא וועגן פון דאגן לערנן מיר אף דס עכן האט עובר גווען אויף חמשה חומשי תורה

פרק ו נר ב כלל ב חלק ב

נפש יהודה נה

זקנים ספרדיון : חוץ מרבר זה שנאמר במקרא זה שהולך דבור לטוב ומפני עונם סוכה חור בו : והתיות תו על מצות האנשים סבלנים וסלוקים על כל התועבות הנעשים בנפשם אלו לדיקים : שלא ישלטו בהם מלאכי חבלה שאני רוצים לטות בעיר : היינו דכתיב מעיקרה ועל כל אדם אשר עליו חסו אל תגשו ולנסוף ומקדשי חסו : ממקודשי שוהים סק"ה לקעלו מדת הדין וחור בו מן טעוה : יכול בו ולא יספרנו לטוב על נפשו :

כשהוא יוצא דכתיב (תבוק ג) כרונו רחם תזכור רחם בנימטוריא הכי הוי : תדע לך כח של חרם שאפילו השכינה העלימה מיעקב אבינו בדבר מכירת יוסף למען החרם שהחרימו תשעה בני יעקב ושתפו לשכינה עמדם כדגרסינן פרק ל"ג מפרקי רבי אליעזר תדע לך כח החרם שהוא גדול כא וראה מיהושע שהחרימו את יריחו היא וכל אשר בה ונשרף באש עכן בן זרח וכו' : וכן שאול החרים שיתענו כל העם וכו' כדאיתא התם :

הכלל השלישי

שלא יחניף ונחלק לשני חלקים * החלק הראשון בדברי חנוכה * החלק השני באונאת דברים : **החלק הראשון** בדברי חנוכה ויש בו שני פרקים :

מוד פרק ראשון כל ירא השם כשיראה בחבדו שאינו נוהג כראוי מצוה להוכיחו בינו לבין עצמו כדי שלא יכיוושהו שנאמר הוכח וגו' ואע"פ שלא יקבל ממנו לא יעזוב מלהוכיחו : כדגרסינן במסכת שבת פרק כמה בהמה יוצאה דף ג"ד * אמר רבי הנינא מאי דכתיב ה' במשפט יבא עם זקני עמו ושריו אם שרים חטאו זקנים מה חטאו אלא אימא * זקנים מפני שלא מיהו בשרים ומימות אחרותו כאלו הכתובות למעלה בפ"ו מהכלל הראשון שבחבור זה : וגרסינן נמי בפרק כל כתיב הקדש דף ק"ט אמר רבי חנינא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה שנא' (איכה א) היו שריה כאילים וגו' * מה איל ראשו של זה יצמד וזבו של זהאף ישראל שבאותו הדור כבשו פניהם בקרקע ולא הוכיחו זה לזה הא למדנו שנענשו כל ישראל על דבר זה שכלם ערבים זה לזה שנאמר (משלי ו) בני אם ערכת לרעך וגו' * ואל יעזוב ת"ח מלהוכיח לרבים מפני שירא שישנאוהו בעבור התוכחות ולא על כל פנים יוכיחם כדגרסינן במסכת כתובות פרק שני דייני גזירות דף ק"ה * אמר אביי האי צורבא מרבנן דרחמי ליה בני מתא לאו משום מעליותא * הוא אלא משום דלא מוכח ליה במילי דשמיא * וגרסינן במסכת שבת פרק כמה בהמה יוצאה דף ג"ה א"ל רבי זירא לרבי סימון לוכחינהו מה להני דבי ריש גלותא א"ל לא מקבלי מינאי אמר ליה אף על פי כן לוכחינהו מר דאמר רבי אחא בר חנינא מעולם לא יצתה מדה טובה מפי הקב"ה וחור בה לרעה * חוץ מדבר זה דכתיב (יחזקאל ט) ויאמר ה' אלי עבור בתוך העיר בתוך ירושלים * והתוית תן על מצות האנשים * אמר לו הקב"ה לגבריא לך ורשום על מצחן של צדיקים תיו של דיו * שלא ישלטו בהם מלאכי חבלה * ועל מצחן של רשעים תיו של דם שישלטו בהם מלאכי חבלה * אמרה מדת הדין לפני הקדוש ב"ה רכוננו של עולם מה נשתנו אלו מאלו * אמר ליה הללו צדיקים גמורים והללו רשעים גמורים * אמרה מדת הדין היה להם למחות ולא מיהו אמר הקב"ה גלוי וידוע לפני שאם מיהו לא היו מקבלים מהם * אמרה לפניו מדת הדין רכוננו של עולם אם לפניך גלוי לפניהם מי גלוי * היינו דכתיב וכן כחור ובתולה טף וגשים תדרגו למשחית ועל כל איש אשר עליו התו אל תגשו ומקדשי תחלו ויחלו באנשים הזקנים אשר לפני הבית * תני רב יוסף אל תכיר ממקדשי אלא ממקדשי אלו בני אדם שקיימו את התורה כולה מאליהם ועד תיו וכו' * וגרסינן נמי במסכת ערכין פרק יש בערכין ד' מ"ו תנו רבנן (ויקרא יט) לא תשנא את אחיך בלבבך * יכול לא יכנו ולא יספרנו ולא יקללנו ת"ל בלבבך בשנאה

שמיין דהיינו אים און ויינע בהמת די האט מען פר שמיין און וואס עס האט זיך גיט גשקט צו פר שמיין דהיינו זיין וילפר און נאלד און קליידר דאט האט מען פר ברענט אין פייער : וגרסינן און מיר לערנן אויף אין מער קצן רבי יהושע בן לוי זאגט אזא וויא דר תרם גייט אריין אין אלע צוויי הונדרט און אכט און פערציג גליידר * אזא אויך אז דר מענטש טוט תשובה און דר תרם גייט ארויס פון אים * גייט ער ארויס פון אלע צוויי הונדרט און אכט און פערציג גליידר * דען אז דר תרם גייט אריין שמיים ויהיה העיר תרם טרעפט אן צווייא הונדרט און אכט און פערציג צו וויין דאש דער תרם גייט אריין אין אלע צווייא הונדרט און אכט און פערציג גליידער * אזא אויך אז דער מענטש טוט תשובה אין דר תרם גייט ארויס פון אים * שמיים טיגו רחם תזכור רחם דער פארמען טרעפט אויך אן צווייא הונדרט און אכט און פערציג תדע לך כח של תרם רוא זאלסט ווישן וויא גרויס דר כח פון דעם תרם איז דאס אפילו די שכינה האט פר הילן פון יעקב אבינו די ואף פון מכירת יוסף ווייל די גיין קנדר פון יעקב האבן תרם גיגעבן און האבן די שכינה מצרף גינען צו זיך זיי זאלן זיין איין מגן * דרום האט דיא שכינה גיט כגלה גינען צו יעקב אבינו דאס יוסף לעבט נאך * אזא וויא מיר לערנען אין פרקי רבי אליעזר : תדע לך כח החרם עס זאל דיר גוואוסט זיין דר כח פון תרם דאס ער איז ויער גרויש דען קום און ענה דאס יהושע האט מחרים גינען די שטאט יריחו און אלץ וואס אין איר איז און עכן האט עובר תרם גינען * איז ער פאר ברענט גיווארין אין פייער * אויך שאול האט תרם גיגעבן דאס נאר דאס פאלק זאלין פאסטין און יהונתן האט גיט גהערט דעם תרם און האט עפעס פאר זוכט * אזא האבן שוין כל ישראל איין עיגל גהאט דריבער אזא וויא אין ספר שמיאל שמיים :

מר כל ירא השם איסליכר וואס האט מורא פאר נאם ווען ער זעהט אין זיין חבר דאס ער פירט זיך גיט וויא רעכט איז * איז איין מצוה דאש ער זאל אים שטרופן נאר קינד זאל עס גיט הערין פדי ער זאל אים גיט פייש זיין דען אזא שמיים אין פסוק הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו רגל דאס זאלסט שטרופן דין חבר נאר רוא זאלסט גיט נאר

אויף הייבין אויף אים דיא זינד אפען פאר אלע מענטשין * און אפילו ווען דער חבר וויל גיט צו הערן פון אים דיא שטרופן זאל ער דאך גיט אף לאזין פון צוא שטרופן אים וויא מיר האבן גלעריגט אין מסכת שבת רבי חנינא זאגט וואס מיינט דער פסוק נאם וועט קומען אין מעשט מיט די זקנים פון זיין פאלק דאס זיינן די סנהדרין און מיט דיא הארין איז קשה ווען דיא הארין האבן גינען וואס האבן דען די זקנים גינען זיי זיינן דאך גינען צדיקים * איז דער תירוץ דיא זקנים וועלן דרום גשטרופן ווערן ווייל זיי האבן גיט גווערט אין דיא הארין * אגב נאך מימרות שמייען אויבן וואס ווייזן דרויף דאש איינער דארף דעם אנדערין שטרופן * אויך האבן מיר גלעריגט אין פרק כל פתבי רבי חנינא זאגט ירושלים איז נאר הרוב גווארין ווייל זיי האבן איינר דעם אנדערין גיט גשטרופן אזא וויא אין פסוק שמיים הוי שריה כאילים גורע הארין פון ירושלים זיינן גינען אזא וויא דיא הינדין * דאס מיינט מען אזא וויא די הינדין לויפן דאך איינר נאך דם אנדערין און זעהן זיך גיט אין פנים אזא אויך די ישראל וואס אין דעם דור האבן אין גבויגן ווייער פנים צו דר ערד און האבן גיט גשטרופן איינר דעם אנדערין * לערנן מיר פון דר נבואה אף דאש כל ישראל זיינן גשטרופן דען כל ישראל זיינן ערב איינר פאר דעם אנדערין אזא וויא אין פסוק שמיים בני אם ערכת לרעך : ואל יעזוב תלמיד חכם און איין תלמיד חכם זאל גיט אף לאזן פון צו שטרופן לויטן און זאל קיין מורא גיט האבן דאס זיי וועלן אים פייגט האבן איינר דיא שטרופן נאר זיי דאך שטרופן * וויא מיר לערנן אין פתובות אביי זאגט דר תלמיד חכם וואס זיינע שטאט לייט ליבען אים איז גיט ווייל ער איז זייער גוט און פרום גייערמ ווייל ער שטרופן זייא גיט אין געטליכע זאכן * אויך האבן מיר גלעריגט אין מסכת שבת וויא גרויש דער עונש איז פון דעם וואס שטרופן גיט אזא וויא אויבין אין סימן ח' שמיים * אויך האבן מיר גלעריגט אין ערכין דאס איין יהודי מען דעם אנדערן יהודי איין פאפיש אין פנים געבין און זעלאגן און שילטען פון שטרופן ווען * און ווען ער הערט אים גיט צו דארף ער אים נאך איין מאל שטרופן * נאר

פרק א נר ב כלל ג חלק א

שלב הכתוב מדבר מנין לרואה בחכרו דבר מגונה שחייב להוכיחו תלמוד לומר הוכח • הוכיחו ולא קבל מהו שיחזור ויוכיחו תלמוד לומר תוכיח מ"מ ייכול אפילו פניו משתנים ת"ל ולא תשא עליו חמא • תניא אמר רבי מרפון תמה אני אם יש בדור הזה שיוכל להוכיח אלו אמר מול קיסם (שירוש ענינים קטנים) מבין שיניך אמר לו מול קורה (טרופ ענינים גדולים) מבין עיניך • א"ר אלעזר בן עזריה תמה אני אם יש בדור הזה שיוודע להוכיח אמר רבי עקיבא תמה אני אם יש בדור הזה שמקבל תוכחות • אמר רבי יוחנן בן נורי מעיד אני עלי שמים וארץ שהרבה פעמים לקח עקיבא בן יוסף ע"י שהייתי יקובל עליו לפני ר"ג וכ"ש שהוסיף כי אהבה לקיים מה שנאמר (משלי ט) הוכח לחכם ויאבהך למדנו שהמוכיח לחבירו זוכה ומזכה שיתחרט חבירו על מה שעבר ויאשר דרכו מכאן ואילך אבל החנף אשר רואה שהולך חבירו בדרך לא טובה ולא די לו שאינו מוכיחו אלא שמחליק לו בלשונו לאמר כשורה אתה נוהג ולא פעלת און מסבב מכשולות רבים ועובר על הוכח תוכיח ונעשת מדוכרי כזב • וגרם לזה שאינו מתנחם מרעתו • ולא עוד אלא שישנה וישלש באולתו בראות שתי הנאות האחד שמשכרע תאותו • והשני כי מהללים אותו וגורם לאחרים הרואים שמהללים אותו שישכרו לדרך זה • ועל זה נאמר (משלי כח) עוזבי תורה יהללו רשע רוצה לומר שלולי שעזבו את התורה לא יהללו העובר על דבריה • וראוי לירא את דבר ה' למסור עצמו בסכנה ואל יכבד על ראשו עון פלילי

כזה • כי אין לנו גדול מהמלך • ועם כל מוראו ידענו מה שאמרו ז"ל מה שנתחייבו ישראל על שהחניפו לאגריפס כדגרסינן במסכת סוטה בסוף פרק אלו נאמרין דף מ"א אגריפס עמד וקבל וקרא עומד ושבתוהו חכמים • וכשהגיע לפסוק (ירמיה י) לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא יזלנו עיניו דמעות • אמרו לו לא תירא אגריפס יאחינו אתה משום ר' נתן אמרו באותה שעה נתחייבו שונאי ה' כליה מפני שהחניפו לאגריפס וא"ר שמעון בן חלפתא מיום שנבחרה יאגרופה של חנופה יתעוותו הדיינין ונתקלקלו המעשים ואין אדם יכול לומר לחבירו מעשי גדולים ממעשיך למדנו מכאן שאפילו למלך שמוראו גדול נתחייבו ישראל מפני שהחניפוהו לפי שהיה להם לירא יותר ממלך מלכי המלכים הקב"ה כמו שנאמר (ירמיה א) לא תגורו מפני איש • וכ"ש המחניף לחברו שאינו מתירא ממנו שזה גמנה עם כת שקרים וכת הנפים ומסבב רעות רבות לאותו שמחניף • ועל כן התולך בדרך טובה יוכיח לחברו ואל יחנפיהו ויהיה זוכה ומזכה את הרכים:

מה פרק שני

אלו הנפים שמחניפים לרשעים כדי שיכבדו או ליהנות מהם או שנפשם הרעה איותה רע ומתאווים למטעמים מרים ומואסים במתוקים מהריבים את העולם • והקב"ה שונאן • כדגרסינן בפרק ערבי פסחים דף ק"ג שלשה הקב"ה שונאן הבדבר אחד כפה ואחד בלב כו' • כדאיתא למטה בבבל רביעי • ועונשן גדול כדגרסינן במסכת סוטה פרק אלו נאמרין ד' מ"א אמר רבי אלעזר כל אדם שיש בו חנופה

נאר ער ואל אים ניש שטראפן פריבם ער ואל אים ניש מבייש ויין • אלץ ויזא אויבן אין סימן ח' שטייט גשריבן • למדנו פון דר גמרא לערנן מיר אפ דאס דער וואס שטראפט ויין חבד איז ער זוכה אונ איז מוכה ויין חבד דאס דר חבד האט תרטה אויף דר עבירה וואס ער האט גטאן אונ וועט מאכן רעכט פארטיג ויין ווענפון דר צייט אן אונ ווייטער • אבל החנף אבר דער וואס חנפת דאס ער זעהט דאס ויין חבד גייט ניש אין איין גוטען וועג • אונ ניש גינג וואס ער שטראפט אים ניש גייערמ ער רעט אים נאך גלאטע רייד מיט ויין צונג אונ זאגט צו אים דו פירשט זיך וויא רעכט איז אונ האסט קיין אום רעכט ניש גטאן • בריינגט ער פיל מכשולות דען ער איז עובר אויף דעם מצות עשה הוכח תוכיח את עמיתך דוא זאלסט שטראפן דיין חבד • אונ ער ווערט פון דיא לייט וואס ריידן ליגן • אונ בריינגט יענעם דר צו דאס ער בריינגט זיך ניש פון ויין ביז אונ נאך מער יענר וועט נאך פיל טאל טאן די עבירה ווייל ער בקימט צווייא ערלייא הנאות פון דר עבירה • איינש איז דאס ער וועט ניש ויין גלוסטקייט • אונ דאס אידעע איז ווייל מען לויבט אים נאך איבך ויינע ביינע מעשים • אונ אויף איז דר חונף גורם דאס אנדרע לייט וועלן זעהן דאס מען לויבט אים וועלן וויא זיך אום קערן צוא גיין אין דעם ביינען וועג פדי מען זאל זיי אויף לויבן • אונ אויף דעם חונף זאגט דר פסוק • די וואס פאר לאזין די תורה די לויבן דעם רשע דען ווען זיי זאלן די תורה ניש פאר לאזין יאליטין זיי ניש גלויבט דם וואס איז עובר אויף איררע רייד • אבך דער וואס האט מרא פאר גאט דער דארף זיך בריינגן אין איין סכנה צוא שטראפן דעם רשע אונ זאל ניש טראגן אויף זיך און איין גרויסע זינד וויא חניפה • דען מיר האבן דאך ניש קיין גרעסטן מאן פון איין מלך אונ מען איז דאך מחויב צו מרא האבן פון אים פון דעסט וועגן ויין זיי דאך פר שולדיגט גיטארן ווייל זיי האבן אים גיחנפת דען זייא האבן גראפט מרא האבן פאר מלך מלכי המלכים הקב"ה וואס ער האט אן גזאגט אין דער תורה איר זאלט קיין מרא ניש האבן פון קיין מענטשן אונ ניש חנפן • אונ מלך שגן דער וואס חנפת ויין חבד וואש ער האט קיין מרא ניש פאר אים • דער ווערט גיציילט אין איינעם מיט דער תבריה פון לינגרס אונ חנפים אונ בריינגט פיל ביזו צו דעם וואס ער חנפת אים • ועל כן אונ דרום דר וואס גייט אין גטמן וועג זאל ער שטראפן צו ויין חבד ווען ער זעהט דאס ער מוט ניש רעכט • אונ זאל אים ניש חנפען • דען וועט ער אליין זוכה זיין דורך דעם אונ וועט מוכה דרכים זיין:

(מה) אלו החנפים די וואס חנפן די רשעים פדי די רשעים זאלן זיי מכבד זיין אדר הגאה האבן פון זיי • אדר זייער ביזו לייב גילוסט צו ביזו אונ זיי גילוסטן אויף צו ביטרע שפיזו אונ ויין ממאס די זיסע שפיזו די דאזיגע מענטשין מאכן תרוב די וועלט אונ הקב"ה האט זיי פיינט • וויא מיר לערנן אין פרק ערבי פסחים דריי מענטשן האט הקב"ה פיינט דר וואש רעט מיט זיין טייל אונ פיינט ניש אזו מיט זיין הארצין • און וויא ווייטער אין כלל ד' וועט שפיין • אונ זייער עניש איז זייער גרויש • אזו וויא

יכול אפילו פניו משתנים שזימנו כדננים להלנין פניו • שיוודע להוכיח שלל יאח עליו חמא על עלננו פנים • קובל עליו כשלאיתי צו דבר נגלי • אגריפס עמד וקבל ס"ט כתיב סמקדס כדליחא כסוסה טכנת סמטיקה נחג הסוכות היה קורא המלך כתיב במקדס מנהג סמורה ויהי המלך יושב על כיסה אכל אגריפס עמד וקבל אגריפס מלך ישראל היה מודעו של הורדוס והוא שמר כסות פניו • זלנו עיניו דמעות לפי שמקרא הוא סטלו מן המלכות אחינו אהיה שאנו משהאל • אגרופה כחה של מנוסה קח על גב דאמו משהאל אין לחוי למלכות דעבד הוא ויולא מילתא • גתעוותו הריינים אה דיין • ונתקלקלו המעשים שהגדלים כלו עוברי ענייה וזא מיחו כידס מפני חנופה • מעשי גדולים ממעשיך שמוך שלל מיחו כיד עוברי ענייה למדו הדונות אה מעשייה ונמא כלן עוברי:

פרק ב נר ב כלל ג חלק א

ויאמר ירמיהו אל חנניה חנביא שלמי
נכוחת שקר על גלוג וכיבוי וכלי המקדש
שגלו עמו כבוד שמים ימים לחי מביבם אל המקום
הוא : אמר כן יעשה ה' חנניה הוא זה שיהיה
לירמיהו נזמך נביא שקר חסד נבוא : ויהי הוא
בשער בנימין לאחר כמה ימים סוף ירמיהו
ויאמר ירמיהו לנבא חנן בנימין לחלוק חסד
שפלה לו כירושלם ומספן יראים וחמל לו אל
כספיים חסד נופל : גמולה גדולה כמו ויגמל :
שתי נשים חוספס ונסות הרוח : בכנפיהן
ל' נסות הרוח : בכנפי החסידה שמרלון עזנס
חסידים : ולכילי ל' כנפיה נפסי שמחוס
לסתות יין חמיר : ופליגא סל דריב לקים
דלמך להחניטו לעשו נחמין יעקב נזמל לו
לחיותי ספיר כדלוח ספי אלהים פליגא חרני
עליו דלמך לא להחניטו נחמין חלף חיים
לנו ומפודע עתה רנינל לנאות כחמלבים :
כל זה שמלמנו עתה לספיק לנשים חינו

ואמר כל עוף למינו ישכון וכל אדם לדומה לו ועוד השוו החנופה לגסות הרוח • כדנרסין פרק זה בורר ד' כ"ד (זכריה ח) ואשא עיני וארא והנה יאשה ימים ויצאות ורוח יבכנפיהן ולהנה כנפים יבכנפי החסידה ותשאנה את האיפה בין הארץ ובין השמים ואומר אל המלאך הדובר כי אתה המה מוליכות את האיפה ויאמר אלי לבנות לה בית בארץ שנער • אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי זו חנופה ונסות הרוח שירדו לבלב • ובעון החנופה הקב"ה שופך חמתו על הארץ שנאמר (ישעיה ט) על כן על בחוריו לא ישמח ה' ואת יתוכיז ואת אלמנותיו לא ירחם כי כלו חנה ומרע וגו' ואע"ג דאמרין בסוף פרק אלו נאמרין ד' מ"א • אמר רבי יהודה בר כהכנפי ויא' תיבא רבי שמעון בן פזי מותר להחניף את הרשעים בעולם הזה שנאמר (ישעיה לב) לא יאמר עוד לנבל נדיב יוכלילי לא יאמר שוע • מכלל דבעולם הזה שרי • ר"ל אמר מהכא (בראשית לג) כראות פני אלהים ותרצני • ופליגא דרבי לוי דאמר רבי לוי משל דיעקב ועשו לאדם עינין את חבריו למעודה וידע בו שמבקש לדרגו אמר מעמתי תבשיל זה ודומה לאותו שמעמתי בבית המלך • אמר (ליה) ידע ליה מלכא להאי מסתפינא למיקמליה • יכל זה אינו מדבר שישבח לו המדות דרעות שנוהג בו בזה כבר אמרו שיש בו כמה חטאים אבל מה שאמר מותר להחניף הוא שאע"פ שאסור לכבד את הרשעים לפי שהם שונאי השם כדכתיב (תהלים טו) נבזה בעיניו נמאס ר"ל שראוי לגור באהלה השם ולשכון בדר קדשו מי שביזה לאותו שהוא נמאס בעיני השם שיהו הרשע ומכבד את יראי השם אבל לא לרשעים ועל כל זה אמר החכם כי הרשעים שידם תקיפה והשעה משקת להם מותר לכבדם מיראתם כמו לאנשי זרוע אבל לא מאהבת

מביא אף לעולם שנא' (איוב לו) חנפני לב ישימו אף לא ישועו כי אחרים (פ"ס י"ז) כי ימלאו עליכם יאמרו
לא הועיל לכם שוע' וא"ר אלעזר כל אדם שיש בו חנופה אפילו עוברין שבמעי אמן מקללים אותו שנא'
(משלי כד) אומר לרשע צדיק אתה יקבוחו עמים יועמוהו לאומים ואין יקבוחו אלא קלה שנאמר
(במדבר כ') כה אקוב כל אדם שיש בו חנופה נופל בגיהנם שנאמר (בראשית כה) ולאום בלאום יאמני •
ואמר ר' אלעזר כל אדם שיש בו חנופה נופל בגיהנם שנאמר (ישעיה ה) הוי האומרים לרע טוב ולטוב
רע מה יתיב בתריה לכן כאכול קש לשון אש וחשש להכה ירפה וגו' ואמר רבי אלעזר כל אדם המחניף
לחברו לטוב נופל בידו • ואם אינו נופל בידו נופל ביד בנו • ואם אינו נופל ביד בנו נופל ביד בן בנו
שנאמר (ירמיה כה) יויאמר ירמיהו הנביא אל חנניה הנביא וגו' אמן כן יעשה ה' וכתוב (שם לו) זיהי
הוא בשער בנימין ושם בעל פקידות ושמו יראייה בן שלמיה בן חנניה ויתפוש את ירמיהו הנביא לאמר
אל הכשדים אתה נופל ויאמר ירמיהו שקר וגו' • וכתוב ויקצפו השרים על ירמיהו וגו' • ואמר רבי
אלעזר בן עזריה כל עדה שיש בה חנופה לטוב הוי גלמודה כגדה שנא' (איוב טו) כי עדת חנה גלמוד
שכן בכו"כ הים קורין לגדה גלמוד מאי גלמוד יגמולה דא מבעלה וכתוב התם ואמרת בלבבך וגו'
ואני שכולה • ועוד א"ל כל המחניף לחברו לשום כבוד לטוב נפטר ממנו בקלון ונמצא שאינו מהניפו
אלא לפי שהוא נאה למזנו כמו שאמרו לא לחנם הלך הורזיר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו •

ויאמר מיר לערנן אין מסכת סוטה • רבי אלעזר זאנט איטליכר מענטש וואס
אין אים איז דא חניפה דר בריינגט אין צארן אויף דר וועלט דען אזו
שטייט אין פסוק אונ די הערצד וואש חנפן די מאכין אן צארן אויף
דר וועלט • אונ נאך האט רבי אלעזר גזאנט איטליכר מענטש וואש אין
אים איז חניפה • אפילו די קינד וואס זיינן אין זייער מיטס גרעס שלטן
אים אזו זיי אין פסוק שטייט אומר לרשע צדיק אתה יקבוחו עמים יועמוהו לאומים
דר וואס זאנט צום רשע דו ביסט אין צדיק שילטין אים די פעלקער
דען יקבוחו איז מייטש שילטין אזו וויא בלעס האט גזאנט מה אקוב לא קבה
אל וואש ואל איך שילטין די ישראל וועי זאט וויל זיי ניש שלטין • אונ עם
צערן אפך אים די לאומים מיינט דר פסוק די קינד וואס אין דר מיטס
בויה זיינן אזו וויא ביי דקבה שטייט דאש זאט האט איר גיהיסן זאגן
ולאום מלאום יאמך אונ איין קינד וואש אין זיין בויה איז וועט זיך שטארקן
איפר דעם אנדרן קינד • אונ נאך האט רבי אלעזר גזאנט איטליכר מענטש
וואס איז אים איז דא חניפה דר פאלט אריין אין גיהנם וויא אין פסוק
שטייט וויא איז צוא די מענטשין וואס זאגן אויף זיי עם איז גוט אונ
אויף גוטס זאגן זיי עם איז בייז • שטייט (ויימר אין פסוק דרום אזו ווי דר
שפראם פון פייער פר ברענט די שפראז • אזו וויא דר פלאם פון פייער
פערברענט די היי • אזו אויך וועלן די חניפה מרייבער פר ברענט ווערן
אין גיהנם • אונ נאך האט רבי אלעזר גזאנט איטליכר מענטש וואס חנפת
צו זיין חבר • פאלט לטוב אריין אין זיין האנט אדער אין זיין זוגש האנט
אדר אין זיין אייניקלס האנט • דען אין פסוק שטייט דאש ירמיה הנביא
האט גזאנט צו חנניה דעם נביא שקר וואס ער האט גוטע נביאות גזאנט
אמן זאט זאל געבן דס דינגע רייד זאלן זיין אמת • אונ דאס איז גווען
גלייך וויא חניפה דען ירמיה האט גידארפט אים זאגן בפירוש דינגע רייד
זיינן זיין זאט האט עם ניש גזאנט אונ דר נאך שטייט אין פסוק אונ ירמיה
איז גייען אין מויער פון בנימין דען ער האט גיוואלט ארויס גיין פון
ירושלם אונ אין דעם מויער איז געצט גווען איין שומר ער האט גהייסן
ירמיה בן שלמיה בן חנניה ער איז גווען איין אייניקל פון דעם הנביא
וואש ירמיה האט אים גיהנפת אונ ער האט גראפט דעם ירמיה הנביא
אונ האט גזאנט צו אים דוא ווילסט ארויס פאלין צו דיא פשרים וואש
בלאנען איצט די שטאם ירושלים אונ ירמיה האט גזאנט עש איז ליין •

שטייט וויימר דאס די הארן האבן גיצארינט אויף ירמיה איפר דעם אונ
האבן אים גזלאגן אונ האבן אים געעפן אין איין תפיסה אונ דאש האט
ירמיה פר זינדיגט ווייל ער האט גחנפת צו חנניה • אונ נאך האט רבי
אלעזר גזאנט איטליכע עדה וואס אין איר איז דא חניפה ווערט זיא לטוב
אפ גשיידט פון לייטן אזו וויא אין גדה איז אפ גשיידט פון איר מאן דען
עם שטייט אין פסוק דען די עדה וואס האט חנניה אין זיך וועט זיין גלמוד
אונ גלמוד איז מייטש אפ גשיידט • אונ אין די שטעט וואש זיינן בייא
דס יסרופט דארטער אגדה גלמודה דס מאכט גמולה דא סכילה די איז אפ גשייד
פון איר מאן אויך שטייט אין פסוק די ישראל וועלן זאגן ווער האט מיר די
קינד גוואונן ואני שכולה וגלמודה אונ איך בין דאך גווען פר ווארפן אונ
אפ גשיידט • ועוד אמרו ר"ל אונ נאך האבן אונזרע חכמים גזאנט ווער עם
חנפת זיין חבר פון כבוד וועגן גייט לטוב אונזעך פון אים מיט שאנד אונ
ענס ווי אונזרע חכמים האבן גזאנט ניש אום זיסט איז גאנגן דר פוגיל
וזייר צום רב נאר ווייל ער איז פון דעם זעליגן מין • אויך האבן זיין
גזאנט איטליכר פוגיל רועט ביי זיין מין אונ איטליכר מענטש גייט צו זיין
גלייכניש • אויך האבן אונזרע חכמים גלייכן די חניפה צו גאון וויא מיר
לערנן אין פרק זה בורר • זכריה הנביא האט גזאנט איך האב אויף גהויבן
מינע אויגן אונ האב געזען אונ גון צוויי ווייבר זיינען ארויס אונ איין ווינט
איז אין זייערע פליגל אונ צו זיי זיינן פליגל אזו וויא די פליגל פון איין
שטארק אונ זיי האבן גמראגן די סאם צווישן הימל אונ ערד אונ איך האב
גזאנט צום מלאך וואס האט גירעט מיט מיר וואו היין פירן זיי די מאס •
האט דר מלאך גזאנט צו מיר • זיי פירן זיא צו פויגע צו איר איין הויז אין
לאנד שניער דאש איז בגל • זאנט רבי יוחנן פון וועגין רבי שבעין בן
יוחאי די צוויי ווייבר מיינט מען די חניפה אונ די גאון וואס האבן גניקערט
מין בגל • זען מיר פון דאגן דאס חניפה איז גלייך מיט גאון • ובען
הגוהם אונ איפר דר זינד פון חניפה פר גיסט גאט זיין צארן אויף דער
ערד ווי אין פסוק שטייט • דרום טוט גאט זיך ניש פרייען אויף די בחורים
פון די ישראל אונ זיינע ירומים אונ אלמנות וועט ער ניש דר פארקין
ווייל זיי אאלע טוען חנפן אונ זיינן שלעכט • אונ האט געזען מיר זאגן אין
פרק אלו נאמרין רבי יהודה פר מערבא זאנט אונ איין טייל זאגן רבי
שבעין

אונ זיין חניפה דר בריינגט אין צארן אויף דר וועלט דען אזו
שטייט אין פסוק אונ די הערצד וואש חנפן די מאכין אן צארן אויף
דר וועלט • אונ נאך האט רבי אלעזר גזאנט איטליכר מענטש וואש אין
אים איז חניפה • אפילו די קינד וואס זיינן אין זייער מיטס גרעס שלטן
אים אזו זיי אין פסוק שטייט אומר לרשע צדיק אתה יקבוחו עמים יועמוהו לאומים
דר וואס זאנט צום רשע דו ביסט אין צדיק שילטין אים די פעלקער
דען יקבוחו איז מייטש שילטין אזו וויא בלעס האט גזאנט מה אקוב לא קבה
אל וואש ואל איך שילטין די ישראל וועי זאט וויל זיי ניש שלטין • אונ עם
צערן אפך אים די לאומים מיינט דר פסוק די קינד וואס אין דר מיטס
בויה זיינן אזו וויא ביי דקבה שטייט דאש זאט האט איר גיהיסן זאגן
ולאום מלאום יאמך אונ איין קינד וואש אין זיין בויה איז וועט זיך שטארקן
איפר דעם אנדרן קינד • אונ נאך האט רבי אלעזר גזאנט איטליכר מענטש
וואס איז אים איז דא חניפה דר פאלט אריין אין גיהנם וויא אין פסוק
שטייט וויא איז צוא די מענטשין וואס זאגן אויף זיי עם איז גוט אונ
אויף גוטס זאגן זיי עם איז בייז • שטייט (ויימר אין פסוק דרום אזו ווי דר
שפראם פון פייער פר ברענט די שפראז • אזו וויא דר פלאם פון פייער
פערברענט די היי • אזו אויך וועלן די חניפה מרייבער פר ברענט ווערן
אין גיהנם • אונ נאך האט רבי אלעזר גזאנט איטליכר מענטש וואס חנפת
צו זיין חבר • פאלט לטוב אריין אין זיין האנט אדער אין זיין זוגש האנט
אדר אין זיין אייניקלס האנט • דען אין פסוק שטייט דאש ירמיה הנביא
האט גזאנט צו חנניה דעם נביא שקר וואס ער האט גוטע נביאות גזאנט
אמן זאט זאל געבן דס דינגע רייד זאלן זיין אמת • אונ דאס איז גווען
גלייך וויא חניפה דען ירמיה האט גידארפט אים זאגן בפירוש דינגע רייד
זיינן זיין זאט האט עם ניש גזאנט אונ דר נאך שטייט אין פסוק אונ ירמיה
איז גייען אין מויער פון בנימין דען ער האט גיוואלט ארויס גיין פון
ירושלם אונ אין דעם מויער איז געצט גווען איין שומר ער האט גהייסן
ירמיה בן שלמיה בן חנניה ער איז גווען איין אייניקל פון דעם הנביא
וואש ירמיה האט אים גיהנפת אונ ער האט גראפט דעם ירמיה הנביא
אונ האט גזאנט צו אים דוא ווילסט ארויס פאלין צו דיא פשרים וואש
בלאנען איצט די שטאם ירושלים אונ ירמיה האט גזאנט עש איז ליין •

פרק ב נר ב כלל ג חלק א

אותם • וגם אם יתיירא שיוקדו מותר להתניפם כדי שלא יתגדלו לקיים מה שנאמר (ויקרא יח) וחי בהם ולא שימות בהם • כמו שמצינו שעשה יעקב לעשו • כדגרסינן בפרקי רבי אליעזר בפ' לא ולקח יעקב את כל מעשר קניינו ושלח ונתן לעשו ביד עבדיו • אמר להם אמרו כה אמר עבדך יעקב • אמר לו הקב"ה עשית 'הקדש חול' • אמר לפניו רבוננו של עולם אני מחניף לרשע בשביל שלא יתרגני • מכאן אמרו מחניפין לרשעים בעולם הזה מפני דרכי שלום וסימך מאהבה ראשי תיבות 'מחניפין את' 'הרשעים' 'בעולם' 'הזה' 'ר"ל הסימן מאהבה כדי שיהא חי לקיים מצותו של בוראו • אבל כל מי שיש יכולת בידו למחות ומוחה ונוקם נקמת ה' מדרשעים בעולם הזה הקדוש ברוך הוא כורת עמו ברית ולזרעו אחריו כמו שעשה לפינחס :

חלק שני

בדברי אונאות ויש בו שני פרקים :

מו פרק ראשון יש בני אדם שכל דעתם שטופים בתחבולות ולרמות לחבריהם בהראות להם שמכבדים אותם ואין כוונתם אלא לנגוב דעתם כחשכם שהדברים נסתרים ולא

יודעו לבני אדם ואינם רואים כי כל לבבות דורש השם ומעניש יותר על גניבת דעת מעל גניבת ממון שזה בנופו וזה בממונו • ולפי שחושב שגונב דעת של מעלה שרואה הכל • אמרו עליו שהוא כאלו גונב דעת עליון • כדגרסינן בתוספתא ז' גנבים הם ואלו הם גונב דעת הבריות והמסרה בחברו להארתו ואין בלבו לקרותו • והמרכה לו בתקרובת ויודע בו שאינו מקבל • והפותח לו חביות שמכורות להננוי והמעוות בעדות והמשקר במשקלות והמעיר בחימוץ בשמן • וכל הגונב דעת הבריות כאלו גונב דעת העליונה וגם המראה לפני אדם שעושה דברים לכבדו ואינו בן נקרא גונב דעת הבריות כדגרסינן בפ' בתרא דמועד קטן דף כ"ו ה"ו יצא כבוד קרוע לפני המת הרי זה גוזל את החיים ואת המתים • רבן שמעון ב"ג אומר האומר לחבירו וכו' וגרסינן נמי בפרק גיד הגשה דף צ"ד אמר שמואל אמר לגנוב דעת הבריות ואפילו דעתו של עובד כוכבים ומזלות והא דשמואל לאו כפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דשמואל היה עבר במכרא (פירוש ספיקו רחבם שגנבים נכ' כמ"ג) א"ל לשמיעה פייסיה למכרא אול פייסיה ואיקפד שמואל מ"מ איקפד אמר אבוי תרגולת מרפה הואי ויהבה ניהליה במר דשחומה (פירוש טרסס כחוק שמעט) ואיקפד רב אמר אנפקיה (פירוש יין נלתי מו"ג) אמר לו

שקעון בן פוי האט עס גזאנט מען מען חנפנן די רשעים בעולם הזה דען עס שטייט אין פסיק דאס לעתיד לבוא וועט ניש גזאנט ווערן צום שלעכטן דו ביזט אנדיב און צום בעל האהה וועט ניש גזאנט ווערן דאס ער איז אהארי זעהן מיר דר פון דאס בעולם הזה מען מען חנפנן דיא רשעים • ריש לקיש זאגט פון דעם פסוק לערנן מיר דאס אפ דען יעקב האט גזאנט צו עשו דאס ריך צו זעהן איז מיר אזוי ליב וויא דאס זעהן דאס פנים פון איין פלאך און דו האסט מיר בווייליגט • זעהן מיר דאס יעקב האט חנפנן צו עשו • און דער ריש לקיש קיינט אויף רבי לוי דען רבי לוי האט גזאנט דאס יעקב און עשו זיינן גיגליכען צו איין מענטשן וואס זיין חבר האט אים גרופן צו זיך אויף איין סעודה • און דר חבר האט פר שטאנן אין אים בשעת עסן דאס ער וויל אים הרגנן • האט ער גזאנט איך האב פר זוכט דאס גקעכטן איז דאס גלייך צו דעם גקעכטן וואס איך האב פר זוכט אין דעם הויז פון דעם מלך • האט זיך דר חבר גטראכט דער מלך קען דאך אים • דרום האב איך שוין מרא צוא הרגענן אים • אזוא האט יעקב נאר גימ'נט אן צו העריגס צו געבין עשו דאס ער זעהט זיך אפט מיט מלאכים וועט שוין עשו מרא האבן אים שלעכטס צוא טאן • כל זה אינו מדבר נאר דסווערט נאר גירעט דס מען מען לויבין זיינע שלעכטע מדות וואס איז אין אים • אבר די חכמים האבן אויך גזאנט דאס אין דעם זיינען דא פיל זינד נאר וואס דא שטייט מען מען חנפנן צו דיא רשעים מיניט מען אזוא האטשע מען מאר ניש מכבד זיין דיא רשעים ווייל זיי זיינן די פיינט פון גאט וויא אין פסוק שטייט נבזה בעיניו נכאס ואת יראי ה' יכבד דר וואס איז מבוזה בייא גאט איז נכאס אין זיינע נאויגן און די גאסט פארקטיגע איז ער מכבד אבר ניש דיא רשעים דר וואס סוט אזוא איז ראי צו וואגן אין גאסט געזעלט און זאל רוען אויף זיין הייליגן פארג • און פון דעם וועגן האט דר חכם גזאנט דאס די רשעים וואס זייער מאכט איז שטארק און די צייט שפילט און בגליקט זיי מען מען זיי חנפנן פון וועגן מרא אזוא וויא מען איז מכבד צו דיא שטארקע לייט ווייל מען האט מרא פאר זיי • אבר ניש מען זאל די רשעים חנפנן פון וועגן ליבשאפט • אויך ווען דער מענטש האט מרא דאס די רשעים וועלן אים מויק זיין מען ער זיי חנפנען כדי זיי זאלן אים ניש שארין און דר מיט צו האלטן וואס אין דר תורה שטייט וחי בהם ער זאל לעבין הורך דיא תורה אבער ניש שטארבין הורך זיי אזו וויא מיר גיפין ביי יעקב אבינו דאס ער האט גיחנפת צו עשו וויא מיר לערנן אין פרקי רבי אליעזר דאס יעקב האט גינמען נאר דעם מעשר פון זיין פאר מען און האט עס נישקט צו עשו דורך זיינע קנעכט און דאס גזאנט צו זיין אזו זאלט איר זאגן צו עשו • אזו האט

מדבר וכו' : הקדש חול שקלי : לו חנון ולנעמו עכו : והמסרה : כמזכיר בחבירו ומנקה ממנו שיאלל חלו ולכו כל עמו : והמרכה לו בתקרובת שמכד לו בחמות : והפותח לו חביות שמכורות להננוי כל החביות שלם מנושות היו ושכל חסד חסוד חלו פותח לו חביות לשקטו יין חוק וחס מכר חביות לחנוי שליטה ועדיין כח חלו לא יסתחם לאורח כחא לו מפני שגונב לבו להחזיק לו טובה חס כסבור זס כספד גדול כספד על ידי שכרי תשאר חביות חסוד ותתקלקל יינה וזס ימכרס מיר לחנוי שכרי מקור לו : היוצא בכבד קרוע קודס לכן גוזל הכל שמרס לכן שקיע על חס : פייסיה למכרא חן שכרי לנעל סמכא : במר דשחומה בחיוף סחוטס : אנפקיה יין כלי מויגת מים למר מוהל למר סחוטס לאקטוי

גזאנט דיין קנעכט יעקב • האט גאט גזאנט צוא יעקב דוא באכשט פון הייליגע אום הייליג דען דוא רופסט זיך אן קנעכט און עשו האר • האט יעקב גזאנט רבוננו של עולם איך חנפע דעם רשע כדי ער זאל מיר ניש הרגנן • פון דאן לערנן אונזרע חכמים אפ דאס מען מען חנפנן די רשעים בעולם הזה פון שלום וועגן • און דער סימן איז דרויף מאהבה דאש איז ראשי תיבות מחניפין את הרשעים בעולם הזה און דר סימן ווייזט מיר דאס מען מען חנפנן די רשעים בעולם הזה כדי מען זאל לעבן בלייבן מען זאל קענן גאט ליב האבן און מקנים צו זיין זיינע מצות • אבר דר וואס האט יכולת אין זיין האנט צוא פאר ווערן די רשעים און ער פר ווערט זיין ביזו צו טאן און איז זיך נקם פון גאטש וועגן פון די רשעים בעולם הזה • וועט גאט פר שניידן מיט אים איין ברית און צו זיינע קינדער נאך אים אזו וויא גאט האט גיטאן צו פנחס :

מו יש בני אדם עס זיינן דא מענטשן וואש גאר זייער דעה איז נאך צו לויפן נאך פאלשען גידאנקן און צו נארן צו זייערע חברים דאס זיין ווייזן זיין דאס זיי טוען זיי אן פבוד און זייער מיין איז ניש גאר צו גנבן זייער דעה ווייל זיי טראכטן זיך דאס די זאכן זיינן דאך פר פארגן און ווערן ניש גוואוסט צו מענטשן • און זיי זעהן ניש דאס אלע הערצער פאלשט גאט און ער שטראפט סעדר איפר דעם וואס מען גנבת די דעה פון מענטשן וויא איפר דער גנבה פון געלט דען גנבן די דעה סוט ער ביזו אין יענעם גוף און דר וואס גנבת געלט סוט ער יענעם גאר ביזו אין זיין געלט און ווייל ער ווערט גירעכניגט אויך וויא ער גנבת די דעה פון גאט וואס ער זעהט אלץ דרום האבן אונזרע חכמים גזאנט דאס עס איז גלייך וויא ער גנבת די דעה פון גאט • אזו וויא מיר לערנן אין דר תוספתא זיבן ערלייא גנבים זיינן דא און דאס זיינן זיי • דר וואס גנבת די דעה פון לייטן און דר וואש בעט זיין חבר ער זאל עסן בייא אים הארצן וויל ער אים ניש רופן און דער וואס בעט זיין חבר ער זאל בייא אים מתנות נעמען און ער ווייס אין אים דאש ער וועט ניש נעמן • און דער וואס עפינט צו זיין חבר איין פאס וויין וואש זיא איז שוין פערקויפט צוא איין וויין שיינקער מאכט דאך אים שוין ניש אים ווען ער עפינט איר • ווייל דר שיינקער דאך דאך איר אליין שפענן און יענער מיניט דאס צו ליב אים האט ער גיעפינט דאס פאס וויין • און דר וואס זאגט פאלשע עדות און דר וואש וועט מיט פאלשע געוויכט • און דר וואס צו מיטש עסיק אין בויםל און פאר קויפט עס פר בויםל • און דר וואס גנבת די דעה פון לייטן איז גלייך וויא ער גנבת די דעה פון דעם אויברשטן : וגם המראה לבני אדם און אויך דר וואש ווייזט פר

פרק א נר ב כלל ג הקב ב

לעבוד כוכבים ומלות ולחקים תחלה מזה.
 ושבונו כוכבים ומלות סבור כיון חי לכן
 אוקס: לא יסרה לא יפלו בו כחול ויודע
 כל יוספס מסוס דגונב דעמו לחמיק לו סוכס
 כהנס סכסור כמן הלכ מסכס לו כן: אלא
 אם כן הודיעו לו שמחה לחמוי ואחי נסכס:
 ואל יאמר לו סוך שמן מפני יודע בו סליו
 סך וזגב דעמו ככסור כוס כמן: וזם ככסור
 ככסור סל אורח לסודע לכריות סחביב כוז פליו
 מותר: היתקשקש לסוד לפי כוז סכור כחוס
 מלכ סמטעבו וגונב דעמו: ואם יש שם חכר
 עיר סנורס עיר כוס סס רכוס וזם מסכסין
 להסכיס הכל כעיוסס כילמוי כוז סכוס זס
 כוז סכסור כל כן סוכר דגדול ככוד ככריוס:
 סכדל של עור בהכסו שמחה סמלה און
 עורס חוק ככל כרילה סמקוס: מפני סכסנה
 כחם סמחם ככרס כוז סח סמס וסלרס ככלו סכור:
 ושמן צף על פיה ככסור סכסל סמן וסמן
 עליו לוחוס וסועה כוס נו כמן סכנס לרסס:
 וחקק את עצמו סלכ סיס לו זס להכילס
 וכוס סמס: אמר ליה סכסור לכס סכס
 (למ וכו')

אחד שהיה חפץ לקנותו היה מבקש רב ספרא עשרה והיה נותן הקונה שמונה באותו היום לא הסכים הקונה בדעתו ליתן עשרה ולא רב ספרא ליטול שמונה לאחר זמן גמר רב ספרא בדעתו ליטול שמונה שהיה צריך למעות וגם הקונה גמר בדעתו ליתן עשרה ליתן עשרה ולא רב ספרא ומצאו שהיה קורא ק"ש הכתין עד שסיים אמר ליה רב ספרא כלום אתה צריך אמר ליה תן לי אדוני החפץ והנה לך עשרה כדברך אמר ליה רב ספרא לא אפול אלא ח' שכבר גמרתי ליטול ממנה שמונה ולא יורר: שוב מעשה ברב ספרא שיצא יום אחד חוץ לעיר למייל עם תלמידיו פגע בחסיד אחד שהיה בא מן ההרץ אמר ליה לרב

לאשקויי ואשקיה פזיגא ואמרי שם עלה תניא רבי מאיר אומר לעולם יאל יסרהב אדם בחבירו שיסעוד אצלו ויודע בו שאינו מכבד סמנו: ואל יפתח לו חביות המכורות לחנוני יאלא אם כן הודיעו יואל יאמר לו סוך שמן מפך ריקן ספני שמטעו וואם ככסול ככודו ה"ז מותר: ואמרי עלה שם ת"ר לא ילך אדם לבית האבל ובידו לגין המתקשקש ולא ימלאנו מים מפני שמטעו וואם יש שם חבר עיר הרי זה מותר ולא יסבור אדם לחבירו סנדל של סתה בגלל שחוטמה מפני שני דברים: אחד שמטעו שנית מפני הסכנה ולא ישגר אדם לחברו חבית של יין ושמן צף על פיה: ומעשה באחד ששיגר לחבירו חבית של יין ושמן צף על פיה והלך וחיימן אורחים הרבה ובכנס להאכילם ומצאה של יין יוחנק את עצמו: ואין האורחים רשאים ליטול משל לפנייהם וליתן לבנו ולבתו של בעל הבית אלא אם כן נמל רשות שלשה ביצים בא בנו של בעד"ב נמל אחד מדם חלקו ונתן לו וכן מה לתת לפנייהם אלא כשעור שלשה ביצים בא בנו של בעד"ב נמל אחד מדם חלקו ונתן לו וכן שני וכן שלישי בא אביו של תינוק ומצאו שהיה תופס אהד בפיו ושתיים בשתי ידיו חבטו על גבי קרקע ימת כיון שראתו אמו עלתה לנג ונפלה ומתה ואף הוא עלה לנג ונפל ומת אמר רבי אליעזר כן יעקב על דבר זה נהרגו שלשה נפשות מישראל: ודרך של חסידים הראשונים היה שלא היו מניחים לשום אדם להטעות עמדם כשום דבר אפילו מעצמם וכן אע"פ שישראל כלבו שיעשה עמו חסד בהגם: כדגסינן בסוף פרק בתרא דמכות דף כ"ד (תהלים כו) ודובר אמת בלבבו כגון רב ספרא וכתוב כפירוש רש"י שאמרו עליו על רב ספרא שפעם אחת היה לו חפץ למכור והוליכו אצל אדם אחד שהיה חפץ לקנותו היה מבקש רב ספרא עשרה והיה נותן הקונה שמונה באותו היום לא הסכים

הקונה בדעתו ליתן עשרה ולא רב ספרא ליטול שמונה לאחר זמן גמר רב ספרא בדעתו ליטול שמונה שהיה צריך למעות וגם הקונה גמר בדעתו ליתן עשרה ליתן עשרה ולא רב ספרא ומצאו שהיה קורא ק"ש הכתין עד שסיים אמר ליה רב ספרא כלום אתה צריך אמר ליה תן לי אדוני החפץ והנה לך עשרה כדברך אמר ליה רב ספרא לא אפול אלא ח' שכבר גמרתי ליטול ממנה שמונה ולא יורר: שוב מעשה ברב ספרא שיצא יום אחד חוץ לעיר למייל עם תלמידיו פגע בחסיד אחד שהיה בא מן ההרץ אמר ליה לרב ספנה דען סמטער איז דיא בדיקה נפייגערט וייל איין שלאנג האט זיא איין פיס גיטאן: איז דער גיפס איז גבלפען אין דר פער איז איין ספנה צו גיין אין דעם שוק: און איין סענטש זאל גיט שיקין צו זיין חבר איין פאס וויין און בויםל זאל שווימען פון אויבן דען עם האט זיך גימראפין איין מעשה בייא איין סענטשן דאס ער האט גשיקט צוא זיין חבר איין פאס וויין און בויםל איז גישוואסען פון אויבן: איז דר חבר גנאנגען און האט פיל אורחים דרויף געבעטן דען ער האט גמיינט עם איז דורך בויםל און איז גנאנגען צו געבן זיין עסק פון דעם בויםל האט ער גועהען דאס דאס איז וויין: האט ער זיך דר ווארן פר בושה דען ער האט גיט גהאט וואס צו געבן זיי עסקן: אויך שטייט אין דר גמרא דאס דיא אורחים זאלן גיט געמען פון דעם וואס פר זיי ליגט און זאלן געבן צום זון אדער צוא דער סאכטער פון דעם בעל הבית סיידן זיי זאלן געמען רשות פון דעם בעל הבית: איין מעשה האט זיך גמראפין בייא אייגעם דאס ער האט גכעטין אורחים צו זיך אין איין הונגער יאר און האט גיט גהאט וואס צוא געבן פר זיי נאר וויא דרייא אייער גרויס: איז נקומן דאס קינד פון דעם בעל הבית: האט איינר פון די אורחים געמן זיין חלק און האט גגעבן דם קינד און אזו האט גטאן דר אנדרר און דר דריטר: איז נקומן דר פאטער פון דעם קינד און האט גועהן דאס דם קינד האט אין שטיק איין שטיק אין סול און אין איינליכר האנט איין שטיק: האט ער אים איין ווארף גיטאן צו דר ערד איז דאש קינד גשטארבן: ווי דעם קינדס מוטער האט עם גועהן איז זיא ארויף גנאנגען אויף דעם דאך און האט זיך אראס גיווארפן און איז גשטארבן און דר פאטער איז אויך פאר צער ארויף גנאנגן אויף דעם דאך און האט זיך אראס גיווארפן און איז גשטארבן: זאגט רבי אליעזר בן יעקב איבער דער זאך וואס דיא אורחים האבן כיון דרך ארץ גיט גוואוסט זייגן גדרגת גווארן דריי גפשות פון ישראל: וריכן של חסידים הראשונים און דר סדר פון די פר צייטיגע חסידים איז גיווען דאס זיי האבן גיט גילאזין כיון מענטשן דאס ער זאל זיך נארען אין ווייא אין וואש עם איז פר אין זאך אפילו ווען זיי נארען זיך אליין און קיינר מיינט גיט זיי צו נארין און אפילו עם זאל גיט בלייבן בייא יענעם אין הארצין צוא מיינען דאס ער האט מיט אים גיטאן איין סדר אומיוסט דען דיא חסידים האבן אים גיטאן אלאע מאל דעם אמת וויא מיר לערנן אין כסכת מכות עם שטייט אין פסק דובר אמת בלבבו און ער נעט אמת אין זיין הארצין מיינט מען אזו וויא רב ספרא האט גטאן: בריינגט רש"י דיא מעשה פון רב ספרא דאס איין מאל האט רב ספרא גהאט איין פלי צו פר קיפין: האט ער זיא גיפירט צו איין סענטשן וואס האט זיא גיזאלט קיפין האט רב ספרא גוואלש פר דער

מענטשן דאש ער טוט זאכן פון זייער כבוד וועגן און דער אמת איז גיט אזו היינט עם אויך גנבן די דעה פון לייטן: אזו וויא מיר לערנן אין מועד קאן דרוואס גייט ארויס פאר איין מת אין איין צו ריסין קלייד פרי לייטן זאלן מיינען דאס ער מרוערט אויך דעם מת דר גזלתי די לעברדיע און די זויטע: אויך לערנן מיר אין פרק גיר הנשה: שמואל זאגט עם איז סבור צו גנבן דיא דעה פון לייטן אפילו פון איין פותי: און דאס האט מיט גיהערט פון שמואל בשיירליך זאגן נאר מען האט דאס אפ גילערנט פון איין זאך דען שמואל איז גיפארן אויף איין שיף איינר איין וואסער: האט שמואל גיוואגט צו זיין באדינער גיב דעם שיפער זיין שכר האט ער אים געגעבן: איז שמואל ברוגז גווארן אויף זיין באדינער: פרעגט די גמרא ווארום איז שמואל ברוגז גווארן: זאגט אבבי ווייל דר בדינער האט דעם שיפער געגעבן איין גיפייגרטע הון פר איין גיקוליטע דרום איז שמואל ברוגז גווארן ווייל ער האט דאך גינגבת די דעה פון דעם פותי: רבא זאגט שמואל האט זיין באדינער גיהייסן געבן דעם שיפער איין טרוגק ריינע וויין און ער האט אים געגעבן איין טרוגק וויין צו מיטש מיט וואסר און האט דר מיט גינגבת די דעה פון דעם פותי: ואמרינן און מיר זאגן אין דר גמרא רבי מאיר זאגט אייבוג זאל אמענטש גיט בעטן זיין חבר ער זאל עסק בייא אים ווען ער ווייס דאש ער וועט אים גיט צו הערן: און ער זאל גיט עפען צו זיין חבר איין פאס וויין וואס זיא איז שוין פר קויפט צום וויין שיינקער סיידן ער זאל אים מדיע זיין דאש זיא איז שוין פאר קויפט אבער פון זיין כבוד וועגן האט ער זיא גיעפניט: און ער זאל גיט זאגן צו זיין חבר שמיר דיה מיט בויםל פון איין ליידיגען קרוג ווייל ער ווייס דאש זיין חבר וועט זיך גיט שמירן און מיינט נאר אים צו נארין ווען ער טוט עם פון זיין חברש כבוד וועגן דאס די לייט זאלן זעהן דאס ער איז איין חשובער מאן איז מותר: אויך זאגן מיר אין דער גמרא: דיא רבנים האבן גלערנט איין סענטש זאל גיט גיין אין דעם הויז בן איין אכל מיט ליידיגע לאנגען אויך זאל ער זיי גיט אן פילין מיט וואשער ווייל ער נארט אים: דען דער אכל מיינט ער האט אים גיבראכט וויין צו מרייכטן פון דיא אכילות: אבער ווען ביי דעם אכל זייגן דיא פיל שמעט לייט און ער טוט עם פון דעם אכלש כבוד וועגן מען מען דאס סאן אויך שטייט אין דער גמרא דאס איין סענטש זאל גיט פאר קויפן צוא זיין חבר איין לעדערנען שוק פון איין גיפייגערטע ביהב אויף דעם ארש פון איין גיקוליטער איבער צווייא זאכן: אייגט אזו וואס ער נארט אים: דען פון איין גיקוליטע בהמה איז דער לעדער עטאיקר וויא פון איין גיפייגערטע: און דאס אנדערע איז איבער איין

פרק א נר ב כלל ג חלק ב

ספרא ולמה טרח מר כל כך בסבור שיצא לקראתו להקביל פניו אמר ליה רב ספרא לא היתה כונת להקביל פניו ולא יצאתי אלא למיילי נתיביש אותו הסיד . א"ל תלמידיו לרב ספרא למה אמרת לו כל כך א"ל ולמה הייתי משקר . אמרו לו היה לך לשתוק . אמר להם אלו שתקתי לא הייתי מקיים ודובר אמת בלבבו :

מז פרק שני

יש דברים אחרים אשר הם נכללים כאונאת דברים לפי שרם דברים המסורים ללב המדבר להטעות לבני אדם ולומר שאין כוונתו להקלות לחברו ודעתו להקלותו ולשבר לבו . וכל דבר המסור ללב של אדם ואינו נגלה לבן אדם להזהירו ולהענישו עליו נאמר בו ויראת סאלהיך כדגרסינן במסכת כציעא פרק הוהב דף ג"ט תנו רבנן (ויקרא כה) ולא תנונו איש את עמיתו באונאת דברים הכתוב מדבר אלא באונאת ממון . כשהוא אומר אל תנונו הרי אונאת ממון אמור . הא מה אני מקיים ולא תנונו לו זכור מעשי אבותיך אם היה גר זכא ללמוד תורה לא יאמר לו פה שאכל נבלות וטרפות שקצים ורמשים ילמוד תורה שניתנה מפי הגבורה . הרי חלאין באין עליו או יסורין באין עליו או שהיה מקבר את בניו לא יאמר לו כמו שאמרו הכריו לאיוב (איוב ד) הלא יראתך כסלתך תקותך ותום דרכיך . יזכר נא מי הוא נקי אבד ואיפה ישרים ינכחדו . אם היו חכרין מבקשין תבואה לא יאמר להם לבו אצל פלוני שמוכר תבואה ויודע בו שלא מכר תבואה מעולם רבי יהודה אומר אף לא יתלה עינו על המקח כשעה שאין לו דמים ישרי הדבר מסור ללב ונאמר בו ויראת מאלהיך . רבי אלעזר אומר זה בגופו וזה בכמונו . ורבי שמואל בר נחמני אמר שזה נאמר בו ויראת מאלהיך . וזה לא נאמר בו ויראת מאלהיך . רבי אבהו אמר זה בגופו וזה בכמונו . ורבי שמואל בר נחמני אמר זה ניתן להשכון וזה לא ניתן להשכון . וגרסינן נמי במסכת יומא פרק בא לו כהן גדול דף ע"א תנו רבנן מעשה ככהן גדול אחד שיצא מבית המקדש הוה אזלי כולי עלמא בתריה כיון דהוינה לשמיעיה ואבטליון שבקי לדיריה ואזלו בתריהו לסוף יאתו שמעיה ואבטליון

מאן ויין פרורר מיינט יענר פסוק וועגן געלט נארין מזו זיין דר פסוק ולא תנונו נארין מיט רייד . און ווי היינט נגארט מיט רייד . דהיינו ווען איינר איז אײן בעל תשובה זאל ער ניש זאגן צוא אים גדיינק דייע ערשטע מעשים אדער ווען ער קומט ארויס פון גרים זאל ער ניש זאגן צוא אים גדיינק די מעשים פון דייע עלטערין דאס ויז זיין גיווען פותים אדר ווען ער איז אליין איין גר און קומט תורה לערנן זאל ער ניש זאגן צוא אים דאס מיל וואס האט געטון נבלות און כריפות און שקצים ורמשים זאל קומען תורה לערנן וואס זיא איז ווארן געגען פון גאטס מיל . ווען קריינק זיין נקימ אײף איינס אדר יסורים זיין נקימ אײף אים אדר ער פגראבט זייע קינד זאל ער ניש זאגן צוא אים און וויא די חברים פון אייב האבן זאגט צו אייב פאר וואר דיין מרא וואס דו האסט גהאט פון גאט ועהעט מען אז דאס איז גווען נאריש און ניש אמת . דיין האבונג צו נאט דאס נאנצקייט פון דייע וועגן איז אלץ נארעש און ניש אמת ווארום גדיינק נאר וועלכר איינר איז פאר לארן נווארן און וואו האבונג געהן דאס רעכט פארטיגע מענטשין זיין פון מיטן נווארן פון דו וועלט . און ווען איינזיל פירער פגען תבואה צו קיפן זאל ער ניש זאגן צוא ויזא גייט צו יענס מענטשן דאס ער פאר קויפט תבואה און ער ווייס דאס יענר האט קיין מאל קיין תבואה ניש פאר קויפט . רבי יהודה זאגט ער זאל ניש דינגן איין ואך צו קיפן ווען ער האט קיין געלט ניש דען דיא אלע זאכן הייסן נאר לייטן גינארט און ווייל דיא זאכן זיין נאר אייבער גענעפט צום מענטשונס הארץ און קיין אנדערע קען דאס ניש וויסען דרום שטייט דר ביא ויראת מאלהיך דו זאקסט מרא האבן פאר דיין גאט וואס ער ווייס דייע מחשבות פון הארצין : אמר ר' יוחנן רבי יוחנן האט זאגט פון וועגן רבן שמעון בן גמליאל נארונג מיט רייד איז גרעכר פון געלט נארונג . דען ביי רייד נארונג שטייט ויראת מאלהיך און ביא געלט נארונג שטייט עס ניש מוז זיין דאס רייד נארונג זיין הארבר פון געלט נארונג רבי אלעזר זאגט דאריבער איז רייד נארין ערנר ווייל דר וואס גארט מיט רייד שארעט ער יענס אין גוף . און געלט נארין שארעט ער אים נאר אין געלט . רבי שמאל בר נחמני זאגט געלט נארונג קען ער יענס אום קערן וואס ער האט אים גינארט אבער רייד נארונג קען ער יענס ניש אום קערן דאריבער איז רייד נארין ערנר : וגרסינן און מיר לערנן אויך אין מסכת יומא . די רבנים האבן גלערינט עס האט זיך איין מעשה גפראפן ביא איין פון גדול דאס ער איז ארויס גגאנגען פון דעם בית המקדש . זיין אים אלע לייט נאך גגאנגן פון זיין פבור וועגן . וויא זיין האבן געהען דאס שמעיה און אבטליון זייען אן נקימ האבן זייא דעם פון גדול גלאזט און זיין אלע נאך גינאנגען נאך שמעיה און אבטליון . צום סוף זיין נקימ שמעיה און אבטליון צו געסן אבשייד פון דעם פון גדול

הלא ויראך בסלתך שילתך שיהיה ירא
מיום הוא מתמה כסלות ולא מדעת
עלימס ומקור ומוס דרכיך בכל כסילות : זכור
נא מי דהו נקי אבד אס כייס נקי לא כייס
לונד : נכתרו כמו ומתה מן סלחן : שדרי
הדבר מסור ללב ולפיכך נאמר בו ויראת
מאלהיך ויכול סוף לומר לא עשיתי כי אס
לפוסכ כיימי סכור שיש לו תנוחא למכור והיימי
הפן לקנות מקח זה וכל סוכר מסור ללבו של
חלם נלמד בו ויראת מאלהיך כיו ירא מן סודע
מתכנות אס לפוסכ אס ליעס : אתו שמעיה
ואבטליון לאשמורי מביה ליסול רשום ממנו

דר פלי צעהען גילדין און יענר האט נאר גוואלט געבן אכט גילדן . האבן
זי זיך אין דעם טאג ניש פאר גלייכט . אין איין צייט ארום איז ביא רב
ספרא גבליבן אין דר דעה צו געסן פון דר פלי אכט גילדן ווייל ער האט
פראפט געלט און ביא יענעס איז גיבליבען אין דער דעה צוא געבין
צעהן גילדין ווייל ער האט דיא פלי גייטיג גראפט . איז דר קונה גגאנגן
צו רב ספרא און האט אים נפונן דאס ער האט קריאת שמע גלייענט .
האט ער גווארט ביז רב ספרא האט אים גלייענט . אזו האט רב ספרא
גזאגט צו אים וואס דארפסטו . האט ער גזאט צוא אים גיב מיר מיין
האר די פלי און דוא האשט פון איר צעהן גילדין און וויא דוא האשט
גזאגט . האט רב ספרא גזאגט צו אים איך וויל פון איר מער ניש נעמן ווי
אכט גילדן דען אזו איז גבליבן אין מיין דעה איך זאל פאר איר נעמען
נאר אכט גילדן . נאך איין מעשה האט זיך גפראפן ביא רב ספרא דאס
ער איז איין טאל ארויש גגאנגען שפאצירען חוץ דר שטאט מיט זייע
תלמידים . האט ער פגעניגט איין חסיד וואס ער איז נקימען פון דעם
ווען . האט דר חסיד גזאגט צו רב ספרא און ווארום האט זיך דר האר
און פיל מסתרי גווען ארויש זיין אזו ווייס דען דער חסיד האט גמיינט
דאס פון זיין פבור וועגן איז רב ספרא ארויש גגאנגן . האט רב ספרא
גזאגט צוא דעם חסיד מיין מיין איז ניש גווען דיר אנטקעגן צו זיין און
איך בין ניש ארויש גגאנגען נאר צו שפאצירן זיך . איז דר חסיד סבויש
נווארן . האבן די תלמידים גזאגט צו רב ספרא ווארום האשטו אים אזו
גזאגט . האט רב ספרא גזאגט און ווארום וואלט איך לייגן גזאגט . האבן
זייא גזאגט צו אים האשטו גזאלט שווייען . האט רב ספרא גזאגט ווען
איך וואלט גשוויגן וואלט איך ניש גהאלטן וואס אין פסוק שטייט מען זאל
ריידן אמת אין הארצין :

מז יש דברים אחרים עם זיין דא אנדערע זאכן וואס זיי זיין אין כלל פון
נארין מיט רייד ווייל זיי זיין זאכן וואס זיי זיין אייב גענעפט
צום הארץ פון דעם וואס רעט זיי דאס ער קען נארן מענטשן און זאגן
דאס צו שענדן זיין חכר און אין אמת איז ער יוא פכוון אים צו שענדן
און צו ברעכן זיין הארץ . און אויטליכע זאך וואס איז אייב גענעפט
צום מענטשונס הארץ און עס איז ניש אנטפלעקט צו קיין מענטשין מען
זאל קען יענעס אן זאגן און שטראפן דער פאר . דרויף איז ווארן גזאגט
דר פסוק ויראת מאלהיך דוא זאקסט מרא האבין פאר דיין גאט וויא מיר
לערנן אין . פכא מציעא . דיא רבנים האבן גלערינט עס שטייט אין דער
תורה ולא תנונו איש את עמיתו איר זאלט ניש נארין איין סאן זיין חכר מיינט
מען נארין מיט רייד . פקענט די גמרא דו זאגסט דר פסוק מיינט נארין
מיט רייד מאמר מיינט דר פסוק נארין פון געלט . ענמפערט דיא גמרא
עם שטייט נאך איין פסוק אל תנונו איש את אחיו איר זאלט ניש נארין איין

פרק ב נר ב כלל ג חלק ב

לאפטורי מיניה אמרו ליה ייתי בר אהרן לשלם • אמר להו ייתון בני עמטין לשלם אמרו ליה ייתון בני עמטין לשלם דעבדין • עובדא דאהרן ולא ייתי בר אהרן לשלם ידלא עביד עובדא דאהרן • למדנו ג' מכה גדול אונאת דברים שהיה אומר להם דרך גנאי שהיו בני גרים וכפי האמת על זה היה גדול כבודם שבאו לחכות תחת כנפי השכינה וזכרו תורה ברכים כדגרסינן במסכת גיטין פרק ה' וכן נ"ז ובפרק חלק דף צ"ו תנא נעמן יגר תושב היה • נבווראן נר צדק היה מבני בניו של המן לימדו תורה ברכים בבני ברא • מבני בניו של סיפרא לימדו תורה בירושלים • מבני בניו של סנתריב לימדו תורה ברכים וכאן נינהו שמעיה ואבמליון •

כלל רביעי

שלא יסגר לשון הרע ונחלק ל' חלקים • החלק הראשון כשהוא בו • החלק השני כשאין בו • החלק השלישי בנבלות הפה •

חלק ראשון כשהוא בו ויש בו ג' פרקים :

מה פרק ראשון דבר ברור וידוע שהיודע עדות על חברו שגול או עשק או נתחייב לחברו בשום דבר ואינו רוצה לצאת ידי הוכחו שהוא הייב לילך לדבר לפני ב"ד ולהעיד

כדי ישיחייבוהו בדבר אם יעיד או יחייבוהו שבועת התורה על פיו • אבל אם רואה בחברו שנכשל בעבירה והוא ירא המא לא יעיד לו חנם ר"ל בלא תוכחה • כי מאחר שאינו מורגל בדבר שנכשל עתה בעונו טוב להוכיחו שיעשה תשובה ושיפורש מן האיסור ושיגודר עצמו מכאן ואילך כדי שלא יאונה לידו המא וע"פ שיש עמו עד שני לקיים הדבר טוב הוא להוכיחו קודם ועל זה אמר שלמה ע"ה (משלי כד) אל תהי עד חנם ברעך והפתיית בשפתיה • ואל תאמר כאשר עשה לי כן אעשה לו אשלם לאיש כפעלו לא הוצרך להזהיר אל תהי עד שקר • אלא אל תהי עד חנם • פי' אל תגלה חמאו חנם בלי תוכחה ועכ"ז אם החוטא הוא צמין האוילים שונים נאולתם ושונאים למוכחים כדכתיב (משלי ט) אל תוכח לץ פן ישנאך טוב להגידו לשופטים שייסורוהו על עונו כדי להפרישו מן האיסור • וכל כונתו תהיה כמיד לשם שמים ובקנאת השם לא בשנאתו לו על דבר אחר • ואע"כ אם הוא עד יחיד לא טוב היות האדם לבדו מעיד על חברו כי עדותו חנם • ועל זה ג"כ נאמר אל תהי עד חנם • לפי שאין סומכין עליו שנאמר (דברים יט) לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל המצות בכל תמא אשר יחמא ע"פ שני עדים או ע"פ שלשה וגו' לכן מוציא שם רע ויושב כדגרסינן במסכת פסחים דף ק"ג ג' הקב"ה שניאן המדבר אחד בפה ואחד בלב והיודע לחברו עדות ואינו מעיד לו ודרואה דבר ערוה בחברו ומעיד בו יחיד כהא דמוכח המא ואתא זיגוד ואסהיד ביה קמיה רב פפא נגדיה רב פפא לזיגוד אל מוכיח המא וזיגוד מינגד אל אין את לחודך קא מסהדת ביה ישום ביש בעלמא קא מספת עלויה • רבי שמעון בר יצחק אמר יסותר לשנאתו שנאמר (שמות כג) כי תראה חברו שונאך

ולסוף נלד ביחס • ייתון בני עמטין לשלם
לכן נגלו כול נפי כאלו מני בניו של סנתריב •
עובדא דאהרן דורס טו • דלא עביד
עובדא דאהרן שהוללתו לנחלת דברים ולחם
מן לא מונו ליש לח עמיתו כלאילת דנכרים
הכמוז מדבר אל כיום בן גרים לא יאמרו לו סור
מבטי אנותך • נר תושב היה שלא יקל עליו
באר מצות אלף עובד כוכבים ומזלות כשלא
כי לא יעבד פור עבדך וגו' •

שיחייבוהו • כעוס על פיו בעד אהד • לא
טוב היות אדם לבדו מעיד
כיניו בדבר ערוה אלל כדתי ממון מותר שמתינו
שפטס מן הסורה על פיו • שם כיש סר רע
בעלמא קא מספת לים מחלה • שאין אהה נחמן
בעדות זכ ולא יתקבל עדותך ואין עליך מנה
לכעיד ביה אהה עובר על לא חקך רכיל דכתיב
לא יקום עד אחד • מותר לשנאתו לחותי כדכתיב
לחמן בעדות זכ • מותר לשנאתו לחותי כדכתיב
דבר ערוה כתיבי יחיד יחיד אל"ס שאינו כשאי
לכעיד בו מותר לנחלומו כתיבי יודע כדתי שהוא

אין דר ואף אין וואט ער איז היינט גיטמיריכלט גווארן איז פֿעכער ער
זאל אים שטרראפן ער זאל תשובה טאן און זאל זיך אפ שיידין פון דעם
איסור און זאל זיך פֿר צאפן פון היינט און ווייניג פֿרי עש זאל זיך גיט
טרעפן צו זיין האנט איין זינד • און האמלעק עס איז מיט אים דא נאך
איין עד צו מקיים זיין די זאך איז דאך פֿעכער ער זאל אים פֿריער שטרראפן •
און דרויף האט שלמה הכלף גואנט דו זאלסט גיט זיין איין אום זיסטער
ער אין זיין חבר און זאלסט אים גיט פֿערייען מיט דיינע לעפצין און
זאלסט גיט זאגן אזו וויא ער האט גיטאן צו מיר אזו וועל איך קאן צו אים
איך וועל פֿצאלן צו דעם מאן אזו וויא זיינע מעשים זיינן • שלמה הכלף
האט גיט גראפט אן זאגן דעם מענטשן ער זאל גיט זיין קיין פאלשער עד
דען דס האט דאך שוין די תורה פֿר באפן נייערש ער האט פֿוהיר גווען
מען זאל גיט זיין איין אום זיסטער ער דאש מינגט ער דו זאלסט גיט פֿגלה
זיין זיין זינד אום זיסט נייערט דו זאלסט אים פֿריער שטרראפן • און פון
דעסט וועגן ווען דר וואש האט גיזינדגט איז פון די נאךן וואס חורן אייבר
אין זייער נארישקייט און האבן פֿיינט צו די וואש שטרראפן זי וויא אין
פסקי שטייט שטרראפן גיט קיין שפעט ווארום מאסר וועט ער זיך פֿיינט
האבן • אויף אזו איין מענטשן איז גוט ער זאל אויש זאגן זיין תטא פֿאר
די שופטים דאס זיי זאלין אים שטרראפן דרויף פֿדי צו אפ שיידין אים
ווייטער פון דעם איסור און נאר זיין פֿונגה זאל אלץ זיין לשם שמים און
פון נאמט קאךה וועגן אפֿר גיט אויס זאגן ווייל ער האט זיין חבר פֿיינט
אייבר איין אנדר זאך • ווע"ס כן און האמלעק דר חוטא איז גוואונט צו
טאן די עבירה פֿיל מאל פון דעסט וועגן ווען ער אליין איז נאר איין עד
אין דר עבירה און עס איז גישט דא נאך איין עד מיט אים איז גיט גוט דס
איין מענטש אליין זאל עדות זאגן אויף זיין חבר דען זיין עדות איז אום
זיסט און דרויף איז אויף גואנט דר פסקו דו זאלסט גיט זיין איין אום
זיסטער ער ווייל מען איז זיך גיט סומך אויף אים אזו וויא אין פסקו
שטייט עש זאל גיט אויף שטיין איין עד עדות צו זאגן • אין איין מאן אין
אלעקליי זיגד וואש ער וועט זינדגין נאר דרויף דעם טייל פון צנייאי
עדים אדר דריי עדים זאל בלייבן שטיין איין זאך • און דרום ווען ער איז
נאר איינר הייסט ער נאר איין מוציא שם רע אויף זיין חבר אזו ווי קיד
ערענט

גדול • האבן זיי גואנט צום פֿהן גדול ער זאל קומן דר זון פון אהרן צוא
שלום • האט דר פֿהן גדול זיי גיענטפערט זיי זאלן קומן דיא קינדער פון די
פֿרעמדע פעלקער צו שלום און דאס האט ער זיי גואנט ווייל זיי זיינן גווען
פון גרים • האבן זיי גואנט צום פֿהן גדול זיי זאלן קומן דיא קינדער פון די
פֿרעמדע פעלקער צו שלום וואס זיי טעגן די מעשים טובים פון אהרן הפֿהן צו
ליב האבן שלום אפֿר ער זאל גיט קומן דער זון פון אהרן צו שלום ווייל
ער טוט גיט די מעשים טובים פון אהרן הפֿהן • לערנן מיר פון דאן אויף
אפ וויא גרויש עס איז ווען מען נארט איינעם מיט רייד דען ווייל ער האט
גואנט צו זיי דאס זיי קומן ארויש פון גרים דרום האבן זיי אים גישאלטן
און אין אמת איז דאס גווען פאר זייא איין גרוישער פֿבד דאס זייא זיינן
גיט זיך צו בשיצין אונטער דיא פֿלינעל פון דר שבינה און האבן זוכה
גווען תורה צו לערנן מיט פֿיל לייטן • וויא מיר לערנן אין מסכת גיטין •
מיר האבן גלערינט געפן איז גווען איין נר תושב דאס ער האט נאר
מקבל גווען אויף זיך ער זאל קיין עבודת פֿוכבים ומזלות גיט זיין אפֿר
אנדערע מצות האט ער גיט מקבל גווען אויף זיך • נבווראן איז גווען
איין נר צדק דאס ער האט אלע מצות גנומן אויף זיך • פון די קינדש
קינד פון דען האבן תורה גלערינט מיט פֿיל לייט אין דער שטאט בני
ברק פון די קינדש קינד פון סיפרא האבן תורה גלערינט אין ירושלים •
פון די קינדש קינד פון סנתריב האבן תורה גלערינט מיט פֿיל לייטן • און
דאס זיינן גווען שמעיה און אבמליון •

מה דבר ברור וידוע עם איז איין קלארע זאך און פֿעוואנט דאס דער
וואס ווייט עדות זאגן אויף זיין חבר דאס ער האט גגלות אדר
ברויבט אדר ער איז מחויב גווארן צו זיין חבר אין איין שום זאך און ער
ווייל גיט פֿצאלן וואס ער איז שללדיג איז דס קלאר דאס ער איז מחויב צו גיין
צו ריין פֿאר דעם בית דין און עדות צו זאגן אויף יענעם פֿדי דאס בית דין
זאל יענעם מחייב זיין ענטוועדער צו פֿצאלן דרויף זיין עדות זאגן אדר מחייב צו
זיין איין שבועת התורה דרויף אים דס איז אין זעלט זאכן אפֿר ווען ער זענעם
אין זיין חבר דס ער איז גשמיריכלט גווארן אין איין עבירה און ער ווייט
דאס ענער איז איין ירא תמא זאל ער גיט עדות זאגן אויף אים אום זיסט
פֿלייט ער זאל אים פֿריער שטרראפן דען ווייל זיין חבר איז גיט גוואונט

פרק א נר ב כלל ד חלק א

שונא מאן אילימא שונא עובד כוכבים ומזלות והא תניא שניא שאמרו *שונא ישראל אבל לא שונא עובד כוכבים ומזלות והיכי דמי אי דלא עבד ולא מידי מי שרי למסנייה והא כתיב (ויקרא יט) לא תשנא את אחיך בלבבך אלא אי איכא כהדי דעבד איסורא שונאך שניא דכולי עלמא הוא אלא לאו יכי האי גוונא . רב נחמן בר יצחק אמר מצוה לשנאותו שונאך (משלי ה) יראת ה' שנאת רע וגו' אמר ליה רב אחא לרב אשי מהו למימר ליה לרביה למישנא ליה א"ל אי מהימן הוא לרביה כבי תרי לימא ליה ואי לא לא לימא ליה . ואעפ"כ מצינו ביוסף הצדיק שלקה על שהביא דבת אחיהם אל אביו כדגורסינן בבראשית רבה (בראשית לו) ויבא יוסף את דבתם רעה היינו דכתיב (משלי יח) מות וחיים ביד לשון וגו' . רבי מאיר ורבי יהודה ורבי שמעון . רבי מאיר אומר חשודין בניך על אבר מן החי . רבי יהודה אומר מזולזין בכני השפחות וקורין אותם עבדים . רבי שמעון אומר תולין עיניהם בבנות עם הארץ . רבי יהודה בר סימון אומר *על תלתייהו לקה (משלי טו) שנאמר יפלו ומאזני משפט לה' א"ל הקב"ה אתה אמרת חשודין הן בניך על אבר מן החי חייך אפי' *בשעת הקלקלה אינן *אלא שוחטין ואוכלין . אתה אמרת חשודין הן בניך על אבר מן החי חייך אפי' *בשעת הקלקלה אינן *אלא אתה אמרת תולין עיניהם בבנות עם הארץ חייך שאני מנרה בך את הרוב שנאמר (בראשית לט) יתשא אשת אדוניו את עיניה אל יוסף וכל זה אמרו כשוראה בחברו דבר ערוה לפי שלא יחשב כמוציא הכשר מדבר בשבחה בני אדם ואינו רוצה לספר בגנותו . אבל הפסול כל תאותו היא לדבר במומי בני אדם כי בעבור שהוא פסול רוצה לפסול כדגורסינן בקדושין פ' עטרה ויחסין ד' ע' תניא יכל הפסול פוסל *ואינו מדבר בשבחו של עולם ואמר שמואל במומו פוסל ואם המום הוא מפורסם בו ובמשפחתו הוא יותר צריך לשמור לישונו מלזכרו בשום ענין . וגרסינן במסכת בבא מציעא פרק הוהב ד' ע"ז כי גרים הייתם תניא משום רבי נתן אמרו *מום שבך אל תאמר להברך והיינו דאמרו אינשי מאן דאית ליה זקיפא בדיוותקיה (פירוש ט"ו ט"ז לו פלוני נכשמו) *לא לימא זקוף בניתא (פ' ד' ז') למרנו שמוכו לאדם להרגיל לישונו בשבחי בני אדם ולא במומן ולהוכיח לב"א הנזמים לדרך לא מוכח בינו לבנים עד שיהווה למוטב :

רע : שונא ישראל כלומר שונא ישראל : כי האי גוונא מלא דבר ערוה בחברו יחיד : על החלוקה נכד חותן מלא דברים נכד כלכל : פסל ומאזני משפט לה' לכל מה נכד מדת : בשעת הקלקלה הם הקוללים ומאזני כיד יוסף שמכרו לזרים : אלא שוחטין ואוכלים שחיתו וחסדו בעיני עולם : לעבד נמכר יוסף למצרים ויבא חכב חו' וירעו שמנה חלל לפניו מנעם מזה כנגד מדת : והוא אשת אדוניו דלח להן קנא חסד חסד ליהוה הקב"ה עולם פסול : ואינו מדבר בשבחו של עולם הן דרכו של פסול לדבר בשבחו בכיות לעולם : מום שבך אל תאמר להברך דכיון דגרים סימס נכחו חלו סוף למכור במס גרות : לא ליבא זקוף בניתא לא יחבר לעבדו לא לבי בימו חסדו לו דג סל שס פליח גנאי סוף לו :

לערנן אין מסכתא פסחים . רבי עקיבא מענטשן האמ גאט פיינט . דר וואש רעט מיט זיין מויל אונ מיינט עם ניט אין זיין הארצן . אונ דער וואש ווייס עדות זאגן צו זיין חבר אונ זאגט אים ניט קיין עדות . אונ דר וואש ווערט אין זיין חבר איין שענדליכע זאך אונ זאגט עדות אין אים אליין וויא עם איז גשעהק מיט מביה דאס ער האט גינדיגט איז גיקומן זיגוד אונ האט אליין עדות גיאגט אויף טוביה פר רב פפא האט רב פפא גיהייסן מלקות שלאגין צו זיגוד האט זיגוד גזאגט מביה האט גינדיגט אונ זיגוד זאל ווערן גשלאגן האט רב פפא גזאגט עם איז רעכט אזו ווייל דו אליין זאגסט עדות אויף אים ציהקסט נאר איין שם רע אויס אויף אים . רבי שמעון פר יצחק זאגט ער מעג אים אבר פיינד האבן האמשע ער טאר גיט זאגן עדות אויף אים דען עש שטייט אין פסוק ווען דו וועסט זעהן דעם איינל פון דיין פיינד היעקט כלומר ער איז גיפאלק אונטר זיין משא מומו אים העלפן . גוא וואס פר איין שונא קען מען דען מיגין איין פותי . דען אונרע חכמים האבן דאך גזאגט דעם שונא וואס אין דר תורה שטייט מיינט מען איין ישראל אבר ניט איין פותי . אונ ווש פר איין ישראל קען מען מייגן האט ער נאר גיט גינדיגט מאר מען אים דאך גיט פיינט האבן דען עם שטייט אין דער תורה דוא זאלסט דיין ברודר גיט פיינט האבן אין דיין הארצן . אלא האט ער אנדרש זוא גינדיגט אונ עם זיגן דא צווייא עדים וויא ער האט גינדיגט ווארום רופט אים דר פסוק אן דיין שונא ער איז דאך דר שונא פון דר גאנצן וועלט דען אלע מעגן אים פיינט האבן קען מען אנדרש גיט זאגן נאר ביי אזו איין גלייכניש דאס ער אליין האט נאר גזעהן וויא ער האט איין עבירה גטאן דרום מעג ער אים פיינט האבן דער פאר . רב נחמן פר יצחק זאגט עם איז אמצה מען זאל אים פיינט האבן וויא אין פסוק שטייט דר וואס האט מורא פר גאט דארף פיינט האבן צוא די וואס טוען ביין : אבר ליה רב אחא לרב אשי האט רב אחא גזאגט צו רב אשי ווען איינר ווערט איין מענטשן דאס ער טוט איין עבירה צו מעג ער עם זאגן צו זיין רבי ער זאל זענעם פיינט האבן . האט רב אשי גיענטפרט צו רב אהא אויב ער איז בגלויבט צו זיין רבי אזו וויא צווייא עדים זאל ער אים זאגן אונ אויב גיט זאל ער אים גיט זאגן : ואעפ"כ אונ אפילו ווען ער גלויבט אים פון דעסט וועגן גפיגן מיר ביי יוסף הצדיק דאס ער איז גשלאגן גווארן ווייל ער האט גבראכט די בייזע רייד פון זיינע ברודר צו זיין פאטער אזו וויא מיר לערנן אין סדרש בראשית רבה . עם שטייט אין פסוק דאס יוסף האט גבראכט זייענע בייזע רייד צו זיין פאטער . דאס מיינט דר פסוק וואס ער זאגט דער מוית אונ דאס לעבין איז אין דר האנט פון דעם ציגן . רבי מאיר אונ רבי יהודה אונ רבי שמעון זאגן . רבי מאיר זאגט יוסף האט גיאגט צו זיין פאטער דייע דיינע קינדער עסין פלייש פון איין לעבעדיגע בהמה דאס

לגשימין . רבי יהודה זאגט ער האט גזאגט זיי זייגן מולול אין זייערע ברודר די קינדער פון בלהה אונ זלפה אונ רופין זייא קנעכט ווייל זייערע מוטרש זייגן גווען דיגשטן . רבי שמעון זאגט ער דאט גזאגט זיי קוקן אויף די מעכטר פון דעם פאלק פון דעם לאנד צו מנה זיין מיט זיי . רבי יהודה פר סימן זאגט איפר די אלע דרייא זאכן איז יוסף גישטראפט גיזווארן . וויא אין פסוק שטייט איין וואג אונ שאלין פון משפט איז צו גאט ער זאל בצאלן צו אימליכן מענטשן מרה כנגד מרה . דען גאט האט גזאגט צו יוסף דו האסט גזאגט דייע דיינע ברודר עסין פלייש פון איין לעבעדיגע בהמה . זאג איך דיר אזו ווארד ווי דו לעבשט דאש אפילו אין דר צייט וואס זיי זינדיגן קוילן זיי אויף פריער וויא אין פסוק שטייט אונ זייא האבן גיקולעט איין ציקעלע פון ציגין אונ האבן איין גטונקט דם העמדיל פון יוסף אין דעם בלוט . דו האסט גזאגט דייע ברודר זייגן מולול אין זייערע ברודר אונ רופין זיי קנעכט בייא דיין לעבן גישווארן דאש דו וועסט פר קיפט ווערין פר איין קנעכט . דו האסט גזאגט דייע ברודר קוקין אויף די מעכטר פון דעם לאנד צו מנה זיין מיט זיי . בייא דיין לעבן גישווארן דאס איך וועל אן רייצן אין דיר איין בער דאס איז דאס ווייב פון פויפער . אזו וויא אין פסוק שטייט אונ דאס ווייב פון זיין הארן האט אויף גיהויבן אירע אויגין . צו יוסף אונ האט גזאגט צו אים ליג מיט מיר . אונ דס האט מען גזאגט אפילו ווען ער ווערט אין אים אדרב ערוה זאל ער גיט ריידין אויף אים כדי ער זאל גיט גירעכניש ווערן גלייך וויא ער צידט אים איין שם רע אויף זיין חבר אונ כפל שכן דאש איין מענטש דארף זיך דר ווייטערן פון צו דר ציילין אין דס שאגד פון מענטשין דען דער מענטשנים דיבור זאגט עדות אויף אים אליין אונ אויף די פר היליגע אונ פר בארגע זאכן וואש אין דעם מענטשן איז דען איין רעכט פארטיגער מענטש רעט נאר אין דר לויב פון מענטשן אונ ער וויל גיט דר ציילין אין זייער שאגד . אפער דר פסול איז נאר זיין גלוסקמיים צו ריידין אין די פעהלער פון מענטשין דען ווייל ער איז אליין איין פסול וויל ער לייטן פסלן אזו וויא מיר לערנן אין קדושין אימליכר וואש איז איין פסול דר פסלת לייטן אונ ער רעט גיט אין דר לויב פון מענטשן שמאל זאגט מיט זיין אייגענעם פעהלער פסלת ער לייטן . אונ ווען דר מום איז מפורסם אין אים אדר אין זיין משפחה מוז ער נאך מעדד היטן זיין צונג פון צו דר מאגן דעם מום אין איין שום ענין וויא מיר לערנן אין בבא מציעא עש שטייט אין פסוק איר זאלט דעם גר גיט נאחן דען איר וויט גיווען גרים אין לאנד מצרים . האבן מיר גלעדיגט מען האט גזאגט פון ווערין רבי נתן דעם מום וואש דו האסט אין דיר זאלשטן אים גיט זאגן צו דיין חבר דען עש איז פר דיר אויך איין הרפה אונ דס איז אשפיה ווארם וואס

פרק ב נר ב כלל ד חלק א

מט פרק שני

נפש יהודה מט

מאשים איתו אלא נחמי לי כחש : שיהיו
ברבים שאלה נסתי רבים : בתר
כיב שנין דלמסר די מדרשא : אפקיה להא
תמידה וזכר לטון כרע כיה :

כג' המגלה לאדם דברים שדבר עליו אחד בסתר נקרא רכיל ועל זה נאמר (ויקרא יט) לא תלך רכיל
בעמך ולא עוד אלא שיוכל להיות סבה לשפוך דם' לכך כתוב בסוף לו לא תעמוד על דם רעך'

וכתיב (ירמיהו) הולכי רכיל היו כך למען שפך דם' אולי ירוג זה לזה בסכת הרכילות וכתיב (משלי יא) הולך רכיל מגלה סוד ונאמן רוח מכסה
דבר ר"ל מי שאינו מושל בחתו לשמור סוד חברו אף על פי שאין בגליו הסוד והוא ענין רכילות בין אדם לחברו סופו שמביאה אותו
המדה הרעה הזאת להיות הולך רכיל הואיל ואין לפניו מחסום על כן יש לאדם להיות זהיר בסוד חברו ואל יוציאנו מפיו לעולם' שאלו להבם
אחד היאך אתה בכיכוי הסוד' אמר להם כשיגלה לי אדם סודו אני חוצב לו קבר בתוך לבי להיות שם לעולם' מעשה בחכם אחד שהפקיד
סודו אצל חכם אחר' אמר לו הבנת את דברי אמר לו כן כשר שכתתי מה שאמרת לי ר"ל הוי בטוח שהסירותיהו מלבי שלא יצא מפי לעולם
וכשם שאדם מזהיר שלא יגלה סוד כך היא עצה טובה לאדם שלא יגלה סודו אפילו לאהבו אמרו חכמי המוסר לעולם הוי זהיר בסודך
ואל תגלהו לאדם שבעולם אפילו שהוא אוהבך' שכן בני אדם אומרים במשליהם סוד שאינך מפקיד אותו לאויבך אל תפקידהו אצל
אוהבך כי לפעמים יהפך האוהב לאויב ויגלה הסוד' ועוד אמרו לא תגלה סודך לא למשכיל ולא לכסיל כי לפעמים יסכיל המשכיל כל
שכן הכסיל' ועוד אמרו מעולם לא הפקדתי סודי ביד אדם וגיילהו שלא הייתי ימאשים אותו אלא לעצמי והייתי אומר אני לא יכולתי
להעלים סודי וגיילתיהו לאחרים למה אני מאשים לאחרים שגלוהו' ועוד אמרו סודו של אדם הוא מסוד בידו כעבד אבל אם יגלהו
והיה הוא עבד לסוד ר"ל כשהוא נעלם הוא ברשותו ואחר שיגלהו הוא מתיירא ממנו כדי שלא תגלה רעתו ונקלה רב' על כן יהא זהיר
אדם בסוד' וגם בסוד חברו שלא יקרא רכיל וגם יש דברים שאף על פי שיהיו ברבים אם ספרם במקום אחר נקרא הולך רכיל' כדגרסינן
בבבא קמא פרק הגזול עצים ד' צ"ט ואמרין לה במסכת סנהדרין ד' כ"ט תניא מנין לדיין כשיצא מב"ד שלא יאמר אני מזכה וחברי מחייבין
אבל כה אעשה שחברי רבו עלי' שנאמר לא תלך רכיל בעמך ואומר הולך רכיל מנין לדיין כשיצא מב"ד שלא יאמר אני מזכה וחברי מחייבין
ד' ל"א ההוא תלמידא דגלי מילתא דמתאמרא בי מדרשא' בתר עשרין ותרתין שנין יאפקיה ר' מאיר מבי מדרשא ואמר דין גלוי רזיא
ראו כמה יש לו לאדם להעלים סודו וסוד חברו וסוד כל אדם בין יחיד בין רבים ואם הם ושלום ירגיל לשונם רכילות ממנו יבא לספר
לשון הרע והחפץ בחיים ינצור לשונו מרע :

אין דר וועלט אפילו ווען ער איז דיין ליב האבך דען אזו זאגן מענטשן
אין משל דעם סוד וואס דו גימרויעשט ניש צו דיין פיינט זאלסטו אים
ניש גימרויען צוא דיין ליב האבך דען צו צייטן קען דר ליב האבך פר
קערט ווערן צוא אין פיינט וועט ער מגלה זיין דעם סוד' און נאך
האבן זיי גזאגט דו זאלסט ניש מגלה זיין דיין סוד ניש צו איין קלגן און
ניש צו איין נאר דען צו צייטן קען דר קלגן נאריש ווערן וועט ער אויס
זאגן דיין סוד און מכל שכן צו איין נאר דארפסטו בנודאי דיין סוד ניש
זאגן' און נאך האבן די חכמי המוסר גזאגט אייביג האב אף ניש גמרויעט
מיין סוד צו קיין מענטשן דאס ער זאל קעגן אויס זאגן' דען ניש ער
וואלט שולדיג גינעווען ווען ער וואלט אויס געזאגט נאר אף אליין' אף
וואלט געזאגט אף ועלכסט האב ניש גיקענט פעהאלטן מיין סוד און
האב אויס געזאגט דעם אנדרין ווארום זאל אף פעהאלטן יען דעם אנדרין
וואס האט אויס גיזאגט' און נאך האבן זיי גזאגט דעם מענטשנים
סוד איז איבך גיענטפערט אין מענטשנים האנט וויא איין קעכט' אבך
ווען ער זאגט אויס דעם סוד איז ער שוין אקעכט צום סוד' דאס פיינט
קען ווען ער האלט דעם סוד פר בארגן איז דר סוד אין זיין רשות' אבך
ווען ער זאגט אים אויס דארף ער מירא האבן פר זיין סוד דאס זיין פיי
זאל ניש גינעוועט ווערן צו פיל לייטן' דרום זאל איין מענטש זיין גיהט
צו האלטן זיין סוד' און אויך אין זיין תברש סוד פדי ער זאל ניש הייסן
אין הולך רכיל' : וגם יש דברים און עם זיינן אויך דא אועלכע זאכן וואס
אפילו ווען זיי ווערן גזאגט פר פיל לייטן' ווען איינר דר ציילט זיי אין
אין אנדר ארט הייסט ער נאך איין הולך רכיל וויא מיר לערנן אין
בבא קמא און אין סנהדרין' מיר האבן גילערנט פון וואנען ווייסן מיר
ווען איין דיין גייט ארויס פון בית דין זאל ער ניש זאגן צו דעם וואס האט
דס משפט אן גינארן אף האב דיה גירעכט גימאכט נאר מינע תברים
האבן דיה אום גירעכט גימאכט און זיי זיינען גינעווען איין רוב דרום אין
דער דין גיבליבן אזו וויא זיי האבן גיזאגט דען עס שטייט דא זאלסט
ניש זיין רכילות זאגן צווישן דיין פאלק און נאך שטייט אין פסוק הולך
רכיל מגלה סוד דר וואס איז מגלה איין סוד דער הייסט אין הולך רכיל'
אויך לערנן מיר אין סנהדרין איין תלמיד האט אויס גזאגט אין ואך וואס
איז גזאגט גווארן אין בית המדרש פר צוויי און צוואנציג יאר' האט אים
רבי מאיר אויס געזיגן פון דעם בית המדרש און האט גזאגט דר דאווער
אנפאלקט סודות ווייל דאס איז לשון הרע' נוא וערמ וויא ויער אין
מענטש דארף באהאלטן זיין סוד און זיין תברש סוד און דעם סוד פון
אלע מענטשן סייא פון איינעם אירש פון פיל לייטן' און ווען ער וועט
הם ושלום גוואונן זיין צוגאן אין רכילות' וועט ער דוה דעם קען צו דיין
לשון

לייט זאגן ווער עס האט איין גהאנגעט אין זיין משפחה זאל ער ניש זאגן
צו זיין הויז גיזינד היינט מיר אויף דעם פיש דען עס איז איין תרפה פר
איש ער זאל דר מאגן דאס ווארט היינגן' לערנן מיר פון דאגן אפ דס עש
איז גוט צו איין מענטשן ער זאל גוואונן זיין צוגאן צו לויבן לייטן און ניש
צו ריידן אין זייער סום און ער זאל שטרופן צו די מענטשן וואס זייגן צוא
זיין אין איין וועג וואס ניש גוט איז' זאל ער זיין שטרופן קיינער
זאל ניש הערן פדי זיין זאגן ניש מבוש ווערן' ביו זיין וועלן זיך
אום קערן צוא גומין :

מט כל המגלה לאדם אפילו סודו וואס זאגט אויס צו איין מענטשן די רייד וואס
איינר האט גרעט אויף אים אין פר בארגענש דר הייסט איין רכילות
זאגן און דרויף איז גזאגט דר פסוק דא זאלסט ניש זיין רכילות זאגן
אין דיין פאלק' און נאך מער עס קען זיין דער פון איין סבה דאס
בלוט זאל פר נאסן ווערן' דרום שטייט דר בייא דר פסוק דו זאלסט ניש
שטיין צו פר ניסן דיין חברש בלוט און נאך איין פסוק שטייט רכילות
זאגער זיין גווען צווישן דיר פון וועגן צו פר ניסן בלוט' דען איינר דעם
אנערן קען הרגנן איבער דעם רכילות' אויך שטייט אין פסוק רכילות
זאגן קבצא ארויס פון דעם וואש קען זאגט אויס איין סוד' און איין
פגלויבטעס נייט פערדעקט דיא זאך' דאס פיינט קען ווער עס
געוועלטיגט ניש אין זיין נייט צוא הייסן זיין חברש סוד האמשע אין דעם
סוד איז ניש דא קיין זאך פון רכילות פון איין מענטשן אויף דעם אנדרין'
וועט דר כוף זיין דאס די ביינע פדה וועט אים בריינגן ער זאל זיין רכילות
זאגן ווייל צו זיין טויל איז ניש דא קיין שלאס' דרום מוז דר מענטש גהיט
זיין אין זיין תברש סוד און זאל אים ניש אויס ציין פון זיין טויל ביו אייביג
שאלו לחכ אחד מען האט גיפרענט צו איין חכם וויא ביסטו דיה נודע צו
פדהאלטן איין סוד' האט ער גיזאגט ווען איין מענטש איז מיר מגלה
זיין סוד האק אף אויס צו דעם סוד איין קבך אין מיין הארצין ער זאל
דארטן פלייבן פגראבן ביו אייביג' עס איז גינעווען אמעשה ביי איין חכם
דאש ער האט גזאגט זיין סוד צו איין אנדר חכם' האט ער גזאגט צוא
איש האסטו פאר שטאנן מינע רייד האט ער גזאגט צו אים' אף האב
שוין פר נעסן וואס דו האסט גזאגט צו מיר' דאס האט ער גימינט וויא
זיכער ווייל אף האב שוין דעם סוד אפ גיטאן פון מיין הארצין וועט ער
שוין ניש ארויס גיין פון מיין טויל ביו אייביג' : וכשם און אזו ווי איין מענטש
איז אן גיזאגט דאס ער זאל ניש מגלה זיין דעם תברש סוד אזו אויך איז
אין עצה טובה פאר אים דאס ער זאל ניש מגלה זיין זיין אייגענעם סוד
אפילו צו זיין ליב האבך דען די חכמי המוסר האבן גזאגט אייביג זאלסטו
זיין גהיט אין דיין סוד און זאלסט אים ניש מגלה זיין צו קיין מענטשן

פרק ג נר ב כלל ד חלק א

נ פרק שלישי

כמה גדול כחה של לשון הרע אע"פ שלא ישקר שאפי' היא מספרו תלמיד חכם אינו מגין תורתו עליו ואם אמרו שאין עבירה מכבה תורה דוקא בעבירה מקריית אבל לא במי שהרגיל בה וכל שכן בלשון הרע שהוא סבה שממית בני אדם והרי מצינו בדואג האדומי שהיה גבור בתורה וקראו הקב"ה רשע על שהיה מורגל בלשון הרע והיה סבה להרגו נוב עיר הכהנים על פיו כדגריסין בפרק חלק דף ק"ו אמר ר' יצחק מאי דכתיב (תהלים נב) מה תתהלל ברעה הנבור חסד אל כל היום * אמר ליה הקב"ה לדואג מה תתהלל ברעה * לא חסד אל נטווי עליך כל היום * ואמר רבי יצחק מאי דכתיב (שם ג) ולרשע אמר אלהים וגו' אמר ליה הקב"ה לדואג כשאתה מניע * לפרשת רוצחים ופרשת מספרי לשון הרע מה אתה דורש בהם ותשא בריתי * עלי פ"ך * א"ר אמי אין תורתו של דואג אלא מן השפה ולחוץ * גם מצינו שגדול כח לשון הרע שוהרנ את אומרו ולמקבלו ולמי שנאמר עליו כדגריסין במסכת ערכין פרק י"ב בערבין דף ס"ז כמערכא אמרי * לשון הלואה קמ"ל הורג למספרו ולאומרין עליו ולמקבלו * אמר רבי המא בר הניגא מאי דכתיב (משלי יא) מות וחיים ביד לשון וכי יש יד ללשון אלא לומר לך מה יד כמיתה אף לשון כמיתה * אי מה יד אינה כמיתה אלא כסמוך לה * אף לשון אינו כמיתה אלא כסמוך לה * ת"ל (ירמיה ט) יחן שחוט לשונם * אי מה חסן פיהם * ועד ארבעים או חמשים אמה אף לשון עד ארבעים או חמשים אמה * ת"ל (תהלים עג) שתו בשמים פיהם * וכי מאחר דכתיב שתו בשמים פיהם חן שחוט לשונם למה לי הא קא משמע לן דקמ"ל בחין * וכי מאחר דכתיב חן שחוט לשונם מות וחיים ביד לשון למה לי לכדרבא דאמר רבא ודבעי הוי בלישניה ידבעי מיתה בלישניה היכי דמי לישנא בישא אמר רבא כנון דאמר נורא בי פלגיא אמר ליה אביי הא יגלו מילתא בעלמא הוא אלא דמפיק ליה בלשון הרע דאמר היכא משתכחא נורא אלא כי פלגיא דאיכא בישראל וכוורי כלומר עשיר הוא ויש בשר ודגים ואינו מהנה לאהרנים * ואחד מן הדברים שזכו ישראל לגאולה כשהיו במצרים היה שלא אמרו לשון הרע * כדגרסי' בויקרא רבה * יהודה בשם בר קפרא אומר בזכות ארבעה דברים ננאלו אבותינו ממצרים ע"י שלא שינו את השם * יראובן מסלקין * יראובן כנתתין * ולא שינו את לשונם דכתיב (ביאשית כה) כי פי המדבר אליכם בלשון הקדש ולא אמרו לשון הרע שגא' (שמות יא) דבר נא באזני העם וגו' את מוצא * שהיה הדבר לשון הרע * און דער וואס באַקערט אין לעבן זאל הייסן זיין צונג פון צו ריידין בייזע רייד :

נ כמה גדול כחה של לשון הרע וויא גרויט דר פת פון לשון הרע איו אפילו ווען ער זאגט קיין ליגן ניט און אפילו דער וואס דער ציילט דאס איו איין פ'מדי חכם איו זיין תורה ניט מגין אויף אים פון איין עניש און ווען שוין אנדערע חכמים האבן גזאגט דאס קיין עבירה פר לעשט ניט דעם זכות פון דער תורה דאס איו נאר גזאגט בייא אזו איין עבירה וואס זיא האט ויך נאר איין כאל גיטראפין צום מענטשן * אבער ניט ווען ער איו גזאגט אין דר עבירה און מכל שכן לשון הרע וואט דאס איו אין סבה דאס זייטן ווערן שטייט דורך דעם די עבירה פר לעשט דעם זכות פון דר תורה * און מיר גייפן בייא דואג האדומי דאס ער איו גיווען איין גבור אין דער תורה און גאט האט אים דאך גירופן רשע ווייל ער איו גיווען גזאגט צו ריינן לשון הרע און דאס איו גיווען איין סבה דאס די לייט פון נוב עיר הכהנים זייגן דורך אים גיהרגת גיווארן * אזו וויא מיר לערנן אין פרק חלק רבי יצחק וזאגט ווס מיינט דר פסוק ווס ער זאגט ווס בארימטטו ויך מיט זיין בייז רוא גבור * דער חסד פון גאט איו איין גאנגן סאג * דאס מיינט מען גאט האט גזאגט צו דואג וואס בארימטטו ויך מיט זיין בייז וואס די רעטטשט לשון הרע אויף דור איו דען ניט דער חסד פון גאט דאס די רעטטשט דו לערנסט דאך די תורה וואט זיא הייסט תורת הסדר אויף דיר איין גאנגן סאג * און נאך דאס רבי יצחק גזאגט וואס מיינט דר פסוק וואס ער זאגט און צום רשע זאגט גאט וואס האשכזו צו דר ציילן מיינע גועץ * דאס מיינט מען גאט האט גזאגט צו דואג אז די קוכטט צו דר רשעה פון רוצחים און צו בר רשעה פון לשון הרע ריידי וואס דרשקט דו דרינגן דען דו אלויין רעטטשט לשון הרע און האשט גהרגת נוב עיר הכהנים * ותשא בריתי עלי פיד און דו טראנגשט מוין תורה אויף זיין מויל * זאגט רבי אמי דיא הורה פון דואג איו נאר גרעט גיווען פון זיין מויל אין דרויסען אבער ניט אין הארצין * גם מצינו אויף גפינען מיר דאס דער פת פון לשון הרע איו גרויט דאס עט הרגת דעם וואס רעט לשון הרע איו דעם וואס געפט עס אן און דעם אויף וועקן דיא לשון הרע איו גזאגט גיווארין וויא מיר לערנן אין ערכין * אין ארץ ישראל זאגט מען דר רדיטר צונג דאס הייסט וואט איו אויף דריי מענטשן דער וואט רעט * און אויף וועמען ער רעט און ווער עס הערט צו די לשון הרע * דער צונג הרגת דרייען * ער הרגת דעם וואט ער רעט לשון הרע און אויף וועמען ער האט גירעט און דעם ווער עס געפט צו די לשון הרע * זאגט רבי תר"א בר תנינא וואס מיינט דער פסוק דען

אמר לו הקב"ה לדואג וכלא נצור כחוס אורייתא הפסל לאכור לפון סעע על דודי לא חסד מוכר עליך לא משכ מהם כחוס דכתיב ומותו חסד על לבו * לפרשת רוצחים ספרי טו * על פיד ולא נכח * לשון חלוא קמ"ל לין הרע מות כלב גו' אדם שחוט ואסרו ולמקבלו ולומותין עליו מחמד מדינה שמתרין לא כללו בלשון הרע זכ חס ורובין גלויה סוס חס חס"ל : לשון חלואתא טאא פלוגי סנו זכין חביו ספסר רע קין מן תמיס : אף לשון כסמוך לה טאא מלסין כמעמד שלכתן סו"ג זאם לאולא : חן שחוט לשונם סבורג כתיב כמותן : ער פ"ו ר"ב אמה לאו דוקא ק"א חסין : רבעי חיי בלישניה שיעוק כחוס כמותן ען חוס חיה למתוקם כח דרבעי מיתה בלישניה ספסר : לפון סע כחלמין דקעל חלמ' : לוי מילתא בעלמא רוא חומיל ולחו אוסרס כלבון כעט לא מנה לאוסן כחלמין חלמ' לו לענין ספוריאוסן מסלקין * לין מסוריאוסן כנתתין יורקן לסט * שהיה חייב מוסקד מה שאלה

דר טויט און דאס לעבן איו אין דר האנט פון דעם צונג * איו קשה האט דען די צונג איין האנט בייזערט דאס ווייט מיר צוא זאגן אזו וויא איין האנט איו כמית אזו איו די צונג כמית דורך לשון הרע ריידין * וועסטו מיינן אזו וויא איין האנט איו כמית נאר ווען יענר שטייט נאהענט ביי דר האנט * אזו אויך איו די צונג נאר כמית נאר נאהענט ביי איר דרום זאגט דר פסוק אזו וויא איין פיייל איו אויס גצויגן צו שיעסן ווייט אזו אויך זייער צונג איו כמית פון ווייטן * וועסטו מיינן אזו וויא אפילו שיעס אויף פערציג אדר פופציג איילן אזו אויך די צונג קען מער ניט הרגנן נאר ביו פערציג אדר פופציג איילן ווייט דרום שטייט נאך איין פסוק * זיי מוען אין הימל זייער כויל פלומר אפילו ווען דר מענטש איו ווייט ביו צום הימל הרגנן זייא אים אויך מיט זייער כויל * פרענט דיא גמרא ווען עס שטייט שוין דאס לשון הרע גייט ווייט ביו צום הימל ווארום גלייכט נאך דר פסוק לשון הרע צו איין פיייל זיא שיעס דאך ניט אזו ווייט * איו דר תירוצו צו ווייזן דאס לשון הרע מייט דעם מענטשן וויא איין פיייל * פרענט וויידר די גמרא ווען דאס לשון הרע איו שוין גינליכען צוא איין פיייל ווארום שטייט נאך איין פסוק דער טויט און דאס לעבן איו אין דער האנט פון דעם צונג * ענטפערט דיא גמרא דאס שטייט צוא ווייזען וויא נאך האט גזאגט * דער וואס וויל לעבן קען ער עס דער לאנגען מיט זיין צונג דורך תורה לערנען * און דער וואס וויל שטארבן קען ער עס אויך דער לאנגען מיט זיין צונג ווען ער רעט לשון הרע * פרענט דיא גמרא וויא אזוהי הייסט לשון הרע גרעט * זאגט רבא דרינו ווען ער זאגט ביי יענע סאן גפינט מען אלע ציית פיייער ברענן * זאגט אביי דאס הייסט ניט קיין לשון הרע גירעט דען ער איו נאר מודיע וואו מען קען תמיד גפינען פיייער * בייזערט ווען ער רעט אין איין אופן פון לשון הרע דאס ער זאגט בייא קיינס גפינעט מען ניט תמיד קיין פיייער ברענן נאר ביי דעם סאן דען מען עסט דארט תמיד פיש און פלייש און קיינר האט קיין הנאה ניט פון אים : ואחד מן הדברים און איינס פון די זאבן וואס די ישראל האבן זוכה גיווען דער לייזט צוא ווערין אז זייא זייגן גיווען אין מצרים איו גיווען דאס זיי האבן ניט גרעט קיין לשון הרע * וויא מיר לערנן אין סדרש גיקרא רבה יהודה זאגט פון ווען בר קפרא וועגן דעם זכות פון פיר זאבן זייגן אונדער עלטמן איוס גליייט גיווארין פון מצרים * ווייל זייא האבן ניט משנה גיווען זייער נאמן דען דער נאמן ראובן איו גיווען אז זייא האבן גניירט קיין מצרים און דעם נאמן ראובן האט ער גיהאט אז זייא זייגן אויף גנאנגן פון מצרים * און ווייל זייא האבן ניט משנה גיווען זייער לשון דאס איו לשון הקדש אזו וויא זוסף האט גזאגט צוא זייער ברדיער דען

פרק גר ב כלל ד חלק א

ואלה חכם מנחמה לו כסף וכלי זכר : סוף
 בה מי שסוף זה וחסן להסתלק מענין לומר
 כחשן כח מלך מעקד דברו נכסות דוח וזר
 כאן סוף : לכן כרע ועשה כוח להסתלק ממנו
 ליד לבד רוחו : שכבר כרתו דור קללו וזר
 ככת דכתיב וכתב ס' וגו' : עין תפלה לאח
 סתפול חכך בלבו עשעס סקפיה בקסחו לפי
 סתפול כנוס : אבק לשון הרע כען דלח
 נוחל צי סלניח כלומר אפי' דלא לשון הרע
 נמור הוא מיכו חכך מלפון כרע הוא חכך סירוס
 עפר : בגדל רוב כני חלם חוסליו כגול סאורין
 היתרה כחכח וכתמן לעכב סריות כחלו לחכוכס
 ואנסי ליה טעמ' סלום חוסל לחכוכס ואחמן
 חין נוח לו סכילו אגרות אגרות וכלו חכך חכמס
 ענין חכך קח אכס ליה לוסיס סכוכיס סכוכ
 עסיר : בא ליד רעמו סתמן קד סוח חכך
 חאורז חכך רכס סלוקיס ס' :

מופקד אצלם שניט עשר חודש ולא היה אחד מהם שהלשין את חברו • ולא היה בהם פרוץ בערוה שכן
 הוא מידם תולדותם למשפחותם לבית אבותם הא למדת שזכות גדול הוא הניצול מכנו • ואם בעונו
 הקרה בו שספר לשון הרע אם לא ירגיל בדבר רפואה יש למכתו כדגרסינן פרק יש בערכין ד' ט"ו א"ר
 חסא בר חנינא מאי תקנתיה של מספר לשון הרע אם תלמיד חכם יעסוק בתורה שנא' (משלי טו) מרפא לשון
 עץ חיים • ואין לשון אלא לשון הרע שנאמר חץ שחוט לשונם • ואין עין אלא תורה שנא' (שם ג) עין חיים
 היא למחזיקים בה • ואם עם הארץ הוא ישפיל דעתו שנאמר (שם טו) ימלך בה שכר ברוח • רבי אבא
 בר חנינא אמר ספר אין לו תקנה ישכבר כרתו דוד ברוח הקדש שנא' (תהלים יב) יכרת ה' כל שפתי הלקות
 לשון וגו' אלא מאי תקנתיה שלא יבא לידי לשון הרע אם ת"ח הוא יעסוק בתורה ואם עם הארץ הוא
 ישפיל דעתו ובין לבין לומר מי שאינו מורגל בו יש לו תקנה שלא ינהוג עור בו ויש מרפא
 לככתו • אבל הכתמיד בדבר ועוד ירו נטויה נכרת בעונו • לפיכך האיש החפץ חיים יסתום פיו מדובר
 בלשון רע ויחיה • כי לכך הקוף הקב"ה לשונו של אדם בשתי חומות כדי שלא יפתח פיו אלא לחיי
 גופו ונפשו ולא הזדירה תורה בלבד בלשון הרע אלא כספור הדומה לאדם שאינו לשון הרע אלא
 שהוא ככה לספר עליו לשון הרע הוא גם כן אסור וזהו נקרא אבק לשון הרע אע"פ שרוב בני אדם

נכשלים בו ורא שמים יתרחק ממנו בכל כחו • כדגרסינן במסכת כתר א פרק גט פשוט דף קס"ד אמר רב עמרם אמר רב משלשה עבירות
 אין אדם ניצול בכל יום אלו הן הרחורי עבירה • יועון תפלה • ולשון הרע • לשון הרע סלקא דעתך אלא אימא אימא אבא לשון הרע •
 אמר רב יהודה אמר רב רוב העולם נכשלין • יבגלו ומיעוטן בעריות והכל בלשון הרע • בלשון הרע סלקא דעתך אלא אימא אבא לשון הרע •
 הרע ופירשו רבותינו אבא לשון הרע בפרק יש בערכין דף י"ז דגרסינן התם כי אתא רב דימי אמר מאי דכתיב (משלי יב) מברך רעהו בקול
 גדול כבדך השכם וגו' משום דמברך רעהו בקול גדול כבדך השכם כללה תחשב לו אלא כנון מאן דאיכלע לאושפיזא ומהו קביה שפיר
 למחר נפיק יתיב בשוקא ואמר רחמנא ניברכיה כלפניא דהכי מרח קמאי ושמיני אנשי ואולי יאנסי ליה (פי' יתאכסו לו) תני רב דימי
 אחוה דרב ספרא לעולם אל יספר אדם כמזבתו של חברו שמתוך מזבתו יבא לידי רעתו • ואיכא דאמרי רב דימי אחוה דרב ספרא חליש

דען מין סויל רעס מיט אייך איצט אויף לשון הקודש • אנג ווייל זייא
 האבן גיט גרעט קיין לשון הרע דען משה רבינו זינאנט צו די ישראל ווס גאט
 האט אים גזאנט איך בעט דייך רייד אין די אויערן פון דעם פאלק דאס
 זיי זאלן לייגען אימליכר מאן פון די מצרים וילברגע פליס אנג גילדרגע פליס
 אנג זאלן עם האלטן פר זיך אנג דאס איז גנווען פעהאלטן צוויילשין זייא
 צוועלף • דרשים פר זייער אויס גיין אנג עם איז גיט גווען איינר פון זיי
 דאס ע"ז זאל אויס זאגן אויף זיין חבר פר איין מצרי דאש ער וויל אזו
 טאן • זיי ווייל קיינר פון זיי איז גיט גווען אויס גבראכן אין זנות דען
 דר פסוק איז זיי מירם צו זייערע כשפחות אויף זייערע פאטערס נעמן
 איז דאך גדרונגן דאש זיי זיינן אלע גווען פשרים • לערנן מיר אפ פון
 דאנן דאס איין גרויסר זכות איז צו דעם וואס ווערט ניצול פון לשון הרע
 צו ריידן • ואם בעונו הקרה בו אנג ווען דורך זיין זינד האט זיך אויס גבראכן
 דאס ער האט גרעט לשון הרע • ווען ער גוואונט זיך גיט אין דער אויף
 איז דא איין רפואה צו זיין מכה • וויא מיר לערנן אין ערכין רבי חמא
 בר חנינא זאגט וואס איז דר תיקון פון דעם וואס האט גרעט לשון הרע •
 ווען ער איז איין תלמיד חכם זאל ער תורה לערנן דען אזו שטייט אין
 פסוק דם היילונג פון דעם צונג איז דר בוים פון לעפן • דעם צונג מיניג
 מען לשון הרע אזו וויא עש שטייט • וויא איין אויסצויער פויל צו
 שוסן איז זייער צונג אויש גיזונג צו ריידן לשון הרע • אנג דר בוים
 פון לעבן מיניג מען די תורה וויא עש שטייט איין בוים פון לעבן איז
 די תורה צו די וואש האלטן איר • אנג ווען דר וואש האט גרעט לשון
 הרע איז איין עם הארץ איז זיין רפואה ער זאל זיך גייריג האלטן דען
 אזו שטייט אין פסוק אנג דר וואס האט פר קרימט מיט דעם צונג איז
 וויל זיך אפ שייידן דר פון זאל ער צו ברעכן זיין גמיטרבי אבא בר חנינא
 זאגט זיין ער האט שוין גירעט לשון הרע איז גיט דא צוא אים איין
 תקנה דען דר האט אים שוין פר שניטן מיט זיין רוח הקודש וויא עש
 שטייט גאט זאל פר שניידן אלע גלאמע לעפצין וואש ריידן לשון הרע
 נאר וואש איז זיין תקנה ער זאל גיט קומן צו ריידן לשון הרע ווען ער
 איז איין למדן זאל ער תורה לערנן • אנג ווען ער איז איין עם הארץ זאל
 ער זיך האלטן גייריג • אנג סייא נאך רבי חמא אנג סייא נאך רבי אבא
 ווען ער איז גיט גוואונט אין לשון הרע צו ריידן איז דא איין תקנה צו
 אים דאס ער זאל ווייטער גיט ריידן • וועט זיין איין היילונג צו זיין מכה •
 אבך דר וואס רעט שפענדיג לשון הרע אנג וויל נאך ווייטער ריידן דער
 ווערט פר שניטן דורך זיין זינד • לפיכך האיש החפץ חיים דרום דר מענטש
 וואש זייל לעבן זאל צו מאכן זיין מויל פון צו ריידן לשון הרע וועט ער
 לעפן דען דרום האט גאט ארום גרינגילט דעם צונג מיט צווייא מויערן
 דריינגו די ציין אנג די ליפן פרי דר מענטש זאל גיט עפיגן זיין מויל נאר
 אים

פרק ג נר ב כלל ד חלק א

עאל רב ספרא לשוילי ביה אמר תיתי לי דקיימית כל מאי דאמרו רבנן איל מי קיימית לעולם אל יספר אדם בטובתו של חברו וכו' איל לא שמיע לי ואי הוה שמיע לי קיימיתיה והוזהב לינצל מזה וינצל מצרות העולם דכתיב (משלי כא) שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו:

חלק שני

כשאין בו ויש בו ארבעה פרקים :

נא פרק ראשון האומר לשון הרע על שום אדם בדבר שאין בו ומשקר ומוציא דבה עליו גדול עונו מנשוא שהוא מכת שקרים ומכת מספרי לשון הרע. ומוציא שם רע למדנו ק"ו מזה שאירע למרגלים על שהוציאו דבת הארץ כדגרסינן בפרק העצים ועל האבנים כלומר על ארץ ישראל כך מוציא שם רע על חברו עאכ"ו. ואמרין נמי התם דף מ"ו. תנא דבי רבי ישמעאל כל המספר לשון הרע מגדיל עונות כנגד שלשה עבירות עבודת כוכבים ומזלות וג"ע וש"ד כתיב הכא (תהלים יב) לשון מדברת גדולות וכתיב בעבודת כוכבים ומזלות (שמות לב) אנא חטא העם הזה חטאה גדולה. ובג"ע כתיב (בראשית ט) ואך אעשה הרעה הגדולה הזאת ובשפיכות דמים כתיב (שם ד) גדול עוני מנשוא. וגרסינן בספרי עשרה נסיונות נסו אבותינו ובכלם לא נחתם גזר דינם אלא על לשון הרע שנאמר (במדבר יד) אם לא כאשר דברתם באונו וגו' וכתיב (תהלים יב) הונעתם ה' בדבריכם. וכן מצינו במדרש ובירושלמי דפאה שבימי אחאב היו עובדי כוכבים ומזלות והיו נוצחין המלחמות מפני שלא היה בהם לשון הרע שלא הלשינו את עובדיה שהחביא מלך נביאים בשתי מערות ולא גילה אדם שיש נביא בישראל וזלתי אליהו עד שאמר (מלכים א יח) אני נותרתי נביא לה' לבדו. ובסוף ימי שאול שהיו ביניהם דלטורין ר"ל בעלי לשון הרע כמו דואג והויפס א"ע"פ שלא היו בהם עובדי כוכבים ומזלות כמו בימי אחאב היו יורדין למלחמה ונפלים. וגם דרשו על פסוק (קהלת ה) אל תתן את פיה לחטא את בשרך אל תאמר לשון הרע בפיה להעניש כל בשרך בחטא זה רבנן פתרון המקרא הזה כמרים אל תתן את וגו' זו מרים דכתיב (במדבר יב) והנה מרים מצורעת כשלג. ואל תאמר לפני המלאך על קולך על לשון הרע שאמרה על משה שנאמר ויחר אף ה' בס וילך. וחבל את מעשה ידך. אמר רבי יוחנן בפיה חטאה וכל איבריה לקו. שנאמר והענין כי מעל האהל והנה מרים וגו' הוזהב דכתיב אל תתן את פיה לחטא את בשרך. ובתיב שומר פיו ולשונו וגו'. וגרסינן באלה הדברים רבה אמר רבי חגי אין הננעים באים אלא על לשון הרע. רבנן אמרין תדע לך שהננעים באים על לשון הרע שהרי מיום הצדקת על ידי שדברה במשה אחיה לשון הרע קרבו בה הננעים שנאמר (דברים כד) וזכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים.

אם האספו אויב גהאלטן דאם וואש די חכמים האבן גאנט אייביג זאל איין מענטש ניט ריידן פון חברם גוטס דען דורך דעם גוטס ריידן קומט מען צו ריידן פון זיין ביים. האט רב דימי גוזאנט אויך האב דאש ניט גיהערט און ווען אויך וואלט עס גיהערט וואלט אויך עס גיהאלטן. והוזהב לינצל מזה און דר וואש איז וזכה ניצול צו ווערן פון לשון הרע דר ווערט ניצול פון די צרות פון דר וועלט. אזו וויא אין פסוק שמיים. דער וואש היט זיין טייל און זיין צונג דער היט זיין לייב פון צרות.

נא האומר לשון הרע דר וואש זאגט לשון הרע אויף איין מענטשן מיט אזו איין זאך וואש עס איז ניט דא אין אים און ער זאגט ליגן און ציהט אומס פינען רייד אויף אים. איז זיין ויגד גרויס דס גאט וועט אים ניט פר געבן. דען ער איז פון דר חברותה וואש ריידן ליגן און פון דר חברותה וואש ריידן לשון הרע. און דעם עניש פון דעם וואש ציהט אומס איין שם רע אויף זיין חבר לערנן מיר אפ איין קל וחומר פון דעם וואש עס האט זיך גימאהפן צו די כרגלים ווייל זיין האבין גרעט פינען רייד אויף ארץ ישראל. וויא מיר לערנן אין ערכין. רבי אלעזר פן פרטא זאגט קום און זעה וויא זייער גרויס די עבירה איז פון דעם וואש ציהט אומס איין בייון שם אויף זיין חבר. דען די כרגלים האבן דאך גאר אומס גיציגן איין בייון שם אויף העלצר און שטייגן כלומר אויף ארץ ישראל. האבן זיי אזו איין בייון סוף גהאט מכל שכן שוין וועט אגרויסן עניש האבן דר וואש ציהט אומס איין בייון שם אויף זיין חברי די ושיבה פון רבי ישמעאל האבן גילערינט דר וואש רעט לשון הרע טוט ער איין גרוישע עבירה דר מיט גלייך וויא די דרייא עבירות. עבודת כוכבים ומזלות. און גילוי ערוות. און שפיכות דמים. דען בייא לשון הרע שמיים גאט זאל פר שטיידן די צונג וואס רעט גרוישע זאכן פון לשון הרע. און בייא דעם עניש שמיים אויך. דאס משה רבינו האט גוזאנט אויך בעט דיה גאט דאס דאוועק פאלק האט גיזיגרינט איין גרוישע זיגד און האבן זיך גמאכט איין עניש. און ביי גילוי ערוות שמיים אויך דאס יוסף האט גוזאנט ווי זאל אויך טאן די גרוישע זיגד. און בייא שפיכות דמים שמיים אויך דאס קרן האט גוזאנט מיין זיגד איז צו גרויס פון צו פר געבן. שמיים בייא דיא אלע דרייא עבירות דאש לשון הרע צו ווייזן דאש דאס זיי זיינען אלע גלייך אין זיגד. אויך לערנן מיר אין ספרי מיט צעהן פרובונג האבן אהרע עלטרן גיפרובט גאט און בייא אלע פרובונג איז זייער גזר דין ניט נחמדת גיזוארן גאר איפר לשון הרע וויא אין פסוק שמיים דאש גאט

האט גישווארן ווייל איר האט גירעט אין מינע אויערין ביז אויף ארץ ישראל דרום וועט איר שטארבן אין דר מדרב. אויך שמיים איר האט גאט במוהט מיט אייערע פינען רייד. אויך גיפין מיר אין מדרש און ירושלמי פון מסכת פאה דאס אין די טעם פון אהאב האבן די ישראל פוכבים ומזלות גריינט און האבין דאך איין גיטען די פלחמות ווייל עס זיינן ניט גווען צווישן זיי קיין לשון הרע ריידער דען זיי האבן ניט פלשין גווען אויף עובדיה וואס ער האט גהאלטן הונדרט נביאים אין צוויי היילן און קיין מענטש האט ניט אומס גוזאנט דאס עס איז דא נאך נביאים צווישן די ישראל היץ אליהו ווען אליהו האט גזאגט גאר אויך אליין בין איפר גיפליבן איין גביא צו גאט. און אין סוף טעם פון שאול מלך זיינן גיזען צווישן זיי רכיזות זאגן און לשון הרע רייד ער וויא דואג און דיא שטאט לייט פון דר שטאט זיך. האמטשע עס איז ניט גווען צווישן זיין פוכבים ומזלות ריידער ווי אין די טעם פון אהאב האבן זיי דאך גירדט אין דר מלחמה און זיינן דארטן גפאלן. אויך האבן אהרע חכמים גרדשט אויף דעם פסוק אל תתן את פיה לחטא את בשרך דו זאלסט ניט ריידן ביין טייל צו פר זיגדיגן דיין פלייש. דאס הייסט דו זאלסט ניט ריידן קיין לשון הרע מיט דיין טייל דס דיין פלייש זאל איפר דעם האט גשטראפט ווערן. האבן די רבנים פברש גווען דעם פסוק אויף מרים אל תתן וגו' דאס איז מרים זיא האט פר זיגדיגט איר פלייש איפר איר לשון הרע ווי אין פסוק שמיים און נון מרים איז ווארן מצורע מיט נויסע צרעת אזו וויא שנייא זאל תאמר וגו' און דו זאלסט ניט זאגן פר דס מלאך דו האסט אום גערן גרעט דאס מיניט מען משה רבינו וויא אין פסוק שמיים און גאט האט גשיקט איין מלאך דאס איז משה און ער האט אונט אומס גיציגן פון ככרים. כי שגגה היא עס איז אומגערין ווי אהרן האט גוזאנט צו משה מיר האבין פר נארישט און אומגערין גטאן. למח וגו' ווארם זאל גאט צערען איפר דיין קול פון לשון הרע וואס דו האסט גרעט אויף משה ווי אין פסוק שמיים און עס האט גרימט דר צארן פון גאט אין וויא און איז ארעק גגאנגן וחבל וגו' און גאט וועט פר דארפן די ארעק פון דייע עניש. רבי יוחנן זאגט מיט איר טייל האט זיא גיזיגרינט און אלע אירע גליידר זיינן גשלאגן גווארן. אזו וויא אין פסוק שמיים און דר וואלקן האט זיך אפ גיטאן פון דעם גצעלט און נון מרים איז מצורע גיזוארן וויא שנייא. אויך שמיים ווער עס היט זיין טייל און צונג פון לשון הרע דר היט זיין לייב פון צרות. אויך לערנן מיר אין מדרש אלה הדברים רבי

פרק א נר ב כלל ד חלק ב

אלו הצדקים גמורים שלא דברו בפניו כך נעשו. המתכוין להכות את חברו ולכייש ולהלבין פניו להזיקו עאכו"ו. ראו כמה יש לו לאדם להתרחק עצמו מן הדבר הרע והניצול ממנו אשריו ואשרי חלקו:

נב פרק שני

כמה גדול עונשו של בעלי לשון הרע. שלא די להם שמקבלין עונשן אלא שנותנין סימן לכל באי עולם שבא להם על עונם הדומה לעונשם. כדגרסינן בפרק כמה מדליקין ד' ל"ג. תנו רבנן ארבעה סימנין הן וגו' סימן ללשון הרע וכו' כדאית' למעלה בפ' שני מן הדבור הזה. ואמרו בתוספתא על שלשה דברים נפרעים עליהם מן האדם בעולם הזה ואין לו חלק לעולם הבא ואלו הן עבודת כוכבים ומזלות וגו' וש"ד ולשון הרע כנגד כלם. וגרסינן בפרק יש בערכין ד' ט"ז אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן זמרא כל המספר לשון הרע כאלו כופר בעיקר דכתיב (תהלים יב) אשר אמרו ללשוננו יגביר וגו'. ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן זמרא כל המספר לשון הרע נגעים באין עליו שנאמר (שם קא) מלשני בסתור רעהו אותו אצמית וגו' וכתיב התם לצמיתות ומתגרמנין ילחזינן דתנן אין בין מצורע מוסר למצורע מוחלט. ארשב"ל זאת ההיה תורת המצורע תורת המוציא שם רע ארשב"ל מ"ד (קהלת י) אם ישוד הנחש בלא לחש לעתיד לבא מתקבצות כל החיות ובאות אצל נחש ואומרות לו יארי הודם ואוכל יזאב מורף ואוכל אתה מה הנאה יש לך א"ל מה יתרון לבעל הלשון. אמר רבי יהושע בן לוי כל המספר לשון הרע מגדל עונות עד

לשמים שנאמר (תהלים עג) שתו בשמים פיהם וגו' אמר רב חסדא אמרמר עוקבא כל המספר לשון הרע ראו ללכלו באבן כתיב הכא אותו אצמית וכתיב (איכה ג) צמתו כבוד חיי וידו אבן כי. ואמר רב חסדא אמרמר עוקבא כל המספר לשון הרע אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם שנא' יאותו לא אוכל אל תקרי אותו אלא אתו ואיכא דאמרו לה יאגמי הרוח. ואמר רב חסדא אמרמר עוקבא אמר ליה הקב"ה לשרו דניהנם אני עליו לרונו מלמעלה ואתה עליו מלמטה שנאמר חצי גבור שנונים אין חין אלא לשון הרע שנאמר חץ שחוט לשונם ואין גבור אלא הקב"ה שנאמר (ישעיה כג) ה' כנכור יצא. גחלי רתמים היינו גיהנם. ואמרין התם מה נשתנה מצורע שאמרה תורה (ויקרא יג) כדד ישב יהוא הכדיל בין איש לאישתו בין איש לרעהו לפיכך אמרה תורה כדד יהיה מושבו. ואריב"ל מה נשתנה מצורע שאמרה תורה יביא שתי צפרים למחרתו אמר הקב"ה הוא עשה ימעשה פטיש (פסוק נטו) יביא ירכבן פטיש וגרסינן בפרק רבי אליעזר כל המלשין את חברו בסתר אין לו רפואה שנאמר מלשני בסתר רעהו וגו' וכתיב אחד אחד (דברים כז) ארור מכה רעהו בסתר תדע לך שהוא כל בוא וראה הנחש שהלשין בין הקב"ה ובין אדם ועורו (פי' ארור) הקב"ה שיהיה עפר מאכלו שנאמר (בראשית ג) ועפר תאכל כל ימי חיך. ולא די לבעלי לשון הרע שגורמין לקות לעצמן אלא שלוקה העולם בחטאם כדגרסינן בפ"ק

נגביר שפתינו אתנו מי ארון לנו דלסוף כופר בעיקר ואמר כן דבר אחר הלאומים לנשנונו נגביר שפתינו כאלו אומרים אין ארון לנו כופר בעיקר. לחלוטין לכן צרעת כדקתנן אין בין מצורע מוסר שהסגירו סתן שבעת ימים למצורע מוחלט הוא מצורע ודלי תרגום לנשנונו להזעזע: ארי דורס ואוכל כלומר כל שמזיק לבריות מגיע להם כהוא על ידו כהן הא"י דורס וזוהי כעוד שהזכיר: ואב טורף ואוכל הורגה כהתלם והח"כ ארבל ויש להם כהוא חבל כהתם מה כהוא יש לך שפחה נושא מתיב כהתם ומה יתרון לבעל הלשון שמוציא לכן כהתם מה כהוא יש לו ק"ו לא חין לי כהוא מתיבט שפתי נשך לו: אותו לא אוכל כהוא קרא לעיל מתיב כתיב מלבי כהתם רעבו: על גבי ע"ל הרוח להא דרע כהתם דכהוא קרא להויה לה ארבל כתיב נמי גבה עינים: הוא הכדיל בין איש לאישתו שדב' לכו כהתם עד שהסגירו זה מוח: מעשה פטיש דבור שפתי מתיב על ח"ש לרעו והספר דברים ט"א: כהוא מה ליה: קרבן פטיש פטיש

ככל שכן דר וואס מיינט צו שלאגן זיין חבר אים צו פר שעמן און פלאם צו מאכן זיין פנים אים צו שארען דר האט גווראז אין גרוישען עונש דער פון קען מען זעהן וויא זייער אין מענטש מוז זיך מרחיק זיין פון דר זייער נאך צו ריינין לשון הרע. און דר וואס ווערט ניצול דער פון איז וואול אים אונ וואול זיין חלק:

נב כמה גדול עונשו של בעלי לשון הרע וייער גרויש איז דר עונשו פון די לייט וואס ריידען לשון הרע דען עס איז ניי ניט גינג דאס זיי זיינן כקבל אין עונש אויף זייער זינד זייערע זיי גיבין אין צייכן צוא אלע לייט פון דער וועלט דורך אקראנקהייט וואש עס קומט אויף זייער איבער די זינד. וואש דיא קראנקהייט פאסט זיי פר איין עונש וויא די גמרא זאגט אין כמה מדליקין וויא מיר האבין דאס אויבן גיבראכט אין פרק שני אויף זאגין מיר אין דר תוספתא אויף דריי עבירות ווערט דר מענטש גשטראפט אויף דער וועלט און האט אויף קיין חלק לעולם הבא. און דאס זייען זייער עבודת כוכבים ומזלות. און גילוי ערויות. און שפכות דמים. און לשון הרע בשמיים אנטקענין אלע דרייא. אויף לערן מיר אין ערכין רבי יוחנן זאגט פון ווענין רבי יוסי בן זמרא דער וואס רעט לשון הרע איז גלייך וויא ער לייקניט אין נאט דען אזו שמיים אין פסקי זיי זאגן מיט איגור צונג וועלן מיר זיך שטארקן. אונזערע לעפזין זיינן מיט אונז צו טאן וואש מיר ווילען. ווער איז דען איבער אונז איין האר. נאך האט רבי יוחנן זאגט פון ווענין רבי יוסי בן זמרא דער וואס רעט לשון הרע קומען נגעים אויף אים דען אזו שמיים אין פסקו דער וואס רעט לשון הרע אין פר בארענגט אויף זיין חבר אותו אצמית דעם וועל איך אפ שניידען פון צוא זיין מיט מענטשין דורך צרעת. רבי שמעון בן לקיש זאגט עס שמיים אין פסקו וזא תהיה תורת המצורע מיינט מען דאס איז דר משפט פון דעם וואס איז מוציא שם רע אויף זיין חבר דער ווערט מצורע. נאך האט גיזאגט רבי שמעון בן לקיש וואס מיינט דער פסקו וואש ער זאגט זייער דען דער שלאגן אן איין שפראך. דאס מיינט מען לעתיד לבוא וועלן זיך אלע חיות איין זאמלען צום שלאגן און וועלן זאגן צו אים. איין לייב צו טרעט איין בשעפענש און עסט אים אויף. און איין וואלף פר צוקט און עסט נאך דעם אפר דו וואס פר הנאה האשטו ווען דו פייסט דו עקט דאך ניט וואש דו פייסט. וועט ריידן

לשמים שנאמר (תהלים עג) שתו בשמים פיהם וגו' אמר רב חסדא אמרמר עוקבא כל המספר לשון הרע ראו ללכלו באבן כתיב הכא אותו אצמית וכתיב (איכה ג) צמתו כבוד חיי וידו אבן כי. ואמר רב חסדא אמרמר עוקבא כל המספר לשון הרע אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם שנא' יאותו לא אוכל אל תקרי אותו אלא אתו ואיכא דאמרו לה יאגמי הרוח. ואמר רב חסדא אמרמר עוקבא אמר ליה הקב"ה לשרו דניהנם אני עליו לרונו מלמעלה ואתה עליו מלמטה שנאמר חצי גבור שנונים אין חין אלא לשון הרע שנאמר חץ שחוט לשונם ואין גבור אלא הקב"ה שנאמר (ישעיה כג) ה' כנכור יצא. גחלי רתמים היינו גיהנם. ואמרין התם מה נשתנה מצורע שאמרה תורה (ויקרא יג) כדד ישב יהוא הכדיל בין איש לאישתו בין איש לרעהו לפיכך אמרה תורה כדד יהיה מושבו. ואריב"ל מה נשתנה מצורע שאמרה תורה יביא שתי צפרים למחרתו אמר הקב"ה הוא עשה ימעשה פטיש (פסוק נטו) יביא ירכבן פטיש וגרסינן בפרק רבי אליעזר כל המלשין את חברו בסתר אין לו רפואה שנאמר מלשני בסתר רעהו וגו' וכתיב אחד אחד (דברים כז) ארור מכה רעהו בסתר תדע לך שהוא כל בוא וראה הנחש שהלשין בין הקב"ה ובין אדם ועורו (פי' ארור) הקב"ה שיהיה עפר מאכלו שנאמר (בראשית ג) ועפר תאכל כל ימי חיך. ולא די לבעלי לשון הרע שגורמין לקות לעצמן אלא שלוקה העולם בחטאם כדגרסינן בפ"ק

פרק ב נר ב כלל ד חלק ב

התענית דף ו' אמר ר' שמעון בן פוי אין הגשמים נעצרים אלא בשביל מספרי לשון הרע שנאמר (ספ"ה) ירוח צפון תחולל גשם ופנים נועמים לשון פטר' ולא חיבה ירושלים במקדש שני אלא בעין בספרי לשון הרע שהיה ביניהם ובשביל שנאת חנם שהיתה בהם ואף במקדש ראשון היה שנאת חנם בנשיאי ישראל כדגסוסי בפ"ק דיומא ד' מ' ובמקדש ראשון לא היה שנאת חנם והכתיב (יחזקאל כא) סגורי אל חרב היו את עמי וא"ר אלעזר אלו בני אדם שאוכלין זה עם זה ודוקרין זה את זה כחרבות שבלשונם והוא בנשיאי ישראל כתיב דכתיב (ש) זעק והילל בן אדם כי הוא היתה בעמי יכול בכל תלמוד לומר הוא בכל נשיאי ישראל גם מצינו שהמרגלים בעון לשון הרע מתו במיתה משונה כדגסוסינן במסכת סוטה פרק אלו נאמרין ד' ל"ה (במדבר יד) וימותו האנשים מוציא ידבת הארץ וגו' אמר רבי שמעון שמתו במיתה משונה דרש רבי חנינא בר פפא משמיה דר' שילא איש כפר תמרתא למדד ששנתרכב לשונם ונפל על טבורם והיו תולעים יוצאים מפיהם ונכנסים בלשונם ומלשונם נכנסים בטבורם ועם כל זה להכריח בעלי מחלוקת שהם מתבלי עולם מותר לומר עליהם לשון הרע כדגסוסי בירושלמי אמר רבי שמואל בר נחמני בשם ר' יוחנן מותר לומר להזר על בעלי מחלוקת מנא לן דכתיב (מלכים א) ואני אבוא אחרוך ומלאתי את דכרריך ובלבד שיהא כוונתו לשם שמים ולישוב בני אדם:

נג פרק שלישי

המקבל לשון הרע הוא סבה למספרים אותו כי מאחר שרואים שמקבלו בסכר פנים יפית מרגילים עצמן בדבר וע"כ הוזהרו רבותינו שלא לקבלו כדגסוסינן בפ"ק דכתובות ד' ה' דרש בר

קפרא שאי דכתיב (דברים כג) ויתד תהיה לך על אונך אל תקרי אונך אלא אונך שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון עבידא דאמר מר יזו זרת יזו קמיצה יזו אמה זו אצבע זו גודל אלא מה טעם ראשי אצבעותיו משופות כיתרות שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון ישום אצבעו על אזניו ותנא דבי רבי ישמעאל מפני מה אונן כלה קשה ואליה שלה רכה (פי' כשר סנסוף פאון) שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יכוף אליה לתוכה תנו רבנן אל ישמע אדם לאזניו דברים כמלים מפני שהם יכוות תחלה לאברים ומצינו במכילתא (שמות כג) מדבר שקר תרחק הרי זו אזהרה למדבר לשון הרע (שם כג) לא תשא שמע שוא הרי זו אזהרה למקבל לשון הרע

גנדיכט פיו זייער נאפיל אינ ווערס זייגן ארויס גנאנגען פון זייער מויד און זייגן אריין גנאנגען אין זייער צונג און פון דעם צונג זייגן זיי אריין גנאנגען אין זייער נאפיל און פון דעשט וועגן מעג קען ריידן לשון הרע פרי צו פד שניידן דורך דעם דיא לייט וואס פירן מחלוקת דאס זיי פד דארפן די וועלט וויא מיר לערנן אין ירושלמי רבי שמואל בר נחמני זאגט פון וועגן רבי יוחנן מעג מעג זאגן לשון הרע אויף דיא בעלי מחלוקת דען עס שטייט אין פסוק דאס נתן הנביא האט צוא זאגט צו בת שבע דוא זאלסט ריידן לשון הרע אויף אדוניה פאר דוד המלך און איך וועל דער פילן דייער רייד אפד זיין פוננה זאל זיין נאר לשם שמים און דאס דיא לייטן זאלן זיצן פשוט:

נג המקבל לשון הרע דער וואס נעמט אן לשון הרע בריינגט דער צו דאס מען זאל עס ריידן דען ווייל זיי זעהן דאס מען נעמט אים אן מיט איין שיינ פנים גוויינען זיין זיך דרינגן און דרום האבין אינזערע חכמים מהיר גווען דאס מען זאל נישט אן נעמען קיין לשון הרע וויא מיר לערנען אין כתובות בר קפרא האט דרשית וואס מיינט דר פסוק און איין פלאקין זאל זיין צו דיר על אייך דאס מיינט מען דעם אויער דאס ווען איין מענטש וועט הערן איין זאך וואס נישט רעכט איז זאל ער אריין לייגן זיין פינגער אין זיין אויער און נישט הערן און דאס איז דאס וואס רבי אלעזר האט זאגט פאר וואס זייגן די פינגר פון דעם מענטשן גלייך צו פלעקער פרעגט די גמרא וואס מיינט ער דר מטי איך זאל פרעגן פאר וואס זייגען זיין פון אנדר גיטילט איינער פון אנדערן איז קשה אייביך פינגר איז דאך נמאכט צו זיין זאך דען די גמרא האט זאגט דער קליינר פינגר הייסט זרת ווייל מיט אים האט מען נמאכטן דעם זרת פון דעם חושן און דר אנדר לעבין אים הייסט קמיצה ווייל מיט אים האט דר כהן אן גרויבן קומץ צו זיין מעל פון איין מנתה און דר ריטור פינגר הייסט אמה ווייל מיט אים האט מען גימאכטן אין בית המקדש דיא איילן פון דעם גבייא און פון דיא פלים און דער פערטער פינגער הייסט אצבע מיט דעם פינגר האט דר כהן גשפריינגט דאס בלוט פון איין קרבן תמאת און דר פינגער פינגר הייסט גודל דאס איז דר גראבר פינגר וואס אויף אים האט מען גשפריינגט בלוט פון איין קרבן ענטפערט די גמרא איך פרעג ווארום זייגן די פינגר שפיציג און קיילעכדיג וויא פלעקער איז דר מעם ווען איין מענטש וועט הערן איין זאך וואס נישט רעכט איז זאל ער אריין טאן זיין פינגר אין זיין אויער ער זאל עס נישט הערן און

ריידן דרום זאל ער בריינגן איין קרבן פון פויגלען וואס זיין פופצען ונריטן אויף לערנן מיר אין פרק רבי אלעזר דר וואס רעט לשון הרע אויף זיין חבר אין פר בארגענעש דר האט קיין רפואה נישט דען עס שטייט אין פסוק דער וואס רעט לשון הרע אין פאר בארגענעש אויף זיין חבר דעם וועל איך פר שניידן און נאך שטייט איין פסוק פר שאלטן זאל זיין דער וואס שאלט און איז מויד זיין חבר אין פר בארגעש דו זאלסט ווישן אז עס איז אז דען קום און זעה דר שלאנג האט מלשון גווען צווישן נאט און צווישן אדם ורתה האט אים גאט גשאלטן דאס ערד זאל זיין זיין עסן וויא אין פסוק שטייט און ערד זאלשטו עסין אלע מעג פון דיין לעבן ואל די און נישט גונג צו די בעלי לשון הרע וואס זיי ווערן אליין גישלאגן נאר גאט שלאגט די נאנצע וועלט איבר זייער זינד וויא מיר לערנן אין תענית רבי שמעון בן פוי זאגט דיא רעגין ווערן נישט אויף גהאלטן נאר איבער דיא וואס ריידן לשון הרע וויא אין פסוק שטייט דער וויגט ווערט בעהאלטן דר רעגין ווערט אויף גיהאלטען און איין צארינדיגעש פנים קומט פאר דעם צונג וואש רעט לשון הרע אין פאר בארגענעש און רישלים איז נישט הרוב גווארן אין בית שני נאר איבר דר זינד פון לשון הרע וואס צווישן דיא ישראל איז גווען און אויף איבר שנאת חנם וואס צווישן זיין איז גווען און אין ערשטין בית המקדש צייטן איז אויף גיווען שנאת חנם צווישן דיא הארין פון ישראל וויא מיר לערנען אין יומא דאס די גמרא פרעגט איז דען אין ערשטין בית המקדש נישט גווען קיין שנאת חנם עס שטייט דאך אין פסוק שרעקין פון שווערד זייגן גיווען מיט מין פאלק און רבי אלעזר האט זאגט דאס מיינט מען די מענטשן וואש גסין איינר מיט דעם אנדערין און שפען איינר דעם אנדרן מיט זייערע שארפע צונגן ענטפערט דיא גמרא דאס איז גווען צווישן דיא הארין פון ישראל וויא אין פסוק שטייט שרייא און קלאג דוא בן אדם דען די עבירה פון לשון הרע און שנאת חנם איז גווען אין מין פאלק און נישט אין אלע איז די עבירה גווען זייערע צווישן די הארין פון ישראל גם מצינו אויף נפיון מיר דאס די מרגלים זייגן גשפארבן מיט איין מיתה משונה איבר דר זינד פון לשון הרע וויא מיר לערנן אין סוטה עס שטייט אין פסוק און זיי זייגן גשפארבן דיא מאגן וואס האבן אויס גיזויגען ביידי רייד אויף ארץ ישראל זאגט רבי שמעון זיי זייגן גשפארבן מיט איין מיתה משונה עס האט גדרשית רבי חנינא בר פפא פון וועגן רבי שילא איש כפר תמרתא דאש זייער צונג איז גרויש גווארן און האט

פרק ג נר ב כלל ד חלק ב

וגם מצינו במדרש משלי רוח צפון החולל גשם וגו' כמו שהרחק הצפוני משכרת העבים ומפזרתו ולא ימטירו כך כשאדם מספר לשון הרע לחברו אם יראה לשומע פנים נזעמים הוא מחוללו ומדכאו ופוקק דבריו הרעים בפיו. ולא יניתנו לספר לשון הרע. וגרסינן במסכת מכות פרק אלו הן הלוקין ד' כ"ג. ובמסכת פסחים פרק ערבי פסחים ד' ק"ח ואמר רב ששת משום ד' אלעזר בן עזריה כל-המספר לשון הרע וכל המעיד עדות שקר על חברו ראוי להשליכו לכלבים שנאמר (שם) לכלב תשליכון אותו וכמ"ד ליה לא תשא שמע שוא וגרסי' במסכת פסחים פרק האשה ד' פ"ז ואמר רבי יוחנן מפני מה זכה ירבעם ליטנות עם מלכי יהודה מפני שלא קבל לשון הרע. ומנא לן דאימני דכתיב (ישע' א) ידבר ה' אשר היה אל הושע בן בארי בימי עזריה יותם וגו' וכימי ירבעם בן יואש מלך ישראל. ומאי לשון הרע דכתיב (עמוס ז) וישלח אמציה יכהן בית אל אל ירבעם מלך ישראל לאמר קשר עליך עמוס כי כה אמר עמוס בחריב ימות ירבעם מלך ישראל וישראל גלה יגלה מעל אדמתו. מאי שלח ליה חס ושלום לא אמר אותו צדיק כך ואם אמר מה חטא שכינה אמרה לו. וגם מצינו שעל שקבל דוד לשון הרע מפי ציבא על מפיכושת נחלק מלכות בית דוד. כדגרסינן במסכת שבת כמה בהמה יוצאה ד' נ"ו. אמר רב יהודה אמר רב בשעה שאמר דוד למפיכושת אתה וציבא תחלקו את השדה. יצתה ב"ק ואמרה לו ירבעם וירבעם יחלקו את המלכות את האדם דכריס ניכרים הוא כיה האמין הדבר יצתה פרצה גדולה כזאת בסכת קבלת לשון הרע על אדם כמה וכמה שיש לו לאדם להרחיק עצמו ולסתום אוזניו מלשבע לשון הרע שמספרים בכל יום על אנשים נקיים מהדבר הרע הזה שאומרים עליו והניצול מזה שכרו גדול וינקה מדינה של גיהנם:

נד פרק רביעי

השומע לשון הרע או שום נגאי על ת"ח לא די לו כשלא יקבלנו ושלא יאמין הדבר בו. אבל חייב כל אדם לקנא קנאת השם ולהשיב בעבורו ולמחות אם יש בידו למחות ואם לא עשה כן נענש עליו כדגרסינן במסכת מציעא פרק השוכר את הפועלים ד' פ"ד על עובדא דרבי אלעזר בר' שמעון. יכי נחא נפשיה אמר ליה לדכיתיה ידענא ידתיחו בי רבנן ולא איעסקי בי שפיר אננין בעילתי (פ' סס"טו ע"ג) ולא תדחלי מינאי אמר רבי שמואל בר נחמני אישתעי לי אימיה דרבי יוחנן דאישתעי לה דכיתיה דרבי אלעזר בר' שמעון לא פחות מתמני סרי ולא טפי מעשרים ותרתין שנין אנתייה בעילתייה יכי הוה סליקנא מעינאי ליה במזייה (פ' ט"ו ע"ג)

די ושיבה פון רבי ישמעאל האט אויף אז גלערינט ווארם איז דר נאנצער אויער הארט אונ דאס לעפיל איז ווייך דאש איזפרי אז דר מענטש וועט הערן איין ואך וואס ניש רעכט איז זאל ער איין בייגן דאס לעפיל אין אויער אריין ער זאל ניש הערין. דיא רבנים האבן גלערינט איין מענטש זאל ניש לאיין הערין זיינע אויערן דברים בטלים דען זיי ווערין פרייער פאר ברענט פאר אלע גלידער ווייל זיי זיינן ריין אונ ווייך ומצינו בבבליא אונ מיר גיפין אין דר סבילתא עם שטייט אין דר תורה דו זאלסט דיר דער ווייטערן פון פאלשע רייד דאס זאגט די תורה מען זאל ניש ריידן קיין לשון הרע. אויך שטייט אין דר תורה דו זאלסט ניש הערן קיין פאלשע הערוינג דאס זאגט די תורה מען זאל ניש אן נעמען קיין לשון הרע. אויך גיפין מיר אין פירוש מש"י עם שטייט אין פסוק דער ווינט פון צפון זייט פר שמערת דם רעגן אונ אצארניג פנים דם פהא לעענס צוגיידס מיינט מען אזו ווי דר צפון ווינט צו ברעכט אונ צו שרייבט די וואלקן דאס זיי מאכן ניש רעגן. אזו אויך ווען אמענטש רעט לשון הרע אונ ווען דר וואש הערט דם וועט אים ווייזן אצארניג פנים אונ וועט אים אן שרייען וועט ער אים פר שמערן אונ צו שמויטן אונ וועט אפ ברעכן זיינע ביינע רייד אין זיין מיל אונ וועט אים ניש לאזן צו ריידן לשון הרע. וגרסינן אונ מיר לערנן אין מסכת מכות אונ אין פסחים רב ששת זאגט פון ווען רבי אלעזר בן עזריה דער וואס רעט לשון הרע אונ דר וואס נעמט אן לשון הרע אונ דר וואס נעמט פאלשע עדות אויף זיין חבר דר איז ווערט מען זאל אים ווארפן פר די הינט דען עם שטייט אין פסוק דוא זאלסט אים ווארפן צו די הינט. אונ דר בייא שטייט דוא זאל שט ניש פר נעמן קיין פאלשע הערוינג אויך לערנן מיר אין פסחים רבי יוחנן זאגט ירבעם בן יואש מלך ישראל האט דרום וזכה גווען צו נירעכניגט ווערן מיט די מ"כים פון שבט יהודה ווייל ער האט ניש אן גינאמען קיין לשון הרע. דען אזו שטייט אין פסוק ראש איז נאמש רייד וואש איז גווען צו הושע בן בארי אין די טעג פון עזריה יותם אהו יחזקיה מלכי יהודה אונ אין די טעג פון ירבעם בן יואש מלך ישראל אזו רעכניגט דר פסוק דעם ירבעם מיט די מלכים פון יהודה. אונ וואס פר איין לשון הרע האט ירבעם ניש אן גינאמן דען עם שטייט אין פסוק דאש אמציה דר פהן פון בית אל האט גישיקט צו ירבעם מלך ישראל צו זאגן אים דער נביא עמוס האט גימאכט אויף דיר איין בונד. דען אזו האט עמוס גאנגט דורך דעם שווערד וועט ירבעם מלך ישראל ווערן גטייט אונ דיא ישראל ווען פאר מריבן ווערין פון זייער ערד. האט ירבעם אים צוריק גישיקט חס ושלום דר צדיק האט דאש ניש גאנגט. אונ ווען ער האט יוא גאנגט האט ער דאך ניש גינדיגט דען די שכינה האט אים גהייסן זאגן. וגם מצינו אונ מיר גיפין אויך ווייל דר דוד האט אן גינאמען לשון הרע פון ציבא אויף

מפיכושת איז דרום צו טיילט גיווארן דאש מלכות בית דוד. וויא מיר לערנן אין מסכת שבת. רב יהודה זאגט פון ווען רב אין דר צייט וואס דוד האט גאנגט צו מפיכושת דוא אונ ציבא דיין קנעכט זאלט איר זיך טייכן מיט דיין פעלד איז ארויס גאנגן איין פת קול פון דעם הימיל אונ האט גאנגט רעכענס דר זון פון שלמה אונ ירבעם זאלן זיך טיילן מיט דר מלכה. אונ ווען אין דר דאזיגער זאך וואס אינדער רבנים האבן גיזאגט זיינן דאך דיא זאבין קענטליך גווען אונ אויס געוויזן דאס ציבא האט אמת גרעט אויף מפיכושת. איז ער דאך גישטראפט גיווארן ווייל ער האט דאס לשון הרע אן גינאמען אונ עם איז איין גרויסער פראך אין זיין מלכות דרייבן נקומען. מכל שפן שוין דאס דער מענטש דארף זיך דער ווייטערן אונ פר שאפן זיינע אויערן פון צו הערן לשון הרע וואס מען רעט אלע מאן אויף אזעלכע מאנען וואס זיי זיינען ריין פון דר דאזיגער בייזער זאך וואס מען זאגט אויף זיי. אונ דער וואס ווערט ניצול דר פון דר האט איין גרויסן שבר אונ ער וועט זיין ריין אונ ליידיג פון דר שטראף פון דעם גיהנם:

נד השומע לשון הרע דר וואס הערט לשון הרע אדר איין שום שענדליכע זאך אויף איין תלמיד חכם. איז ניש נגאט צוא אים דאס ער נעמט עש ניש אן אונ גלויבט ניש אויף אים. זייערט איטליכר מענטש איז מחויב צו קנא זיך זיין פון נאגט ווען אונ צו נעמפערין פאר דעם תלמיד חכם אונ אים צו ווערן אויב ער האט יבולת צו ווערן. אונ ווען ער טוט חס אזו ווערט ער גישטראפט דרייבן. וויא מיר לערנן אין פסוק מציעא ביי דער מעשה פון רבי אלעזר ברבי שמעון. דען אז ער האט גיזאלט שטארבן האט ער גיזאגט צוא זיין ווייב איה ווייס וואול דאס די רבנים זיינן ברויג אויף מיר אונ ווערן מיט פגראבין נאך מין פבור דרום לייג מיך אויף דעם אויבן שטוב אונ זאלסט קיין טורא ניש האבן פאר מיר. רבי שמואל בר נחבני האט גיזאגט עם האט מיר דער ציילט די מוסר פון רבי יוחנן דאס איר האט דר ציילט דאס ווייב פון רבי אלעזר ברבי שמעון דאס ניש ווייניג פון אכצען יאר אונ ניש מער פון צווייג אונ צוואנציג יאר האב איה אים גילויגט אויף דעם בוידים אונ אז איה פלעג אויף גיין אויף דעם בוידים צו אכטונג געבן אין זיינע האר אז עם פלעגט ווערן אים גיריסן איין האר פון זיין קאפ פלעגט גיין בלוט. איין קאל האב איה געווען דאס איין ווארים איז ארויס גינאנגן פון זיין אויער. האב איה מיר דר טראקן ווייל איה האב געמיינט ער הויבט אן צו פלעגן האט ער זיך גיוויזן צו מיר אין הלום אונ האט גאנגט צו מיר דוא זאלסט קיין טורא ניש האבן פר מיר איה וועל מער ניש ווערטיג ווערן נאר איין מאל האב איה גייערט וויא מען האט מבוה גווען איין תלמיד חכם אונ

פרק ד נר ב כלל ד חלק ב

מלאכי חלום לחלו למעלה: בינותא שנה: חלש רעתי דלנתי במלמעה יסרתי ויקב: פרידה יום: דאדורא לה עבנא נתפ כדלה למעט: פקוסא את המערה כתיב לגלג ונכס אלל סיה: פתח סיד הכתיב ונק מעל סיד ליתן פקוס ליכס: שכבר נגזרה גזירה שכבר נעמד סיד: כל כמיניה וכו' נתפן סוד דקא חסודלס להו לסדיו לומר קולל סלוי כוללס: קולל גלגלת סגורין כולל: סכניס כולור סוכ סתעל: שוב אינו חוזר ומגיד דבר כמחשבו את הרשון הכתוב אל לא יגיד חכמה קמייתא קסיד קרל וכלילי מחשבותיו נמי לא מנעי דליחל (למיער ספי דלדני כח הלכותי מנ לנו כדמו ריחתי טעמא למלתייהו מנזי שאלת סלוי עשו:

כי הוה משתמש ביניתיא מרישיה הוה אתי דמא יומא חד חזאי ריחשא (פי' חולש) דקא נפיק מאדוניה חלש דעתי איתחיו לי בחלמא לא תסתפי מינאי: יומא חד שמעי בזילותא דצורבא מרבנן ולא אימחאי ביה כיבעי לי כי הוה אתו בי תרי לדינא קיימי אבכא דעיליתא אמר מר מילתיה ואמר מר מילתיה נפקא קלא מכו עיליתא ואמר איש פלוני אתה זכאי ואיש פלוני אתה חייב יומא חד הוה קא מנציא דביתו בהדי שבכתה: אמרה לה תהא כבעליך דלא ניתן לקבורה: שמעי רבנן אמרי לאו אורח ארעא למעבד הכי: איכא דאמרי רבי שמעון בן יוחאי איתחיו להו לרבנן בחלמא אמר להו (פרידה פי' נהג) אחתי יש לי כיניכס ואי אתם מבקשים להביאה אצלי אילו רבנן לאיעמוקי ביה ולא שבקוה בני עכבור (פי' סס מקיס: כספך לעיני) דכל כמה דהוה ניהא רבי אלעזר ברבי שמעון בעיליתיה לא סליק חיה רעה למתייהו יומא חד מעלי יומא דכפורי הוה חוו טרידי כולי עלמא אילו לבי בירי (פרידה סס מקיס) אסקיה אמטוה למערתא דאבוה אשכוחה לעכנא דאדורא ליה למערתא: אמרי ליה עכנא עכנא: פתח דלתי סיד ויכנס בן אצל אביו: פתח לה ועיליה: ונרסין נמי במסכת סנהדרין בפרק נגמר הדין ד' מ"ד תנו רבנן באחד שיצא ליהרג אמר אם יש בי עון זה לא תהא מיתתי כפרה על כל עונותי ואם אין בי עון זה תהא מיתתי כפרה על כל עונותי ובית דין וכל ישראל מנוקים ועדים לא יאזנהא להם כפרה לעולם כששמעו חכמים ביבר אמרו להחזירו אי אפשר: שכבר נגזרה גזירה אלא יהרג ויהא קולר תלוי בצואר העדים: יכל כמיניה לא צריכא דקא הדרי בהו סהדי וכו' הדרי בהו סהדי מאי הוי כיון שהגיד: שוב אינו חוזר ומגיד: לא צריכא ידיהבי סהדי טעמא למילתייהו כי הוה מעשה דבעיא טובא: וכתוב בפירוש רש"י מעשה בטובם אחד ישראל רשע שמת וכו' ביום מת אדם גדול בעיר וכאו כל בני העיר ועסקו במשתו וקרובי אותו טובים הוציאו גם כן מטת המוכס אחריו קצפו עליהם אויבים והניחו המטות והיה שם תלמיד אחד ישוב על מטת רבו לאחר זמן חזרו כל גדולי העיר לקבור החכם ונתחלפה להם מטתו במטת המוכס: והיה אותו תלמיד צועק ולא הועיל לו וקרובי המוכס קברו את החכם ונצטער אותו תלמיד: מאד אמר מה תשא רבי ליקבר בבזיון זה ומה זכה אותה רשע כבבור הגדול כזה ונראה לו רבו בחלום אמר לו אל תצטער בכך בוא ואראך כבוד גדול כגון ערן ואראך אותו האיש בניהגם וציר של פתח טובב כאזנו: אבל פעם אחד שמענו בגנות תלמיד חכם ולא מחיתי לכך נענשתי וזה פעם אחד הכין סעודה לשר העיר ולא בא וחלקה לעניים וזה

טוית זאל היינן אויף דעם האלו פון דיא עדים: פרענט די גמרא איז דען דר מאן בלויבט צו זאגן דאס איך זאל חושב זיין די עדים דאס זיי האבן פאלשע עדות גואט: ענברט די גמרא דא שמועט דאס דיא עדים אליין האבן חרטה גיהאט פון זייערע עדות: פרענט ויידר די גמרא ווען שוין די עדים זיינן חוזר פון זייערע ערשטער רייד וואס איז נאך דער מער ווען זייא האבן שוין איין סאל גואנט קעגן זייא דאך שוין נאך איין סאל אנדערש גיט זאגן: אונ עס העלפט שוין גיט זייער חרטה: ענברט דיא גמרא דא דעם מען איז דעם פאל ווען זיי זאגן איין מעס צו זייערע ערשטע רייד דאס אייבר שגאה האבן זיי פריער פאלשע עדות גואנט אזו איין בלויכניט וויא עס האט זיך גמראפן איין מעשה מיט איין גובה מכס: לאוט פוך די גמרא הערן דאס פון דעסס וועגן קעגן די עדות פארט קיין חרטה גיט האבן: אונ רש"י שרייבט דיא מעשה פון דעם גובה מכס עס האט זיך גמראפן איין מעשה מיט איין גובה מכס איין יהודי ער איז גיווען איין רשע אונ איז גשטראפן אונ אין דעם אייניגס טאג איז אויך גשטראפן אין דער שטאט איין גרוישר תלמיד חכם: זייגן גיקומן אלע שטאט לייט אונ האבן גמראפן די מטה פון דעם תלמיד חכם: אונ דיא קרובים פון דעם מכסן האבן די מטה פון דעם טוכסן נאך גמראפן נאך דער מטה פון דעם תלמיד חכם: זייגן פיינט אויף זיי אן גפאלן האבן זיי גלאזן ביידע מטות שמיין אונ זייגן אנטלאפן גווארן: נאר איין תלמיד איז גבליבן ויצין פיי דער מטה פון זיין רבי: דר נאך אז דיא פיינט זייגן אוועק גאנגן האבן זיך אלע גרושע לייט פון דער שטאט אום גקערט צו בנראפן דעם תלמיד חכם: איז זיי פר פייטן גיווארן די מטה פון דעם תלמיד חכם אויף דר מטה פון דעם טוכסן אונ האבן דעם טוכסן בנראפן מיט גרוישר כבוד: אונ דר תלמיד האט גישריען צו זיי איר זייט אויף טועה עס האט אים אבער גיט גהאלפן דאס גישריי: אונ די קרובים פון דעם טוכסן האבן בנראפן דעם תלמיד חכם: האט זיך דר תלמיד זייער מצער גווען אונ האט גואנט וואס האט מיין רבי גינדרינט ווס ער זאל אוי מיט איין בויזן בנראפן ווערן: איז וואס האט דר טוכסן אזו פר איין גוטש גטאן דאש ער האט זוכה גיווען מיט אזו איין כבוד בנראפן ווערן: איז זיין רבי אים צו הלום גקומן אונ האט גואנט צו אים זייא זיך גיט מצער דרייבר קום אונ איך וועל דיר ווייזן מיין פכוד אין גן ערן אונ וועל דיר ווייזן דעם טוכסן וויא ער איז אין גיהנם אונ די אנגלי פון דר טיר פון גיהנם גייט אין זיין אויער: נאר איין סאל האב אויך גיהערט ווי מען האט איין תלמיד חכם מביה גיווען אונ האב גיט גיווערט רום פון איך גשטראפמט גווארן מיט דר שטראף: אונ דר מאן האט איין סאל אן גברייט איין סעודה צום האר פון זיין שטאט אונ דר האר איז גיט גיקומן אזו האט ער די סעודה צוא

אויך האב זענעם גיט גיווערט וויא מען דארף דרום איז מיר איין ווארים ארויס גינגן פון מיין אויער: אונ ווען צווייא מענטשן פלעגן קומן צוא לאדן זיך פלעגן וויא זיך שמעלן אויף דער טיר פון דעם אויבר שטוב אונ איטליכער פלעגט זאגן זיינע טענות איז ארויס גינגן איין קול פון דעם אויבער שטוב אונ האט גואנט דר דאזיגער מאן איז גירעכט אונ דר דאזיגער מאן איז אים גירעכט: איין סאל האט זי זיך גקריגט מיט איר שבנה האט די שבנה גואנט צו איר דוא זאלסט זיין אזו וויא דיין מאן וואס ער ליגט גויט את זערת גיט בנראפן: האבן דיא רבנים עס דער הערט האבן זיי גואנט עס איז גיט רעכט אזו צו טאן נאר מיר וועלן אים בנראפן: איין טייל זאגן זיין פאטער רבי שמעון בן יוחאי איז גיקומען צוא די רבנים אין הלום אונ האט גואנט צו זיי איין טוב האב איך צווייטן אייך אונ איר וועלט זייא גיט בריינגן צו מיר: זייגן די רבנים גאנגן צוא בנראפן אים: האבן די שטאט לייט פון עכבור זייא גיט גלאזן: ווארום פל זוכן רבי אלעזר ברבי שמעון איז גלעגן אויף זיין אויבר שטוב האט זיין זכות מיין גווען דאס קיין חיה רעה איז גיט גיקומן אין זייער שטאט איין טאג דאס איז גיווען ערב יום כפור זייגן די בני עכבור גיווען בעשעפטיגט אונ זייגן גאנגן קיין בי' בירי האבן זיי אים אויף גיבראכט פון דארטן אונ האבן אים גבראכט צו דר הייל וואו זיין פאטער איז גווען בנראפן: האבן זייא נפמן איין שלאנג האט ארום גרינגלט די הייל אונ האלט דעם וויידיל אין סויל: האבן זיי גיט גיקענט אריין קומן אין הייל האבן זיי גיוואנט שלאנג שלאנג ערן דיין סויל לאז ארויס דיין וויידיל דאס מיר זאלן קענען אריין בריינגן דעם זון צו זיין פאטער: האט די שלאנג זיך געפיקט אונ זיי האבן אים אריין גבראכט אונ האבן אים גלייגט ביי זיין פאטער: זעהן מיר דאס רבי אלעזר האט איין עונש געהאט ווייל ער האט גיהערט ביי היידן אויף איין תלמיד חכם אונ האט געטווינגן: גירסין אונ מיר לערנן אויך אין דר מסכת סנהדרין: די רבנים האבן גלעגנט עס איז גיווען איין מעשה בייא איין מענטשן וואס ער איז ארויס גאנגן פון בית דין צוא גהרגת ווערן: האט ער גיוואנט אויב עס איז אין מיר דא דיא זינד פאר וואס איך גייא גיהרגת זעהן איבער איר אזו זאל מיין טויט גיט כפפר זיין אויף אלע מיניע זינד: אונ אויב עס איז אין מיר גיט דא די זינד זאל מיין טויט זיא כפפר זיין אויף אלע מיניע זינד: אונ בית דין אונ פל ישראל זאלן זיין ריין פון דם עולש ווס מען הרגת סוף אום ווסט: אבר די ערים זאלן אייביג קיין כפרה גיט האבן פר וואס זיי האבן מיר גרום גיווען דעם טויט אום ווסט: ווי די תנאים האבן עס גהערט האבן זייא גואנט אום קערן אים איז גיט מיגליך דען דר משפט איז שוין ארויס גאנגן מען זאל אים הרגן זייערט ער סו גהרגת ווערן אונ די קייט פון דעם טאט פלוקר דר עונש פון זיין

מלאכי חלום לחלו למעלה: בינותא שנה: חלש רעתי דלנתי במלמעה יסרתי ויקב: פרידה יום: דאדורא לה עבנא נתפ כדלה למעט: פקוסא את המערה כתיב לגלג ונכס אלל סיה: פתח סיד הכתיב ונק מעל סיד ליתן פקוס ליכס: שכבר נגזרה גזירה שכבר נעמד סיד: כל כמיניה וכו' נתפן סוד דקא חסודלס להו לסדיו לומר קולל סלוי כוללס: קולל גלגלת סגורין כולל: סכניס כולור סוכ סתעל: שוב אינו חוזר ומגיד דבר כמחשבו את הרשון הכתוב אל לא יגיד חכמה קמייתא קסיד קרל וכלילי מחשבותיו נמי לא מנעי דליחל (למיער ספי דלדני כח הלכותי מנזי שאלת סלוי עשו:

טוית זאל היינן אויף דעם האלו פון דיא עדים: פרענט די גמרא איז דען דר מאן בלויבט צו זאגן דאס איך זאל חושב זיין די עדים דאס זיי האבן פאלשע עדות גואט: ענברט די גמרא דא שמועט דאס דיא עדים אליין האבן חרטה גיהאט פון זייערע עדות: פרענט ויידר די גמרא ווען שוין די עדים זיינן חוזר פון זייערע ערשטער רייד וואס איז נאך דער מער ווען זייא האבן שוין איין סאל גואנט קעגן זייא דאך שוין נאך איין סאל אנדערש גיט זאגן: אונ עס העלפט שוין גיט זייער חרטה: ענברט דיא גמרא דא דעם מען איז דעם פאל ווען זיי זאגן איין מעס צו זייערע ערשטע רייד דאס אייבר שגאה האבן זיי פריער פאלשע עדות גואנט אזו איין בלויכניט וויא עס האט זיך גמראפן איין מעשה מיט איין גובה מכס: לאוט פוך די גמרא הערן דאס פון דעסס וועגן קעגן די עדות פארט קיין חרטה גיט האבן: אונ רש"י שרייבט דיא מעשה פון דעם גובה מכס עס האט זיך גמראפן איין מעשה מיט איין גובה מכס איין יהודי ער איז גיווען איין רשע אונ איז גשטראפן אונ אין דעם אייניגס טאג איז אויך גשטראפן אין דער שטאט איין גרוישר תלמיד חכם: זייגן גיקומן אלע שטאט לייט אונ האבן גמראפן די מטה פון דעם תלמיד חכם: אונ דיא קרובים פון דעם מכסן האבן די מטה פון דעם טוכסן נאך גמראפן נאך דער מטה פון דעם תלמיד חכם: זייגן פיינט אויף זיי אן גפאלן האבן זיי גלאזן ביידע מטות שמיין אונ זייגן אנטלאפן גווארן: נאר איין תלמיד איז גבליבן ויצין פיי דער מטה פון זיין רבי: דר נאך אז דיא פיינט זייגן אוועק גאנגן האבן זיך אלע גרושע לייט פון דער שטאט אום גקערט צו בנראפן דעם תלמיד חכם: איז זיי פר פייטן גיווארן די מטה פון דעם תלמיד חכם אויף דר מטה פון דעם טוכסן אונ האבן דעם טוכסן בנראפן מיט גרוישר כבוד: אונ דר תלמיד האט גישריען צו זיי איר זייט אויף טועה עס האט אים אבער גיט גהאלפן דאס גישריי: אונ די קרובים פון דעם טוכסן האבן בנראפן דעם תלמיד חכם: האט זיך דר תלמיד זייער מצער גווען אונ האט גואנט וואס האט מיין רבי גינדרינט ווס ער זאל אוי מיט איין בויזן בנראפן ווערן: איז וואס האט דר טוכסן אזו פר איין גוטש גטאן דאש ער האט זוכה גיווען מיט אזו איין כבוד בנראפן ווערן: איז זיין רבי אים צו הלום גקומן אונ האט גואנט צו אים זייא זיך גיט מצער דרייבר קום אונ איך וועל דיר ווייזן מיין פכוד אין גן ערן אונ וועל דיר ווייזן דעם טוכסן וויא ער איז אין גיהנם אונ די אנגלי פון דר טיר פון גיהנם גייט אין זיין אויער: נאר איין סאל האב אויך גיהערט ווי מען האט איין תלמיד חכם מביה גיווען אונ האב גיט גיווערט רום פון איך גשטראפמט גווארן מיט דר שטראף: אונ דר מאן האט איין סאל אן גברייט איין סעודה צום האר פון זיין שטאט אונ דר האר איז גיט גיקומן אזו האט ער די סעודה צוא

פרק ד נר ב כלל ד חלק ב

שברו אמר לו התלמיד וזה עד מתי נדון בכך בדין הצער הזה אמר לו עד שימות שמעון בן שטח ויכנס תחתיו אמר לו למה מפני נשים כשפניות ישראליות שיש באשקלון ואין עושה בהן דין' למחר ספר התלמיד הדברים לשמעון בן שטח מה עשה כנס שמונים אנשים בחורים בעלי קומה ואותו יום יום גשמים הוה עד דמסיק התם איך תלה הוא עם שמונים בחורים לאותן הנשים כשפניות וקרוביהן של אותן הנשים נתקנאו קנאה גדולה ובאו והעידו שנים מהן על בנו של שמעון בן שטח חייב מיתה ונמחר דינו וכשהיה יוצא ליסקל אמר אם יש בי עון זה אל תהא מיתת' כפרה על עונותי ואם אין בי עון זה מיתתי תהא כפרה עלי ועליכם ותהא קולר תלוי בצואר העדים ושמעו אלו וחזרו ברום ונתנו מעט לרבניהם שבהמת שנתא הנשים העידו ואעפ"כ לא נפטרו' ע"כ כל ירא שמים ישמור עצמו מלספר לה' דגם מלשמעו' וכל שכן כשידברוהו על ת"ח שיש לו להשיב בעבורו הכל כפי מעלתו:

החלק השלישי

בנבלות הפה ויש בו שני פרקים:

נה פרק ראשון ככה הדברים אשר באדם היה לו להרגיל עצמו בדברי טהרה ולהנות בתורה ואף על פי שאמרו לעולם ילמד אדם לתלמידיו דרך קצרה טוב להאריך מעט כדי שלא יוציא דבר מגונה מפיו' דגרסינן בפ"ק דפסחים דף ג' אריב"ל לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו שהרי יעיקם הכתוב ה' אותיות ולא הוציא דבר מגונה מפיו' שנאמר (בראשית ו) וכן הבחנה אשר אינה טהורה רב אשר רב ט' שנאמר (דברים נג) כי יהיה כך איש יאמר לא יהיה טהור מקרה לילה רבינא אמר עשר איבא וי"ו דטהור רב אמר י"ו שנאמר (שמואל א ב) כי אמר מקרה הוא כי לא טהור תנא דבי רבי ישמעאל לעולם יספר אדם כלשון נקיה שהרי יבז קראו מרכב ובאשה קראו מושב ואומר (איוב טו) יתבחר לשון ערומים ואומר (שם לג) ודעת שפתי ברור מללו' ימאי ואומר וכו':

יעיקם דין הקהל לומר בדרך הלכה ה' לחיות וכו' : אשר אינה טהורה ולא כזב מן הכתוב המצא כי אחרים הכי שמונה לחיות עיקם הכתוב המצא ה' אותיות אבר ארבע עשרה י"ג אותיות וה"ל דבאורייתא כתיב טמא בדוכוהו לחיות טמא בני אחרים כתיב וזכא ללמד לחור חלק לבן נקי' : אשר לא יהיה טהור במקרה לילה רבנו ליה לכתב א"ס טמא וכי נמי משוים ליה לטמא חסר וי"ו חלק ע"ג אותיות שבו ים כלן י"ג וזכא חור חלק ג' וכו דטמא דהאי ללו חסר הוא : כי אמר מקרה הוא מ"ו למכתב כי אמר מקרה טמא הוא ולחיות ו"ס כלן ע"ס ט' טמא חסר וכל המצא ונראה כתיב מושב או על הכלי אבר הוא ויבט עליו לפי שאין לבן הו"ו לזכור רכיבה על פיסוק נגלים לאשה ואף על פי שמצאנו על זה וכוונתנו על זה אין כתיבין : ותבחר לשון ערומים ע"ק ע"כ : ברור כוללו לבן נקי ומכור : מ"ו ואמר הוא ע"כ ע"כ ליה ע"כ ק"ס וכו' פ"ג טמא בני מ"ו נלחיותה טהור הקדוש על לביטה טמא מ"ו המורה הכל חמישים במשה וכוונתה אין ל"ס להקדי על לבוה תלמוד למר

ווערין אלץ נאך דעם גבור נאך פון דעם תלמיד חכם : נה בכח הדברים אשר באדם מוט דעם פת פון רייד וואס איז אין דעם מענטשן גהער, ער זיך צו גוויינן אין ריינע רייד איז צו ריידן אין דר תורה' און האמשע די חכמים האבן גאנץ אייביג זאל אין מענטשן לערנן צו זיינע תלמידים מיט איין קורצן לשון פון דעסט וועגן איז דאך גוט אפיקיל ליינגר צוא ריידן פרי ער זאל גיט אויס ציהן איין שענדליך ווארט פון זיין מויל' דען מיר לערנן אין פסחים רבי יהושע בן לוי זאגט אייביג זאל דר מענטש גיט אויס ציהן איין שענדליך ווארט פון זיין מויל דען מיר גפינען דאס דער פסוק האט אכט אותיות מער גירעט פרי ער זאל גיט אויס ציהן איין שענדליך ווארט אזוי וויא אין פסוק שמיט ומן הבחנה אשר אינה טהורה און פון דר בחנה וואס זיא איז גיט ריין און עס האט גיגענט שמיין קורצער ו"ן הבחנה הטמא וואלט גיווען אכט אותיות וויינגער נאר ווייל דיא תורה האט גיט גיוואלט זאגן דעם ווארט טמא האט זיא דריבער ליינגער גיאגט' רב אשר זאגט זיין אותיות האט דיא תורה צו געלייגט פרי עס זאל זיין רייד שייך דען עס שמיט אין פסוק כי יהיה כך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה ווען עש וועט זיין צווישן דיא ישראל איין מאן וואס ער וועט גיט זיין ריין פון דעם מערעפונג פון בייא נאכט' האט דיא תורה גיגענט טרייבען כי יהיה כך איש טמא מקרה לילה וואלט גיווען מיט ניין אותיות וויינגער' רבינא זאגט די תורה האט גקענט צעהן אותיות פון שפארן מיט דר זוא וואס איז אין ווארט טהור' רב זאגט מיר גפינן דאס דר פסוק וואלט גקענט זעכצען אותיות פאר שפארין דען עס שמיט אין פסוק כי אמר מקרה הוא בלתי טהור הוא כי לא טהור און עס וואלט גקענט שמיין כי אמר מקרה טמא הוא וואלט מען זעכצען אותיות פון שפארט : תנא דבי רבי ישמעאל דיא ישיבה לייט פון רבי ישמעאל האבן גלערענט אייביג זאל איין מענטשן ריידן מיט איין ריין לשון' דען בייא איין מאנפיל וואש עס פליסט פון אים זוב שמיט עס איז טמא אלץ וואש ער רייט דארויף און בייא איין אשה וואש עס רינט פון איר בלוט שמיט עס איז טמא אלץ וואש זיא זיצט דארויף' און עס שמיט גיט וואש זיא רייט' ווייל עס פאסט גיט צו דר מאנן דעם לשון ריימיט בייא איין אשה איזק שמיט אין פסוק אויס דר ווייזן איין לשון פון קלוגע לייט' אויך שמיט אין פסוק און דאס וויסן שאפט פון מיינע לעפצין ריידן קלארע רייד' פרענט דיא גמרא ווארום בריינגסטו די אדרע פסוקים עס איז דאך גנוג דר ערשט פסוק ענטפערט די גמרא ווען איך וואלט נאר גבראכט דעם ערשטן פסוק וואלטו גזאגט דס נאר אין תורה מוט מען ריידן איין ריין לשון ווייל זיא איז געגעבן פון גאט אבר ווען חכמים ריידן צווישן זיך דארפן זיי גיט ריידן איין ריין לשון דרום בריינג

טוילט צו ארימע לייט דרום איז דאס זיין שפר גווען דאס ער איז אזוי פפבור בנראבן גיווארן' האט דר תלמיד גואגט צו זיין רבי פון וויא לאג וועט דר מוסקן אזוי גמשפט ווערן אין גיהנם מיט דעם דאוויגן גרוישן צער האט זיין רבי גואגט צו אים פון שפען בן שטח וועט שפארפן' וועט שמעון בן שטח אררין גיין אויף זיין ארט צו ליידין די יסורים' האט דר תלמיד אים גיפרענט ווארום וועט שמעון בן שטח קיין צוא ליידין אוועלעך יסורים' האט זיין רבי אים גיעגפערט איבך די ווייבך די משפחות וואס זיינן אין אשקלון און שמעון בן שטח טוט גיט אין זיי קיין דין' צו מארן האט דר תלמיד דר ציילט די רייד צו שמעון בן שטח' וואש האט שמעון בן שטח גטאן האט ער איין גיאמילט אכציג בחורים הויכע לייט און אין דעם טאג האט גרעניגט האט ער אשכלן גגעבן איין גרוישן קרוג אין זיין האנט און אימליכר האט זיין אויבך קלייד אררין גלייגט אין דעם קרוג און איז גקומן צו די משפחות און האט גואגט צו זיי איך בין אויך איין ממשף און איך וויל אריין בריינגען אכציג בחורים מיט טרוקניקע קליידר האטשע היינט געניגט' דס ער אוואנק גיט צו די אכציג בחורים האבן זיי ארויס גנופן וייערע קליידר פון די קרייז און האבן זיך אן גיטאן אין זיי און זיינן אררין גגאנגן צו די משפחות און אימליכר האט תיכף אויף גיהייבן איין ממשפה פון דר ערד פרי זיי זאלן שוין מער גיט קעגן קיין משוף ברייכן און האבן זיי גהאנגן' האבן די קרובים פון די משפחות זיך וייער מהקנא גווען אויב דעם זיינן זיי גינגאגן און האבן עדות גואגט אויף דעם זון פון שמעון בן שטח דאס ער האט איין עבידה גטאן וואס ער איז חייב מיתה אויף איר' איז ארויש דר דין דאס ער איז חייב' און וויא ער איז ארויס גגאנגן צו פון שמינט ווערן האט ער גיאגט אויב ער זיך עבידה איז דאס אין מיר זאל מיין מיתה גיט זיין קיין פפון אויף מיינע עבידות און אויב דיא עבידה איז גיט דא אין מיר זוא זאל מיין מיתה זיין איין פפורה אויף אלע מיינע עבירות און דר ענטש פון מיין מיתה זאל היינגן איך דעם האלופון די עדים' וויא די עדים האבן דס גיהערט האבן זיי חוזר גווען פון וייער עדות זאגן און האבן גיעגעבן איין מעס צו וייערע ערשטע רייד דאש איבך דר שגאה פון די ווייבך די משפחות האבן זיי אזוי גואגט פרי זיי זאלן זיך גוקם זיין אין שמעון בן שטח דר פריאבר ער איז דאך גיט פטור גווארן פון דר מיתה גיערמט מען האט אים ממת גווען' זעהן מיר פון דאגן דאס דר תלמיד חכם איז גישטראפט גווארן ווייל ער האט גיהערט וויא מען האט איין תלמיד חכם מכה גווען און האט גשוויגן דרום זאל אימליכר ירא שמים זיך היטן פון צו ריידן לשון הרע און אויך פון צו הערן לשון הרע און מכל שכן ווען מען רעט אויף איין תלמיד חכם דארף ער ענטפן פון זיינט וועגן און פאר

פרק א גר ב כלל ד חלק ג

ה'מ כדאורייתא אבל כדרבנן לא ת"ש ואומר ותבחר וגו' וכ"ת ה"מ כדרבנן אבל במילי דעלמא לא ת"ש ואומר ודעת שפתי כבוד מללו * ואמרינן עלה הנהו תרי תלמידי דהוו יתבי קמיה דרב חד אמר * שויתן הא שמעתא כדבר אחר מסנן וחד אמר שויתן הא שמעתא * כגרי מסנן ולא אישתעי רב כהדי דה'אך * הנהו תרי תלמידי דהוו קיימי קמיה דהלל * חד מינייהו רבי יוחנן בן זכאי ואמרי לה קמיה דר' וחד מינייהו רבי יוחנן * חד אמר * מפני מה בוצרין במהרה ומוסקין בטמאה וחד אמר מפני מה בוצרין במהרה ואין מוסקין במהרה אמר מוכסח אני בזה שמורה הוראות בישראל * הנהו תלתי כהני חד אמר * הגיעני כפול וחד אמר הגיעני כזית וחד אמר * יכונב * הלמאה בדון אהריו ומצאו בו ישמין כפול נמצא שדבור האדם מעיד עליה ועל שרשו * כי הבורא יתברך שם שם לאדם לדבר בו דברים קדושים ובלשון קדוש ובמקום קדוש ואל ימוש את פיו בדברים מכווערים וכ"ש כדברי נבלות המסככות למרגיל כהם עצמן אכדון בעולם הזה ולעולם הבא אבל הדרך המוכרת והטובה לגדור האדם עצמו כמנהג החסידים שהיו אומרים שלא היה הפצע לדבר אלא בדברים שלם תועלת ובלשון נקיה כי הפה הראוי והמוכנת להוציא בה דברי תורה אינו נכון לטמאה בדברים טמאים אלא שימרהנה בעולם הזה כדי שתצא נשמתו במהרה לדבקה תחת כסא הכבוד כמו שמצינו שאירע לרבה בר נחמני שנתעסק כל ימיו במהרה ונתגלגל הדבר שיצאה נשמתו כאמרו מהור כהשיבו דבר לשאלתו משה ומתן בישיבה של מעלה כדגרוסין כפיציעא פרק השוקר את הפועלים דף פ"ו אמר רב כהנא אישתעי לי חמא בר ברתיה דחמא דרבה בר נחמני * יעל ידי שמדא אפי נפשיה * אזלו יאכלו ביה קורצא כי מלכא אמרו איכא גברא חד ביהודאי דקא * מפני תליסר אלפי גברי תרי תרי ירחי יבקיטו ותרי ירחי יבסתוא מכרנא שדרו פריסתקא (פי ע"ה) דמלכא אברתיה ולא אשכחיה ערק ואזיל ממומבדיתא לאקרא ומאקרא לאנמא ומאנמא לשיחין ומשיחין לצריפא ומצריפא לעינא דמיא ומעינא דמיא לפומבדיתא * איקלע פריסתקא להתוא אושפיוא דהוה ביה רבה בר נחמני קריבו להו תכא (פי ע"ה) קמיהו יהבו ליה תרי כסי ודליוה לתכא מקמיה ואהדר פרצופיה לאתרויה אמרו ליה לרבה בר נחמני מאי נעביד גברא דמלכא הוא אמר להו זילו אהדרו לתכא לקמיה ואשקויה חד כסא ודליוה לתכא מקמיה ומיתכו עבדו הכי ואיתסי אמר מידע ידענא דגברא דקא בעינא תכא הוא יבחישי אברתיה ואשכחיה אמר אזילנא מהא אי מיקטל קטילו ליה להתוא גברא לא מגלינא ואי ינגודי מינגודי ליה מגלינא אתיוה לקמיה עיילוה * לאינדונא ומרקיה לכבא באפיה (פי ע"ה) בעא רחמי ואיתעביד ליה ניכא פרס אשיתא וערק (פי ע"ה) ואזיל לאנמא יתב * אגודא דדיקלא וקא גרום

ותבחר לבון וצומט בשמינו בעומט צומטו לבון סס : שויתן הא שמעתא כדבר אחר מסנן כדבר אחר מסנן כגרי מסנן כגרי עוף סינן לבון עימת ודומה לו גר נדי וכיוצא לא נתי' דבכת כפרק במה אשכ' וזלמא התבאר מלי' וזל הכי עוף סבוי עושית מהם הלימוד וה' אחר נחמיו וזה האל כגרי : מפני מה בוצרין במהרה פנים כפול עכורים כדלמדין כוליות הכפת דל' חסן מול' היול' מן כויתוס תתק' לכסברי שלעו סקן נחמיו הלא סיואל על ידי כהן אל' יין סיואל מן כעכוס מכסיר דיעסא ליה כיו : היעניו כפול מן קעניוס לומר חק קין מן לחס פנים חלקי : כונב הרמאה כונב ערקב לומר משני : שניס כפול כהן מל' ויה' פנים דכ' עשרה כונבס ומולת דכתיב לשמש בקימיה וסביל לכהוס : אגב שמואל נח כפיש' מהמת איתת מלכות מח : אכלו ביה קורצא אמרו עליו מלכות מן כויתוס תתק' לכסברי שלעו סקן נחמיו הלא סיואל על ידי כהן אל' יין סיואל מן כעכוס מכסיר דיעסא ליה כיו : היעניו כפול מן קעניוס לומר חק קין מן לחס פנים חלקי : כונב הרמאה כונב ערקב לומר משני : שניס כפול כהן מל' ויה' פנים דכ' עשרה כונבס ומולת דכתיב לשמש בקימיה וסביל לכהוס : אגב שמואל נח כפיש' מהמת איתת מלכות מח : אכלו ביה קורצא אמרו עליו מלכות מן כויתוס תתק' לכסברי שלעו סקן נחמיו הלא סיואל על ידי כהן אל' יין סיואל מן כעכוס מכסיר דיעסא ליה כיו : היעניו כפול מן קעניוס לומר חק קין מן לחס פנים חלקי : כונב הרמאה כונב ערקב לומר משני : שניס כפול כהן מל' ויה' פנים דכ' עשרה כונבס ומולת דכתיב לשמש בקימיה וסביל לכהוס : אגב שמואל נח כפיש' מהמת איתת מלכות מח : אכלו ביה קורצא אמרו עליו מלכות

בריינג איך דיר דעם פסק וואס אין אים שטייט דאס דיא קלוגע לייט וועגן זיך אויס איין ריין לשון וועסער דאך מיינן נאר אין לערנען דארף מען ביידין אריין לשון אבר אין וועלכליכע זאכן דארף מען נישט ריידין איין ריין לשון דרום בריינג איך דעם פסק ודעת שפתי כבוד מללו צו ווייזן דאס אלע ריינע רייד זאכן זיין קלאר * אויף זאגט די גמרא צוויי תלמידים זיינן גזעסן פר רב און האפן גלערינט אין הלכה * האט איינר גזאגט דיא הלכה האט אונז מיר גימאכט אזוי וויא איין מידר חזיר און איינער האט גזאגט דיא הלכה האט אונז מיר גמאכט אזוי וויא איין מידע ציקלע * האט רב נישט גזאלט ריידן מיט דעם וואס האט דר מאנט דאס ווארט חזיר * אויף ווייזן צוויי תלמידים גשטאנן פר הלל און איינער פון זיי איז גזען רבי יוחנן בן זכאי * און איין טייל זאגן זיי זיינן גשטאנן פאר רבי און איינר פון זיי איז גזען רבי יוחנן בן גורי * האט איינר פון דיא תלמידים גפרענט ווארום מוז מען אפגלייבן וויין טרויבן אין ריינע פלייס און איילבערשין מעג מען אפגלייבען אין פלייס טמאים * און דער אנדערער תלמיד האט גפרענט ווארום מוז מען וויין טרויבן אפ רייסן בטהרה און איילבערשין דארף מען נישט אפ רייסן בטהרה * און האט נישט דער מאנט דאס ווארט טמאה * האט זייער רבי גזאגט איך בין פאר זיכערט אין אים דאס ער וועט זיין איין מרה הוראה בישראל * אויף זיינן גזען דריי כהנים * איינר האט גזאגט עס איז מיר אן גקומן אויף מיין חק פון דעם לחם הפנים אזוי גרויס וויא איין באב * און איינער האט גזאגט עס איז מיר אן גקומן אויף מיין חלק אזוי גרויס וויא דר ווייריל פון איין ענדלש * האט מען גזוכט אין זיין משפחה * האט מען גפינן אין איר איין פסל * נוא גיפינן מיר דאש דיא רייד פון דעם מענטשין זאגן עדות אויף אים און אויף זיין שורש * דען השי' האט גגעבן דעם מענטשין איין כזיל צו ריידן דער מיט הייליגע רייד און איין הייליג לשון און אין איין הייליג ארט * און ער זאל וניט איין ריכטין זיין מיל מיט מיאוסע רייד און מזל שפן דאס ער זאל נישט ריידען קיין שלעכטע רייד וואש בריינגן צו דעם מענטשן דר וואס גוואונט זיך אין זיין דאש ער ווערט פר לארן פון דר וועלט און פון יערן וועלט * אבער דער בעסער און אים דר וויינער ווען איז דאס דר מענטש זאל זיך פר צאמען אזוי ווי דר מרגל

איז פון די חסידים דאס זיי האפן גזאגט דאס זייא האבין נישט גזאלט ריידן נאר אנעלכע רייד וואס גזעליך זיינן און אויף מיט איין ריין לשון * דען דאס מיל וואס איז ראוי און אן גיברייט צו ריידען דר מיט דברי תורה איז נישט רעכט מטמא צוויי זיין מיט דברים טמאים ניערס דער מענטש דארף זעהען צו האלטן ריין זיין מיל אויף דער וועלט כדי זיין גשמה זאל אים ריין אויס זיין ווען ער וועט שטארבן זיך צו פרייעפן אונט דעם פסא גבבור * ווי מיר גפינען דאס עס האט זיך גטראפן ציא רבה בר נחמני דאס ער האט כל ימיו עוסק גזען אין ריינקייט האט גטראפן דאס זיין גשמה איז אים אויס גזאנגען אין זיין זאגן דאס ווארט טהור אז ער האט גענטפערט איין תשובה אויף דער שאלה וואס איז אים גפרענט גווארן פון דעם הימל וויא מיר לערנן אין פבא מצינא * רב פהיא זאגט מיר האט דר ציילט תמא איין טאכטערש זון פון רב חמא דאס רבה בר נחמני איז גשטארבן פון מורא פר דעם מלך דען מענטשן זיינן גזאגן און האבן אויף אים איין כסירה גזאגט בייא דעם מלך און האבן גזאגט עס איז דא איין מאן צווישן די יהודים וואס איז כמבול צוועלף טויזנט מאן יהודים פון דעם מס פאר דעם מלך צוויי חרשים און זוכר און צוויי חרשים און ווינטר דען זיי גייען צו אים פר פסח און פאר סופות צו הערן זיין דרשה און ווען דר גובה הכס קומט מאגן גפינט ער זיי נישט אין דר היים האט מען גשיקט איין שליח פון דעם מלך נאך אים איז רבה בר נחמני אנטלאפן גווארין פון פומבד * תא קיין אקרא און פון אקרא קיין אקרא און פון אקרא קיין שיתין און פון שיתין קיין צריפא און פון צריפא קיין עינא דמיא און פון עינא דמיא איז ער ווידר גקומן קיין פומבדיתא * האט זיך גטראפן דאס דער שליח פון דעם מלך איז גראד אן גקומן איז דר הארברגי וואס רבה בר נחמני איז דארטין גזען בהאלטן האבן זיי גבראכט איין טיש פאר דעם שליח פון דעם מלך איז האבן אים גגעבן צוויי בעכר מיט גטראנק * וויא ער האט אים גטרונקן דיא צווייא בעכר האבן זייא צו גנומן דעם טיש פון אים איז אים זיין פנים פארדרייט גווארן דען דיא שדים וואס זיינן געזעט צו מויק זיין דעם וואס טרינקט זוגות האבן אים מויק גזען * האבן די שטוב לייט גזאגט צו רבה בר נחמני וואס זאלין מיר טאן ער איז איין מאן פון מלך האט רבה גזאגט בריינגט ווידר דעם טיש פאר אים און נישט אים טרינקען נאך איין בעכר און נעמט ווידר צו דעם טיש

פרק א נר ב כלל ד חלק ג

שמע דקא מיפלגי במתיבתא דרקיעא יאם בהרת קודמת לשער לבן טמא ואם שער לבן קודם לבהרת יטהור ספק הקב"ה אומר טהור וכולה מתיבתא אמרי טמא י אמרו מאן מוכח מוכח דבה בר נחמני דאמר אני יחיד בננעים אני יחיד באהלות לא קא מצי מלאך המות למקרבא ליה כדלא הוה קא שתיק פומיה מנירסיה אול אידימי ליה יבגונדא דפרשא (פי' גזר של פירש) אמר תינה נפשיה דהוה גברא ולא יתמסר לידא דמלכותא אשתיק ונח נפשיה כי קא ניחא נפשיה אמר טהור י יצתה בת קול ואמר אשרוך רבה בר נחמני שגופך טהור ויצתה נשמתך במהרה נפל פיתקא מרקיעא בפומבדיתא רבה בר נחמני מתבקש לשיבה של מעלה נפקו אביו ורבנן לאיעכוקי ביה ולא הוה ידעי דוכתא אולו לאנבא חזו ציפורי דהוו במללי וקיימי (פירוש טוהר 35 ע"פ כנסיס) אמרי שמע מינה התם הוא הוה אולי אשכחה ספרה תלתא יומי ותלתא לילותא בעי ליפרש נפל פיתקא מן שמיא דפורש יהא בנדוי ספרה שבעה יומי ושבעה לילותא נפל פיתקא מן שמיא ואמר לכו לכתובם לשלום לפיכך כל המתעסק במהרה תצא נשמתו במהרה ויזכה לאספקלריא המאירה :

נו פרק שני

מצינו שהרבה בני אדם כופין אותם כשומים באש וכמים וכל מיני כפיות עד שיודו בפיהם דברים שנכשלו בהם ומוכלים כל הכפיות ואינם מודים שום דבר כפיהם שיתחייבו בהוראתם הריגה ואע"פ שרואים שאינה אלא מיתה זמנית כי יודעים כבודו שהיום אז מחר ימותו עם כל זה כדי להרויח חיי שעה סובלים דחם ומקבלים כל היסורים שבעולם ואינם מוציאים בפיהם דבר שיתחייבו עליו על אהת כמה וכמה למי שאין כופין אותו שיאמר דברי נבלות ואין לו ברכור זה הנאה אבל יודע שבאמרו גדול עונו מנשוא וידונו עליו מיתה עולמית שהיה לו לסתום ולכלום פיו מלאמרו כי כל המנבל פיו דינו נהפך עליו לרעה בדרגתו כפי דרכותו דף ה' (ישעיה 5) על כן על כחוריו לא ישמח ה' וגו' מאי ועוד ידו נמויה אמר רב חנן בר אבא הכל יודעים כלה למה נכנסה לחופה אלא כל המנבל את פיו מוציא דבר נבלה מפיו אפי' נחתם לו גזר דין ישל שבעים שנה לטובה נהפך עליו לרעה ונרס' נמי פ' במה מדליקין ד' ל"ג בעון נבלות הפה צרות רבות ורעות וגזירות קשות מתחדשות בעולם וכחוריו שונאי ה' מתים ויתומים ואלמנות צועקין ואינם נענים שנא' על כן על כחוריו לא ישמח ה' וגו' מאי ועוד ידו נמויה אמר רב חנן וכו' ואמר רב חסדא כל המנבל את פיו מעמיקין לו גיהנם שנאמר (משלי 26) 'שוהה עמוקה פי וזרות יצועם ה' יפל שם' ולא די לו למנבל את פיו שמשקץ פיו הנכראת למהרה אלא שהוא נתעב בעיני הישרים והטהורים בעזבו

פון אים וועט ער גייהילט ווערן האבן זיי און גטאן און ער גייהילט גיטארן האט דער שליח פון מלך גזאנט איך ווייס דאס דער מענטש וואס איך זוך אים מוז דא גיטויס זיין דען נאר און אקלוגר מאן וויא ער האט מיר גיקענט די רפואה פערשאפן האט ער גוכט און האט אים גפניען האט ער גזאנט צו רבה בר נחמני איך וועל אוועק גיין פון דאן נאר ווען מען וועט מיך וועלן סמית זיין ווייל איך האב דייך נישט גבראכט וועל איך נישט אים זאגן וואו דו ביסט אבך ווען מען וועט מיר שלאגן און מענה זיין וועל איך מווען אים זאגן וואו דו ביסט האט ער גנומען רבה בר נחמני און האט אים אריין גיבראכט אין איין תפיסה און האט רי מיר צו גשלאסן פון אים דאס רבה בר נחמני האט גפניען און אים גיטאן גיטארן איין נס דס ער האט צו בראכן דעם מויער פון דר תפיסה און איז אנטלאפן גיטארן און איז גגאנגן קיין אגמא און האט זיך געזעט אויף דעם ווארצל פון איין אפ גהאקטן בוים און האט גלערינט האט ער גהערט וויא מען איז זיך מבלבל אין דר ישיבה פון הימל וואס אין דר תורה שטייט ווען איינער וועט פקסן איין ווייסן פלעק אויף זיין לייב און אין דעם פלעק וועט דער נאך אן הויבן וואקסן איין ווייסע האר איז דר מענטש טמא און ווען אבער דא ווייסע האר איז פריער גווען אויף זיין לייב פאר דעם פלעק איז ער טהור ווען עס איז אבער איין ספק וועלכעס עס איז פריער גווען צו די ווייסע האר צו דר פלעק וואנט השי' דר מענטש איז טהור נאך דעם וויא אין דר תורה שטייט און די גאנצע ישיבה של מעלה זאגן דר מענטש איז טמא האבן זיי גזאנט ווער זאל אונן בווערן און זאגן ווער עס האט רעכט רבה בר נחמני זאל בווערן דען ער האט גיזאנט איך בין איין יחיד וואש איז אונז קלאר אין דא דינים פון ננעים און אין די דינים פון אהלות האט מען גישיקט דעם מלאך המות ער זאל אים בריינגן האט ער אבער נישט גקענט גנעהן צו אים דען ער האט זיין מויל נישט שטיל גהאלטן פון לערנן אוו האט דר מלאך המות גוויזן זיך צו רבה בר נחמני גלייך וויא איין חיל פון רייטר קומען אן האט רבה בר נחמני גמיינט וויא קומען אים צו נעמן האט ער גיזאנט רבונו של עולם לאמך בעסר שטארבן און נישט איבך גענעמפער ווערן אין דר האנט פון דעם מלכות איז ער אנטשוויגן גיטארן און איז גשטארבן בשעת שטארבן האט מען גפרענט פון אים די שאלה האט ער גזאנט דר מענטש איז טהור און בייא דעם ווארט איז אים די נשמה ארויש גגאנגן איז ארויש גגאנגן איין פת קול פון הימל און האט גיזאנט וואו ריר רבה בר נחמני דאס דיין גוף איז טהור און דיין נשמה איז דיר יתומים

על גזע דקל קטון : אם בהרת קרמה לשער לבן טמא דשער לבן שמה בו הוא סימן עומאה כדכתיב והנה נספך סער לבן נבחרת : טהור לפי מה שכתב בחומה : בגודא גזר של פירש : פתחסיס אהרין כמותדיסא והוא כלש ישיבה : פיתקא כרב : ולכלום : לפיכך כל המתעסק במהרה תצא נשמתו במהרה ויזכה לאספקלריא המאירה : הכל יודעין כלה למה וכו' ולא ווארן לפרש ולשאל למה נכנסה לחופה : של שבעים שנה ועוד דרש כמו ועד עולמו של חלם נעוים נספכות מטובה לרעה : לא ישמח הכי צועקין וזקן נעוין בעון מה כי כולו חפץ ומדע וכל פה דוכי נבלה : שוהה עמוקה מוכת לפי זרות למי שפיו זרות : זעום ה' יפל שם זעם של פקסיס טוהר 35 ע"פ חנסיס : זרות סיבה אלוו ומוע קרוי זעמו של פקסיס :

נו מצינו שהרבה בני אדם מיר אים פיל מענטשן זיינען דא ווען מען גייט זיי מיט רייטר און מיט פייער און וואשר און מיט אליהלייא צווינגנגען דאס זיי זאלן מודה זיין מיט זייער מויל די זאכן אין וואס זייא זיינן נישטרויכלט גיטארן ליידין זייא בעסער אלע צווינגונגן און זיינן נישט מודה קיין שום זאך ווייל זיי האבן מורא דאס זייא וועלין חוב מיתה זיין דורך זייער מודה זיין און האטשע זיי וויישן דאס זייא וועלין חוב מיתה זיין ווען זייער צייט וועט קומן פון דעשט וועגן כדו זיי זאלן אביסל ליינגר לעבן ליידין זייא איינשאפט און זיין קקבל אלע יסורים פון דר ווערט און ווילן נישט אויש ציהן מיט זייער מויל איין רייד דש זיי זאלן דורך דעם טוהן פאלד שטארבן מכל שפן שוין דס וואס מען גייט נישט ער זאל ריידן נבל פה און ער האט נישט מיט דר רייד קיין שום הגאה נייערט ער ווייס דאס איבער זיין ריידן ווערט זיין זינד זייער גרויש דאס נאט וועט אים נישט וועלין פר געבן די זינד און עס וועט גפסקת ווערן אויף אים איבך דעם איין אייביגער מויל : איז בוודאי רעכט דאש ער זאל צו שליטען און צו האלטן זיין מויל פון צו ריידן נבל פה : דען דר וואס רעט נבל פה ווערט זיין גוטער משפט פר קערט צו בייזון וויא מיר לערנן אין כתובות און אויך אין שבת אין פרק במה מדליקין זאגט די גמרא דאש איבך דר עבירה פון נבל פה בנייען זיך אויף דר וועלט פיל צרות און בייז און שלעכטע גזירות און די בחורים פון ישראל שטארבן און יתומים

פרק ב נר ב כלל ד חלק ג

הבושת והצניעות שהם מדות מוכתרות שהובדלו לישראל זרע הקודש והסמינים שבהן ניכרים מכל האומות והולך בדרך זרים עזי פנים ונבלים ומכלים וחלל את שם קדוש ישראל ומעיד בעצמו שאין לו חלק באומה הזאת שהם נקראים עם חכם ונבון ויאמרו עליו שלא עמדו רגלי אבותיו על הר סיני כי ישראל שעמדו על הר סיני פסקה מזה טומאת העמים כדגרוסי במסכת עבודת כוכבים פרק אין מעמידין ד' כ"ב משבא נחש על חוה המיל בה זוהמא וישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתו וכי נכצא שהמנבל את פיו ומאזין לנבלים מתעב נפשו הקדושה ויורד לכאר שחת כי אפי' שיחה קלה שבין אדם לאשתו מנידין לאדם לאחר מיתה שנאמר (עמס"ר) מניד לאדם מה שחו כמו שהוא מפורש בפ"ק החנינה ד' ה' וכל שכן הנבלות שמוציא מפיו בפרהסיא על כן יבחר אדם דרך טובה לאמוס אונו משכוע נבלה ויטהר פיו מלדבר בה אלא בדרי טהרה ועליו נאמר (משלי ז) כסף נבחר לשון צדיק:

ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתו ונקטו מכל מום שנחלץ לך וס' רעיתי ומוס' אין קד וכתבו נחום דגרוסי נמי פסקה זוהמתו דלש"ג דליכא לא הוה מליכא הוה : לאשם לכחוס אונו :
והושב זה שמתייבש עליו מתחיל לבייש :
 דאזיל סומקא אית פניו כחמס' והאזיל כעט דמו מפניו והלאה לכן כמס' : הכל פלקא דעתך ובי סלל יודינן : רדש ביה ככ' סודגל ככ' במגני אוחו קן ואין סניו מתלכנות ומכל מקום זה ללבינו מתחיל :

הכלל החמישי

שלא ילכין פני חבירו ברבים ונחלק לשני חלקים • החלק הראשון בדבר קל • החלק השני בדבר חמור :
 החלק הראשון בדבר קל ויש בו פרק אחד :

נז פרק ראשון

כל האומר כנגד חבירו ככוונה דברים שמתבייש חבירו כששומעם מלבין פניו מכה הכושת ומקבל יהושב שכל העומדים שם ידעו שהדברים הם כנגדו אף על פי שהאומר יוכל להציל עצמו מן הדבר ועל זה המלבין אמרו ז"ל שהטאו שיה לשופך דמים לפי שהמתבייש טרה ממנו אדמימות דמו בכח הבושה שעברה עליו ודומה לו כאלו הרגו ועל כן עשאוהו תולדת שופך דמים והשווהו לו כדגרוסינן במסכת מציעא פרק הוזהב ד' ג"ה תני תנא קמיה דרב נחמן כל המלבין פני חבירו ברבים כאלו שופך דמים א"ל שפיר קאמרת דקא חזינא דאזיל סומקא ואתי חזירא אמר ליה אבוי לרב דימי במערבא במאי זדורתי שפי אמר ליה זדורתי באחורוי אנפי ואמר רבי חנינא הכל יורדין לגיהנם חוץ משלשה והכל מלקא דעתך אלא אימא כל היורדין לגיהנם עולים חוץ משלשה שיורדין ואינם עולים ואלו הן המכנה שם רע לחבירו והמלבין פני חבירו ברבים והבא על אשת איש היינו מכנה היינו מלבין לא צריכא דאע"ג ידדש ביה בשמיה אמר רבה בר בר הנה אמר רבי יוחנן נוה לו לאדם שיבא על ספק אשת איש ואל ילכין פני חבירו כנא

ותומים און אלמנות שרייען און ווערן גיט גענעמפערט וויא אין פסוק שמיים איבר דעם מוט זיך גאט גיט פרייען אויף די בתורים פון ישראל און זיינע יתומים און אלמנות מוט ער גיט דר בארמין ווייל זיי ריידן גבול פה אויף שמיים אין פסוק און גאטש האנט אין נאך אויס גישטרעקט זיי צו שטראפן זאגט רב חנן בר אבא מען מיינט אלע לייט ווייסן צוא וואש איין פלה גיט אונטר דר חופה נאר דר וואש רעט גבול פה און צירט אויש איין שענדליך ווארט פון זיין מויל אפילו ווען עס איז נחמט גיזוארן אויף אים איין גור דין פון זיבעציג יאר צו גוטן ווערט ער פר קערט אויף אים צו בייון רב הסרא זאגט דר וואס רעט גבול פה מאכט מען אים סוף דעם גיהנם דען אזו שמיים אין פסוק איין מיפע גרוב איז פר דעם וואס רעט פרעמדע רייד דאס איז גבול פה רב נחמן בר יצחק זאגט דר וואס הערט דאס גבול פה און שווייגט דר קומט אויף אין טיפין גיהנם אזו וויא ווייטר אין פסוק שמיים דר דר צעקרן פון גאטרעט דארטן ביי דעם וואס רעט גבול פה און דר וואש דר צעריגט גאט מיט זיינע גבול פה פאלט דארטן אריין ולא די למנבל את פיו און גיט גינג צו דעם וואש רעט גבול פה דס ער פר אום ווערדיגט זיין מויל וואס איז בשאפי גיזוארן צו ריידן ריינע רייד נייערט ער ווערט נאך פאר אום ווערדיגט אין די אויגן פון די רעכט פארטיגע און ריינע מענטשין ווייל ער פר לאזט די בושה און ראש צניעות וואס זיי זייגן אויס דר וויילטע מרח וואש זייגן אפ גישייד צו די ישראל וואס זיי הייסן זרע קודש און זיי זייגן די סגנים וואס די ישראל ווערן דורך זיי דר קענט פון צווישן אלע אומות און גיט אין וועג פון די וואס זייגן פרעמד פון גאט און זייגן עזי פנים און שלעכטע מענטשן און נארן און ער פר שוועכט דעם הייליגן נאמן פון ישראל און זאגט ערות אויף זיך דאס ער האט קיין מלק גיט אין דר אומה ישראל ווס זיי ווערן אן גרופן אין קלוג פר שטאנדיג פאלק און מען וועט זאגן אויף אים דס זיינע עלטרנס פים זייגן גיט גשטאנן אויף דעם פארג סיני דען דריא ישראל וואס זייגן גשטאנן אויף דעם פארג סיני האט זיך אפ גטאן פון זיי די מוכאה פון דריא פעלקר עובדי פוכבים וסולות וויא מיר לערנען אין מסכת עבודת פוכבים וויא דר שלאנג איז גילען ביי חוה האט ער אריין גיזוארפן אין איר איין אום רייניקייט זיי די ישראל ווס זייגן גשטאנן אויף דס פארג סיני האט זיך אפ גטאן פון זיי דאס אום רייניקייט ווערן מיר פון דאן דאס דר וואס רעט גבול פה אור ער הרט צו שלעכטע רייד דר פר אום ווערדיגט זיין הייליגע גשמה און גידעט אין טיפין גרוב דאס איז דר גיהנם דען אפילו איין גרינג ווארט

זו כל האומר כנגד חבירו ככוונה אימליכער וואס זאגט קענין זיין חבר מיט ווילין אזעלכע רייד וואס זיין חבר ווערט פר שעמט ווען ער הערט די רייד און זיין פנים ווערט בלייד מחמת דר בושה וואש ער נעמט איין דען ער מיינט דס אלע לייט וואס שטייען דר ביי ווייסן דס די רייד ווערן גרעט קעגן אים האטשע דר וואס האט גירעט די רייד קען זיך פר ענטפערן דס ער האט אים גיט גימיינט מיט די רייד האפן דאך אונזרע חכמים גזאגט אויף דעם מענטשין וואס ער פר שעמט זיין חבר דס זיין זינד איז גלייך ווי ער האט אים פר נאמן זיין בלוט דען דר וואס ווערט פר שעמט מוט זיך אפ פון אים דס רויטקייט פון בלוט וואש איז אין זיין פנים איבר דר בושה וואס ער נעמט איין און דרום איז ער גלייך וויא ער האט אים גירעט און דרום האפן אונזרע חכמים גימאכט גלייך וויא ער האט אים פר גאסן זיין בלוט אזו וויא מיר לערנן אין פבא מציעא איין תנא האט גילעריגט פר רב נחמן דר וואס איז מבייש זיין חבר פר פיל לייטן איז גלייך וויא ער האט אים פר גאסן זיין בלוט האט רב נחמן גזאגט צו אים דו זאגסט רעכט דען מיר זעהן דס עס גייט אוועק דס רויטקייט פון זיין פנים און ער ווערט ווייס און בלייד אפי' האט גזאגט צוא רב דימי אין וואס פאר איין זאך איז מען אין ארץ ישראל מער גיהות גיט עובר זיין האט אפי' גזאגט זיין זיינען גיהות דאס קיינד זאל דורך זיי גיט פאר שעמט און בלייד ווערן דען רבי תנא האט גזאגט אלע לערנען אין גיהנם חוץ דרייא מענטשין פרעגט די גמרא גידן דען אלע לייט אין גיהנם ענטפערט די גמרא אזו מיינט רבי תנא אלע די וואס גידערן אין גיהנם גייען ויורד אויף פון דארטן חוץ דריי ווס גידערין אין גיהנם און גייען גיט אויף קיין מאל און דאס זייגן זיין דער וואס גיט איינם איין בייון צו נאמן און דר וואס איז מבייש זיין חבר פר לייטן און דר חאס ליגט בייא איין אשת איש פרעגט די גמרא ווען ער

פרק א נר ב כלל ה חלק א

לן מדוד כדדרש רבא מאי דכתיב (תהלים לח) יבצלעי שמחו ונאספו וגו' נמצא שאע"פ שגילוי עריות ושפיכות דמים הם מהדברים החמורים אשר אמרו עליהם יהונן ואל יעבור השוו אליהם מלבין פני חבריהם ולשפיכות דמים בגודל הכעס והשנאה. ראה כמה יש לו לאדם לשמור פיו ולשונו מלצער לחברו ולהלבין פניו אע"פ שיקבל בדבר הנאה גדולה כל שכן שהוא כלי הנאות וינצל מדינה של גיהנם:

חלק שני

בדבר חמור ויש בו פרק אחד:

נח פרק ראשון ומי שאומר ברכים דברים כנגד כבוד חברו שהוא דבר ברור שיודעין כל השומעים שם שאומרים עליו והוא דבר חמור בעיני אדם על דבור זה אמרו רבותינו ז"ל

שמוכרם של חמאיו ובאחרונה יש לו חלק לעוה"ב אינו אכד ונכרת מהכל. על כן אמר רבי מאיר פרק אין דורשין ד' מ"ו כששמע שהיו טוב היה לו לקבל עונשו בגיהנם ואל יאכד חלקו לעולם הבא על כן אמרו כל המלבין פני חברו כרכים כדבר ברור שיודעין שכל היושבים שם יבינו שדבר שבשילוי שאין לו חלק לעולם הבא כי רוע מהשבתו ודבורו ועוות מצחו מעידים עליו שאינו מודע הקדש ושאינו ראוי ליטול חלק לעולם הבא. כדגדסינן בפרק חלק דף ק"ז ובפרק הוהב דף ג"ט ידרש רבא מאי דכתיב (תהלים לח) ובצלעי שמחו ונאספו שותת שאפילו כשהן עסוקין בנגעים ואהלות היו אומרים לי דוד לפני הקב"ה רבש"ע גלוי וידוע לפניך שאם היו מקרעין את בשרי לא היה דמי איש מיתתו בחנק ויש לו חלק לעולם הבא אבל המלבין פני חברו ברכים אין לו חלק לעולם הבא. וגם אע"פ שהאדם מודע שלא יהונן את עצמו אמרו 'על הלבנה כזאת טוב לו ליהרג ואפילו בשופה ואל ילבין פני חברו ברכים' כדגדסינן פרק הוהב ד' ג"ט ופ"ק דמ"ט דף ו' אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב ואמרי לה אמר רב חנא בר כינא אמר רבי שמעון חסידא אמרי לה אמר רבי יוחנן כשום ר' שמעון

שניטן פון אלעס נטון אויף אייביג אָבד דר וואס איז זיין חבר מבייש פר לייטן דר בלייבט אויף אייביג אין גיהנם וויא מיר האבן אויבן גישריבן דרום האט רבי מאיר גזאגט וויא ער האט גיזעקט דאס דיא מלאכים האבן גזאגט אויף זיין רבין אחר מען וועט אים גיט דן זיין אין גיהנם ווייל ער האט תורה גילערניגט אונד ער וועט קיין חלק לעולם הבא גיט האבן ווייל ער האט פיל גיזענדיגט. אזא האט רבי מאיר גזאגט ווען איד וועל שטארבן וועל איד סאכן אויף גיין זיין רייד פון זיין חבר דען עס איז בעסר פר אים ער זאל גיטשטראפט ווערן אין גיהנם אונד זאל דר נאך האבן חלק לעולם הבא. דרום האבן אונזער חקמים גזאגט דר וואס איז זיין חבר מבייש פר פיל לייטן אונד רעט פון הארבע זינד אונד דער חבר ווייסט דאס אלע דיא וואס וויצן דארטין פאר שטייען דאש ער מיינט זיין חבר האט דער וואס גיטשטראפט די ביייר קיין חלק לעולם הבא גיט. דען זיין בייזע מחשבה אונד בייזע רייד אונד זיין עוות מצח זאגן ערות אויף אים דאס ער איז גיט פון דע קודש אונד איז גיט ווערט צוא נעמען זיין חלק לעולם הבא. אזו וויא מיר לערנן אין פרק חלק אונד אין פרק הוהב. רבא האט גדרשט וואס מיינט דר פסקין וואס ער זאגט אונד איבער מיין ווייב בת שבע פרייען זיי זיך אונד זאגלען זיך איין אויף מיר. עס זאמלען זיך איין אויף מיר היינקערדיגע לייט אונד איד קען וויא גיט אונד ווען וויא זאלין מיין פלייש רייסן וואלט קיין בלוט גיט גינאנגען. איז דער מיין דער פון דוד האט גזאגט פר הקב"ה רבנו של עולם עס איז אנפלעקט אונד גוואוסט פר דיר דאס ווען זיי זאגן מיין פלייש רייסן וואלט קיין בלוט גיט גינאנגען דען אפילו ווען זיי זאגן מיין עוטק אין לערנן אין די דברים פון נגעים אונד אהלות ווארפן זיי אונזיק וייער לערננג אונד פרעגן מיד דוד ווער עס ליגט בייא איין אשת איש מיט וואס פר איין מיתה איז מען אים דן פדי מיד מבייש צו זיין. אזו ענטפער איד זיי דר וואס ליגט ביי איין אשת איש קומט אים חנק אונד ער האט חלק לעולם הבא אָבד דר וואס איז מבייש זיין חבר פר לייטן דר האט גיט קיין חלק לעולם הבא. וגם אונד אויך האמטשע איין מענטש איז אן גזאגט דאס ער זאל זיך אליין גיט ממת זיין. פון דעסט וועגן האבן אונזער חקמים גזאגט וועגן פערשעמן מענטשן דאס עס איז בעסר זיך צו הרנגן אונד אפילו זיך פערברענן נאר ער זאל גיט פערשעמן זיין חבר. אזו וויא מיר לערנן אין פרק הוהב אונד אין מסכת סוטה רב זוטרא בר טוביה האט גזאגט פון וועגן רב אונד איין טייל זאגן רב חנא בר בינא האט גזאגט פון וועגן רבי שמעון חסידא. אונד איין טייל זאגן רבי יוחנן האט גזאגט פון וועגן רבי שמעון פון יוחאי עס איז בעסר פאר איין מענטשן ער זאל זיך אריין ווארפן אין איין פייעריגן קאלד אויבין אונד זאל זיין חבר גיט מבייש זיין ברכים

ובצלעי שבגילי אחי זו שמחה תחלתי כס כמו וכן כי את כלל שמי ונאספו קטנו ולא דמי כל קרשיו לא מלאו דם: לא מידן גידייניה לאחר משום דעסיק במוסד ולא לעולם דלמי יתייה משום דהתא: דרש רבא דעובה מעבי על דוד וכן שטע משלחן וספק אשת איש היה דסינא למתנות בית דוד גע כתיבות כותב לאשתו על מנת שאם ימות שמה מנורשת מעכשו ולא תוקף ליכוס וכל אמתן סימני היא ספק מנורשת אש מת מנורשת מתחלה ואל לא מת לא מנורשת: נאספו עלי כבים בעלי מומין כמו פרעה נכס והיו מלצנים עלי וזו כלל וידע: על הלבנה

ער גיט זיין חבר איין בייזן צו נאמען אזו פר שעמט ער אים דאך ממילא זיינן דאך דיא בייזע זאכן איין זאך אונד ווארום רעכנסט דו עס פר צוויי זאכן. ענטפערט די גמרא אויך לאו דויד הערן אפילו ווען דר חבר איז גוואונט מיט דעם צו נאמען אונד שעמט זיך גיט מיט אים אָבד ווען ער מיינט אים צוא פאר שעמען דער מיט. האט ער דאריבער דיא שווערע שטראף צוא בלייבען אין גיהנם: אמר רבה בר בר חנה רבה בר בר תנה האט גזאגט פון וועגן רבי יוחנן עס איז בעסר צו איין מענטשן ער זאל ליגן בייא איין ספק אשת איש נאר ער זאל זיין חבר גיט מבייש זיין דאס לערנען מיר אפ פון דוד המלך וויא רבא האט גדרשט וואס מיינט דר פסקין וואס דוד המלך האט גזאגט ובצלעי שמחו ונאספו דאס האט ער גמיינט איבער מיין ווייב בת שבע פרייען זיי זיך אונד זאמלן זיך איין מיד מבייש צו זיין דען זייא זאגן איד האב גיזענדיגט מיט איר: נמצא פון דאגן וערן מיר דאש האמטשע גילוי עריות אונד שפיכות דמים זיינן פון די הארבעסע עבירות וואס דיא חקמים האבין גזאגט דער מענטש זאל זיך לאזן הרנגן אונד זאל גיט עובר זיין אויף זייא פון דעסט וועגן האבן דאך דיא חקמים גלייך גמאכט צוא די עבירות דר וואס איז מבייש זיין חבר פר לייטן דען ווייל דר יצר הרע רעט גיט שטארק אן דעם מענטשן צוא ריינדן רייד צוא מבייש זיין זיין חבר מיט אועלכע רייד אזו וויא ער רעט אים אן צו גילוי עריות פון וועגן גרויס הגאה וואס ער האט דר פון. אונד צוא שפיכות דמים פון וועגן גרויס כעס אונד ענאה וואס ער האט אויף יענם. אונד ער איז דאך יענעם מבייש האמטשע דר יצר הרע איז דער צו גיט שטארק דרום איז זיין עונש אזו גרויס. דרום וער וויא וייער דר מענטש דאך היטן זיין מויל אונד זיין צונג פון מצער צוא זיין זיין חבר אונד צוא מבייש זיין אים אפילו ווען ער זאל איין גרויסע הגאה דער פון האבין. מכל שכן ווען ער האט קיין הגאה גיט דער פון. אונד ווען ער וועט זיך היטן דער פון וועט ער ניצול ווערן פון גיהנם:

נח ומי שאומר ברכים דברים כנגד כבוד חברו אונד ווער עס זאגט פאר פיל לייט רייד קעגן זיין חברש כבוד וואס דאס איז קלאר דאס אלע די וואס הערן די רייד ווייסן דאס ער זאגט זיי אויף זיין חבר אונד דיא רייד זיינן הארב אין לייטיגט אויבן. אויף די רייד האבן אונזער חקמים גזאגט דאס זיי זיינן הארב וויא דר וואש ליגט ביי איין אשת איש אונד אויך וויא דר וואס מוט רציחה. אונד זייא האבין דיא עבירה אזו הארב גמאכט פון זייא האבן גזאגט דאס ער האט גיט קיין חלק לעולם הבא. דען אפילו דר וואס קומט איבער וייער זינד אין גיהנם גיליימערט צו ווערן האט ער דר נאך חלק לעולם הבא אונד ווערט גיט פאר לארן אונד פאר

פרק א נר ב כלל החלק ב

כזאת שאלנו פני חכמו : המחלל את הקדשים המכיל קדשי מונח לידו פיגול ונוקד ועמל או המועל ונסה בין בקדשי מונח בין בקדשי נדק הכיס : והמכזה את המועדות ששטח מלכס בחול המועד שזינו דבר האבוד או מונח נכס מנהג חול באילול ובמים : והמסר בריחו של אברהם שלא מל או כהל ומסך עליו לכסח במילס כדי שלא יראה שמוח מחול והמלה פנים בתורה שאלה פנים לפירושו של סניסה דבר אחר מנהג פנים ששעז פניו לעמוד על דבריו הורה בסניסאל נמיר ולין לו נוסח פנים : אע"פ שיש בידו הורה ומעשים טובים ולא חסר נמשכה מענינות שידו לע"פ שאלין עליו יסורין ומח ביסורין לין לו מלק לעולם כהל אכל אם חסר נמשכה קודם מתו לין לך דבר שעומד בפני המכונה :

כן יודאי נזח לו לאדם שיפול עצמו לתוך כבשן האש ולא ילכין פני חברו ברכים מנא לן מתמר דכתיב (כ"א ש"ח ל"ח) היא מוצאת והיא שלחה אל המיה ונוי ואע"פ שהיו מוציאים אותה לשרפה לא אמרה לן ייהודה נבעלתי אלא שלחה לו לפי שאלה לו אנכי הרה ואם יודה הוא מעצמו ודה : גם שנינו בפרק שלישי כמסכת אבות ר' אלעזר המודעי אומר : המחלל את הקדשים ייהמכזה את המועדות יזככר ברתו של אברהם אבינו ייהמגלה פנים בתורה שלא כהלכה והמלכין פני חבירו ברבים יאע"פ שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא : ראו אף השוה אותה לעבירות ההמוניות שבעולם שאינם מגינים עליהם מצות ומעשים טובים ואם להרויח כל הנאות העולם הזה כל בו דעת לא יאבד עולמו התמדי וימסור עצמו לכל הרינות שבעולם כל שכן כל המלכין פני חבירו ברבים שאין בו תועלת כלל אלא שרוצה לדברו כרוע מזנו שיש לו לאדם לשמור פיו ולשוננו שלא יכשל בעבירה כזאת לאבד עולמו בשעה אחת : ואם יזכה לינצל כל ימיו מחטא זה : האל יתברך יצילנו מכל צרה ויצאו ממנו בנים הגונים כמו שמצינו שאירע לחמר כי בזכות שהיתה מפלת עצמה לשרפה כתי שלא תלכין פני יהודה זכתה ויצאו ממנה מלכים ונביאים :

הכלל הששי

שלא ישיח בשיחת כסילים ונחלק לפני חלקים : החלק האחד בשיחה במלה : החלק השני בשיחה האכורה :

החלק הראשון בשיחה במלה ויש בו פרק אחד :

נט פרק ראשון כל הקובע עצמו בשיחה במלה ולהרבות בה דברים כלי תועלת מדרגה עצמו לבהמה שאין לה דבור מאחר שמוציא דבורו כשאין צורך ברכות הדברים יבא לדבור של חטא : כמו שאבד החכם שלמה ע"ה (משלי י) ברוב דברים לא יחלל פשע כי כשירבה האדם דברים יפשע על כל פנים שאי אפשר שלא יהא בדבריו דבור אחד שאין לאומרו : ועל זה אמר ר' יוחנן דאבות וכל המרבה דברים מביא חטא : ומצינו שאמרו חכמי המוסר ממופתי החכמים מיעוט הדברים ומכופותי הכסילים רוב הדברים שנאמר (קהל"ה) וקול כסיל ברוב דברים : ואמרו שמיעוט דברים ראייה על מעלת האבות והיות האדם מיוחס וגם אמרו מיוחסות הדבר שתיקוחא : כדגרסינן בבבבא קדושין פרק עשרה יוחסין דף ע"א ע"ב א"ל מי ידענא מהיכא אינסיב א"ל אטו מי ידעין מהיכא אתינן דילמא מהנדך דכתיב בהו (איכה ה) נשים בציון ענו בתולות בערי יהודה וכי תימא עובד כוכבים ומזלות ועבד הבא על בת ישראל הולך כשר ודילמא מהנדך דכתיב (עמוס ו) השוכבים על מסות שן וסרוחים על ערשותם ואמר רבי יוסי בר חנינא אלו בני אדם שמשתינים

בדברים : און דאם לערנן מיר אפ פון תמר וויא אין פסוק שמיים ויא איו ווארן אויס גצוינן פערברענט צוא ווערן אזוא האט ויא גישקט צו איר שווער יהודה צו זאגן צו וועסן די זאכן זיינן : דהיינו דר הותם אינ דאם קלייד אונ דער שטעקין פון אים טראג איה אונ ווען ער וועט זיך א"יין מודר זיין לאר ער זיך מודה זיין : אבער איה וויל אים גיט פארשעמען האטשע איה וועל דאך פערברענט ווערין : אויף לערנען מיר אין פרקי אבות רבי אלעזר המודעי זאגט דר וואס פר שוועקט קרשים דאם היימט ער האלט זיי גיט פאר הייליג : און דר וואס איו מבוה חול המועד דאם ער האלט דעם חול המועד וויא אלע וואכעדיגע מענ : און דער וואס פאר שטערט דעם ברית פון אברהם אבינו : דהיינו ער איו מבוה דיא מצוה פון מלה אונ דער וואס לעריגט אין פשט אין דער תורה גיט וויא דר דין איו : און דר וואס איו מבייש זיין חבר פאר פיל ליישען : אפילו ווען ער האט פיל תורה גילערנט אונ הט מעשים טובים נאמן נאר ער האט גיט : יסאן קיין תשובה אויף די עבירות הט ער דאך גיט קיין חלק לעולם הבא : וערט נאר וויא ער האט גלייך גימאכט דיא עבירה פון פארשעמען דעם אנדערן צו די שווערסטע עבירות פון דער וועלט : דאס עס בעשיצט זיי גיט קיין תורה אונ קיין מעשים טובים : ואם להרויח אונ ווען אפילו צוא גווא נן אלערלייא הנאות וואס אין דער וועלט איו דארף דאך קיין פאר שטאנדניג מענטש גיט וועלין פאר לידן דורך דעם דיא אייביגע וועלט און וועט זיך ליבערשט לאזן קמית זיין מיט אלערלייא מיתות וואס אין דר וועלט איו : מכל שכן ווער עש איו מבייש זיין חבר פאר לייטן דאם ער האט דר פון קיין נגין גיט גייערט ער וויל עס ריידן דורך זיין ביינען נאסר וואס אין אים איו : איו שוין איין פל שכן דס דר מענטש דארף היטן זיין מיל און זיין צונג דס ער זאל גיט גשטריכלט ווערן אין דר הארבר עבירה צו פר לידן די אייביגע וועלט דהיינו עולם הבא אין איין שעה : און ווען ער וועט זוכר זיין ניצול צו ווערן אלע זיינע מענ פון דער דאזיגער עבירה וועט אים גאט מציל זיין פון אלע צרות אונ עס וועלן ארויס גיין פון אים גוטע קינד ווי מיר גיפינן וואס עס האט זיך גיטראפן צו תמר דאם דורך דעם זכות וואס זיא האט זיך גיוואלט לאזן פר ברענן כדי זיא זאל יהודה גיט מבייש זיין דרום האט זיא זוכה גיווען דאס עס זיינן ארויס גיקוקן פון איר מלכים און גביאים :

גם כל הקובע עצמו בשיחה במלה אימליכר וואס ועצט זיך צו ריידן לערע רייד אונ מערט פיל רייד וואש קיין נגין איו גיט אין וויא : דר גלייכט זיך צו איין בהמה וואס זיא קען גיט ריידן וויל ער ציהיט אויס זיינע רייד אום זיסט : און דורך זיין פיל ריידן וועט ער אויך ריידן אועלכע רייד וואש איו איין חטא צוא ריידן : וויא שלמה המלך האט גזאגט דורך פיל ריידן ווערט דר מענטש גיט פאר מיטין פון איין זיגד דען ווען דר מענטש רעט פיל וועט ער גוים זיגדיג דען עס איו אום מגליקה דס צווישן זיינע רייד זאלין גיט זיין אועלכע רייד וואס מען טאר זיי גיט ריידן : און דרויף האבן אונרע חכמים גזאגט ווער עס רעט פיל בריינגט זיגד : אויף גיפינן מיר דס די חכמי המוסר האבן גזאגט עס איו איין צייכן ווער עס איו איין חכם ווען ער רעט ווייניג : אויך איו איין צייכן ווער עס איו איין נאר ווען ער רעט פיל : וויא אין פסוק שמיים און דס קול פון דעם נאר ווערט דר קענט ווען ער רעט פיל : אויך האבן זיי גזאגט ווען אייגד רעט ווייניג איו דאס איין ראיה דס ער האט גהאט גוטע עלטרן און דס דר מענטש איו איין מיוחס : אויך האבן די חכמים גזאגט ווען מען האט אין בכל גיוואלט ווישן ווער איין מיוחס איו האט מען גייערן ווער עס שווייגט ווי מיר לערנן אין קדושין ע"ל איו גיקוקן קיין פומבדיתא האט ער גזעקן צו רב יצחק דר זון פון רב יהודה דס ער איו שוין גרויש אונ האט נאך קיין ווייב גיט גינוקן האט ע"ל גזאגט צו רב יהודה ווארום נעמט גיט דר דאר איין ווייב צוא זיין זון : האט רב יהודה גזאגט ווייס איה דען פון וואגן איה זאל אים נעמן איין ווייב טאמך זיינן זיי גיט קיין מיוחסים : האט ע"ל גזאגט אט מיר ווייסין דען פון וועלכע משפחה מיר זיינן טאמער זיינן מיר פון די וואס עס שמיים גשריבן מען האט ווייבר גיפייניגט אין ציון אונ בתולות אין די שטעט פון יהודה : און אויב דו וועסט וועלין זאגן ווען איין עבד נגעני אדר איין פורת ליגט ביי איין בת ישראל איו איר קינד פארש : טאמך קוקן מיר אבער ארויס פון די לייט וואס עס שמיים גשריבן ביי זיי השוכבים על מסות שן ווי וואס ליגן אויף בעטן פון העלפאן ביין אונ זיינן אונרין אויף זייער בעט : האט רבי יוסי בר חנינא גזאגט דאס מיינט מען די מענטשן וואס זיינן משתיני פר זייער בעט נאמך הידי אונ רבי אברהם האט מסיף גווען דרויף דס דר פסוק מיינט די מענטשין וואס עסין אייגד מיט דס אנדערן

פרק א נר בכלל ו חלק א

מים בפני ממותיהם ערומים • והוסיף בה רבי אבהו אלו בני אדם שאוכלים זה עם זה ומדביקים ממותיהם זו בזו ומחליפין גשותיהן זה לזה ומסריחים ערשותיהם בשכבת זרע שאינה שלהן אמר ליה ואלא היכי לעביד אמר ליה יזיל בחר שתיקותא כי הא במערכא כי הוה מנצו תרי בהדדי כד חזו אחד מנייהו דקדים ושתיק אמרי הא מיוחס טפי אמר רב שתיקותא דבבל יהיונו מיחסותא איני והארב אילקע ילבי כר שפי חלא וכדיק להו היכי בדק להו אי שתיקי אי לא שתיקי • למדנו שהשתיקה כעידה לו מה רוב שתיקותו אמר בחנתי הדברים ומצאתי נחלקים לארבעה חלקים • החלק האחד הוא כלו נזק בלי תועלת כקללת בני אדם ודבר נבלה וכיוצא בהם שהדבור בזה שמוט גמורה • והחלק הב' יש בו נזק מצד אחד ותועלת מצד אחר בשבח אדם אחד לקבל בו תועלת כשהיה כשבח ההוא מה שיכעים שונאו ויזיק למי ששבחו וצריך להניח הדברים בגלל הסבה הזאת שלא ידברו בזה החלק גם כן • החלק הג' דברים שאין בהם תועלת ולא נזק כרוב דברי הרמון איך נבנה חומה פלונית ואיך נבנה היכל פלוני וכספור יופי בית פלוני ורוב מגדנות המדינות וכיוצא באלו מדברי מותר אמרו חכמים הדברים בזה גם כן אף על פי שהוא מותר אין תועלת בהן • והחלק הד' דברים שכלם תועלת בדברים כחכמות המועילות ומעלות ודבר האדם כמה שצריך ומיוחד בו מן הדברים שחיוו תלוין בהם ובהן ימשך ובוה צריך לדבר אמר בכל עת שאשמע דברים אני בוחן אותן ואם אמצאם מן החלק הרביעי אדבר בהם ואם הם משאר החלקים אשתוק מהם • ואמרו על זה בעלי המדות בהן זה האיש וחכמתו שהוא חכם ברבעי הדברים וזאת החכמה שצריך למסדה לכן הוציאה לקחת מוסר השכל ישתוק מן הדבור שאינו צריך וימעט בדבור אפילו בדבור הצריך בלתי לדנות בתורה יוםם ולילה ואפילו בזה אל יאחזו בדרך הארוכה אלא יחזיק בדרך שהיא יותר טובה וקצרה כדי שלא יניחנה למען גדול האריכות ועל כן אמרו ז"ל לעולם ילמד אדם לתלמידיו דרך קצרה:

החלק השני

בשיחה האסורה ויש בו פרק אחד :

ס פרק שני הדברים חלקם הרב מורה צדק לחמשה חלקים ואלו הן מצווה בו ונותר ממנו ונמאם ואהוב ומותר • החלק הא' הוא קריאת התורה וקריאת תלמודו וזו היא מצות עשה מחויבת ודברת בה והיא שקולה כנגד כל המצוות • והחלק הב' הוא הדבור הנאמר ונזוהר ממנו בעדות שקר ודבר שקר והרכילות והקללה ונבלות הפה ולשון הרע ודברי התורה מורים לאסור זה החלק • ונמאם ואהוב ומותר הוא ז"ל פירש בפירוש מסכת אבות פ"א ואני אומר כענין אחר כי יש שיחה אפילו בדבר בדברי תורה שהיא אסורה אם הוא במקום שאין בו הפסקה או במקום ימטונף במקום שאין בו הפסקה כגון בין תפלה לתפלה ובקריאת שמע ובתפלה ובהלל ובקריאת הפרשה • בין תפלה לתפלה כדגרסינן במסכת מנחות פרק הקומץ רבה דף ל"ו תנא שח בין תפלה של יד לתפלה של ראש

אין בהעפמן ויערע פעתן פייא אנגדר און פאר בייטן זייערע ווייבן איינר צום אנדרן • האט רב יהודה גיזאגט ווי דען זאל איך מאן • האט ערלא גיזאגט צו אים גיאי גאך גאך אזו איין משפחה וואס שווייגן דיא זיינן גוים פון איין גיטער משפחה אזו וויא אין ארץ ישראל ווען צווייא מענטשן האבן זיך גיבן גיט מיט אנגדר ווען מען זעהט ווער עש ווערט פריער אנטשוויגן אזו ווייסן זיי אונ זאגן דר איז מער מיוחס פון דעם אנדרן • זאגט רב פון דעם שווייגן האט מען אין בבל גיוואקט ווער איין מיוחס איז • און רב איז אויך גקומן צו דעם הויז גיוינד פון פר שפי חלא און האט זיי בודק גיווען אויב זיי זיינן מיוחסים און וויא האט ער זייא בודק גיווען אויב זייא שווייגן אדר גיט • לערנן מיר אפ פון דאגן דאס דס שווייגן זאגט ערות אויף דעם מענטשן און אויף זיין שורש בלוסר אויף זיין משפחה • וס כן מצינו כתוב בספרי המדות אויך האבן מיר גיפונן גישריבן אין ספרי המדות דאס איינר פון די חכמים האט פיל גישווייגן און האט גיזאגט ווייניג גרעט האבן זיי אים גיפרענט ווארם ער שווייגט אזו פיל האט ער זיי גיענטפערט איך האב גפרובט די רייד האב איך זיי גיפונן דס זיי זיינן גיטיילט אין מיר חלקים • איין חלק רייד איז אין גאנצן שארין און נאר קיין גיט גיט וויא די קללות וואס מענטשן שילטין און אויף שענדליכע רייד און דאס גלייכן רייד דס צו ריידן איז איין רעכטע גארישקייט • דס אנדרע חלק רייד איז דרינגן דא איין שארין פון איין זייט און איין נוסף פון דר אנדרן זייט דריינגן ווען איינר לויבט איינע ווייל ער ווייל דרף דעם מקבל זיין איין גופץ פון אים און מיט דעם לויב דר צערינגט ער אפר יענטש שונא אזו כזו מען דאך די רייד אונדעק לאזן איבך די סבה און מען דארף דרינגן אויך גיט ריידן • דאס דריטע חלק ריידן איז אונעלכע רייד וואס קיין גיט איז גיט אין זייא און אויך גיט קיין שארין אזו וויא דאס רוב ריידן פון דעם המן עס דאס זיי ריידן און דר ציילן איינר דעם אנדרן ווי יענר מיער איז גיבועט און וויא יענר פאלץ איז גיבועט און וויא שייין יענטש הויז איז גיבועט און וואשערע גושע עסין שפייז איין די לעגער זיינן און דס גלייכן רייד וואס האמטשע מען מען מען ריידן אפר די חכמים האבן גזאגט אויף זייא האמטשע מען מען זיי ריידן קיין גיט איז אפר אויך גיט אין זיי איז דארפער בעסר צוא שווייגן • און דס פערטע חלק רייד איז אונעלכע רייד וואס נאר גיזאגט

זיינן וויא די רייד אין די גופצליכע חכמות און אין די מעלות פון דער תורה און וואס דר מענטש רעט וואס ער דארף צו ריידן און געזונדער די רייד וואס זיין לעבן היינגט אין זיי • אין די רייד דארף זיך דר מענטש גוואונן צו ריידן און מוז ריידן אין זיי • האט דער חכם גזאגט ווען איך הער רייד אזו פריב איך זיי ווען זיי זיינן פון דעם פערטין חלק וואס נאר גיט און גיזאגט איז רייד איך אין זיי און ווען זיי זיינן פון דיא אנדערע דריי חלקים שווייגן איך פון זיי • און די קלוגע לייט וואס האבן אין זיך אלע גושע מדות האבן גיזאגט דרויף פריב דעם דאזיגן מאן וואס דוא ווילסט אים קעגן און זיין חכמה אויב עס פעלט אין אים די דריי חלקים רייד איז ער איין חכם • און די חכמה דארף מען זיך לערנן דרום ווער עס וויל זיך דרום נעמן איין קלוגען מוסר זאל ער שווייגן פון רייד וואס גיט גייטיג איז • און זאל ווייניג ריידן אפילו אין די רייד וואס גייטיג איז • גייערע צו לערנן אין דר תורה זאל ער ריידן טאג און נאכט • און אפילו אין דעם ריידן פון דר תורה זאל דר מענטש גיט ריידן מיט פיל ווערט נאר ער זאל אן נעמן דעם בעסטן ווען און דעם קורצן ווען פרי ער זאל גיט אונדעק לאזן דאס לערנן איבך די לאנגע רייד • און דרום דאבן די חכמים גזאגט אייביג זאל איין מענטש לערנן צו זיינע תלמידים מיט קורצע ווערט :

ס הרברים חלקם הרב מורה צדק לחמשה חלקים די רייד האט דר רב מורה צדק דאס איז דר רמב"ם צו טיילט אויף פינף חלקים און דס זיינן זיי • איין טייל רייד איז דר מענטש גבאטן צו ריידן • און איין טייל רייד איז ער פר באטן פון צו ריידן • און רייד וואס מיואס זיינן און גליבטע רייד • און רייד וואס מותר איז צו ריידן • דאש ערשטע חלק רייד איז צו לערנן די תורה און אין זיין לערנן צו ריידן און דס איז איין מצוה וואס די תורה האט גיהייסן טאן ווי עס שטייט ודברת בה דו זאלסט ריידן אין דר תורה און די מצוה איז גוואונן אנגעקען אלע מצוות פון דר תורה און דס אנדרע חלק רייד איז אונעלכע רייד וואס זיינן אסור און פר באטן פון צו ריידן דריינגן פאלשע ערות זאגן און צו ריידן ליגן און רכילות און קללות און נבלה פה און לשון הרע און די רייד שפייטן אין דר תורה פר באטן פון צו ריידן • און די אנדרע דרייא חלקים רייד האט דר רמב"ם זייא מפרש גווען אין זיין פירוש וואס ער האט גימאכט אויף מסכת אבות • און

בחר שתיקותא שאל לך חלל משפחה שתיקית שפחה בני מיינה סס פסוליס שמותן פסולן סזין פושטין מוס נערו חייבה וכחוקן גמרייב : לבי בר שמי חלא פירוש מלים ספי וכוזא חומץ כמו הסוסה ויין למתים :

פרק ב נר ב כלל ו חלק ב

מהדר אפיה וגרים מנחם כהקליו נספר
תורה : שאינו מניח תפילין עליו
כשהוא בחימתו : ויקרא לו גדעון להקפיד
עליו : הימנותא להוכיח אמונה בבית הכסא
שאלת סוף חייב קודם הכל לא עש להקפיד :
שלא יפסיק ביום כהפלה או קריאת כמע
שאלת להקפיד :

עבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה ר"ל כי מאחר שהיו מכריזין מי האיש הירא וגו' ופירשו
בו ר"ל מי האיש הירא מעבירות שבידו : וזאת היא עבירה שהכריזו כיחוד ירא ממנה כהבניסו
למקום סכנה שהשמן מקומנו בשעת הסכנה וזה השמן הוא עונו של אדם ועל כן הוזהרו שלא יפסיק
אפילו לענות לקדיש ולקדושה ובקריאת שמע ובברכותיה : ובין ויאמר לאמת ויצייב ובין גאולה לתפלה
ובהלל ייצד מפסיקין וכיצד אין מפסיקין אפי' לקורא כתורה הלכותיו הם בדרך ארוכה בשלחן הפנים
ובקריאת הפרשה אמרו כפרק קמא דברכות דף ה' רב ששת הוה מהדר אפיה זגרים ואמר אנן בדידן
ואינהו בדידהו ודוקא רב ששת שנפתח ס"ת אסור לספר אפילו בדבר הלכה : במקום מנונה או במרחץ במקום שבני אדם עומדין ערוסין
אסור והבי אמר רב הונא כיון שנפתח ס"ת אסור לספר אפילו בדבר הלכה : במקום מנונה או במרחץ במקום שבני אדם עומדין ערוסין
לא קורין כתורה ולא קריאת שמע וחולץ תפיליו ואין צריך לומר שאינו מניח ואמר' עלה כפ"ק דשבת ד' : אמר רב המנונה משמיה
דעולא אסור לאדם ליתן שלום לחבירו בבית המרחץ משום שנאמר (שופטים ו) 'ויקרא לו ה' שלום ר"ל שלום שמו של הקב"ה הוא שמשים
שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה ואלמלא הוא וקיומו אינו יכול לעמוד אפי' רגע : ואמר' התם אמר רב חמא בר גוריא אמר
רב שרי לאינש למיכר הימנותא בבית הכסא ואע"ג דכתיב (דברים ז) האל הנאמן כמה דאת אמר אלהא מהימנא אבל שם נופיה לא
אקרי נאמן : למדנו שאפי' לדת שהם חייב של אדם יש לו לאדם לשמור עצמו שלא ישיח בהם אלא במקום מהורו : ובלבד שלא יפסיק
כדבר שאינו ראוי להפסקה : ראו מזה עאכ"ו ראוי לאדם לירא מלדבר בשום זמן בברכים האסורים שאין בהם תועלת כלל וגם אם יוכל להיות
פרוש מלשיח בשיחה בטלה כמו שהיה מתפאר רבי חייא ואומר על עצמו שלא שח שיחה בטלה מימיו ואוחז דרד זה אשריו ואשרי חלקו :

הכרל השביעי

שלא יחזיק במחלוקת ונחלק לשני חלקים : החלק הראשון בדברי תורה : החלק השני במילי דעלמא :
החלק הראשון בדברי תורה ויש בו שני פרקים :

סא פרק ראשון

לפי שטבע מציאות בני אדם מתחייב שישבו ביחד וישתרו אלו לאלו : ויסיעו אלו לאלו בכל עבודתם ובכל צרכיהם
על כן ישבו של עולם הוא בקירוב דעות ואהבה ואחיה שיש ביניהם והסכמה ודעת אחד ומשפט אחד : לפיכך כל
מחלוקת שיארע ביניהם היא השחתת הישוב : ובד"ת צריך חבורת הלמידים ואם ישאו ויתנו בדבר ויחלקו בסברא לשם שמים להוציא
הדבר לאמתו וזה עבודת השם כדי שלא תצא הלכה מומעת : ותעמוד הדבר על בוריו כדגרסינן כפ"ק דתענית דף ז' : אמר רבי אחא בר

שמייען נאקעט סאר מען דארטין ניט לייגען אין דער תורה און אויך
קין קריאת שמע ניט זאגן און ער מוז אויס טאן זיינע תפילין בעפאר ער
גייט אריין דארטין און מכל שכן שוין דאס ער זאל אין דעם ארט ניט
לייגן קיין תפילין : און מיר זאגן דרויף אין מסכת שבת : רב המנונה
האט גיזאגט פון וועגן עולא איין מענטש סאר זיין חבר קיין שלום ניט
געבן אין איין מרחץ דען דאס ווארט שלום איז נאמש נאמען וויא
אין פסוק שמיים ויקרא לו ה' שלום איז דער מיין דער נאמן פון נאט איז
שלום ווייל ער מאכט שלום צווישן דער פמליא וואס אין הימיל איז און
צווישן דר פמליא וואס אויף דער ערד איז און ווען ניט נאט און זיין
בשטאנד אז וואלט דיא וועלט קיין קיום ניט גיבאט אפילו איין רגע :
אויך זאגן מיר אין דער גמרא רב חמא בר גוריא האט גזאגט פון וועגן
רב איין מענטש מען זאגן דאס ווארט אמת אדר נאמן אין בית הכסא
חאמשע עס שמיים האל האסון איז דר פירוש נאט איז בלויבט אדר דאס
ווארט נאמן איז ניט נאמש נאמן דרום מען מען עס דער מאנן אין בית
הכסא : למדנו לערנן מיר פון דאנען אפ דאס אפילו דברי תורה וואס זיי
זיינען דעם מענטשנים לעבין מוז זיך דאך דער מענטש היטן דאס ער
זאל ניט ריידן אין דיא ערשער נאר אין איין ריין ארט און ער זאל ניט
מפסיק זיין מיט זיי אין די ערשט וואו מען סאר ניט מפסיק זיין : פון דאנן
קען מען זעהן דאס מכל שכן שוין דאס דר מענטש דארף מירא האבן צו
ריידן אין איין שום צייט אין דיא רייד וואס זייגן אסור צו ריידן און עס
איז קיין שום גרין אין זייא : אויך ווען דער מענטש קען זיך אפ שייידען
פון צו ריידן לענדע רייד אז וויא רבי חייא האט זיך באריכט און האט
גזאגט אויף זיך אליין דאס ער האט אלע זיינע מענן ניט גרעט קיין לענדע
רייד : און ווער עס געקט אן דעם וועג איז וואול אים און וואול זיין חלק :
סא ולפי שטבע מציאות בני אדם ווייל דער נאמור פון די מענטשן בריינגט
מיט : זייא זאלן זיצן מיט אנאנדר און זאלן בארידען איינר דעם
אנדערן און זאלן העלפן איינר דעם אנדערן אין אלע זייערע ארבעט און
אין אלע זייערע בערעפענש דרום איז דר ישוב פון דר וועלט דרוך דעם
וואס די לייט זייגן גאהענט אין זייערע דעות : און ליבשאפט און ברודר
שאפט איז צווישן זיי און זיי זייגן סככים אויף איין זאך און האבן איין
דעה און איין משפט : דרום ווען עס פרעפט זיך איין מחלוקת צווישן זיי
פר דארבט עס דעם ישוב : און ביי די רייד פון דער תורה טען זיך דיא
תלמידים בהעפטן מיט אנגדר צו לערנן אין איינס : און ווען זיי זייגן זיך
מסלפ

און איך בין זיי ספורש אין איין אנדר אופן : דען עס איז דא רייד תאמשע
וואס זייגן גלייבט דהיינו די רייד פון דר תורה פון דעסט וועגן ווען עס איז
אין איין ארט וואו ער סאר ניט מפסיק זיין אדר אין איין אום ריין ארט
סאר ער אפילו אין דר תורה אויך ניט ריידן : די ערשט וואו מען סאר ניט
מפסיק זיין מיינט מען צווישן תפילין של ראש און תפילין של יד : אויך אין
מיטן קריאת שמע און שמנה עשרה און הלל און אין מיטן לייגען
אין דר תורה : וויא מיר לערנן אין מנחות ווען איינר האט גירעט צווישן
תפילין של יד און תפילין של ראש האט ער איין עבירה נאמן און ער מוז
זיך אום קערין דרייבן פון דר מלחמה דען אז מען האט אן גרויבן צו ריכטען
די מלחמה האט מען אויס גרופן וועלכר מענטש עס האט מירא זאל זיך
אום קערין צוריק האבן אונזערע חכמים ספורש גיווען מען מיינט
וועלכער מענטש עס האט מירא פאר זיינע עבירות און דאש איז איין
עבירה ווען ער האט מפסיק גיווען צווישן דיא צווייא ברכות פון תפילין
דארף ער מירא האבן צוא גיין אין איין מקום סכנה דען דער שמן איז
מקומנו בשעת הסכנה : און דר שמן דאס איז דעם מענטשנים זינד : און
דרום האבן אונזרע חכמים מזהיר גיווען דעם מענטשן דאס ער זאל ניט
מפסיק זיין אין מיטן תפילין לייגן אפילו צו ענטפערן קדיש אדר קדושה :
און אין מיטן קריאת שמע און אין די ברכות פון קריאת שמע און צווישן
ויאמר און אמת ויצייב און צווישן גאל ישראל און שמנה עשרה און און אין
מיטן הלל : און אין וועלכע ערשער מען מען מפסיק זיין און וואו מען
סאר ניט מפסיק זיין אפילו צו לייגען און לערנען אין דער תורה שמייען
דרויף די דינים באריכות אין מיין ספר שלחן הפנים : ובקריאת הפרשה און
ווען מען לייגעט אין דר ספר תורה האבן אונזרע חכמים גזאגט אין ברכות
דאס רב ששת האט זיך אום גיקערט און האט גילערינט בשעת קריאת
התורה און האט גזאגט זיי זייגן עוסק אין זייער זאך אין לייגען פון דער
תורה און מיר לאמיר עוסק זיין אין איינר זאך אין לערנן : און דאס האט
נאר רב ששת גימקנט טאן דען ווייל דיא תורה איז גיווען זיין גאנצע
בעשעפטיגונג אדר איין אנדר מענטש סאר אפילו גיט לערנן ווען מען
לייגעט אין דר תורה : און דר ריף שרייבט עס איז אסור איינס צו פסקנן
איין שאלה אדר אים ספורש צו זיין איין זאך בשעת קריאת התורה : און
אז האט גזאגט רב הונא וויא באלד דיא ספר תורה איז גיפנינט גווארן
צוא לייגען אין איר סאר מען שוין גיט ריידן אפילו אין איין דבר
הלכה : און אין איין אום ריין ארט : אדער אין איין מרחץ וואו מענטשן

פרק א נר ב כלל ז חלק א

חנינא מאי דכתיב (משלי כז) "ברזל בברזל יחד לומר לך מה ברזל זה אחד מחדד את חבירו אף שני תלמידי חכמים מחדרין זה את זה בהלכה" אמר רבה בר בר חנה למה נמשלו דברי תורה כאש דכתיב (ירמיה כג) הלא כה דברי כאש נאם ה' לומר לך מה אש יאינה דולקת יחידי אף דברי תורה אין מתקיימים ביחידי והיינו דאמר רבי יוסי בר חנינא מאי דכתיב (שם ז) חרב אל הכדים ונואלו חרב על צוארי שונאי ה' תלמידי חכמים שיושבין ועוסקין בתורה בד כבד (פ' יהודים) ולא עוד אלא "שממפשיין ולא עוד אלא שחוטאים" כתיב הכא ונואלו וכתיב התם (במדרש יב) אשר נואלנו ואשר חטאנו אמר רב נתנן בר יצחק למה נמשלו דברי "תורה כעץ לומר לך מה עץ קטן מדליק את הגדול אף תלמידי חכמים הקטנים מחדדים את הגדולים" והיינו דאמר רבי הרבה תורה למדתי מרבתי ומחברי יותר מהם ומתלמידי יותר מכלם ואעפ"כ צריך שאם יארע חלוק דעות בין התלמידים שתהא כוונתם לשם שמים להוציא אמתת ההלכה ולא ילקנתי כדגרסינן במסכת קדושין פרק האיש מקדש דף נ"ב ובמסכת נזיר פרק כהן גדול ד' מ"ט תנו רבנן לאחד פטירתו של רבי מאיר אמר להם רבי יהודה לתלמידיו אל יכנסו תלמידי רבי מאיר לכאן שקנתרין הן ואינם באים ללמוד תורה אלא ילקחנהו בהלכות הם באים אבל אם יתלקו בהלכה לשי"ש כמחלוקת תלמידי הלל ושמאי הוא טוב

ברזל בברזל יחד ואם יחד פני רעשו מה ברזל זה אחד מחדד את חבירו כגון סכין על גבי תפוח: אינה דולקת יחידי עץ אחד אינו דולק אלא שנים או שלשה ביחד אף דברי תורה אינם מתקיימים ביחידי כלא חכמי שיתדונו: שממפשיין דכתיב אשר נואלו חרבנו ד' עשאה: תורה כעץ דכתיב עץ חיים הוא למחייקים כה: עץ קטן מדליק את הגדול כמדליק את הכור סלית ע"ס דקום תהלי: הקטנים מחדדים מגדולים כל שם: לקנתי לקניתי ולכסעתי: לקנתי כמו לקנתי רגליו לקנן מוחו כהלכות לבודע שם חייבים ממנו ואין עומד כנגדו: סופה להתקיים כלום שמי מחלוקות מתקיימים ואין אונסין כמחלוקת של הלל ושמאי שלא אכדו לא תלמידי כוס שמאי ולא תלמידי בית הלל כן מתקיימים כעולם כזה ובעולם הכא חלל קה

ונאות כמו ששנינו בפרק ה' דאבות כל מחלוקת שהיא לשם שמים יסופה להתקיים ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים איוו ושמאי אינה אלא מתלמידים כי לא מצינו בתלמוד מחלוקת בין הלל ושמאי אלא בהלכות מיוחדות לפי שההיקש של שניהם בכל מה שמוציאים בדרך ההיקש קרוב זה לזה וגם העיקרים המסורים אצל זה הם כמו העיקרים המסורים בעצמן אצל זה כללו זה דבר דעות שניהם היו שלמין ושיון וקרובים אל האמת כדגרסינן בפ"ק דשבת דף מ"ו אמר רב הונא בשלשה מקומות נחלקו שמאי והלל וכו' וכשנתמעטת הקיורת התלמידים וחלש היקשם כשתעריכו להיקש שמאי והלל רבותיהם אז נפלה מחלוקת בניניהם בשעת עיונם בדברים רבים לפי שהיקש כל איש מהם לפי שכלו ולפי העיקרים המוצאים אצלו ועל זה אמרו במסכת סנהדרין פרק הנחנקין דף פ"ה הניא א"ר יוסי בתחלה לא היה מחלוקת בישראל אלא כ"ד של שבועים ואחד יושבין כלשכת הגזית ושני בתי דינין של עשרים ושלשה אחד יושב על פתח הר הבית ואחד יושב על פתח העזרה ושאר בתי דינין של כ"ג יושבין בכל עיירות ישראל הוצרך הדבר לאחד מישראל שואל מב"ד

די קריג פון דיא תלמידים פון הלל ושמאי איז גיווען: אז איין מחלוקת איז גוט און שייך וויא מיר לערנן אין פרקי אבות איסליכש מחלוקת וואס איז לשם שמים איז איר סוף צו האבן איין קיום און ווערן ניט פו לארן: אפר דאס מחלוקת וואס איז ניט לשם שמים האט איר סוף ניט קיין קיובי וועלכס מחלוקת הייסט לשם שמים דאס איז וויא דאס מחלוקת פון הלל און שמאי: זיי האבן גיהאט איין קיום: און וואס איז ניט לשם שמים אז איין גלייכענש וויא דאס מחלוקת פון קרח און זיין עדה די האבן קיין קיום ניט גיהאט און זיין פו לארן גווארן: וועלס און חאמשע די משנה רופט עס דא אן די קריג פון הלל און שמאי איז דאס גאר גווען די קריג פון ווערע תלמידים דען מיר גיפינן ניט אין דר גרא קיין קריג צווישן הלל און שמאי אליין גאר אין איינציגע הלכות און דאס איז גווען ווייל דער שבל פון זיי ביידע אין אלע זאכן וואש מען פריינגט ארויס מיט דעם שבל איז גאדינט גווען איינעס צום אנדערס אין אויף די ווארצלן פון דר תורה וואס זיינן ווארן איבר גענעפערט צו איינס איז גלייך גווען וויא די ווארצלן וואס זיינן ווארן איבר גענעפערט צום אנדערן: דר כלל פון דר זאך איז דס ווערע ביידע דעות זיינן גווען גאנץ און גלייך מיט אנדער און נאדינט צום אמת וויא מיר לערנן אין שבת רב הונא זאגט אין דרייא עטר קריגן שמאי און הלל מיט אנדער: און וויא עס איז ווייניג גווארן די פארשונגען פון דיא תלמידים און שוואך גווארן ווער שבל צו פו גלייכן צום שבל פון זייערע רביים בית שמאי און הלל: איז דרום גווארן א מחלוקת צווישן זיי בשעת זייער קלערן אין די פיל זאכן פון זייער לערנן דען יעדערע האט פו גלייכן נאך זיין שכל נאך און נאך דיא ווארצלן וואס ער האט גיהאט בייא זיך: און דרויף האבן אונזרע חכמים גיואגט אין סנהדרין מיר האבן גלערנט רבי יוסי זאגט צום ערשטן איז ניט גווען קיין מחלוקת צווישן ישראל גייערט איין בית דין פון איין און זיבציג רבנים זיינן גוועסן אין לשפת הגזית און נאך צוויי בתי דינין פון דריי און צוואנציג איינער איז גוועסן אויף דר מיר פון דעם דר הבית און איינר איז גועסן אויף דר מיר פון דר עזרה און נאך בתי דינין פון דריי און צוואנציג רבנים זיינן גועסן אין אלע שטעט פון ישראל און ווען איינר פון די ישראל האט עפיש גארפט צווא פאגען האט ער עס גיפרענגט פון דעם בית דין וואס אין שטאט איז גווען ווען זיי האבן עס גוואוסט האבן זיי אים גוואגט און ווען זיי האבן אפר ניט גוואוסט אז זיינן זיי מיט אנדער גגאנגן צו דר בית דין וואס איז גועסן אויף דר מיר פון דעם דר הבית און ווען זייא האבן עס אויף ניט גוואוסט זיינן זיי גגאנגן צו דר בית דין וואס איז גועסן אויף דער מיר פון דר עזרה און ווען זיי האבן אויף ניט גוואוסט אז זיינן זיי אלע גגאנגן צו דער

פאלל אין איין זאך און קריגן זיך אין איין סברא לשם שמים דברי אויש צו ציין די זאך צום אמת הייסט עס גאמש דינשט דען דורף דעם וועט די הלכה ניט ארויש גיין כמעתי וויא מיר לערנן אין תענית רבי אחא בר חנינא זאגט וואס מיינט דער פסוק איין איין ווערט גשארפט אין דעם אנדערן איין: דאס מיינט ער אז וויא איין איין ווערט גשארפט אין דעם אנדערן איין אז אויך דיא תלמידי חכמים ווערן גשארפט אין דער תורה איינער פון דעם אנדערן: רבה בר בר חנה זאגט ווארום זיינן די רייד פון דר תורה גלייכן צו פייער אז וויא אין פסוק שמיים: פו וואר מיינע רייד זיינן אז וויא פייער אז וואגט גאט דאס איז צווא ווייזן אז וויא איין שטיק האלץ אליין פרענט ניט גוט גאר ווען פיל העלצן זיינן מיט אנדער אז אויף די תורה האט ניט קיין גומין פשטאנד ווען מען לערינט זיא אליין: און דאס אויף האט גוואגט רבי יוסי בר חנינא וואס מיינט דר פסוק איין שווערד איז אויף די לייט וואס זיינן אליין און זיי ווערן פו גארעשט דאס מיינט מען איין שווערד איז ראוי צו קומן אויף די העלדן פון דיא תלמידי חכמים וואס זיצען אליין און לערנען תורה און ניט דאס אליין גייערט זיי ווערן נאך פו גארעשט און נאך מער זיי וינדיגען דר מיט דען דא שטייט ונואלו און זיי ווערן פו גארעשט און בייא מרים שטייט אשר נואלו ואשר חטאנו וואס מיר האבן פאר גארעשט און וואס מיר האבן גיוינדיגט: רב נחמן בר יצחק זאגט ווארום זיינן ווארן גינליכן דיא רייד פון דר תורה צו איין האלץ אז וויא עס שטייט עץ חיים היא למחויקים בה צו ווייזן אז וויא מיט איין קליין שפענדל ציגט מען אונטר איין גרויסן האלץ אז וויא אויף די תלמידי חכמים די קליינע לומדים שארפין די גרויסע דורף דעם וואס דער רבי מוז אים גוט ספורש זיין און דאס האט רבי גימיינט וואס ער האט גוואגט פיל תורה האב איך גילערינט פון מיינע רביים: און פון מיינע חברים האב איך נאך מער גילערינט און פון מיינע תלמידים האב איך נאך מער גילערינט וויא פון אלע מיט אנאנדער: וועלכס און חאמשע דורף דעם פאלל פון תלמידים קומט פיל תורה ארויס פון דעם ווען ווען עס פרעפט זיך איין מחלוקת צווישן די תלמידים דארפן זיי ווערן דאס ווער פוננה זאל זיין לשם שמים אויס צו קלערן דעם אמת פון דר הלכה אפר ניט צו קריגן זיך מיט אנאנדרי וויא מיר לערנען אין קדושין און אין מסכת גייר: נאך דעם מוים פון רבי מאיר האט רבי יהודה גוואגט צו זיינע תלמידים מען זאל ניט אריין לאזן די תלמידים פון רבי מאיר אין בית המדרש דען זיי זיינן קריגערט און זיי קומן ניט צווא לערנן תורה גאר אינא אפ צו שלאגן מיט הלכות צו ווייזן דאס זיי זיינען גרעסערע לומדים אפר ווען זיי קריגן זיך אין זייער לערנן לשם שמים וויא

פרק א נר ב כלל ז חלק א

בהלכה הקב"ה שומע לקולם שנאמר (ש"ה ח) היושבת בנגים הכרים מקשיבים לקולך השמיעני ואם אין עושין כן גורמין לשכינה שתסתלק מישראל שנאמר (שם ח) ברח דודי וגו' . א"ר אבא שני תלמידי חכמים המדגילין (פי' מפתחין) זה את זה בהלכה הקדוש ב"ה אזהבן שנאמר (שם ב) יודגלו עלי אהבה אמר רבה והוא דירעי צורתא דשמעתא והוא דלית ליה רכה בכתא למיגמר מניה . ועב"ז הקטן יכבד לגדול ממנו בחכמה ואל יהא בעיניו כחברו שכבר כצינו מה שאירע על זה לרב ענן עם רב הונא . כדגרסינן במסכת כתובות סוף פרק מציות האשה דף ס"ט שלח ליה רב ענן לרב הונא . הונא הברין שלם כי כמ"א האי אתהא לקמן אנבה *עשור נכסי יהודה יתיב רב ששת קמיה *אמר ליה *יול א"ל ובשמתא יהא מאן דלא אמר ליה ענן ענן ממרקעי או מממלטי *ומאן יתיב בי מרוחא ברישא (פי' מי מיסכ כניס האל) *אזל רב ששת לקמיה דרב ענן *א"ל מר רבה ורב הונא רביה דרביה ושמותי שמית מאן דלא לימא לך ענן ענן ממרקעי או מממלטי *ומאן יתיב בי מרוחא ברישא * אזל רב ענן לקמיה דמר עוקבא א"ל חזי מר היכי שלח לי רב הונא ענן ענן ועוד מרוחא דשלח לי מאי ניהו א"ל אימא לי *גופא דעובדא היכי הוה א"ל הכי והכי הוה א"ל גברא דלא ידע מאי ניהו *מרוחא שלח ליה לרב הונא חברין ואעפ"כ אשרי הגדולים הסובלים לקטנים והקטנים הנשמעים לגדולים :

סב פרק שני

כל מחלוקת הבא בסבת קנאה כל כך היא קשה שאפילו שהיתה התחלתה על דברי תורה לבסוף יבא לידי שנאה וקטרוג ותחרות אם יחזיקו בה וכ"ש אם היתה כנגד רבו או כנגד ישראל שיותר טוב לו לעזבו מלהזקק סברתו אפילו תהא בעיניו חזקה ולא יאמננה כנגד רבו או כנגד הנשיא או כנגד רבים שכבר כצינו מה שאירע לו לרבי אליעזר על זה אפי' שהיתה כוונתו לשם שמים כדגרסינן במסכת מצי'א פרק הוזהב דף ג"ט תנן התם תנור *שהתכו חוליות ונתנו חול בין חוליא לחוליא *רבי אליעזר מטהר *וחכמים מטמאים וזה תנורו של *עכנאי . מאי עכנאי אמר רב יהודה אמר שמואל שהקיפוהו ברברים כעכנא זו וטמאוהו . תניא אותו היום השיב רבי אליעזר כל תשובות שבעולם ולא קבלו ממנו אמר להם אם הלהב כמותי תרוב זה יוכיח נעקר חרוב *ממקומו והלך ארבע אמות והזר ושבו

גי'וען האם ער אים דר ציילט אזו אונ אזו און גי'וען די מעשה . האם פר עיקבא גזאנט אזוא איין מאן וואס ווייס ניש וואס מרוחא איז זאל רופן צו רב הונא מיט דעם נאמען חבר . אונ מרוחא מינט מען איין אכל אונ ער האט גימינט ווער עס ויצט בייא איין אכל אויבן אן פדי צו מריסטן אים : ואעפ"כ אונ פון דעסט וועגן וואול צו די גרויסע ווען זייא פר טראגן צו די קליינע ווען זייא ריידן זיי עפ"ש שלא בכבוד אונ וואול צו די קליינע ווען זיי פאלגן די גרויסע לייט :

סב כל מחלוקת הבא בסבת קנאה אימליכש מחלוקת וואס קומט דורך קנאה איז אזו שווער דאס אפילו ווען איר אן הויב איז גי'וען איר דברי תורה קומט עס צום סוף צו שזנאה אונ קריג אונ רייצרייא ווען זיי וועלן האלטן די מחלוקת אונ כפל שכן ווען דאס מחלוקת איז קעגן זיין רבי אדר קעגן ישראל איז בעסר פר אים ער זאל עס פר לאזן איי ער זאל שטארקן זיין מינינג אפילו ווען זיא ווייזט אים אויס אין זיינע אויגן שטארק אונ אמת אונ ער זאל זיא ניש שטארקן קעגן זיין רבי אדר קעגן דעם נשיא אדר קענין פיל לייט דען מיר גיפינען אין דר גכרא וואס עס האט זיך גיטראפן צוא רבי אליעזר בן הורקנוס איבר אזו איין זאך האמשע זיין פונה איז גי'וען לשם שמים וזיא מיר לערנן אין פרק הוזהב . מיר האבין גילערינט איין אויבן וואס איז גימאכט פון שטיקער ערד אונ מען האט גינעבין זאמד צווישן דיא שטיקער עס זאל שטארק האלטן . איז רבי אליעזר מטהר דעם אויבן ווען איין טומאה פאלט אריין אין אים ווארומ ווייל ער איז פון שטיקער גמאכט הייסט ער ניש קיין דעכטר פלי חרם אונ די חכמים זיינן דעם אויבן מטמא ווייל ער איז דאך באהעפט אין איינעם הייסט ער איין דעכטר פלי חרם . אונ דאס איז דר אויבן וואס מען האט אים גירופן דער אויבן פון דעם שלאנג ווייל מען האט דעם דין פון דעם אויבן ברינגילט מיט רייד פון פלבל אזו ווי איין שלאנג לינט גירינגילט אונ קייליכדיג אונ האלטן דאס וויידל אין מול . אונ די חכמים האבן דאך דעם אויבן מטמא גמאכט : תניא מיר האבן גילערינט דעם טאג האט רבי אליעזר גינעמפרט אלע ענטפערונג וואס אין דר וועלט דס ער איז גרעכט אונ מען האט זיינע רייד ניש אן גנוסן . האט רבי אליעזר גזאנט אויב די הלכה איז אזו וזיא איך זאג זאל דר דאוינאר פקסערן בוים וואס דארטין איז גישטאנען דאס בעוויין . איז דר באקסרן בוים ווארין אויס גיריסקן פון זיין ארט אונ איז גינאנגן פיר איילין אונ האט זיך וויידר אום גיקערט אונ האט זיך אריין גינעצט אין זיין ארט . האבן דיא חכמים גזאנט מיר וויילן

דגלו כלומר מחשפין יחד ללמוד כדון סדנל שמחשפין אליו : עישור נכסי שנת טעלת חלק עשרה מנכסי כיבוש : היה יתיב רב ששת קמיה כשכח שליח לפניו וליקטד רב כונא על דקרייה כונא חברין : א"ל רב כונא לרב ששת : זיל אמר ליה בלשון גנאי כאשר אמר לך ושמחת הריס א"ל לא תלמד בלשון ז"ל ענן מהיכן אהה חומר להגנות מתקדקע או אפילו ממשלטי ועוד שליח אהה כשיבני : מאן יתיב כי מרוחא ברישא מי מיסכ כניס האל כאלה סקרוחא כשהיו מסוכין כסודרה כאלה סוכ נוכך עמיכנסת מי קול כאלה סגנדול מיכ במטע אהה לאלה כאלהן וזני לו כנסה אהה למטה סימט : אמר ליה מר רבה אהה ורב כונא דקן ולמיסר אמר לו כן שלא יכעוס עליו על שנטעש שליח כדבר והלשון פייס שעל כיתו כעשה שליח לכן : גופא דעובדא חתול הדברים מה לשון שלחה לו : מרוחא חלל דכתיב כס אמר כ"ל חלל כות מרוחא מר ווח מי שנטעש מרש ודעמו זכח ונעקק מעליו :

שחתכו חוליות כשהיו חוליות מרש ככספן כדקן כלי חרס ואחר כך נורף החוליות ומן חול בין חוליות לחוליות : ר' אליעזר מטהר שאינו כלי חרס אלא כיון כספן כלי גללים וכלי חרס שאין מקלקל טומאה : וחכמים מטמאין דחולו כתר חוליות שאר חמשים שלם שהיו עשין פטין קדוים גדולות ופטו למעלה ונורף ככספן כשאר קדוה וממלטיין חלל שהיה מוכיחו על הארץ או על הים ונתיק את חסותו סוכו על שריו לעשותו עב שקלוט ויחיק את חמו : עכנאי נחש דרעו לעשותו כעגולה להכניס

צו איינר דעם אנדרן אין לערנן הערט גאט צו זייער קול אזו וזיא אין פסוק שפטיים היושבת בנגים וגו' די וואס ויצט אין דיא גרמנר פון דר תורה דאס זיינן די בתי מדרשים אונ דיא חכמים פאר נעמן איינר דעם אנדרן דאס קול אזו זאגט גאט השמיעני מאך מיר הערן דיין קול דען עס איז מיר ויס . אונ ווען זיי טוען אבר ניש אזוי זיינן זיי גורם דאס די שכינה ווערט אפ גטאן פון ישראל אזו וזיא ווייטערדאן פסוק שפטיים כרח דודי ער אנמלויפט גאט מיין פריינט . אויך זאגט רבי אבא צוויי תלמידי חכמים וואס זאמלען זיך איין מיט אנדרר צוא לערנן . האט זייא גאט ליב אזוא וזיא אין פסוק שפטיים אונ זיין פאן אונ איין זאמלונג צוא לערנן אין איינס איז אויף מיר גליבט . זאגט רבה אונ זיי כיוון אבער וויסן איין סגניא זייא האבין ניש קיין רבי אין זייער שטאט צוא לערנען פון אים . אבער ווען זייא האבין איין רבי דארפן זייא גיין צוא דעם רבי לערנן . ועל כל זה אונ בייא דעם אלימן וואס זיי לערנן אין איינעם זאל דאך דר קלענר כבוד אפ געפיין צו דעם גרעסערן אין לערנען אונ ער זאל ניש זיין גיאכט אין זיינע אויגן פר איין חברי דען מיר גיפינן אין דר גמרא וואס עס האט זיך גיטראפן דעריבער צו רב ענן מיט רב הונא ווי מיר לערנן אין חתובות דס רב ענן האט גישיקט צו רב הונא איין ברבי מיט דעם לשון . הונא אונר חבר עס זאל צו דיר זיין שלום . ווען די אשה וועט קומן פר דיר זאלסטו זיא מאכן נעמן איין צעהענט חלק פון איר פאטרש גומש וואס איז גבליבן נאך זיין מוית דענסט מאל איז רב ששת גינעסן בייא רב הונא . האט רב הונא גזאנט צו רב ששת זייא זאג צו רב ענן געצירנעט זאל זיין ווער עס וועט אים ניש זאגין . ענן ענן פון קרקעות בלומר פון פעלדער אדער הייער זאל איך זיי מאכן נעמן דאס צעהענט חלק אדר פון כמלמלים . אונ זאג מיר אויך ווער עס ויצט בייא איין מרוחא אויבן אן . איז רב ששת גינאנגן צו רב ענן אונ האט גזאנט צוא רבי פון מיין האר ביסט מיין רבי אונ רב הונא איז דר רבי פון מיין רבי אונ ער האט געצארענט דעם וואס וועט דיר ניש זאגן מיט דעם לשון ענן ענן פון קרקעות זאל איך זיא מאכן נעמן אדר פון ממלמלים . אונ אויך זאלסטו אים זאגן ווער עס ויצט ביי איין מרוחא אויבן אן . איז רב ענן גינאנגן צו מר עוקבא אונ האט זיך גיקלאגט פר אים אויף רב הונא אונ האט גזאנט זעה מיין האר וזיא רב הונא האט גישיקט צוא מיר ענן ענן אונ אויך האט ער גיפרענט פון מרוחא אונ איך ווייס ניש דעם מייטש פון מרוחא . האט מר עוקבא גזאנט צו רב ענן דר צייל מיר די גאנצע מעשה וזיא עס איז

פרק ב נר ב כלל ז חלק א

זכנו כלל פיו : כל מהות ששיר רבי אליעזר על ידי מעשה שאיננו נשאלם הלכה זו כנים כמדת שפלים עומתה ללוי הנזר זה והזר ועשו על גביו סגרות וספר רבי אליעזר והכילום ושרטוט לשון : לבש שחורים ענין לער ולכל : אף הוא קרע בגדיו שחמורה סיס חייב בקיעה : וחלץ מעליו שחמורה היה אכור כעילת הסדל כמנהג רבן : ונשפט מן כסא : אך גדול מה גדול : רבן נמליאל כחא הים ועל פיו נעשה : שלא ירבו מחלוקות על ידו ירכס היתור לתקן על הכנים : אימא שלום כך עשה : למיפל על אפיה לומר חתון : בין מלא לחסר סגורה היטה סיבא סגורה חסר קטע כיום שלום ולא יסול כיום חסר על פיו וסיב מלא ולא קבע עד יום שלום וחסר ולא חסרה כי כיום שלום ונפל על פיו : אפיקה כוללה לחסר לעני : נפק שיפורא כסאיה מס פיו הוקיען כסאיה לסימן שידעו

בכחמו אמרו לו אין מביאין ראיה מן התרוב אמר להם אם כמותי הלכה אמת המים תוכיה חזרו יכיים לאחוריהם אמרו אין מביאין ראיה מן המים אמר להם אם כמותי הלכה כותלי בית המדרש וכו' נמו כותלי בית המדרש ליפול גער בדם רבי יהושע אמר לחן אם ת"ח מנצחין זה את זה בהלכה מה לכם ליפול : תנא לא נפלו מפני כבודו של רבי יהושע ולא נזקפו מפני כבודו של רבי אליעזר יעדיין מטיין ועומדין הן : אמר להם אם כמותי הלכה מן השמים יוכיחו יצתה בת קול ואמרה להם מה לכם אצל רבי אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום עמד ר' יהושע על רגליו ואמר (הגרים לב) לא בשמים וזיא : מאי לא בשמים היא אמר רבי ירמיה כבר נתנה לנו משה על הר סיני וכתוב בה (שמות כג) אחרי רבים להטות : אשכחיה רבי נתן לאלוהו א"ל מאי קאמר קודשא בריך הוא בהריא שעתא א"ל קא חייך ואמר נצחוני בני נצחוני בני הביאו יכל מהרות שמייה רבי אליעזר ושרפום וברכוהו אמרו מי ילך ויודיעו אמר להם רבי עקיבא אני אלך שמא ילך אדם שאינו הגון ויחריב את העולם כלו : הלך ילביש שחורים ונתכסה שחורים וחלץ (מנעליו שהמנודה אסור בנעילת הסנדל) וישב לפניו ברחוק ד' אמות : א"ל עקיבא מה היום מיומים א"ל כמדומה אני שחכרתיך בדלין ממך ולגו עיניו דמעות יאף הוא קרע בגדיו וחלץ מנעליו ונשפט וישב על גבי קרקע באותה שעה לקה העולם שלישי בחמים ושליש בזיתים ושליש בשעורים ויש אומרים אף הבצק שבידה אשה תפח (פירוש יתקין) תנא יאך גדול היה באותו היום שכל מקום שנתן בו ר' אליעזר עיניו מיד נשרף ואף ירכן נמליאל היה מהלך בספינה עמד עליו נחשול שבים לטובעו אכר כמדומה אני שאין זה אלא בשביל בן הורקנוס עמד על רגליו ואמר רבשע גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי ולא לכבוד בית אבא עשיתי אלא לכבודך שלא ירבו מחלוקות בישראל נח מועפיה : אימא שלום דביתוהו דר'א אהתיה רבין נמליאל הות כל יומא לך הות שבקא ליה למיפל על אפיה ההוא יומא ריש ירחא הואי : איחלף לה יבין מלא לחסר איכא דאמרי עניא קרא אבבא אפיקה ליה ריפתא עד איתיה אשכחיה דנפל על אפיה אמרה ליה קום קמלתיה לאחאי אדהכי ינפק שיפורא מבי ר'ג דשכיב : אמר לה מנא לך הא אמרה ליה

וויין פון דעם פאקטן בוים קיין ראיה גיט בריינגן : האם ווייטער רבי אליעזר גזאגט אויב די הלכה איז אזו וויא איך זאג זאל דר שטראם וואסער דאס בענין זין : האבן זיך די וואסער אום גיקערט צו לויפן צוריק קעגן דעם שטראם : האבן די חכמים גזאגט מיר בריינגן קיין ראיה גיט פון דר וואסער האבן ווייטער רבי אליעזר גזאגט אויב די הלכה איז אזו וויא איך זאג זאל דיא וועגט פון דעם בית המדרש דאס בענין זיין : האבן זיך דיא וועגט פון בית המדרש איין גיבויגן צו איין פאלן : האם רבי יהושע אן גישריען אין זיי און האם גזאגט צו זיין ווען תלמידי חכמים ווילן איינער דעם אנדרן אכר שטארקן אין לערנן וואס האם איר דרייבן אין צו פאלן : תנא מיר האבן גילערנט זיי זיין גיט איין גיפאלן איבר דעם כבוד פון רבי יהושע און זיין אויך גיט ווארין אויף גישטעלט גלייך איבר דעם כבוד פון רבי אליעזר אזו שטייען זיי נאך היינט איין גיבויגן : האם ווירר רבי אליעזר יצאגט אויב דיא הלכה איז וויא איך זאג זאל איין בת קול פון הימל דאס בענין זיין : איז ארויס גגאנגן איין פת קול פון הימל און האם גזאגט וואס האב איר צו קריגן מיט רבי אליעזר די הלכה בלייבט וויא ער זאגט אין אלע ערטר האם זיך רבי יהושע אויף גישטעלט אויף זיינע פיס און האם גזאגט דיא תורה איז היינט שוין גיט אין הימל דען משה האם זיא אונז שוין גיקעפן אויף דעם פארג סיני און עס שטייט אין איר מען זאל גיין נאך פיל לייט און היינט זיין אלע חכמים דעם אויבן משמא און רבי אליעזר איז גאר איין יחיד וואס זאגט אנדרש דרום מטיין מיר גיין נאך דעם רוב : אשכחיה רבי נתן לאלוהו רבי נתן האם גיפונן צו אלוהו האם ער אים גפרענט וואס האם הקב"ה גזאגט אין דר צייט : האם אלוהו גזאגט ער האם גלאכט און האם גזאגט מינע קינדר האבין מיך מנצח גיווען : אלע זאבין וואס זיין ווארן גטאן אין דעם אויבן און רבי אליעזר האם גזאגט דאס זיי זיין קדור האבן די חכמים גהייסן די זאבן בריינגן און האבן זיי פר ברענט צו וויין דאס זיי זיין טמא : און האבן אים אפ גישייד פון זיך האבין וויא גזאגט ווער וועט גיין און וועט אים מודיע זיין דאס ער איז אפ גישייד : האם רבי עקיבא גזאגט איך וועל גיין דען מאמר וועט גיין אזו איין מענטש זאג עס פאסט גיט וועט רבי אליעזר די גאנצע וועלט דרום מאכן : איז רבי עקיבא גיגאנגן און האם זיך אן גיקלייד שווארצע קליידער און האם זיך ברעקט מיט שווארצע קליידר און האם אויס גיטאן זיינע שידך און האם זיך גיוועצט פיר איילן ווייט פון רבי אליעזר : האם רבי אליעזר גזאגט צו אים וואס איז היינט אנדערש פון אלע מען וואס די גייסט אין שווארצן און שיידישט זיך אפ פון מיר פיר איילן ווייט : האם רבי עקיבא גזאגט מיר דאכט דאס דייע חברים האבין זיך אפ גישייד פון דיר זיינען אים ארערן גירונן פון זיינע אויגן און ער האם אויך צו ריטן זיינע קליידר און האב אויס גיטאן זיינע שידך און האם זיך אראפ גירוקט פון זיין שטול און

האם זיך גיוועצט אויף דער ערד : אין דר שעה איז דיא וועלט גישלאגן גווארן איין שלישי אין ווייץ און איין שלישי אין איילבערמן און איין שלישי אין גערשמן : און איין טייל זאגן דאס מייג וואס ווייפר האבין גידיארטן אין די הענט און האבן גיקנאטן איז אויף פערדארבן גווארן : תנא אך גדול היה באותו היום מיר האבן גילערנט דאס גרויסע שרעק זיין גיווען אין דעם טאג דען אין איטליין ארט וואס רבי אליעזר האם איין קק גיטאן דרויף מיט זיינע אויגן איז דאס בא"ד פר ברענט גווארן : אויך רבן נמליאל וואס איז גיווען דר נשיא איז ער דענטט מאל גיפאלן אויף דעם ים אין גיפאלן האם זיך אויף גיהאפט איין שטורעם ווינט פון דעם ים צו דר טרינגן האם רבן נמליאל גזאגט מיר דאכט דאס איז גיט אנדערש גאר פון וועגן רבי אליעזר בן הורקנוס : איז האם זיך רבן נמליאל אויף גישטעלט אויף זיינע פיס און האם גזאגט רבונן של עולם עס איז אנפלעקט און גוואוסט פר דיר דאס גיט פון מיין כבוד וועגן איז אויך גיט פון מינע עלשטרייט כבוד וועגן קאב איך דאס גיטאן גייערט פון דיין כבוד וועגן פדי עס זאל זיך גיט מערן מחלוקות צווישן ישראל רם איין יחיד זאל זיך גיט שטארקן צו קריגן קעגן פיל לייט : וויא ער האם אזו גיערט איז דר שטורעם ווינט גישטעלט גווארן : אימא שלום אימא שלום דאס ווייב פון רבי אליעזר איז גווען רבן נמליאל שוועסטער פלעגט זיא פון דעם טאג פון דער מעשה גיט לאזן איר טאן רבי אליעזר צו פאלן אויף זיין פנים צו זאגן תתנון דען זיא האם מורא גראט ער זאל איר ברודר רבן נמליאל גיט שיימיין איין מאל האם זיא זיך טועה גיווען און האם גימיגט דם דר חודש איז גווען חסר נאר גיין און צוואנציג טעג און אויף מארגן וועט זיין ראש השנה ע"ש איז אבר גווען מלא דרייסיג טעג און אויף איבער מארגן וועט ערסט זיין ראש חודש דרום האם זיא אים אויף מארגן גיט איין גיהיט פון תתנון פאלין : און איין טייל לייט זאגן איין ארימאן האם גיבעפן אויף דר מיר האם זיא אים ברזית ארויס דר לאנגט און איי זיא איז גיקמן האם זיא גיפונן איר מאן דם ער איז גיפאלן אויף זיין פנים און האם גזאגט תתנון האם זיא גזאגט צו אים שמייא אויף דו האסט שוין גישייט מיין ברודר רבן נמליאל : וויא זיא האם גיערט איז ארויס גגאנגן איין קול פון איין שופר פון רבן נמליאל היזו דם רבן נמליאל איז גשטארבן דען ווען איין סת איז גווען אין שטאם פלעגן זיי בלאזן מיט איין שופר פון איין סימן דאס מען זאל וויסן דם איין סת איז דא אין שטאם : האם רבי אליעזר זיא גפרענט פון וואנן האסטו דם גיוואוסט דאס דיין ברודר וועט שטארבן ווען איך וועל פאלן אויף מיין פנים : האם זיא גזאגט פון מיין עלשטר פאטר רוד המלך האב איך בקבלה פון אים דם אלע טויערן אין הימל זיין צו גישלאסן און נאר מיט תפלה קען מען זיי עפיגן אבר די טויערן וואס איינר וויינט פר שלעכטעס טאן זיין גיט צו גישלאסן און זאט שטראפט

באלד

פרק ב נר ב כלל ז חלק א

כך מקובלני ימבית אבי אבא כל השערים ננעלו יחוי משערי אונאה ראו כמה חייב אדם לברוח מלהחזיק במחלוקת אפילו על דברי תורה כיון שראינו שאירע כזה לרבי אליעזר בהיותו גדול הדור והיו צריכין לו חכמי ישראל כדגרסינן בסוף ארבע מיתות דף ס"ח תניא כשחלה ר"א נכנסו חכמים אצלו והוא יושב בקינוף שלו (גולחין נ"ג) והם יושבין יבמקליו אותו היום ערב שבת היה ונכנס הורקטס בנו לחלוץ תפיליו גער בו ויצא כנויפה אמר לחביריו כמדומה לי שדעתו של אבא נשרף אמר ליה דעתו ודעת אמו נטרפין היאך מניחין איסור סקילה ועוסקין באיסור שבות משראו חכמים שדעתו מיושבת עליו נכנסו וישבו לפניו ברחוק ד' אמות אמר להם למה באתם אמרו ללמוד תורה באנו ועד עכשיו למה לא באתם אמרו לו לא היה לנו פנאי אמר להם תמה אני אם תמותו מיתת עצמכם אל ר' עקיבא ישלי מהו אל ישלך קשה משלהם ינמל שתי זרועותיו והניחן על לבו ואמר אוי לכם שתי זרועותי שאתם כשני ספרי תורה שנללין הרבה תורה למדתי והרבה תורה לימדתי הרבה תורה למדתי יולא חסרתי מרבתי אפי' ככלב המלקק בים והרבה תורה לימדתי ולא חסרתי תלמידי אפי' ככחול בשפופרת ולא עוד אלא שאני שונה ג' מאות הלכות בנטיעת קישואין (פי' סלכות מיני כנאופי) ולא היה אדם ששאלני דבר מעולם חוץ מעקיבא בן יוסף פעם אחת אני והוא היינו מהלכין בדרך אמר לי רבי למדני נטיעת קישואין אמרתי דבר אחד ונתמלא השדה קישואין אמר לי למדתי נטיעת למדני עקירתן אמרתי דבר אחד ונתקבצו כולם למקום אחד אמרו לו הכדור והאימום והקמיע וצדור המרגליות ומשקולת קטנה מהו אמר להם טמאים ומתרתן במשנהו מנעל שעל גבי האימום מהו אמר ליה טהור ויצאה נשמתו במהרה עמד רבי יהושע על גולתו ואמר יותרי הנדר הותר פתח עליו כשורה ואמר יאבי רבי עקיבא יבין קשרי ללוד והיה מכה בכשרו עד שדמו שותת לארץ

ט"ז ת"ת : מבית אבי אבא מניח דוד א"י כשצאה שנת כתיבס היה וחס מבית דוד : חוץ משערי אונאה לפי שצד כלב היה קרוב לבית דמשום : קינוף מטה ברחוב עמרים וכלם פרסע עליהם כדאמרינן ברכות : במקליו הוא שב כדתי פסוק וחס ויבין כלולם כחון : לחלוץ תפיליו של חזו דקסבר שנת לאו מן תפילין הוא ואמר להיחם במה יאל כסס לשבת כתיב : שרעתו של אבא נטרפה וקרוב הוא למות שאלו היה דעתו מיושבת עליו היה מולך מפיליו איסור סקילה הדלקת סנד וכעמית תנין ועוסקין בברי שאלו אלא איסור שבות דמניח מפילין שבת אין כלן מלכין ואפילו יאל לרבות כתיבס וכה דין מלכות הוא ומקשינן הוא כחול : ברחוק ארבע אמות מפי הגרוי ככרסו כלומר לבין כבוד לבין כבוד ולא רש לומר אור ויניח וזה מפי מחלוקת מעט סבב עכנא : שלי מהו כמס סתא מיתפי : שלי קשה משלהם מפי שלב סתא כאלו שלב שמתפי כיון לומד תורה הרבה : בשל רבי אליעזר שפי זרועותיו וכו' כשנולדו כפי מרס ככס מנסה כך תתעורר ותבסס תורה שללני כשמתו לפי שלא משתוי ולמדו ממני : ולא חסרתי מרבתי אפילו ככלב המלקק מן הים לפי חכמתי שיהיה גדולה אין פלמור עליה למתס זילקב מס חכמה אלל מעט ככלב המלקק מן הים וכן תלמידי לא תבטו ולא קילו מחכמתי עסק גדולים הם ממני לפי שמדתי מעט מהם : זו הליכות קישואין שמתס עס ומתלא כדאמרינן ברכות כדכתיבס דמוס של מעל או של מנסת (פ"ח) או (לייטס) ב"ל : הותר הנדר שכתבס : בין קשרי לאור כיון שישלן לה משהו מקשרי ללוד : פתח עליו כשורה שסיו עושן שזה סככות במשה לססד : הרבה מעות יש לי להמליך : ואין שולחני להרצות כלומר כהנה כאלום יש לי להמליך ומי

לפס חס יתרון תמתי ממני אפילו כמו שמתס כמחול כמפסח כמול אחר וכן לא חסרתי מחכמס מהס שכוו מתלה גדולים ממני וגם שפופרת קנה שמתס כה כחול וסוף אגס ומחול קיסס של עז רק או של כסף שמתנין כחור ומטלין כחול וסוף מניס למס כמנעין כ"ל וכו' ולמד מוסר לעשות כיוף : אמרו לו הכדור והאימום וכו' מהו כמחול כללו רבי חלשור ומכמס כסדר סכסוך כדכתיבס ב"ל : וכאימוס דמוס של מעל או של מנסת (פ"ח) או (לייטס) ב"ל : הותר הנדר שכתבס : בין קשרי לאור כיון שישלן לה משהו מקשרי ללוד : פתח עליו כשורה שסיו עושן שזה סככות במשה לססד : הרבה מעות יש לי להמליך : ואין שולחני להרצות כלומר כהנה כאלום יש לי להמליך ומי

באלר דעם וואס טוט די שלעכטס : ראו כמה חייב אדם לברוח מלהחזיק במחלוקת ועד פה דאנן ווי זייער איין מענטש מוז אנמלויפן פון צו שטארקן די מחלוקת אפילו פון וועגן דברי תורה דען מיר זעהן וואש האט זיך גטראפן צו ר' אליעזר אנרויסר מאן פון זיין דור און אלע חכמים פון ישראל האבן גידארפט צו זיין תורה : וויא מיר לערנן אין פרק ארבע מיתות מיר האבן גילערניגט אז רבי אליעזר איז קראנק גווארן זיינן די חכמים אריין גאנגן צו אים אזו אזי ער גלעגן אין איין בעט מיט איין פאר האנג איבער גשפרייט און די חכמים זיינן געסן אין איין פאר הווי און דר טאג איז גיווען ערב שבת איז זיין זון הורקטס אריין גאנגן צו אים צו אויס טאן זיין פאטער די תפילין דען שבת טאר מען ניש גיין אין תפילין : האט זיין פאטער אן גישריען אויף אים און ער איז ארויס גאנגן דורך דעם גישרייא : האט הורקטס גזאגט צו די חכמים מיר דאכט דאס מיין פאטערס דעה איז שוין צו מיטש ווייל ער לאזט מיר ניש אויס טאן זיינע תפילין האט רבי אליעזר גזאגט זיין דעה און זיין מטרס דעה איז צו מיטש דען וויא אזו לאזט מען איעקע איין איסור וואש סקילה קומט דרויף דאש איז שפעט ליכט אן צו צינדן און מען איז עוסק אין איין איסור שבות פון די רבנן דס איז ניש צו טראגן תפילין אויף שבת : דרום דארפסטו פריער די ליכט אן צינדן און דר נאך מיר אויס טאן די תפילין כשראו חכמים שדעתו מיושבת עליו וויא די חכמים האבן גזעקן דס זיין דעה איז מיושב אויף אים זיינן זיי אריין גאנגן און האבן זיך גיעצט פיר אפילו ווייט פון אים ווייל ער איז גיווען אפ גישייט פון מענטשין : האט ער גזאגט צו זיין זוארום זייט איר נקימן : האבן זיי גזאגט תורה צו לערנן זיינן מיר נקימן : האט ער גזאגט צו זיי און ווארום זייט איר פיו אהער ניש : קיפן : האבן זיי גזאגט מיר האבן קיין צייט ניש גהאט : האט ער גזאגט צו זיין און וואנדל מיר אויב איר וועט שטארבן מיט אייער אייגענם טויט : האט רבי עקיבא גזאגט צו אים וויא וועט מיין טויט זיין : האט ער גזאגט דיין טויט וועט שווערן זיין פון זייער טויט דען ווייל דו האסט אקלוג הארץ און האסט נקענט פיל תורה לערנן ביי מיר און דו ביסט ניש נקימן דרום וועסטו איין גרעסן עניש האבן מער פון זיי : האט רבי אליעזר גנובן זיינע צווייא ארסם און הם זיי גלייגט אויף זיין הארצן און האט גזאגט ווייא צו איך מיינע צוויי ארסם דען איר זייט גליק וויא צוויי ספרי תורות וואס זיינען צו נויף גויקלש איך האב פיל תורה אליין גילערניגט פון מיינע רביים און פיל תורה האב איך מיט מיינע תלמידים גילערניגט איך האב פיל תורה

גלערנט און האב ניש ווייניגר גימאכט : דיא תורה פון מיינע רביים : וויא איין הונד כאכט ניש ווייניגר דאס וואסר ווען ער לעקט פון ים : דען זייער תורה איז גיבליבן פול וויא דער ים בלייבט פול און איך האב פיל תורה מיט מיינע תלמידים גילערניגט און זיי האבן מיינע תורה ניש ווייניגער גימאכט וויא דער פנעזל כאכט ניש ווייניגער די פארב פון דעריל פארבי ולא ער און נאך מער איך האב גילערניגט דרייא הונדרט הלכות וויא מען קען מיט פישוף פלוצדין פלאנצין און קיין מאן פון מיינע תלמידים הם מיר קיין מאל דרינען ניש גיפרענט נאר עקיבא בן יוסף דאס איז רבי עקיבא איין מאל בין איך מיט אים גאנגן אין וועג האט ער גיזאגט צו מיר רבי לערן מיר וויא מען קען מיט פישוף פלוצדין פלאנצין דען צוא לערנן זיך מען מען טאן דעם פישוף אפר ניש צו ברויכין האב איך גזאגט איין זאך איז דאש גאנצע פערל פול גווארן מיט פלוצדין : האט ער גזאגט צו מיר רבי דו האסט מיר שוין אויס גלערניגט וויא מען קען זיין פלאנצין מיט פישוף לערן מיר נאך אויס וויא אזו מען רייסט זיי אויס : האב איך ווירד גזאגט איין זאך זיינן זיי אלע איין גזאמלט גווארן אויף איין ארט : אמר לו האבן די חכמים אים גיפרענט וויא דר דין איז פון איין באלן וואס די קינדער שפילן זיך דר מיט און דר פורס וואס מען מאכט איין שוך אויף אים און איין קמיע און איין שנירעל פעריל וואש מען טראכט אויף דעם האלו צו איין רפואה און איין קליין גיוויכט : צי קענן דיא פלים טמא ווערן : האט ער גזאגט זיין קענן טמא ווערן אבער ווען נאר ווייניג ווערט אפ גבראכן פון זיי הייסן זיי שוין קיין פלי ניש און זיינן טהורי האבן זיי אים ווירד גפרענט ווען איין שוך זיצט נאך אויף דעם פורס צי הייסט ער איין פארמינג שוך ער זאל שוין קענן טמא ווערן : האט רבי אליעזר זיי גענפרט ער איז טהור : און וויא ער האט גזאגט דס ווארט טהור איז אים זיין נשמה אויס גאנגן : איז רבי יהושע אויף גשטאגן אויף זיינע פיס און האט גזאגט עס איז מותר דר גדר וואס מען האט אים אב גישיידעט : און אין מוצאי שבת האט רבי עקיבא בנעניגט וויא מען האט זיין מטה גטראגן פון קברי קיין לוד האט ער זיין לייב אזו לאנג גשלאגן ביז זיין בלוט האט גרונען צו דר ערד : האט רבי עקיבא אן גהויבן צוא זאגן איין הספד אויף רבי אליעזר אין איין צייל פון מענטשין און אזו האט ער גזאגט מיין פאטער מיין פאטער כלומר מיין רבי דו ביסט דר פירער פון ישראל און זייער בעשיצער איך האב פיל געלט צו פר בייטן און האב ניש קיין תלפן צו פר בייטן ביי אים פליכר איר

פרק ב נר ב כלל ז חלק א

לי למי לטוב : שרדנו שלא קדשו בית דין
את החורש שאין מסדירין בוים טוב : ועוד
באנו שנים ואמר רבינו יוחנן בריהו של
רבנן : לית לי לית פהיהו מילין דין ובעם פתח
מגלה וקדשו מחרה פתחיהו לביתו ביהו
הכלה של כסותיהו מבעיט יום קדש עמוד
ועומן של חודש בוים ליל : האשה שילדה
וקדשו דמין גדול ועד עד פתחיהו לית ליה
גדול מאל דין אל בוים שלים ביה מולד כלבנה
הכלה ליה לא וקדשו לילה של יום פתחיהו
דיאה אני את דבריהו לבית את חודש לטוב
של חודש בוים שלים ביה מולד כלבנה
חודש ביה מולד ליה לבית של חודש בוים
שלם מולד ביה מולד ליה לבית של חודש בוים
לבית וזאת : הלך רבי עקיבא ומצאו לרבי
יהושע מביד על שכיבהו גור עליו להלל וסילח
אשר תקראו בקבלת בית דין חלה כהן
קום לקרן לבית פתחיהו הפועל מובטח :
אחם שלם וזמן כתיב את הקדוה ליהם כפרת
מור או כס רב צוה אתם : שמועין מלישון
כסותן שיהו רבין לביתיהו וזמן : מושעין
על ידי עדי שקר : בא לי רבי ויסע אל בית
דוס : שלא יאמר אדם על בית דין כסות
זכי פולח ופולח כתיב וזמן : פתחיהו לו עכתי
לא תפסוהו מוצן לומר לו אל ליה כתיב
ואתן ביה טוב מולד וזמן : האשה שילדה
מי חם : ואומר ה' אשר עשה את מישה רח
ארתן שמואל הכניס אמר ליה על הקדוש ברוך הוא

(פי' ככתב קדוש יס לי ואלן לי למי לשלם*) גם מצינו מה שאירע לרבי יהושע ובאמרו דבר כנגד כפרת רבן
גמליאל שהיה נשיא ישראל * כדנרטינן במסכת ר"ה פרק אם אינן מכירין דף כ"ה ת"ר פעם אחת
נתקשרי שמים בעבים ינראית דמות לבנה ברקיע ככ"ט לחדש כסבורין העם לומר ר"ה הוא ובקשו
ב"ד לקדשו אמר להם ר"ג כך מקובלני מכית אני אבא שאין חרושה של לבנה פחות מכ"ט יום ומחצה
ושתו יזות שעה וע"ג הלקים ואותו היום מתה אמו של בן זומא והספידה ר"ג הספד גדול ולא מפני
שראיהו לכך אלא כדי ישודעו כל העם שלא קדשו ב"ד את החדש * יעוד באו שנים ואמרו רבינו
בזמני ייבליל עברו לא נראה וקבלן ר"ג * אמר רבי דוסא בן הרכינס עדי שקר הם היראך מעידן על
יהאשה שילדה ותרר כריסה בין שיניה * אמר ליה רבי יהושע יראה אני את דבריהו * שלח לו ר"ג
לרבי יהושע נזרני עליך שתבא אצלי במקלך ובמעיתך בוים הכפורים שחל להיות בתשבונך * הלך
רבי עקיבא ומצאו לרבי יהושע מיצר * אמר ליה יש לך ללמוד שכל מה שעשה רבן גמליאל עשו
שנאמר (ויקרא כ) אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם בין בזמנם בין שלא בזמנם אין לי מועדות אלא
אלו * אמר ליה עקיבא ראוי לו שישכך במטה שנים עשר חדש ואל יגורו עליו בית דין גיורה זו
א"ל רבי הרשני לומר לפניך דבר אחד ממה שלמדתני * א"ל אמר א"ל הרי הוא אומר יאתם אתם
אתם * פעמים אתם אפי' שוונין אתם אפי' מודין אתם אפילו * מוטעין ובלשון הזה א"ל עקיבא
נחמתני יבא לו אצל רבי דוסא בן הרכינס * א"ל אם באנו לדון אחר בית דינו של רבן גמליאל
צריכין אנו לדון אחר כל בית דין ובית דין שעמד להם לישראל מימות משה ועד עכשו שנאמר
(שמות כד) ויעל משה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מקבני ישראל * למה לא נתפרשו שמונתם של שבעים
קנים ללמדך שכל שלשה ושלשה שנתמנו בית דין על ישראל הרי הן כבית דינו של משה * תנו
רבנן שבעים איש מקבני ישראל למה לא נתפרשו שמונתם של שבעים זקנים לומר לך * שלא יאמר
אדם פלוני כמשה ואהרן הוא פלוני כאלדד ומידד הוא פלוני כנדב ואביהוא * יאומר (שמואל א' יב)
ויאמר שמואל אל העם ה' אשר עשה את משה ואת אהרן ואשר העלה את אבותיכם מארץ מצרים *

מיט זין שפעלן אין מיט זין נעלם * האם רבי עקיבא גזאט * צוא אים
דר קענעט פון דר תירה דאם לערן דאם אפין וואס רבן גמליאל דר נשיא
טום דאם איז גטאן דען עס שמיים אין פסק אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם
דאם זיין די ימים טובים פון נאט וואס איר בית דין וועט זיי רופן נוייזט
מיר דר פסק דאם עס איז ניט דא קיין אידערע ימים טובים נאר די וואס
דאם בית דין רופט * האם רבי יהושע גזאט * צוא רבי עקיבא * עקיבא
עס וואלט מיר ליב ר גזאט איר זא * צויעלף חדשים קראנק ליגן אין בעט
איי דאם בית דין זאל אויף מיר אזו אין גזקה גזר זיין * האם רבי
עקיבא גזאט * צוא אים רבי ניב מיר רשית צו זאגן פאר דיר אין זאך פון
דעם וואס דוא האסט מיך גמאכט לערנן * האם רבי יהושע גזאט * צוא
איים זאג * האם ער גזאט * צוא אים דו האסט מיך גמאכט לערנן עס שמיים
אין דר תירה דרין מאל דאם ווארט אתם אים שייטש וויא איר בית דין
וועט יום טוב מאכן זאל זיין * נוייזט אין מאל אהם ווען דאם בית דין
האט זיך בישוג טעה גווען אין דאך יום טוב אין דר צייט וויא זייא האבן
גמאכט * און אין מאל אהם נוייזט ווען זיי האבן במויד גמאכט יום טוב
ניט אין דר רעכטר צייט אין דאך דר יום טוב אין רעכטר יום טוב אונ
אין מאל אהם נוייזט מיר ווען דאם בית דין האט זיך דורך עדים טעה
גווען און האבן גמאכט יום טוב ניט אין דר רעכטר צייט אין דאך אזו
וויא זייא האבן גמאכט * דרום טוז בלייבן דער טאג יום כפור וואס רבן
גמליאל האט גמאכט * וויא רבי עקיבא האט דאס גזאט * האם רבי
יהושע גזאט * צוא אים עקיבא דו האסט מיך גמאכט מיט דייע רייד *
איי רבי יהושע נקמן צו רבי דוסא בן הרכינס און האט אים דער ציילט
די גזירה וואס רבן גמליאל האט גזר גווען אויף אים * האם רבי דוסא
גזאט ווען מיר וועלן קומן נאך קלערן נאך דעם בית דין פון רבן גמליאל
אויב זיי טוען רעכט וועלן מיר מיין אויך נאך קלערן נאך אפלייבן בית דין
וואס צו די ישראל איז גווען פון די טעג פון משה רבינו אן ביה היינט אויב
זיי האבן רעכט גיטאן * דען עס שמיים אין פסק אונ משה איז אויף גגאנן
אויף דעם פארט און אהרן און נדב ואביהוא און זיכצייט מאן פון דיא
זקנים פון ישראל * איז קשה ווארום שמיים ניט קלאר וויא דיא זקנים
האבן גהייבן * איז דר תירוץ בדי מען זאל ניט וויסן אויב זייא ווייגען גווען
תשובים אדר ניט פרי איין מענטש זאל ניט זאגן אויף דעם בית דין וואס
אין ווייגע צייטן איז * איז דען דאס בית דין אזו חשוב וויא משה און
אהרן אדר וויא נדב ואביהוא אדר וויא אלדד ומידד דאם איר זאל אים
פאלטן * נאר מען טוז פאלטן אלע בית דין פון דער צייט און נאר ניט
פרעגן וויא זייא רייסן * איך שמיים אין פסק דאם שמואל הגביא האט
גזאט צום פאלק ישראל דער נאט וואס האט אייך נסים גטאן דורך משה

אין האב פיל קשיות צופרעגן און האב קיינס ניט ווער עס זאל מיר קענן
הירצנים ענטפון אויף זיינס מצינו אויך גפיין מיר וואס עס האט זיך גמאכט
צו רבי יהושע ווייל ער האט גרעט אין זאך קעגן דר סברא פון רבן גמליאל
וואס ער איז גווען אין נשיא אויב די ישראל * וויא מיר לערנן אין מסכת
ראש השנה * די רבנים האבן גלעיינט אין מאל זיין דיא הימיל ווארין
פאר זי קילט מיט וואלן אונ עם איז ווארין גועהן דאס גישטאלט פון
דער לבנה אין הימיל אין ניו און צוואנציגין טאג אין חודש * האם
דאם פאלק גיינט דאס אין דעם טאג וועט זיין ראש חודש און דאס בית
דין האבן אויך גיוואלט מאכן דעם טאג ראש חודש * האם רבן גמליאל
גזאט * צוא זיי אזו האב אבן בקבלה פון מיין עלטר פאטער דר המלך דאס
דאם ברייאונג פון דר לבנה איך ניט זיין וויינער פון ניו און צוואנציג טעג
און אין האלבעט טאג און צווייא דריטיל פון איין טעה און דרייא און
זעכציג חלקים פון איין טעה דען אין תשבון פון דיא מלכות איז אין
טעה צו טיילט אויף מויינט און אציי חלקים * און אין דעם טאג איז
גישטאלט די מטר פון זומא האט זיא רבן גמליאל מספיד גיווען אין
גרויבן הספד און ניט ווייל זיא איז ראוי גווען דר צו גייערט רבן גמליאל
האט דאס גיטאן פדי דאם פאלק זאל וויסן דאם בית דין האט אין דעם
טאג גיט מקדש גיווען און גמאכט ראש חודש וויא זיי האבן גימיינט
דען אום ראש חודש טאג מען ניט כספיד זיין * יעוד באו שנים ואמרו און
נאך איין מאל זיין גיקמן צוויי עדים און האבן גזאט מיר האבן גייעהן
דעם מולד פון דער לבנה אין דער צייט וואס עס גייער צו זיין דהיינו אין
דרייסיגטן טאג אבר אין דר נאכט וואס דר נאך איז גיווען דאס קיינער
ניט גועהן די לבנה * פון דעשט וועגן האט רבן גמליאל אן גנגיען דיא
עדים פאר אמת און האט גמאכט ראש השנה אין דרייסיגטן טאג וויא די
עדים האבן גזאט האט רבי דוסא בן הרכינס גזאט * צוא מוזן זיין
פאלשע דען וויא אזו זאגן זייא עדות אויף איין אשה דאס זיא האט גיווארן
אקנד און מיר זעקן דאם איר בויך איז נאך גרויש ביה אין אירע ציין אזו
דיא אויך וויא קען זיין דר מולד פון דער גייען לבנה איז ווארין גועהן
אין דרייסיגטן טאג ביי טאג און ביי דר נאכט זאל מען איר ניט זעהן
האט רבי יהושע גזאט * צוא רבי דוסא מיר איז גפעלן דייע רייד דרום דארף
אין טאג שפעט זיין ראש השנה * האם רבן גמליאל גישיקט צוא רבי
יהושע איך בין גזר אויף דיר דאס דוא זאלסט קומן צוא מיר מיט זיין
שטעקן און מיט זיין בימל נעלם אין דעם טאג יום כפור וואס נאך זיין
חשבון גפאלט * דאס איז אין דעם טאג שפעט פון דעם יום כפור פון רבן
גמליאל איז רבי עקיבא גגאנן צו רבי יהושע און האט אים גפוגן דאס
ער איז זיך מצער דאס ער זאל מוזן אום יום כפור קומן צו רבן גמליאל

פרק ב נר ב כלל ז חלק א

ואומר (שם) וישלח ה' את ירובעל ואת בן דן ואת יפתח ואת שמואל • ירובעל זה גרעון ולמה נקרא שמו ירובעל שעשה מריבה עם הבעל • בן דן שמשון ולמה נקרא שמו בן דן דאתי מדן • יפתח כמשמעו 'ואומר (תהלים צג) משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו • שקל הכתוב שלשה קלי עולם כשלשה בדורו • לומר לך שאפילו קל שבקלים ונתמנה פרנס על הצבור הרי הוא כאדיר שבאדירים ואומר (דברים יז) ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט וגו' וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל שופט שלא יהא בימיו • יהא אין לך שופט אלא שהיה בימיו ואומר (קהלת ו) 'אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה נטר מקלו ומעותיו בידו והלך ליבנה אצל רג' כיום הכפורים שהל להיות בחשבונו עמד רבן גמליאל ונשקף על ראשו אמר ליה בוא בשלום רבי ותלמידי רבי בהכמה ותלמידי שקיימת את דברי • ת"ר כיון שראה אותו עמד מכסאו על רגליו ונשקף על ראשו א"ל שלום עליך רבי ותלמידי • רבי שלמדתני תורה ברכים • תלמידי שאני גזור גזירה ואתה מקיימתה כתלמיד • אשרי הדור שהגדולים נשמעים לקטנים ק"ו קטנים נשמעים לגדולים • קל וחומר תיובא הוא • אלא מתוך שהגדולים נשמעים לקטנים נושאת הקטנים קל וחומר בעצמן • ועוד גרסינן במסכת בכורות פרק כל פסולי הבקרשין דף ל"ז רבי צדוק היה ליה ההוא בוכרא רמא ליה שערי כסל (א' נכסים של ערנס קלוסס) בהדי דקא אכיל 'איבוע שפתיה • אתא לקמיה דרבי יהושע אמר ליה 'כלום חלקנו בין חבר לעם הארץ היינו בין חבר ליה לכהן עם הארץ א"ל רבי יהושע 'הן אתא לקמיה דרבן גמליאל א"ל לא והא רבי יהושע אמר לי הן א"ל המתן עד שיעלה 'בעלי תריסין לבית המדרש כיון שנכנסו לבית המדרש עמד השואל ושאל כלום חלקנו בין חבר לעם הארץ אמר ליה רבי יהושע לאו אמר ליה רבן גמליאל יהושע והלא משמך אמרו ליה הן עמוד על רגליך ויעידוך עמד רבי יהושע על רגליו ואמר 'הואך אעשה אלמלי אני חי והוא מת יכול החי להכחיש את המת עכשיו שאני חי והוא חי 'הואך יכול החי להכחיש את החי •

עשה לכה כמים על ידי עשה וקיים כלנו משם ואין ירובעל וכן ויסתמו ושמאל • ואומר בספר תהלים משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו קור יש אל ס' והוא יענס סרי ששקל הכתוב שמאלעס משה ואהרן ובכהניו בראשונים כתיב ירובעל בן ויסתם עם משה ואהרן ושמאל שלשה קלים עם שלשה תמורים • הוא אין לך רבי כתיב ליעמד ככתוב כלן שלין לך לנבט אלל שופט סכו' נימין: אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה כי לא מתמנה שאלו זולת שהדומם בראשונים סיו קטנים וזניקים מן סלחזונס לשיק' סיו סימס בראשונים קטנים: מלס סכו לסכר סיסיו סלחזונס בראשונים: רמא ליה נמנו לנכור שערס כסל ללכו: אבוע שפתיה נקדשו שפסיו סל סיו כסל ועשה כעל מוס: כלום חלקנו בין חבר לכהן לעם הארץ ומי חסידה ליה למשי' כיה מוס כסונה ככסן לעם סלרן: הן חלקנו ולא הסדת לנו סלחה סעשה כסוס וכפי לזנן כסן תלמיד מוס סיה: בעלי תריסין תלמידי חכמים סלומתין כמתמנה סל מוס ומיסי סוס סכנס סל בעלי כסלחמס סמניסי עליסי: היך אעשה לוי וכו' ללחשו סלמלי לוי מו סוסו מוס סיסי וכו' ללחשו סלמלי לוי מו סוסו מוס סיסי וכו' להכחיש את החי וכו' ק' סלמלי ומורני כ: •

סיון תלמיד • דו ביסט מיון רבי דען דוא האסט מיה גמאכט לערנן תורה פר פיל לייטן און ביסט מיון תלמיד דען איך בין גזיר איין גזירה און דוא האלשט זיא וויא איין תלמיד • וואול דעם דור וואס דיא גרוישע לייט הערן צו צו די קליינע לייט איז שוין איין קל וחומר דאס די קליינע לייט גיהערן צו הערן צו די גרוישע לייט • פרעגט דיא גמרא דוא זאגט עס איז איין קל וחומר דאס די קליינע לייט זאלין צו הערן צו דיא גרוישע לייט דיא קליינע לייט מוזין ראך צו הערן צו די גרוישע לייט • ענטפערט דיא גמרא איך מיון און ווען די גרוישע לייט הערן צו צו די קליינע לייט און גען זיך די קליינע לייט איין קל וחומר און הערן צוא אללין צו דיא גרוישע לייט • ועוד גרסינן און נאך לערנן מיר אין מסכת בכורות רבי צדוק האט געזאגט איין בכור און איין בכור פאר מען גיט קוילן סיידן ער האט איין מוס • האט אים רבי צדוק געעפן עסן גערשטן אין איין קארב וואס איז געווען גמאכט פון אפ גשיילטע צווייגן פון ווערביני • וויא דער בכור האט געעסן אין דעם קארב איז ווארין צו ריפן זיין ליפ אין דיא שפיצין פון דר קארב • איז רבי צדוק גקומן צו רבי יהושע און האט אים גפרעגט האבן די חכמים איין חילוק גמאכט צווישן איין פהן איין למדן און צווישן איין עם הארץ דען ביי איין פהן עם הארץ ווען זיין בכור בעקומט איין מוס אפילו אומגערן האבן די חכמים גיאסרת ווייל מען איז חושד מאמער וועט ער אים מאכן איין מוס מיט זיין ווילען אבער איין פהן איין תלמיד חכם דארף מען גיט חושד זיין • דארריב קען מען מתיר מאכען זיין בכור צו קוילן ווען ער בעקומט דעם מוס אומגערן • האט רבי יהושע גזאגט צו אים יוא עם איז איין חילוק דאס איין פהן איין תלמיד חכם מעג קוילן זיין בכור איז רבי צדוק גזאגט צו רבן גמליאל און האט עס אים אויך גפרעגט האט רבן גמליאל גזאגט צו אים גיין עם איז קיין חילוק גיט איין תלמיד חכם פאר אויך גיט וויא איין עם הארץ • האט רבי צדוק גזאגט צו רבן גמליאל רבי יהושע האט מיר גזאגט עס איז יוא איין חילוק צווישן איין תלמיד חכם און איין עם הארץ • האט רבן גמליאל גזאגט צוא רבי צדוק ווארט ביי דיא תלמידי חכמים וועלן אריין גיין אין בית המדרש וועלן מיר פרעגן צו רבי יהושע • ווי די תלמידי חכמים זיינן אריין גזאגט • האט זיך גשמעלט דר וואס האט גפרעגט די שא"ה און האט גפרעגט ציא האבן די תלמידי חכמים איין חילוק גמאכט צווישן איין פהן איין למדן און צווישן איין פהן איין עם הארץ • האט רבי יהושע גזאגט גיין עם איז קיין חילוק גיט צווישן זייא • האט רבן גמליאל גזאגט צוא רבי יהושע • יהושע מען האט דאך מיר גזאגט פון דיניט וועגן דאס דו האסט גזאגט עס איז יוא איין חילוק צווישן זיי און ווארס זאגסטו היינט אנדערש • שמייא אויך אויך דיניע פיס און לאז מען עדות זאגן אין דיר דאס דו האסט אנדרש גזאגט וויא היינט • איז רבי יהושע אויך גשמאגן אויך זיינע

און אהרן און וואס האט אויף גבראכט אייערע עלטערין פון דעם לאנד סצרים • אויך שמיית אין פסוק • און גאט האט גשקט דעם ירובעל און בן און יפתח און שמואל און האט אייך דורך זייא גיראלפן פון אייערע פיינט • דר ירובעל דאס איז גרעון און ער הייסט דרום ירובעל ווייל ער האט גמאכט קריג מיט דער אפ גאט בעל און האט זיא צו בראכן • און בן דאס איז שמשון הנבזר און ער הייסט דרום בן ווייל ער איז ארויס גקומן פון שבט דן • אויך שמיית אין פסוק משה און אהרן זיינן געווען גאטס דינר און שמואל איז אויך געווען צווישן דיא וואס רופן אין גאטס נאכן • זיי דריי האבן גרופן צו גאט און גאט זייא גיענטפערט • גלייכט דא דר פסוק שמואל צו משה און אהרן • און אין דס פריערדיגן פסוק גלייכט ער שמואל צו ירובעל בן און יפתח זעהן מיר דאס דר פסוק מאכט גלייך די דריי גרענטע פון דר וועלט צו די דריי שווערסטע צו ווייזען דאס ירובעל אין זיין דור איז און חשוב וויא משה אין זיין דור • בן אין זיין דור איז און חשוב וויא אהרן אין זיין דור • יפתח אין זיין דור איז און חשוב וויא שמואל אין זיין דור • צו ווייזען דאס אפילו דער קל שבקלים ווען ער ווערט אויף גנומן פאר איין פרנס אויף דעם צבור איז ער און גוט וויא דר גרעסער חשובער מאן און מען איז מחויב אים צו פאלגן • אויך שמיית אין פסוק דו זאלסט קומן צו די פהנים וואס זייגן פון שבט לוי און צו דעם שופט וואס וועט זיין אין דיא דאזיגע מעג • איז קשה דארף עס מיר דען דיא תורה צו שרייבן פשיטא וועט דען איין מענטש גיין צו דעם שופט וואס גיט אין זיין צייט איז בייערט דאס קומט מיר דר פסוק צוא ווייזן דאס איין מענטש דארף נאר צו קומן צו דעם שופט וואס אין זיינע צייטן איז און אים פאלגן • אויך האט שלמה המלך גזאגט דוא זאלסט גיט זאגן וואס עס איז געווען דאס די שרשטע צייטן זייגן בעסר געווען פון די היינטיגע צייטן דען גיט פון וועגן חכמה האסטו דרויף גפרעגט דען אלע צייטן זייגן גוט פאר זיך • דרום דארפסטו רבי יהושע אויך באך גיין באך רבן גמליאל מיט זיין בית דין וואס אין דיא היינטיגע צייטן איז • וויא רבי יהושע האט עס גהערט האט ער גנומען זיין שטעקין און זיין געלט אין זיין האנט און איז גגאנגן קיין יבנה צו רבן גמליאל אין דעם טאג יום כפור וואס נאך זיין חשבון איז גפאלן • איז רבן גמליאל אויף גשמאגן און האט אים גקושט אויף זיין קאפ און האט גזאגט צו אים קום מיט שלום מיון רבי און מיון תלמיד • דוא ביסט מיון רבי אין חכמה דען דוא ביסט איין גרעסער תלמיד חכם ווי איך און ביסט מיון תלמיד דען דו האסט גיהאלטן מייע רייד און וויא איין תלמיד האלט דיא רייד פון זיין רבי • דיא רבנים האבן גלערניט וויא רבן גמליאל האט גזעהען דאס רבי יהושע איז גקומען איז ער אויף גלשמאגען פון זיין שטול און האט אים גקושט אויף זיין קאפ און האט גזאגט צו אים שלום צו דיר מיון רבי און

פרק ב נר ב כלל ז חלק א

יהיה רבן גמליאל יושב ודורש ורבי יהושע עומד על רגליו עד שרננו כל העם ואמרו לחוצפית *המתורגמן עמוד *^{פי' שיהיה} ועמד ועם כל זה אשרי הדור שהגדולים סובלים לקמנים ואינם מצערים אותם על כל דבר ודבר שכבר מציעו שהעבירו את רבן גמליאל מנשיאותו על שהיה מצער בדברים אלו לרבי יהושע * כדגרסונו במסכת ברכות פרק תפלת השחר דף כ"ז * ת"ר מעשה בתלמיד אחד שבא לפני רבי יהושע א"ל תפלת ערבית רשות או חובה א"ל רשות * בא לפני ר"ג א"ל חובה א"ל והלא רבי יהושע אמר לי רשות א"ל המתן עד שיכנסו בעלי תריסין לבית המדרש כיון שנכנסו עמד השואל ושאל תפלת ערבית רשות או חובה * א"ל רבן גמליאל חובה א"ל ר"ג לחכמים כלום יש אדם שהולך על דבר זה * א"ל רבי יהושע לא * א"ל ר"ג והא משך אמרו לי רשות * א"ל יהושע עמוד על רגליך ויעירו בך * עמד רבי יהושע על רגליו ואמר אלמלי אני חי והוא מת יכול החי להכחיש את המת עכשיו שאני חי והוא חי היאך יכול החי להכחיש את החי היה רבן גמליאל יושב ודורש ורבי יהושע עומד על רגליו עד שרננו כל העם ואמרו לר' חוצפית המתורגמן עמוד ועמד אמרו עד כמה נצעריה וניזיל *אשתך ברה צעריה בכבורות כמעשה דר' צדוק *צעריה הכא נמי עד כמה ליצעריה וליוזל * *תא נצעריה מאן נוקמי נוקמיה לרבי יהושע הוי ליה בעל דבר והוה לרבן גמליאל צערא מפי נוקמיה לר' *לית ליה זכות אבות ועניש ליה נוקמיה לראבי"ע שהוא חכם ועשיר והוא *עשירי לעזרא הוא חכם דאי מפלח לבי קיסר מפלח נמי כותיה והוא עשירי לעזרא דאית ליה זכות אבות ולא מצי עניש ליה אתו אמרי ליה לר' אלעזר בן דאי מפלח לבי קיסר מפלח נמי כותיה והוא עשירי לעזרא דאית ליה זכות אבות ולא מצי עניש ליה אתו אמרי ליה לר' אלעזר בן עזריה נחא ליה למד דליתיה ריש מתיבתא אמר להו איזיל ואמליך באנשי ביתאי אזל ואמליך לביתיה אמרה ליה דביתיה דלמא *מבעדין לך אמר לה מעלין בקדש ולא מורדין דילמא עניש לך אמרי אינשי לשתמש אינש יומא חד במאן יקר ולמחר ליתבר *לית לך הורתא *^{פי' שמוח לבגד סוקסא} איתרחיש ליה ניסא ואחדרו ליה *תמני סרי דרי חורתא כבר ע' שנין והיינו דתנן אמר רבי אלעזר בן עזריה הרי אני כבן ע' שנה ולא אמר בן ע' שנה תנא אותו היום מלקוהו לשומר הפתח וניתנה רשות לתלמידים ליכנס שהיה רבן גמליאל מברז

המתורגמן שהיה עומד לפני רבן גמליאל ומשמע לניכס את הדרכה מפי רבן גמליאל * אשתך ככה שצורה בלש השפה בתירוט הלכה שגור לנה אליו כיום כפור שאל כחצונו : בכבורות ככפור של רבי זדוק אמר לו יהושע עמוד על רגליך כי כפא : תא נצעריה ועביר את רבן גמליאל מן כניסיהו : לית ליה זכות אבות שנגנים סיה ודלמא עניש ליה רבן גמליאל וימות על ידו : עשירי לעזרא דור עשירי מעורא כסופר ויעיל לו זכוס עזרא : מעבדין לך ויודין מן הכניסיהו כניסיהו חמי : לשתמש יומא חרא בכפא דמוקרא כוס סל זכוסים יקרה וסיוט דלחזי אינשי מכל הדיוט יום אחד וספח כטום כטוב ויתכחד בו נעילי וחלילי אם יסבר ויסבר : לית לך חורתא חוין לך שעתו לבנות ולחל לרבן גמליאל וזקן : תמני סרי דרי חורתא

גדרשת און רבי יהושע איו גישמאנען אויף זיינע פיס ביו דאס נאנצען פאלק האבן אן גיהויבן צו רייזן דרויף און האבן גזאגט צו רבי חוצפית וואס פלעגט איבר זאגן די דרשה פון רבן גמליאל פאר אלע לייט דאס ער זאל בלייבן שטיין שטיל איו ער גיפליבן שטיין שטיל * האבן זיי גזאגט פיו וויא לאנג נאך וועלן מיר עס לייזן און צו עהען דאס רבן גמליאל זאל רבי יהושע אזו מצער זיין * פאר יארן ראש השנה האט ער אים מצער גווען דאס ער האט גזר גווען אויף אים ער זאל קיפן צו אים און זיין יום כפור * אויף מיט דער מעשה פון רבי צדוק האט ער אים מצער גווען אז וויא מיר האבן אויבין גישריבן און היינט איו ער אים ווידער מצער און הייסט אים שטיין אויף זיינע פיס ביו וויא לאנג וועט גר אים אלץ אזוא מצער זיין * מיר וועלן רבן גמליאל אפ זעצן פון צו זיין איין נשיא * האבן זיי גזאגט וועלן זאלן מיר זעצן אויף זיין ארט * זאלן מיר זעצן רבי יהושע אויף זיין ארט וועט רבן גמליאל גרויס צער האבן ווייל ער איו דיא סבה וואס איבר אים איו רבן גמליאל ווארן אפ גיזעצט פון זיין נשיאות * זאלן מיר זעצן רבי עקיבא פאר איין נשיא האט ער אבער ניט קיין זכות אבות דען ער קומט ארויס פון גרים וועט אים רבן גמליאל קעגן שארען * דרום לאמיר זעצן רבי אלעזר בן עזריה פון איין נשיא דען ער איו איין חכם און ווען רבן גמליאל וועט אים פרעגן קושיות וועט ער אים קעגען ענטפערן * און אויף ער איו איין עושר און ווען רבן גמליאל וועט וועלן גיין צום קיסר און געבן אים געלט מען זאל אים ווידר אויף געמען פאר איין נשיא * אזו קען רבי אלעזר אויך געלט געבן צום קיסר * און ער איו אויך דער צעהנטר דור פון עזרא אזו האט ער זכות אבות * דרום וועט רבן גמליאל אים ניט קעגען שארין : אתו אמרי ליה זיינן זיי גיקומן צו רבי אלעזר בן עזריה און האבן אים גזאגט איו דעם האר ליב צו זיין איין ראש ישיבה * האט ער גזאגט צו זיי אויך וועל גיין און וועל מיך באראטן מיט מיין הויז גזיר * איו ער גינאנגן און האט זיך באראטן מיט זיין ווייב * האט זיא גיזאגט מאמער וועט מען דיק אויף אפ זעצן דר פון וויא מען האט גימאן צו רבן גמליאל * האט ער גיזאגט צו איר דאס מיט מען גיט דען ווען מען נעמט איינעם אויף איבר איין זאך פון קדושה מאכט מען אים העכר אבר גיט נידעריג * האט זיא ווידער גיזאגט צוא אים מאמער וועט דיק רבן גמליאל שארין * האט ער איר גיענטפערט לייט זאגן איין משל איין טאג זאל איין מענטש נוצן מיט איין טייערע פלי תאמשע מארגן וועט זיא צו בראבן ווערין דאריבער מאכט מיר גיט אויס ווען אפילו רבן גמליאל וועט מיר שארן און מען וועט מיר אפ זעצן דען אויך וועל דאך האבן פבור איין טאג * האט זיא אים ווייטער גיזאגט דוא האסט דאך נאך גיט קיין ווייסע האר און איין נשיא צו זיין טו מען זיין אלט האט זיך אים איין נס גיטראפן און עס איו אויס גוואקסן אכצערן

פיס און האט גזאגט וויא זאל אויך טאן אויך קען עס גיט לייקענען דען ווען אויך זאל לעבן און דער פאן וואס אויך האב אים גזאגט זאל זיין טויט וואלט אויך אים עס גקענט לייקענען דאס אויך האב עס גיט גזאגט אבר היינט דאס אויך לעב און ער לעבט וויא איו קען איין לעבדיג לייקען דעם אנדערן לעבעדיגן דרום מיו אויך מודה זיין דאס אויך האב גיזאגט און האב היינט חרקה דר פון * איו רבן גמליאל גיזעסן און האט גדרשת און רבי יהושע איו גישמאנען אויף זיינע פיס ביו דאס נאנצען פאלק האבן אן גהויבן צו רייזן דרויף און האבן גזאגט צו רבי חוצפית וואס ער פלעגט איבר זאגן הויך דיא דרשה פון רבן גמליאל פאר אלע לייט דאס ער זאל בלייבן שטיין שטיל איו ער גיפליבן שטיין שטיל : עס כל זה און ביא דעם אלעמן וואול איו צום דור דאס דיא גרויסע לייט לייזן פון די קליינע לייט און זיינן זיי גיט מצער איבר איטליכר זאך ווס זיי טוען עפיים ווידר זיי דען מיר נפיקען דאס מען האט רבן גמליאל אפ גיזעצט דריבער פון זיין נשיאות ווייל ער האט מצער גיווען צו רבי יהושע מיט אזעלכע זאכין * וויא מיר לערנן אין ברכות * די ברכים האבן גלערינט עס האט זיך גטראפן איין מעשה ביי איין תלמיד דאס ער איו גקומן פאר רבי יהושע און האט אים גפרענט אויב מעריב דאוונען איו איין חיוב אדר איין רשות און ווען אויך וויל גיט דאוונען דארף אויך גיט * האט רבי יהושע גזאגט צו אים עס איו איין רשות עס ווענט זיך גאר אן זיין ווילען * איו דער תלמיד ווידר גקומן צו פאר רבן גמליאל און האט עס אים אויך גפרענט * האט רבן גמליאל גזאגט עס איו איין חיוב צו דאוונען מעריב * האט דער תלמיד גזאגט * רבי יהושע האט דאך מיר גזאגט עס איו גאר איין רשות האט רבן גמליאל גזאגט צום תלמיד דאך מיר גזאגט ביו די תלמידי חכמים וועלן אריין גיין און ביות המדרש וועל אויך פרעגן צוא רבי יהושע * וויא זייא זיינן אריין גנאנגן האט זיך גשמעלט דר וואס האט די שארה גפרענט און האט גפרענט אויב מעריב דאוונען איו איין חיוב אדר איין רשות מען מען טאן וויא מען וויל * האט רבן גמליאל גזאגט עס איו איין חיוב צו דאוונען * האט רבן גמליאל גזאגט צו די חכמים איו דא צווישן אויך איין מענטש וואס כרינט אויף דר זאך * האט רבי יהושע גזאגט גיין קיינר קרינט גיט דרויף האט רבן גמליאל גזאגט צו רבי יהושע מען האט דאך מיר גזאגט פון גינט וועגן דאס דו זאגסט עס איו גאר איין רשות דרום שטייא אויף אויף זיינע פיס און לאו מען ערות זאגן וויא דוא האסט גיזאגט * איו רבי יהושע אויף גישמאנען אויף זיינע פיס און האט גזאגט ווען אויך זאל לעבן און דר מענטש וואס אויך האב אים גזאגט זאל זיין טויט וואלט אויך אים גקענט לייקענען און זאגן אויך האב עס גיט גזאגט אבר היינט דאס אויך לעב און ער לעבט וויא איו קען איין לעבעדיגן מענטש לייקענען דעם אנדערן לעבעדיגן מענטשן איו פנים * איו רבן גמליאל גיזעסן און האט

המתורגמן שהיה עומד לפני רבן גמליאל ומשמע לניכס את הדרכה מפי רבן גמליאל * אשתך ככה שצורה בלש השפה בתירוט הלכה שגור לנה אליו כיום כפור שאל כחצונו : בכבורות ככפור של רבי זדוק אמר לו יהושע עמוד על רגליך כי כפא : תא נצעריה ועביר את רבן גמליאל מן כניסיהו : לית ליה זכות אבות שנגנים סיה ודלמא עניש ליה רבן גמליאל וימות על ידו : עשירי לעזרא דור עשירי מעורא כסופר ויעיל לו זכוס עזרא : מעבדין לך ויודין מן הכניסיהו כניסיהו חמי : לשתמש יומא חרא בכפא דמוקרא כוס סל זכוסים יקרה וסיוט דלחזי אינשי מכל הדיוט יום אחד וספח כטום כטוב ויתכחד בו נעילי וחלילי אם יסבר ויסבר : לית לך חורתא חוין לך שעתו לבנות ולחל לרבן גמליאל וזקן : תמני סרי דרי חורתא

פרק ב נר ב כלל ז חלק א

ואומר כל ת"ח שאין יתוכו כבדו אל יכנס לכית המדרש ורבי אלעזר בן עזריה היה דורש לעולם יעמוק אדם בתורה אפי' שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לעמה ההוא יומא איתוספו כמה יעמלי בבית המדרש א"ר יוחנן פליגי בה אבא יוסי בן דוסא ורבנן חד אמר איתוסף ד' מאה ספסלי וחד אמר ז' מאה ספסלי הוה קא הלש דעתיה דר"ג אמר דילמא ח"ו מנעתי תורה מישראל אחוויה ליה בחלמיה יחצבי חירואי דמליאן קמבוא (פ"י) כדים מלאים חכר כלומר לחכים נלתי בגוים) ולא היא יליתובי דעתי' הוא דאחוויה ליה • תנא עדיות כו ביום נשנית וכל היכא דאמרין כו ביום ההוא יומא הוה ולא היתה הלכה ישתלוייה בבח"מ דתנן כו ביום עמד יהודה גר עמוני לפנידם בבח"מ ואמר להם מה אני לבוא בקהל א"ל רבן גמליאל אכור אתה א"ל רבי יהושע מותר אתה • אמר ליה ר"ג והלא כבר נאמר (דברים כג) לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' • א"ל ר' יהושע וכי עמון ומואב במקומן הן עומדים והלא כבר עלה סנחריב וכלבל את כל האומות שנאמר (ישעיה י) ואסיר גבולות עמים וכל דפריש מרובא פריש • א"ל רבן גמליאל והלא כבר נאמר (ירמיה מט) ושכתי את שבות בני עמון וכבר שבו • אמר ליה רבי יהושע והלא כבר נאמר (עמוס ט) ושכתי את שבות עמי ישראל ועדיין לא שבו אלא דהדרי הכא נמי דהדרי מיד התירוהו לבוא בקהל • אמר רבן גמליאל יאיקום השתא ואיזיל ואפייתיה לרבי יהושע • קם אזל חזינהו יאשייתא דביתיה דמשחון (פ"ט קינות) א"ל מכותלי ביתך ניכר ישפחמי אתה אמר ליה אוי לו דדור שאתה פרנסו ואוי לה לכפינה שאתה קברניתה (פ"ט כ"ג סו"ט) שאין אתה יודע בצערן של ת"ח במה הם עסוקין ובמה הם גיונים • א"ל יגעיתו לך מחול לי לא אשנח ביה עשה בשביל כבוד

כסוד שרות של וקן : תוכו כבדו לנו כפיו לדבר לחת ולדור משכיו : ספסלי שיוספיו עליו התלמידים כיות המדרש : חצבי חירואי כדים יוסף וזכנים חלף לון כסא אלא אלא לומר כחלמיהו שחוספו לון מהוגנים : ליתובי דעתיה כסיה חלף דעמו כסיה שחוספו הכנס תלמידים הלאו לו כן כחלוס כסיה דלף שלף עשה שמען מלכא חלף כחלמיה מהוגנים היו : תלוייה ססק שלף כסיה מתוך שרבו התלמידים רכס סתודוד והספול : וכל דפריש מרובא פריש ועמון לכה חכא דעלמא : יאיקום השתא ואיזיל סחילי סהלכס כר' יוספע ובתמס געתיס אזיל ואפייתס : לאשייתא דביתיה דמשחון סתלי כיו סל' יוספע סיו סחכות : שפחמי אתה עוטס סחמי' ט' לומדים כס' וי"ח עוטס סחמיס : געתי' לך סחול' ל' סדכתי' למולך יות' מן הלאו געתי' לון כסס : דלביש מרס סכיל ללכס אף סחמי' כומר סכיל כסחול' סכס' כס' : נשא : מיה : כסן : בן כוזב כן כסן : יזה מי העלת כלומר סכיל סכס' סכס' סכס' יחול' לסחלות :

ואמר סנחריב איז דאך אויף גנאנגן אונ האט צו פירט אלע פעלקר פון זייערע ערשט אזו ווי אין פסוק שטייט אונ אויף האב אפ גנאן די גרענצין פון די פעלקר אונ האב ווי צו פירט פון זייערע לעגנר אין אנדרע לעגנר דרום ווייסן מיר ניט וועלכש עמון אונ כוזב איז אין ווען איינר שייד זיך אפ פון די עובדי פוכבים ומולות אונ קומט צו די ישראל דארף אויך זאגן דאס ער שייד זיך אפ פון דעם רוב אונ דאס רוב פעקן זיינן דאך ניט פון עמון אונ כוזב דרום מעג ער קומן אין קהל • האט רבן גמליאל ויידר גאנגט צו רבי יהושע עס שטייט דאך גישריבן אונ אויך וועל אים קערן דאס אום קערט פון די בני עמון אונ ווי זיינן דאך שוין אום גקערט גווארן אין זייער לאגד • האט רבי יהושע אים ויידר געקערט עס שטייט דאך אויך גשריבן אונ אויך וועל אים קערן דאס אום קערט פון מיין פאלק ישראל אונ ווי זיינן דאך נאך ניט אום גקערט גיטארן אין זייער לאגד זייערע ווי וועלן ערשט ווערן אום גקערט אזו אויך דיא בני עמון וועלן ערשט ווערן אום גקערט אפר היינט זיינן זיי נאך ניט אום גקערט גווארן דרום אין יהודה העמוני סתיר צוא קומן אין קהל • אזו האבן די חכמים אים פאלד סתיר גווען צו קומן אין קהל • האט רבן גמליאל גזאגט היינט אז אויך זעה דאש די הלכה בלייבט וויא רבי יהושע ממילא אונ אומקומט האב אויך אים מצער גווען דרום וועל אויך גיין אונ אים איפר בעטן אז רבן גמליאל אויף גשטאנן אונ איז גנאנגן אין הויז פון רבי יהושע • האט ער געזען דס די ווענט פון זיין הויז זיינן שווארץ האט רבן גמליאל גזאגט צו אים פון די ווענט פון זיין הויז ווערט דר קענט דאש זיין ארבעט אז אין קיילן דרום זיינן דייע ווענט שווארץ האט רבי יהושע גזאגט צו אים ווייא איז צום דור וואש דו ביסט זייער פרנס אונ ווייא צו דעם שיק וואש דו ביסט איר פירער דען דוא ווייסט ניט אין דעם צער פון די תלמידי חכמים אין וואס זיי מוין ארבעטן אונ מיט וואס זיי זיינן זיך מפרנס • האט רבן גמליאל גזאגט צו אים אויך בעט דו וויא מיר מחול וואס אויך האב אנשקענן דיר אזו גרעם האט אים רבי יהושע ניט גוואלט מחול זיין • האט רבן גמליאל גזאגט שוא דאס פון מיין פאפערש כבוד וועגן • איז ער איפר גיבעטן גווארן אונ האט אים מחול גווען • איז רבי יהושע גינאנגן אין בית המדרש אונ האט גזאגט ווער עס איז גוויינט צו אן קליידן זיך אין איין קלייד פון איין גשיא דארף איגט אויך אן קליידן דאס קלייד אונ ווער עס איז ניט גוויינט אן צו טאן דאס קלייד וויא זאל ער דען זאגן צו דעם וואש האט גיטראגן דאס קלייד • ציא אפ פון דיר דאס קלייד אונ אויך וועל איר אן טאן • דרייבר דארף רבן גמליאל זיין דר גשיא • ווייל ער איז גוויינט צו טראגן דאס קלייד אונ ניט אויך • האט רבי עקיבא גזאגט צו די רבנים שליסט צו די טויערין פון דעם בית המדרש פרי די קנעכט פון רבן גמליאל זאלן ניט קיסן אונ זאלין אונן מצער זיין • אין דר צייט האט רבי יהושע גקלאפט אויף דר מיר פון דעם בית המדרש אונ האט גינאנט

אבא ואפיית הלך רבי יהושע לבי מדרשא ואמר מאן דלביש מרדא (פ"י מעיל כלומר סכיל סכס' סכס' יחול' לסחלות) ילביש מרדא מאן דלא לביש מרדא יימר לבאן ידלביש מרדא שלח מדיך ואנא אלבישיה א"ל רבי עקיבא לרבנן מרובין גלי (פ"י סג"ו סו"ט) דלא ליתו עבדי ר"ג וליצערן רבנן אדרכי מרובין (פ"י דס"ג) רבי יהושע יאדשא ואמר להו ימוה בן כזה אכצעדען ציילען ווייסע האר אונ האט אים גיעדען וויא איין מאן פון זיבעציג יאר • אונ דאס איז וואס מיר האבן גילערנט רבי אלעזר בן עזריה זאגט אויך בין גלייך וויא אויך בין אלט זיבעציג יאר דאס איז גווען איפר דיא ווייסע האר וואס ער האט גיהאט אבער אין אמת איז ער נאך יונג גווען • תנא מיר האבן גילערנט דעם טאג וואס רבי אלעזר בן עזריה איז גועצט גווארן פאר איין ראש ישיבה האט מען אפ גנאן דעם שומר פון דעם בית המדרש אונ מען האט גיעגעבן רשות צו די תלמידים זייא זאלן אריין גיין דען רבן גמליאל האט גלאזט אים רופין דער תלמיד חכם וואס ער איז פון אינעווייניג אין הארצן ניט אזו פרום וויא ער ווייסט זיך פון אוישן ווייניג דר זאל ניט אריין גיין אין בית המדרש • אונ רבי אלעזר בן עזריה האט גדרשת אייביג זאל איין מענטש תורה לערנן אפילו ווען ער טוט עס ניט ערינטס פון גאטס וועגן דען ווען אפילו ער לערנט היינט ניט פון גאטש וועגן וועט ער דר נאך קומן לערנן פון גאטש וועגן • דעם טאג זיינען פיל ביינק געטרט גווארן אין בית המדרש ווייל פיל תלמידים זיינן צו גקומן • רבי יוחנן זאגט עס קריגן אין דר זאך אבא יוסי בן דוסא אונ די רבנים איינר זאגט מיר הוגררט ביינק זיינן אין דעם טאג גימערט גווארן אונ איינר זאגט זיבין הוגררט ביינק זיינען געמערט גיוארן • אזו האט זיך רבן גמליאל מצער גווען אונ האט גזאגט אפטר האב אויך ח"ו פר מיטן תורה פון ישראל ווייל אויך האב ניט גיהייסן אריין לאזן אלסען אין בית המדרש • האט מען אים גוויזן אין חלוס ווייסע קריג וואש זיינן פול מיט אש דאס האט מען אים גוויזן ווען די לייט וואס זיינען גיקומן זיינן שוין אפר ניט פרום • זאגט דיא גמרא אפר דער אמת איז ניט אזו גווען דען די לייט זיינן יוא פרום גווען נאר מען האט אים דרום אזו גוויזן אין חלוס פרי ער זאל זיך ניט מצער זיין • מיר האבן גלערנט דאס די סככת עדיות איז אין דעם טאג גילערנט גווארן • אונ אין אלע ערטר וואו די גמרא זאגט כו ביום איז גווען אין דעם טאג וואס מען האט רבי אלעזר בן עזריה גועצט פאר איין ראש ישיבה • אונ עס איז ניט גווען אין דעם טאג אין בית המדרש איין הלכה וואש זיא זאל זיין גנאנגן אין איין ספק זייערע מען האט זיא גרונטליך קלאר אויש גילערנט • יוא אונ אויך רבן גמליאל האט זיך דאך ניט פר מיטן פון צו גיין אין בית המדרש דען מיר האבן גילערנט אין דעם דאזיגן טאג האט זיך יהודה ער איז גווען איין גר פון עמון גישטעלט פרי די חכמים אין בית המדרש אונ האט זיי גפרענט אויב ער מעג קומן אין קהל פון ישראל • האט רבן גמליאל גזאגט צו אים דו בישט אסור צו קומן אין קהל • אונ רבי יהושע האט גזאגט צו אים דו בישט סתיר צו קומן אין קהל • האט רבן גמליאל גזאגט צו רבי יהושע עס שטייט דאך אין דר תורה דאס עמון אונ מואב זאל ניט קומן אין גאטש איין זאמלונג דאש זיינן די ישראל • האט רבי יהושע גזאגט צו אים זיצוין דען עמון אונ מואב אין זייער פריערדיגען ארט • פרי

פרק ב נר ב כלל ז חלק א

מזה מיניך מי מערה ואפך אפר מקלה כלומר אפר הקלוי בתנורים אמר ליה ר' עקיבא יהושע נתפייכת כלום עשינו אלא לכבודך למחר אני ואתה נשכים לפתחו ואפילו הכי לא עברה לרבי אלעזר בן עזריה מנשיאותיה והוה דריש רבן גמליאל יתרי שבתו ורבי אלעזר בן עזריה חרא שבתא והיינו דאמר מר שבת של מי היתה של רבי אלעזר בן עזריה היתה נמצא שהמחזיק במחלוקת אפילו בדברי תורה מקלקל את השורה ויוצא מכנו חורבן עולם והשלום והסבלנות נאה בכל דבר והשם יתברך יברך את עמו בשלום :

החלק השני

במילי דעלמא וויש בו שלשה פרקים :

סג פרק ראשון בקנאת בני ארם מאחרים נכנס בלבם להדש דברי קטטורין ובתחלת הדבר הוא קל לבטל ואם לא סתרו מתחלתו בכל עת הולך וגדל ומתחזק בלבבות כדכתיב (משלי י) וימין אפים יוציא ריב ר"ל כשמוציא אפו ואינו כובש חמתו אף על פי שהתחיל האחר בדבר יבואו לידי ריב ומחלוקת ע"כ כל בן דעת יבטלנו בהתחלה קודם שהחזיק כדגרסינן בפרק קמא דסנודרין דף ז אמר רב הונא יהאי תיגרא לא דמיא אלא לצינורא דבדקא כיון דרווח רוח אבוי קשישא אמר דמיא לנודא דגמלא כיון דקם קם ההוא דהוה קאמר ואזיל טוביה למאן דשמע וחריש יחלפו עליה בישתא מאה אמר ליה שמואל לרב יהודה קרא כתיב (משלי י) פוטור מים וגו' ואף על פי שהאחד יהא קשה עורף ורוצה לריב אם הכירו וכבוש חרון אפו ויסכול דברי קטטור של חבריו אשריו ואוי למחרפו כדגרסינן בסוף פרק בסוי הדם דף פ"ט ואמר רבה ואיתימא רבי יוחנן אין העולם מתקיים אלא בזכות מי ישבולם עצמו בשעת מריבה שנאמר (איוב כ) תולה ארץ על בלימה ואם אינו יכול הא' לסכול דברי חבריו ומשיב עליו אע"פ שעושה כאלוהו והסבה באה מחברו כיון שהעם אינם יודעים להבהין ממי היתה העילה הול' המחלוקת בשניהם ולא עוד אלא שמראין לכל באי עולם שיש שמין פסול באחד מהם כדגרסינן במסכת קדושין פ' עשרה

אמר מק"ח אפר הקלוי בתנורים וכלייהו כלומר עפר סגס : שלח מידך כפר גנדיך כלומר כמילות : שרוקו בלי סגור דלמח בים המדבר : מי מערה מים הכלים מעשרות ומתענינים כלומר כלו לך ליהנות מים ולשא' כמי העלית ולכר מפסל' אלוהים : ארשא אפסח : חרי שבתו חלקו בין ר"ג ובין ר' אלעזר בן עזריה וחלקו מרי שבתו לר"ג ובת' אחד לר' אלעזר בן עזריה וכיון דלמרי' שבת של מי היתה במסכת תנינה : **תיגרא** המורה כריס ומחלוקת : **בדקא** יעור של מים דנדק דכרי הגדר מעט לרף הולכים המים ומתנבים וטובין חרי גדול ומשקף הכל כך הכיב הולך ומתנבך ואין יכולין לסמוי וזו בשאר ספור מים רכשית מדון מחלוקת וזו : לנודא דגמלא דפין של בשר כחמיל כדדורסין עליהם מנענות וסוף מחחוקות וקניעות נמוזין וכא' נמי ככאלה מחזיק בקטטה חלק ומחזיק וכא' יותר ויותר ולא מקלה נפקא : טוביה דשמע וחריש אבוי למי שמתע מרפמו וחסין : חלפו עליה בישתא מאה הלכו להם בשקיותו מאה רשות סבין כמות מ"ו סהר וזו : פוטור מים המחיל ופורה נקטעה סוף חלק מלא דיני : ראשית ברוך עמלקון ריש מלא דיני לטוב' אחרים מדון נגשיות' מלא : שכולם עצמו סוגר אה סין ודומה לו ככסות

אז ניש ער' ווען ער פערשווייגט ניש וועלן זיי דאך קיפן צו קריג און מחלוקת . דרום סוף יעדער קלוגר מענטש צו שטערן די קריג אין אנפאנג איי זיא איז שטארק גיווארן וויא מיר לערנן אין סנהדרין רב הונא זאגט איין קריג איז נאר גלייך צו איין צו שפאלטענע רינע וואס וואשער לופט דארטן דורך איז אין אן הויב גרינג צו פר שטאפן דס שפאלט אבר ווען דר שפאלט גווערט לאנג ווערט ער ברייטער און ברייטער דאס מען קען אים שרין ניש איין האלטן . אזוי אויך דר קריג ווען ער גיווערט ליינגר קען מען אים שווערער איין האלטן . אבוי קשישא זאגט דר קריג איז גלייך צו די ברעטער פון איין בריק ווען מען לייגט זיינן זייא אין אנפאנג לויז און שאקל'ן זיך אבר ווען זיי לוינן לאנג ווערן זיי פעסער און פעסער אזוי אויך דר קריג ווען עס גיווערט ליינגר ווערט ער אלץ פעסער און שטארקער . והוא דהוה קאמר ואזיל איין מאן פלעגט ארום גיין און זאגן וואל דעם וואס הערט וויא מען שענט אים און פר שווייגט דען הונדרט ערלייא ביינאייט גייען אונעק פון אים דורך זיין פר שווייגן וואס זייא וואלטן נקמן אויף אים ווען ער וואלט יענס גיענטפערט שטאל הט זאגט צו רב יהודה עס שטייט אין פסוק פוטור מים ראשית מדון דר וואס עפינט און הויפט אן די קריג דר רייצט אן אויף זיך הונדרט ביינאייט וואס קומט דורך דעם קריג דען ראשית מדון מאכט ריש מאה דיני דר אן הויב פון הונדרט דינים קיפן אויף אים אדר מדון פרעפט אן הונדרט : ואלים און האמטשע איינר איז הארט אקענדיג און וויל זיך קריגן ווען דער אנדרט האלט אבר איין זיין צארן און איז סובל די קריג רייד פון זיין חבר : איז וואל אים און וויי צו זיין חבר וואס שענט אים . אזוי וויא מיר לערנן אין פרק פסוי דרם רבה זאגט און איין טייל זאגן רבי יוחנן האט עס זאגט די וועלט האט קיין קיום ניש נאר פון וועגן דעם זכות פון דעם וואס שליסט צו זיין מויל בשעת קריג אזוי וויא אין פסוק שטייט תולה ארץ על בלימה די ערר היינגט און האט איין קיום פון וועגן דעם זכות פון דעם וואס שליסט צו זיין מויל בשעת קריג און ענטפערט יענס ניש : ואם אינו יכול האחד לסכול דברי חברו און ווען איינר קען ניש דר ליידין די רייד פון זיין חבר און ענטפערט אים אויף זיי האמטשע ער ענטפערט אים איבר זיינע נארישקייט און דאס מחלוקת קומט איבר זיין חבר פון דעסט וועגן ווייל די לייט ווייסן ניש צו פר שטיין פון וועגן דאס מחלוקת קומט היינגן זיי אן דס מחלוקת אין זיי ביינע דאס זיי ביינע זיינן קריג'ר און ניש דס אליון גייערט זיי ווייון מיט דעם מחלוקת צו אלע לייט דער וועלט דאס איין פסול אין דר משפחה איז אין צארן און האלט אים לערנן אין מסכת קדושין רב יהודה זאגט פון וועגן רב ווען דר ווערט צווייא

זאגט צו זיי דר פהן וואס איז גוואנט צו שפריינגן די וואשער מיט וואס מען רייניגט דעם קמא און זיין פאטר איז אויך גווען איין פהן און פלעגט אויך דס שפריינגן זאל ער ווייטער שפריינגן און רייניגן די טפאים אבר דר וואס איז ניש קיין פהן און האט קיין קמא ניש גישפריינגט און זיין פאטר איז אויך ניש גווען קיין פהן און האט אויך קיין קמא ניש גישפריינגט זאל ער זען זאגן צו דעם וואס איז יוא איין פהן און זיין פאטר איז אויך גווען איין פהן דאס זיין וואשער איז פון איין הייל און זיין אש איז גברענטע אש פון איין אויבן און ניש פון דר פרה אדומה ממילא קענען זייא ניש רייניגן פון טומאה . און דס האט ער גימיינט רבן גמליאל איז גווען איין נשיא און זיין פאטר איז אויך גווען איין נשיא דרום און רעכט ער זאל ווייטער זיין נשיא אבר רבי אלעזר בן עזריה איז ניש גווען קיין נשיא און זיין פאטר איז אויך ניש גווען קיין נשיא זאל ער דען אינעק שמויטן דעם נשיא און זאל זיין איין נשיא אויף זיין ארם האט רבי עקיבא זאגט צו רבי יהושע : יהושע דוא ביסט ווארין איבר נבעטן צו רבן גמליאל און האסט אים שוין מתלוננען . מיר האבן עס נאר נטאן פון דיין כבוד ווערן אבר ווען רב בישט ווארין איבר נבעטן צו אים אזו וועל איך מיט דיר מארשן פרי גיין צו זיין מיר און וועלן אים ווידר פר איין נשיא ועצין אין בית המדרש : ואלו הכי און פון דעשט וועגן האט מען רבי אלעזר בן עזריה ניש אין גאנצן אפגעזעט פון זיין נשיאות גייערט רבן גמליאל האט גררשית צווייא שבתות און רבי אלעזר בן עזריה האט גדרשית איין שבת און דרום זאגט די גמרא וועמט שבת איז גווען ווייל זיי וויינן ביינע גבליבן נשיאים און האבן ביינע גדרשית : נמצא נפינן מיר דא אין דער נכרא וואס מיר האבין דא גבראכט דאס דר וואס שטארקט זיך אין מחלוקת אפילו אין דברי תורה פערדארבט ער דעם גלייכן וועג און עס קומט דר פון ארום איין חורבן עולם אבער דר שלום און דיא סבלנות וואס איין מענטש פר טראגט ווען מען טוט אים אפילו קעגן זיין כבוד דאס איז שוין אין אלע זאכן . און השם יתברך זאל בענטשן זיין פאלק מיט שלום :

סג בקנאת בני ארם מאחרים דורך דעם וואש מענטשן זיינן זיך מחקנא אין אנדרע גייט אריין אין זייער הארצן דאס זיי זאלן בנייען מיט די מענטשן צו ריידן קריג רייד . און אין אן הויב קריג איז גרינג מבטל צו זיין די קריג אבר ווען מען צו ווארפט ניש די קריג אין אן הויב אזו גייט זיא איטליכש קמא און ווערט גרעשער און שטארקט זיך אין דיא מענטשניג הערצן וויא אין פסוק שטייט : און דס פרעסין פון צארן ציהט אויס קריג דס מיינט מען ווערט עס פרעסט אויס זיין צארן און האלט אים גיט אין אפילו ווען דר אנדערער האט אן גיפאנגן די רייד פון פיינשאפט

פרק א נר ב כלל ז חלק ב

פיו כלום ורגלו ממלכות : ואין מניחין אותו
 מן המים להדבק במיניו לכן הטילו מן המים
 מדינת בנימין : שלשה דברים הכי חיו קים
 ליהואל תמרוד במלכות בית דוד ממה שאירע
 לו : ויום טוב של עצרת ברור דהיינו כבודות
 אם מלכות ברור וזה ולא יום המעון וזה חסום
 המלכות : נחמה שיהי כעם המים לעובר הגרסם
 לכיורו : אינו כמותך שלא השאלתו זו היא
 נפירה שדבר שמור כלנו ולא סתמו מדעתו :
 שאינו נוקם נקמתו ונותר איכה כחם כלנו :
 נענש שאול לכל לדי דבר שעליו נעל ממנו
 המלכות מפני שמתחלה מלכותו מתל על כבודו
 גלה על עניו שאול כדליל למחוק : ובתיב ויעל
 נחש הגמזוני וגו' ומסקנא דמלתא דלמרו יבטל
 מי סולמו שאלו ימלך עלינו כמתיב תו את
 האנשים ונמיתם וכו' אמר לא יומת אים ביום הזה :

יוחסין אר"י אמר רב אם ראית שני בני אדם שמתגרים זה בזה שמך פסול יש כא' מדם ואינו מניחו להדבק
 כחברו : אריב"ל אם ראית שתי משפחות שמתגרות זו בזו שמך פסול יש באחת מהן ואינה מניחה
 להדבק בחברתה : על כן יש לו לאדם להתרחק מן המחלוקת : וגם מצינו באחיתופל שהזהיר בו לבניו
 מלמרוד במלכות בית דוד שהיתה סבת מבלתו ומיתתו : כדגרסינן במסכת בבא בתרא פרק מי שמת
 דף קמ"ז תנו רבנן שלשה דברים צוה אחיתופל את בניו : אל יהיו במחלוקת יואל תמרוד במלכות
 בית דוד ויוס טוב של עצרת ברור ורעו חמים שמצליחין ולא חרבה ירושלים בשניה אלא על מחלוקת
 שקם ביניהם על שהיו שונאים זה את זה חנם באיבה הנמורה כלבם וסמך לדבר א"יכה י"טבה "כד
 ה"עיר ראשי תיבות איבה : וגרסינן פ"ק דיומא דף ט' : א"ר יוחנן בן תורתא מפני מה חרבה
 שילה וכו' : אבל מקדש שני שאנו בקיאיין בהן שהיו עוסקים בתורה ובמצוות ובג"ח מפני מה חרבה
 מפני שנאת חנם הא למדת ששקולה שנאת חנם כנגד נ' עבירות עבודת כוכבים ומזלות ג"ע וש"ד
 כדאיאת בתיבת הגר הא' וע"כ הוהירה תורתנו על השנאה שבלב שנאמר ויקרא י"ט לא תשנא את
 אחיך בלבבך שהוא סבה למחלוקת : וגרסינן במסכת ערכין פרק יש בערכין דף י"ז : ת"ר לא תשנא
 את אחיך בלבבך יכול לא יכנו ולא יסטרנו ולא יקללנו : ת"ל בלבבך : כדאיאת בזה הגר בכלל הג'

פרק א' ולככות שלהבת השנאה והמחלוקת מבני ישראל צותה תורה ילא תקום ולא תמור : וגרסינן במסכת יומא פרק בראשונה דף כ"ג
 תניא לא תקום ולא תמור איזו היא נקימה ואיזו היא נמירה : אמר לו השאילני קרדומך אמר לו איני משאילך למחר בא אצלו אמר לו
 השאילני מנגלך אמר לו איני משאילך כדרך שלא השאלתני קרדומך וזו היא נקימה : ואיזו היא נמירה אמר לו השאילני מנגלך אמר לו לא
 למחר בא אצלו אמר לו השאילני קרדומך אמר לו הילך ואיני כמותך שלא השאלתני : זו היא נמירה וע"כ אם הוא תלמיד חכם וצערו
 כנגד כבודו חייב ליטור איבה עד שפייסהו דאמרינן התם דף כ"ב אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי כל ת"ח שאינו נוקם
 ונותר כנחש אינו ת"ח : ואם מחל ואינו מרגיש על כבודו נענש דאמרינן התם אמר רב יהודה מפני מה נענש שאול מפני שחל על כבודו
 שנאמר (שמואל א') ואנשים בני בליעל אמרו מה יושיענו זה ויבזוהו ולא הביאו לו מנתה ויהי כחחריש : יזכתיב (ש"א) ויעל נחש
 העמוני וגו' וימאס העם מי האיש האומר שאול ימלך עלינו תנו האנשים ונמיתם ויאמר שאול לא יומת איש ביום הזה כי היום עשה ה'

קין ישראל אפילו צו דייע פיינט : און מיר האבן גילערניגט אין יוקא
 וועלכט איז נקימה און וועלכט איז נמירה : נקימה הייסט ווען ער קומט
 צו איינס און זאגט צו אים לייא מיר דיין האק זאגט ער צו אים איך
 וויל דיר ניט לייען דעם אנדרן מאג קומט דר אנדרר צום ערשטן און זאגט
 צו אים לייא מיר דיין ועג : ענפערט ער אים איך וויל דיר ניט לייען אזוא
 ווי דו האבט מיר ניט גוואלט לייען דיין האק : דאש הייסט נקימה : און
 נמירה הייסט ווען ער קומט צו איינס און זאגט צו אים לייא מיר דיין ועג
 זאגט ער צו אים איך וויל דיר ניט לייען : דעם אנדרן מאג קומט דער
 חבר צום ערשטן און זאגט צו אים לייא מיר דיין האק זאגט ער צו אים
 נעם ויא דיר דען איך בין ניט אזו וויא דו וואש דו האבט מיר ניט גוואלט
 לייען : דאס הייסט נמירה דאש ער היט די שגאה אין הארצן וואס יענר
 דאש אים ניט גוואלט לייען : ועם כל זה און בייא דעם אריין דאש מען
 מאר קיינס קיין שגאה ניט נאך טראגן פון דעסט וועגן ווען ער איז
 איין תלמיד חכם און איינר דאמ אים עפיש גטאן קעגן זיין כבוד איז ער
 מחויב צו היסן פיינטשאפט צו יענס ב"ו ער וועט אים איבר פייטן :
 דען מיר זאגן אין דר גמרא רבי יוחנן דאמ גזאנט פון וועגן רבי שמעון
 בן יוחאי אפילו רב תלמיד חכם וואס איז ניט נוקם ונותר אזו וויא איין
 שלאגן דר הייסט ניט קיין תלמיד חכם : און ווען ער איז מחל ווען איינר
 טוט אים עפיש שלא ב'כבוד און אים ארט ניט זיין כבוד ווערט ער
 געשטראפט דרויף ווייל ער איז מבוה דר מיט דעם כבוד פון דר תורה :
 וויא מיר זאגן אין דר גמרא רב יהודה זאגט פ'ר וואס איז שאול המלך
 געשטראפט גווארן דאס ער איז ווארן אפגעזעצט פין דר מלכה : דס איז
 גווען ווייל ער האט מחל גווען אויף זיין כבוד דען איין מלך מאר ניט
 מחל זיין אויף זיין כבוד גייערט ער מ'ו שטראפן די לייט וואס טוען אים
 עפיש קעגן זיין כבוד : דען עש שמייט אין פסיק דס שלעכטע מענטשן
 האבן גזאנט וואס וועט אונז דר שאול קעגן העלפין און זיי האבן אים
 מבוה גווען און האבן אים ניט גבראכט קיין פתגה און שאול האט גשוויגן
 דרויף : און דר נאך שמייט דאס דר מלך בני עמון איז אויף גזאנגען אויף
 ישראל : האט שאול המלך זיי גיהאלפן פון אים : שמייט דאס דאס פאלק
 ישראל האבן גזאנט וועלכר מענטש עס האט פרייער גזאנט בלשון קמיה
 זאל רען שאול קייניגן איבר אונז ניט די מענטשן אהער און מיר וועלן זיי
 שייטן : האט שאול גזאנט קיין מאן פון ישראל זאל היינט ניט ווערן נפייט
 דען היינט האט גאט גטאן איין הילף צו ישראל : נוא זעהן מיר דאס ער
 האט מחל גווען אויף זיין כבוד און האט ניט גינאלט בעשטראפן דיא
 מענטשן וואס האבן אים מבוה גווען : איז ער דרום ווארן אפ געזעצט פון
 דר מ'וכה דען פאר איין מלך מ'ו קען טרא האבן און ווען מען בעט אבר
 איין

צוויי מענטשן קריגן זיך אלץ מיט אנדר ואלסטו וויסן דס איין זאך פון
 איין פסול איז אין איינס פון זיי דרום מאכט מען פון דעם הימל דס זיי
 קריגן זיך אלץ מיט אנדר פדי זיי זאלן זיך ניט משרד זיין אין איינס :
 רבי יהושע בן לוי זאגט ווען דו זעסט צוויי משפחות קריגן זיך אלץ
 מיט אנדר מ'ו זיין דס עפיש איין פסול איז אין איינס פון זיי און דרום
 לאזט מען ניט די גייער קריגן זיי זאלן זיך ניט משרד זיין גייער
 איין מענטשן דר ווייטער זיך פון מחלוקת : וגם כצינו באחיתופל און מיר פייגן
 אויף בייא אחיתופל דס ער האט אן גזאנט צו זיינע קינדר דס זיי זאלן
 ניט מורד זיין אין מלכות בית דוד דען דאס איז גווען די סבה פון זיין
 מפלה א"ת פון זיין מוטי' וויא מיר לערן אין ב'בא בתרא די רבנים האבן
 גילערניגט דריי זאכן האט אחיתופל אן גזאנט צו זיינע קינדר פ'ר וויין טויט' :
 איר זאלט ניט זיין אין קיין מחלוקת : און איר זאלט ניט מורד זיין אין
 מלכות בית דוד : אינ ווען איר וועט זעהן דס אום שבועות איז לויטר
 און ניט וואלקינדיג זאלט איר זייען ווייך דען זייא וועלן וואול גראטין
 אין דעם יאר : ולא חרבה ירושלים בשניה און ירושלים איז צום אנדרן מאל
 ניט חרוב גווארן נאר איבר מחלוקת וואש צווישן זיי איז גווען ווייל זיי
 האבן זיך איינר דעם אנדרן פייגט גיהאט אום ויסט און האבן זיך
 גיקריגט ווייל זיי האבן דא פיינטשאפט גהאט אין זייער הארצן און איין
 ראיה איז דר צו פון דעם פסוק איכה ישבה ב'רד העיר מאבן די ערשטע
 פ'ר אזות איכה דס הייסט פיינטשאפט און דאריבער איז זיא גבל'פן
 זיצן אליין איך האבן מיר גילערניגט אין יומא רבי יוחנן בן תורתא זאגט
 פון דעסט וועגן איז חרוב גווארן די שטאט שילה ווייל זיי האבן גהאט
 צוויי עבירות צווישן זיך גילוי ערוות : און זיי האבן מבוה גווען דיא
 קרבות : אבר אין בית שני ציימן ווייסן מיר וואול דס זייא האבן תורה
 גילערניגט און האבן גטאן מצות און גמילות חסדים און ווארם איז עס
 דאך חרוב גווארן נאר איבר שנאת חנם : פון דאן לערן מיר אפ דס
 שנאת חנם איז אזו הארב וויא די דריי עבירות עבודת כוכבים ומזלות
 און גלוי ערוות און שפיכות דמים אזו וויא מיר האבן גשריבן אין סוף
 גר ראשון : און דרום האט די תורה אן גזאנט מען זאל קיינס אין הארצן
 ניט פייגט האבן וויא אין פסוק שמייט דו זאלסט דיין ברודר ניט פייגט
 האבן אין דיין הארצן דען פיינטשאפט מאכט קריג : און מיר האבן אויבן
 גשריבן דאס צו שטראפן זיין ברודר מען מען אים ווייזן פיינטשאפט צו
 שילטין אים און צו שלאגן אים ווען ער פירט זיך ניט וויא רעכט איז :
 אבר פדי ציא ערלעשן דעם פלאם פון פייגט שאפט און פון מ'ולוקת פון
 ישראל האט די תורה אן גזאנט לא תקום ולא וישור את בני עמך דו זאלסט
 ד'ך ניט נוקם זיין און זאלשט ניט היסן די שגאה אין דיין הארצן ציא

פרק א נר ב כלל ז חלק ב

תשועה בישראל ואם פייסוהו כראוי טוב לו לכוהל דאמר רבה כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו על כן אל יחזיק אדם במהלוקת וירדוף אחר השלום:

סד פרק שני

הרצח לישב בשלוח אע"פ שיראה לחבירו שרוצה לחלוק עמו שלא כדון יתרחק ממנו ואל יטה אנו לכל דבר ולא עוד אלא שלא יצעוק עליו אע"פ שעושה לו שלא כדון כדורסנין במסכת קמא פרק החובל דף צ"ג אמר רבי חנינא כל המוכר דין על חבירו הוא נענש תחלה דכתיב (בראשית טו) ותאמר שרי אל אברם חמסי עליך וכתיב ישפוט ה' ביני וביניך וכתיב (יש כג) ויבא אברהם לספור לשרה וגו' וה"מ דאית ליה דינא בארעא אמר רבי יצחק אוי לו לצועק יותר מן הנצצק תניא נמי הכי אחר הצועק ואחר הנצצק במשמע דכתיב (שמות כב) והרה אפי וגו' אלא שממחרין לצועק יותר מן הנצצק כדאשכחין גבי שרה ואמרין נמי דתם אמר רבי אבהו לעולם יהא אדם מן הנרדפים ולא מן הרודפים שאין לך נרדפים בעופות יותר מתורים ובני יונה והכשירן הקב"ה לגבי מזבח ונרסין נמי במסכת שבת פרק אמר ר' עקיבא דף פ"ה ת"ר תלמידי חכמים יעלובים ואינם יעלבים שומעין תרפתם ואינם משיבין עושים מאדבה ושמים ביסורין עליהם הכתוב אומר (שופטים ה) ואהביו כצאת השמש בנבורתו וגדול הוא תועלת מי ששומע כתרפתו ואינו משיב שגורם שלא יתפרוהו שנית ועל זה אמר החכם לעולם לא תרפני אדם יותר מפעם אחת כי בפעם הראשון אסבול תרפותיו כדי שלא יתפני שנית ונרסין כמדורש (משלי יח) איש רעים להתרועע ר"ל מי שרוצה שיהיו לו רעים יסבול ויעביר על מדותיו ואל יתקוטט עמדם ויקבל אותם תמיד בכבוד פנים יפות (ויקרא לח) וישע עמו רשע ויבט עמו נפלו (מ"ג) והמדות הטובות הללו גורמין שיהיו לו רעים אהובים יותר מאחים שנאמר (שם) ויש אוהב דבק מאח וכתוב (שם) רעך ורע אביך אל תעזוב טוב שכן קרוב מאח רחוק ובית אחיך אל תבוא וגו' רוצה לומר אם תשמור רעך ורע אביך ולא תעזבו לא תצטרך לאחריך כיום אידך אלא לחברך שהוא לך יותר אהוב מאח ד"א איש רעים לא יזכה אדם ברעים וחברים אלא אם יתרועע ר"ל אם ישבה לפניו ויסבול משאם (ס"ה) להרועע מנוח מרעם ונרסין כמדורש (דברים כה) כי יצאו אנשים יחדו אין שלוח יוצא מתוך ניצות וכן הוא אומר (בראשית יג) ויהי ריב בין רועי מקנה אברם וגו' מי גרם ללום שפירש מן הצדיק הוי אומר זה הכריבה וכן הוא אומר (דברים יט) ועמדו

אין תלמיד חכם איבר או וייתר רעבט איו איו גוט ער זאל מחל זיין דען רבה האט גזאנט אימליכר וואש איו מעביר על מדותיו בלומר ער פערלאנגט נים אלץ וואש אים קומט איו נאט אים מחל אויף אלע זיינע זינד דרום זאל איין מענטש זיך נים שטארקען אין מתלוקת און זאל בעקר נאך יאן נאך שלום:

און ענטפערן נים דרויף און זיי טוען די מצות פון וועגן נאמש ליב שאפט און פרייען זיך מיט די יסורים וואס מען שענקט זיי אויף זיי זאגט דער פסוק און נאמש ליב האבך וועלן שיינען און וויא דיא זון ווען זיא נייט ארויס מיט שטארקייט: וגדול הוא תועלת און עם איו גרויס דיא נמשען פון דעם וואס הערט זיין שאנד און ענטפערט נים דרויף דען ער איו זיך גורם דאס מען וועט אים שוין גיט שענדן נאך איין קאל ווייל יענר זעהט דאס עם ארט אים גאר נים און דרויף האט איין חכם גזאנט אייביג האט מ'ך קיין מענטש נים גישענקט מער וויא איין קאל דען אין ערשטן קאל האב איה גיליטן זיין שענדן און האב אים גישוויגן דרויף פדי ער זאל מ'ך נאך ווייטער נים שענדן אויף לערנן מיר אין מדרש עם שטייט אין פסוק איש רעים להתרועע איו דר פירוש דר פון ווער עם וויל האבן פיל ליב האבך זאל ער ליינדן און זאל שווייגן ווען מען שענדעט אים און זאל מחל זיין צו די מענטשן וואס האבן אים גישענקט און זאל זיך נים קריגן מיט זיי און זאל זיי תמיד צו נעסן מיט איין שיין פנים און די דאוניגע נאפע מדות וועלן אים גורם זיין דאס ער וועט האבן פיל ליב האבך וואס זיי וועלן אים ליבער זיין פון ברידער וויא אין פסוק שטייט און עם איו אפט דא איין ליב האבך וואס ער איו בארעכט און גיטרייער פאר איין ברודר אויף שטייט אין פסוק דיין ליב האבער און דיין פאטערש ליב האבך זאלטו נים פד לאזן דען עם איו בעסר איין שכן וואס האלט זיך נאהינט ביי דיר פון דעם ברודר וואס האלט זיך ווייט פון דיר און אין דיין ברודרש הויז זאלטו נים קומן אין דיין אונגליקליכן מאגן דאס שיינט מען ווען דו וועסט זיך האלמן מיט דיין ליב האבך און מיט דיין פאטערש ליב האבך און וועסט זיי נים פאר לאזן וועסטו נים דארפן קומן צו דיין ברודר ווען איין אונגליק וועט קומן אויף דיר זייערט דוא וועסט בעסער זיין צו דיין חבר דאס ער איו דיר גיליבטער פון איין ברודר אדר אזוא איו דר פירוש פון דעם פסוק איש רעים להתרועע איין מאן קען נים זוכה זיין צו האבן נאפע ליב האבך און חברים נאר ווען מען ברעכט זיך פד זייא און זאל זיך נידעריג האלמן אנטקעגן זייא און זאל ליינדן און פאר טראגן פון זייא וועלן זייא אים ליב האבן ונרסין כמדורש אויף לערנן מיר אין ספרי עם שטייט אין פסוק כי יצאו אנשים יחדו ווען מאגן וועלן זיך קריגן מיט אנדרר וואגט דר ספרי קיין שלום קומט נים ארויש פון קריג אויף שטייט אין פסוק און עם איו נאמען אקריג צווישן די פאטערש פון אברהם און צווישן די פאטערש פון לואש פון לואש פון לואש זיך אפ נשייד פון אברהם נוא ווער האט גורם גווען צו לואש דאס ער האט זיך אפ נשייד פון דעם צדיק דאס האט די קריג גורם גווען אויף שטייט

אין תלמיד חכם איבר או וייתר רעבט איו איו גוט ער זאל מחל זיין דען רבה האט גזאנט אימליכר וואש איו מעביר על מדותיו בלומר ער פערלאנגט נים אלץ וואש אים קומט איו נאט אים מחל אויף אלע זיינע זינד דרום זאל איין מענטש זיך נים שטארקען אין מתלוקת און זאל בעקר נאך יאן נאך שלום:

סד הרצח לישב בשלוח ווער עם וויל זיצן אין פרידען און האמשע ווען ער זעהט דאס זיין חבר וויל זיך קריגן מיט אים שלא כדון דין זאל ער זיך דר ווייטערן פון אים און זאל נים צו הערין קיין נאך וואס דער חבר זאגט אים דען וועט ער קעגן זיצן אין פרידען און נים דאש אריין זייערט ער זאל אפילו נים שרייען צו נאט אויף זיין חבר דס נאט זאל זיין חבר שטראפן אפילו ווען דר חבר טוט אים שלא פדין ווי מיר לערנן אין פסוק קמא רבי חנינא זאגט דר וואש נים איבר צו נאט זיין דין אויף זיין חבר דאס נאט זאל אים שטראפן דער ווערט פריער גישטראפט דען איו שטייט אין פסוק שרה האט גזאנט צו אברהם חמסי עליך מין איס רעכט וואש מין דינשט הגר טוט מיר אן ווארף איה אויף דיר דעם עזש דען דו בישט שולדיג דרינגן ישוט ה' ביני וכינד נאט זאל משפטן צווישן מיר און צווישן דיר און דרום איו שרה פריער גישטארבן פד אברהם וויא אין פסוק שטייט דאש אברהם איו קומן צו באקלאגן צו שרה און דאש איו נאר גזאנט ווען ער קען גיפנין זיין רעכט בייא מענטשן אויף דר ערד אבר ווען מענטשין קעגן יענעם נים שטראפן מען ער איבר געבן זיין דין צו נאט רבי יצחק זאגט עש איו ווייא צו דעם וואס שרייעט צו נאט אויף זיין חבר מערער וויא צו דעם וואס מען שרייעט איבר אים דען דר וואס שרייעט ווערט פריער גישטראפט זאגט די גמרא מיר האבן אויף איו גילערינט דאש ביידע ווערן גישטראפט דען עם שטייט אין פסוק ווען ער וועט שרייען צו מיר וועט מין צארן גריסן אין איה און וועל איה ביידע דר שלאגן נאר דר וואש שרייעט ווערט פריער גישטראפט וויא יענר וואש ער שרייעט איבר אים וויא מיר גיפנין ביי שרה ואמרין אויך זאגן מיר אין דר גמרא רבי אבהו זאגט אייביג זאל דר מענטש זיין פון די וואס ווערן גזאנט און נים פון דיא וואש פאר זאגען אנדערע דען מיר גיפניען נים צווישן דיא פויגלן וועלכע ווערין מער פד יאגט וויא מויבן און נאט האט נאר זיי פאר גמאכט צו גבראכט ווערן פד איין קרבן אויף דעם מזבח דר פון זעקן סוף דאס דר וואס ווערט פד יאגט איו גיליבט פד נאט אויף לערנן מיר אין שבת די רבנים האבן גילערינט די תלמידי חכמים וואס ווערן פאר שעסט פון לייטן און זיי פד שעסן קיינס נים און זיי הערן צו זייער שאנד

פרק ב נר ב כלל ז חלק ב

שני האנשים וגו' מי גרם לו ללקותו הוי אומר זה מריבה אין לי אלא אנשים שלום אשה עם חברתה אם ובת איש ואשה מנין תל יתדו מכל מקום על כן צריך אדם למנוע עצמו בכל כחו מן המריבה וכן יהיה תמיד מכובד עם הכריות שנאמר (משלי כ) כבוד לאיש שבת מריב וגו' וכתב (ש"י) יתר מרעהו צדיק ודרך רשעים תתעם ר"ל הצדיק סובל חרפות רעהו כדי שלא יבואו לידי קטטה ודרך של רשעים תתעם ר"ל הדרך הרעה של רשעים תתעם שרם הושבים שלא יהיו חשוכים למאוכה אם יסבלו חרפות בני אדם לפיכך הם תועים בדרכיהם ובאים לידי קטטה ומריבה ורציחה ומי האיש התפץ היום של שלום ירחיק עצמו מן הקטמות ויסבול לכל אדם ואל יבא לידי מריבה וסכנה:

סה פרק שלישי

אף על פי שהחולק עם כל אדם גורם כל הרעות שבכולם החולק עם רבו הוא עון פלילי וחורבן עולם ונחשב לו כאלו חולק עם השכינה כדגרימין פרק חלק דף ק"י אמר רב חסדא כל החולק על רבו כאלו חולק על השכינה שנאמר (במדבר כו) 'בהצותם על ה' אמר רבי חמא בר חנינא כל העושה 'מריבה עם רבו כאלו עושה עם השכינה שנא' (שם כ) המה מי מריבה וגו' אמר ר' חנינא בר פפא כל 'ההתרעם על רבו כאלו התרעם על השכינה שנאמר (שמות טו) לא עלינו תלונותיכם וגו' אמר רבי אבהו כל 'המהרהר אחר רבו כאלו מהרהר אחר השכינה שנאמר (במדבר כא) וידבר העם באלהים וגו' ולעולם יתיירא אדם ממה שאירע לקרן ועלת בחלקם עם משה כדאמרין התם תנו רבנן עדת קרח אין להם חלק לעולם הבא דברי רבי עקיבא 'רבי יהודה בן בתירא אומר הרי הם כאברהם המתבקשת שנאמר (ויאבדו וכתוב (תהלים קט) תעיתי כשה אובד וגו' ויקח ארז'ל שלקח רע לעצמו ' קרח 'שעשה קרחה בישראל ' בן יצחק בן 'שהרתית את כל העולם כצרתים ' בן קרת בן 'שהקחה שיני מולידיו ' בן לוי בן שנעשה לויא לגיהנם ' ולחשוב גמי בן יעקב בן 'שעקב עצמו לגיהנם ' אמר רבי שמואל בר יצחק יעקב 'בקש על עצמו רחמים שנאמר (בראשית ט) בסודם אל תבא נפשי 'אלו מרגלים ובקהלם אל תחד כבודי אלו עדת קרח ' דתן שעבר על דת אל ' אבירם 'שהאביר לבו מלעשות תשובה ' און

שמיים אין פסוק און די צוויי מאן: וואס צו זיי איז די קריג זאלן זיי שטיין פאר דעם שופט און וועמען דער שופט וועט פאר שטיין אז ער איז שולדיג זאל מען אים מלקות שלאגין נוא ווער האט אים גורם גווען גשלאגן צו ווערן דאס האט אים די קריג גורם גווען. פון דאנען ווייסען מיר דאס סאנען מוזן מיט אנגערד שלום האבן. פון וואגן ווייסען מיר דאס איין אשה מוז שלום האבן מיט איר חברתה און איין טאטער מיט איר טאכטער און איין מאן מיט זיין ווייב דאס לערנן מיר אפ פון דעם ווארט יתרו דאס ווייזט דאס אלע מענטשן מוזן גוט לעבן מיט אנגערד און זיך ניט קריגן. דרום דארף איין מענטש זיך פאר שיינען מיט גאר זיין פת פון קריג דען וועט ער תמיד זיין געטריבט צווישן ליימן אזו וויא אין פסוק שטייט עם איז איין כבוד צום מאן ער זאל אפ זיצען פון קריג. אויף שטייט אין פסוק דר וואס ליידיט מער ווי זיין חבר דער איז איין צדיק און דער וועג פון דיא רשעים טוט זיין פאר אירען דאס מיינט מען דער צדיק ליידיט דאס שענדן פון זיין חבר פדי זיין זאלן דורך דעם ניט קומן צו קיין קריג. אבר דר ביזור וועג פון די רשעים וואס זיי טראכטן זיך זיי וועלן גיאכט ווערן צו גישט ווען זיין וועלן ליידין ווען מענטשן וועלן זיין שענדן דאס טוט זיי פאר אירען אין זייער וועג און קומען דורך דעם צוא קריג און מחלוקת און צו רציחה. אבר וועלכער מענטש עם וויל לעבן מיט שלום זאל זיך דער ווייטערן פון קריג און זאל ליידין פון אלע מענטשן. וועט ער גיט קומן צו קיין קריג און צו קיין סכנה:

סה אף על פי שהחולק עם כל אדם גורם כל הרעות שבכולם החולק עם רבו הוא עון פלילי וחורבן עולם ונחשב לו כאלו חולק עם השכינה כדגרימין פרק חלק דף ק"י אמר רב חסדא כל החולק על רבו כאלו חולק על השכינה שנאמר (במדבר כו) 'בהצותם על ה' אמר רבי חמא בר חנינא כל העושה 'מריבה עם רבו כאלו עושה עם השכינה שנא' (שם כ) המה מי מריבה וגו' אמר ר' חנינא בר פפא כל 'ההתרעם על רבו כאלו התרעם על השכינה שנאמר (שמות טו) לא עלינו תלונותיכם וגו' אמר רבי אבהו כל 'המהרהר אחר רבו כאלו מהרהר אחר השכינה שנאמר (במדבר כא) וידבר העם באלהים וגו' ולעולם יתיירא אדם ממה שאירע לקרן ועלת בחלקם עם משה כדאמרין התם תנו רבנן עדת קרח אין להם חלק לעולם הבא דברי רבי עקיבא 'רבי יהודה בן בתירא אומר הרי הם כאברהם המתבקשת שנאמר (ויאבדו וכתוב (תהלים קט) תעיתי כשה אובד וגו' ויקח ארז'ל שלקח רע לעצמו ' קרח 'שעשה קרחה בישראל ' בן יצחק בן 'שהרתית את כל העולם כצרתים ' בן קרת בן 'שהקחה שיני מולידיו ' בן לוי בן שנעשה לויא לגיהנם ' ולחשוב גמי בן יעקב בן 'שעקב עצמו לגיהנם ' אמר רבי שמואל בר יצחק יעקב 'בקש על עצמו רחמים שנאמר (בראשית ט) בסודם אל תבא נפשי 'אלו מרגלים ובקהלם אל תחד כבודי אלו עדת קרח ' דתן שעבר על דת אל ' אבירם 'שהאביר לבו מלעשות תשובה ' און

סה אף על פי שהחולק עם כל אדם גורם כל הרעות שבכולם החולק עם רבו הוא עון פלילי וחורבן עולם ונחשב לו כאלו חולק עם השכינה כדגרימין פרק חלק דף ק"י אמר רב חסדא כל החולק על רבו כאלו חולק על השכינה שנאמר (במדבר כו) 'בהצותם על ה' אמר רבי חמא בר חנינא כל העושה 'מריבה עם רבו כאלו עושה עם השכינה שנא' (שם כ) המה מי מריבה וגו' אמר ר' חנינא בר פפא כל 'ההתרעם על רבו כאלו התרעם על השכינה שנאמר (שמות טו) לא עלינו תלונותיכם וגו' אמר רבי אבהו כל 'המהרהר אחר רבו כאלו מהרהר אחר השכינה שנאמר (במדבר כא) וידבר העם באלהים וגו' ולעולם יתיירא אדם ממה שאירע לקרן ועלת בחלקם עם משה כדאמרין התם תנו רבנן עדת קרח אין להם חלק לעולם הבא דברי רבי עקיבא 'רבי יהודה בן בתירא אומר הרי הם כאברהם המתבקשת שנאמר (ויאבדו וכתוב (תהלים קט) תעיתי כשה אובד וגו' ויקח ארז'ל שלקח רע לעצמו ' קרח 'שעשה קרחה בישראל ' בן יצחק בן 'שהרתית את כל העולם כצרתים ' בן קרת בן 'שהקחה שיני מולידיו ' בן לוי בן שנעשה לויא לגיהנם ' ולחשוב גמי בן יעקב בן 'שעקב עצמו לגיהנם ' אמר רבי שמואל בר יצחק יעקב 'בקש על עצמו רחמים שנאמר (בראשית ט) בסודם אל תבא נפשי 'אלו מרגלים ובקהלם אל תחד כבודי אלו עדת קרח ' דתן שעבר על דת אל ' אבירם 'שהאביר לבו מלעשות תשובה ' און

פרק ג נר ב כלל ז חלק ב

נפש יהודה עד

שישב כל ימיו באניות • בן פלת שנעשו לו • גפלאות • יבן ראובן בן שראה והבין • איר און
 בן פלת אשתו הצילתו אמרה ליה מאי נפקא לך מיניה • אי מר רבה את תלמידא ואי מר רבה
 את תלמידא אמר לה ומאי אעביד • יהואי בעצה ואשתבעי בהדיהו אמרה ידענא • ידכולא כנישתא
 קדישין שנאמר (במדבר טו) כי כל העדה כלם קדושים וגו' אמרה ליה תיב בביתך דאנא מצילנא לך •
 אשקיד חמרא וארויתיה ואנתייה ואיתיבא על כבא • יסתרתא למויה (פי' עשרה) כל דאתי חויה
 ואהדר ארחבי והכי אבלעו להו • איתתיה דקרח אמרה ליה חוי מאי קא עביד לנו איהו הוה ליה
 מ'כא לאהוה שויא כהנא רבא לבני אחוה שוינהו סנני כהונה אי איתיה תרומה אבר תהוי לכהן
 ימעכו ראשון נמי דשקליתו אתון אמר לכו הכו הוה סני עשרה לכהן • ועוד יציו לכו למויכו יומטלל
 לכו • יבנפתא • עינא יתב במויכו יאיל איהו נמי הכי קא עביד אמרה ליה • יכין דכולה רבותא דידיה
 אבר איהו (ששט' יו) תמות נפשי עם פלשתים • יעוד דקאמר לכו עבידו תבלתא קא מליק אדעתך תבלתא
 השיב • אפיק גליבא דתבלתא וכסרנהו לכולא מתיבתך והיינו דכתיב (משל' יד) חכמות נשים וגו' חכמות
 נשים • אי אשתו של און • ואולת בדיה תהרסנו זו אשתו של קרח ואמרין עלה (במדבר טו) ויקם
 משה וילך אל דתן וגו' • איל יסבאן שאין מחוקין במחלוקת • אבר רב כל המחוק במחלוקת עובר
 בלאו שנאמר (שם יו) ולא יהיה כקרח • רב אשי אבר ראוי להצטרע • כתיב הכא כאשר דבר ה' ביד
 משה יכתיב התם (שמות ו) הכא נא ירך בחיך • ועוד מצינו שבגדל חמאם ידונין כניהם לדורי
 דורות דאמרין התם וכמסכת בתרא פרק הזכור את הספינה דף ע"ד אבר רבה בר בר חנה זיכנא חרא
 הוה קא אזילנא באורחא אמר לי ההוא • ימיעא תא ואחוי לך בלועי דקרח אזלי חזאי • יביועי דהוה
 כחוס ומי לי כך שם תימיים אפילו מה שאני מואם למהו אנו עכשו כמותו כדי להפיק דעת • ועוד דקאמר לכו עשו פתיל תבלת
 חרסנו ומי לא יאמר לנפשו כל הנגד כולו מכל • אפיק גליבא דתבלתא קמ לך בגדים של פלם וכסרנהו לכולא מתיבתך וכסה נפן כניס כהרס
 שחל על כבודו והוא עמוס בך לכל מחלוקת • ימיעא כהן יבטל • יביועי בקנים דכתיב ומקד כבודו וגו' •

שישב באניות חלילות ועשה חסות על
 פקדו • בן ראובן ראה והבין שאין מנאם
 כבוד ופיקח מהם ויפיל ע"י אשתו • אי מר
 רבה אם יבנה משה מכל מקום אלה תלמידו ולא
 קח יבנה אלה תלמידו ומה לך כבוד • ו
 קדישין בעצה להו • הייתי עומד בליל וכשנתי
 להם שאם יקראו לך עמם • דכולה כנישתא
 קדישין כולל לנשים והדומים ולא יבטל עלי אלא
 אלי פוס • וסת' רה למויה סתרה גדולה עשרה
 ויבטל על פתח הבית כל מי שיהיה על לקחו •
 רחל דאיה פתח הבית וחונן • מעשר ראשון דשקליתו
 לחון אבר הבית מזה משנה לכה • גיין למויכו
 ד' טיב והענין הער על כל כבוד ומתקן כנס
 כללית אלה שמוס • גיין למויכו וזו מעשה •
 ומטלל לכו כמו מוכל ועולם ממש כנס
 ומתכנס לו • ככופתא רעי כמו כולל
 ד' טיב אלה שמוס • גיין למויכו כנינו •
 עינו יתב במויכו כשעכס כדי שלא יבא לנס
 זורה כמותו • אבר לה קח • איהו נמי קא
 עביד משה עמו גלל כל שעה • כיון דכולה
 רבותא דידיה לינו חושש אס גילת עמו דקאמר
 לנפשו תמות נפשי עם פלשתים אנו שעי
 חרסנו ומי לי כך שם תימיים אפילו מה שאני מואם למהו אנו עכשו כמותו כדי להפיק דעת • ועוד דקאמר לכו עשו פתיל תבלת
 חרסנו ומי לא יאמר לנפשו כל הנגד כולו מכל • אפיק גליבא דתבלתא קמ לך בגדים של פלם וכסרנהו לכולא מתיבתך וכסה נפן כניס כהרס
 שחל על כבודו והוא עמוס בך לכל מחלוקת • ימיעא כהן יבטל • יביועי בקנים דכתיב ומקד כבודו וגו' •

עוד איך נטמן עד האם איך נהייסן סאכן ציצית פון תבלת דס איז בלאע
 גיפארפטע וואל אויף די פיר עקן פון אייגערע קליידר • גוא ווען דס זאל
 זיין אמת דס פר גאט איז די פארב פון תבלת גליבט • ווארום וואלט
 דען גאט ניש גהייסן מען זאל גיין אן גיטאן אין איין גאנצע קליידר פון
 תבלת • אינ דעם סימן האסטו ציא אויס קליידר פון תבלת און דעק זיך
 צו מיט זיי און גיין גאנצע תברוקה און מאך קיין ציצית ניש איין און
 זיי וועשטו זעהן דס משה וועט פרוגן זיין דרויף דרינגן קענשטו וויסן דס
 אלץ וואט משה טוט דס האט אים גאט ניש גהייסן נייערט ער האט
 עס פון זיך אללין אויס גיפראכט און דרום מענשטו קריגן אויף אים און
 דר מיט האט זי אן גרעט איר מאן צו מחלוקת • און דאס האט שלמה
 המלך גיפיינט וואס ער האט גאט די קלוגע פון די ווייבר האט גבויט
 איר הויז אזוי זיי דס ווייב פון און בן פלת • און די נארישע פיינע אשה צו
 פירט און מאכט חרוב איר הויז מיט אירע הענט אזוי זיי דס ווייב פון קרח
 האט גיטאן און האט גורם גווען דס איר מאן און אלץ וואס צו אים איז
 גווען איז ווארן איין גיוונקן • ואמרין אויך זאגן מיר אין דר גמרא עס
 שטייט אין פסוק דס משה איז אויף גיטאנן און איז גאנאן צו דתן און
 אבירם • פון דאן לערנן מיר אפ דס מען טאר זיך ניש שטארקן אין
 מחלוקת דען מיר זעהן דס משה רבינו האט מוהל גווען אויף זיין פבור
 און איז אללין גאנאן צו דתן ואבירם זיי איבך צוא ריידן דס זיי זאלן
 ווייטער קיין מחלוקת ניש פירן ריב זאגט דר וואס שטארקט זיך אין מחלוקת
 איז עובר אויף איין לאו פון דר תורה דען עס שטייט אין דר תורה ולא
 יהיה כקדח וכערתו און קיין מענש זאל ניש זיין אזוי וויא קרח און אזוי ווי
 זיין עדה וואס זיי האבן גקריגט רב אשי זאגט דער וואס שטארקט זיך אין
 מחלוקת איז ווערט צוא ווערין מצורע דען עס שטייט אין פסוק דאס קיין
 מענש זאל ווייטער קיין מחלוקת ניש פירן פרי עס זאל אים ניש אויס גיין
 אזו וויא גאט האט גרעט דרויף דער האנט פון משה דאס מיינט מען פרי
 עס זאל אים ניש גישערה וויא עס איז גישערה אין דער האנט פון משה
 דאס זיא איז מצורע גיווארן וויא אין פסוק שטייט און ער האט אויס
 גיצויגן זיין האנט פון זיין שוים און זיא איז ווארן מצורע וויס ווי שניי • ועוד
 מצינו און נאך גיפיינן מיר דס איבך זייער גרוישע זינד ווערן זיא גימשפט
 אין גיהנם צו דורי דורות דען מיר זאגן אין דער גמרא און אין בבא בתרא
 רבה בר בר חנה האט גאנט איין סאל בין איה גינאנגען אין ווען האט
 איין סוחר ישמעאל גאנט צו מיר קום אינ איה וועל דיר ווייזן דעם ארט
 וואו קרח איז איין גיוונקען גיווארן • בין איה גינאנגען און האב גזעהען
 איין שפאלט דאס איין רויף איז ארום גינאנגען פון דארטן • האט דער
 סוחר גינומן איין ביסיל וואל און האט עס גיוויקט אין וואשער אינ האט
 עס ארויף גיטאן אויף דער שפיץ פון איין שפיץ און האט דיא וואל אריין
 גיבראכט

ווייל ער איז גווען בתולה אין וייער עצה • בן פלת ער איז דר זון וואס
 עס איז אים גיטאן גיווארן גרויסע וואונדער דאס ער איז ניצול גווארן
 פון זיין בייזער חברותה • בן ראובן ער איז דער זון וואס ער האט
 גזעהן און האט פאר שטאנען דאס קרב טוט ניש רעכט וואס ער קריגט
 מיט משה און האט זיך אפ גשייד פון אים • רבי זאגט און בן פלת האט אים
 זיין ווייב מציל גווען דען זי האט גזאגט צו אים וואס וועט דיר ארום קומן
 פון דעם קריג ווען משה איז איין מלך ביסטו איין קנעכט און איין תלמיד
 בייא אים און ווען קרח וועט זיין איין מלך וועסטו אויך זיין איין קנעכט
 און איין תלמיד ביי אים הויבן זאגסטו דיה ניש קריגן • האט ער גזאגט
 צו איר וואס זאל איה טאן איה בין שוין גווען מיט זיי אין דר עצה און
 האב גשווארן צו זיי ווען זיי וועלן מיר רופן זאל איה גיין מיט זיי •
 האט דיא זיך גטראכט איה ווייט דאס די גאנצע עדה פון ישראל זיין
 הייליג אזו וויא אין פסוק שטייט כי כל העדה כלם קדושים וועל איה שוין
 וויסן וויא זיי אפ צו האלפן דס זיי זאלן אים ניש קעגן רופן • דרום האט
 זיא גזאגט צו איר מאן זיך אין ריין הויז און איה וועל דיה מציל זיין •
 האט זי אים גמאכט אן שריקן וויין און האט אים שבוד גמאכט און האט
 אים גלייבט שלאפן און האט זיך געזעט אויף דר מיר פון איר הויז און
 האט צי פלאכטן אירע האר און האט זיי אויף גירעקט און ווען איינער
 איז גקומן רופן איר מאן האט ער גזעהן איין אשה ויצט מיט צו פלאכטנע
 האר אויף דער מיר האט ער זיך אום גיקערט צוריק דען ער האט ניש
 גוואלט קוקן אויף איר • און דר ווייל איז קרח מיט זיינע לייט איין גוונקן
 גווארן • און איר מאן איז ניצול גווארן • אבר דאס ווייב פון קרח האט אן
 גרייצט איר מאן צוא קריגין מיט משה דען זיא האט גיזאגט צו איר מאן
 זעה וואס משה טוט אייך ער איז איין מלך • זיין ברודער אהרן האט ער
 גמאכט פאר איין כהן גדול • די קינד פון זיין ברודער האט ער גימאכט
 פאר הארן פון דער פהנה • בריינגט איינער תרומה זאגט ער דס גיהערט
 צום כהן און אפילו דאס מעשר וואס איר לויס נעמט הייסט ער אויך
 געבן דר פון איינש פון איינער צעהן צום כהן און נאך מער האט ער אייך
 גטאן • ער האט אייך לויס די האר גלאזט אפ שערן און שפעט פון איהך
 גלייך ווי פון נארן און איר זיינט ביי אים גיאכט גלייך וויא מישט • זיינע
 אויגן האט ער גיגעפן אין איינער האר ווייל זיי ווייגן שוין דרום האט ער
 אייך גהייסן זיי אפ שערן פרי איר זאלט ניש אזו שוין זיין ווי ער איז האט
 קרח גזאגט משה האט דאך זיינע האר אויך זיך גלאזט אפ שערן דען ער
 איז אייך איין לוי • האט זיא גזאגט צו קרח ווייל דר גאנצער פבור בלייבט
 צו משה דס איר פאלקט אים אפילו אויף די נארישע זאכן און וויל זיך
 אללין אויך עפיש שארען נאר ער זאל איהך פילען שארין ווי שמשון המ
 גזאגט איהך וויל שטארבן מיט די פלשתיים צו זאגן • ועוד און נאך המ

פרק ג נר ב כלל ז חלק ב

קא נפיק יקוטרא מינה ישקל נבכא דעמרא נקח גיזם ואיחרך. איל יאצית מאי שמעת יושמעית דהווי קא אמרין משה אמת ותורתו אמת ואנו בדאין. אמר לי יכל תלתין יומין מהפכא להו גיהנם הבא יכבשר בתוך קלחת ואמרי הכי משה אמת ותורת אמת והם יבדאין. על-כן כל ירא שמים אל יחזיק במחלוקת עם שום אדם וכל שכן עם רבו שאמרו עליו ומורא רבך כמורא שמים:

הכלל השמיני

שלא ימלא שחוק פיו בעולם הזה ויש בו שני חלקים. החלק הראשון בכבוד ראש. והחלק השני על חורבן הבית:

החלק הראשון בכבוד ראש ויש בו שני פרקים:

סו פרק ראשון התגיל בשחוק הוא מקוצר דעת ומקלות ראש והוא מביא להרגל ליצנות והרגל עבירה כמו ששנינו במסכת אבות פ"ג ר"ע אומר שחוק וקלות ראש מרגילין את האדם לערוה וזה אמרו אפילו במקום המוכן לשחוק כמו החופית וימי השמחה כדגרסינן במסכת ברכות פרק אין עומדין דף ל"א מר בריה דרבנא עבד ליה יהלולא לבריה חוינהו לרבנן דהווי קא ברחי טובא

אייתי יכסא דמוקרא חוורתא תבר קמייהו ואתעציבו. אמרו ליה רבנן לרב דבגונא זוטא בהלולא דמר בריה דרבנא ילישרי לן מר פתח ואמר ווי לן דמתנן ווי לן דמתנן אמרו ליה ואנו מאי נימא בתוך אמר להו אי תורה ואי מצוה דבטלי מינן איכא דאמרי הכי קאמר להו הי תורה והי מצוה דמתנן עלן. אמר רבי יוחנן משום רשב"י אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעוה"ז שנאמר (תהלים קכו) *אזימלא שחוק פיננו אימתי ימלא שחוק פיננו ולשונו רנה בזמן שיאמרו הגוים שהגדיל ה' לעשות עם אלה. אמרו עליו על רשב"ל שלא מלא שחוק פיו מכי שמעה מפי רבי יוחנן רבו ואם זה אמר אפילו במקום חול כ"ש כשהאדם עומד במקום קדוש שיש לישב דעתו ואל יקל את ראשו אבל יחשוב שהשכינה היא למעלה מבינו. וגדולה מכלם כשיעמוד להתפלל כמו ששנינו בברכות דף ל' אין עומדין להתפלל אלא מתוך יכובד ראש ואמרינן עלה בגמרא מנא הני מילי דאמר קרא (שמואל א' א) והיא מרת נפש ודילמא שאני חנה דהוה *מריר לה לכה טובא אלא א"ר יוסי בר הנינא מרבא (תהלים ה) ואני ברוב חסדך *אבא ביתך וגו'. ודילמא דוד המלך שאני דהוה מצער נפשיה ברחמי טובא אלא אריב"ל מהבא (שם) השתחווי לה' בהדרת קדש אל תקרי בהדרת יאלא בהדרת קדש ודילמא לעולם אימא לך הדר ממש כי הא דר"י מציין

יקוטרא פנין : שקל נבכא דעמרא נקח גיזם אמר ושלח גמים ונתחככו כינו גכתי ושלחם שטרין גמים : אצית הסתא וסאע : ושמועית דקאמרו כפרי ידו מיס כאלה : כל תלדין וימין כלילס חוסי : כבשר בקלחת כוונס שמהיכן חוסי כלי סתכסל : בדאין סקדיס : הלולא חתוה : ברחי טובא עמחו כוונס : כסא דמוקרא כוס על זכוכית לכנס : לישרי לן מר סיר : אי תורה ואי מצוה פעל ווי כמתיב נקבעל מצנו תורה ומות : הי תורה והי מצוה דמתנן עלן איזה תורה סקדו וסין מלות סלנו מקיימיס שנינו עליו מתיב על גיהנם : אזימלא כעת כאלה : כובד ראש כהכנסה כאלו חלוש וכליו ככדון עליו מתנת יסורין : דמריר שמר לה נפסה ממון כעס נכסה : אבא ביתך אשתחווה אל היכל קדשך ביראתך סייעו ורלס : אלא בהדרת נלופס ומכסה : מציין נפשי' מקטע

גיבראכט אין דעם שפאלט אריין און האט זיא ווידער אויס גיזויגן פון דארטן איז די וואל פאר ברענט גיווארן פון וועגן דעם גרוישיין פייער וואס אין דעם שפאלט איז גיווען. אזוי האט דער סוחר גזאגט צו סיר גייג דייע דעם אוערן און פאר נעם וואס זייא זאגן. האב איך גיהערט דאס זיי האבן גיוואנט משה איז אמת און זיין תורה איז אמת און סיר זיינן ליגנרש. האט דער סוחר גיוואנט צו סיר אלע דרייסיג טעג קערט ווי דר גיהנם אום אויף דעם ארט אזוי ווי מען קערט אום דאס פלייש אין קעסיל פדי עם זאל גוט גיקאכט ווערן און זייא זאגן משה איז אמת און זיין תורה איז אמת און סיר זיינען ליגנערש. דרום זאל אימליכער נאכט פארבאמער מענטש נישט שפארקן זיך אין מחלוקת מיט קיין שום מענטשן אין דער וועלט און מכל שכן מיט זיין רבי וואס די חכמים האבן דרויף גזאגט ומורא רבך כמורא שמים דו זאלסט פר דיין רבי אזו גוט מורא האבן אזו וויא דו האסט מורא פר גאט : סו הרגיל בשחוק קער וואס איז גיוואונט אין גלעכער דאס קומט פון וועגן ווייניג שכל און פון וועגן פאר שיימקייט וואס אין אים איז און דס גלעכער בריינגט דעם מענטשן צו גוואונן זיך אין גישפעט און צו גוואונן זיך אין עבירות פון זנות אזו וויא מיר לערנן אין אבות רבי עקיבא זאגט גלעכער און פר שיימקייט בריינגן דעם מענטשן צו זנות. און דס האבן די חכמים גזאגט אפילו אין די ערטרוואו מען דארף לוסטג זיין דהיינו ביי איין חופה. און אין די טעג וואס מען דארף פרייליך צו זיין פון דעשט וועגן דארף מען דאך נישט צו פיל פרייליך זיין און שטיפן ווי מיר לערנן אין ברכות מר דר זון פון רבינא האט חתונה גמאכט זיין זון האט ער געזען דאס די רבנים זיינן זייער פרייליך האט ער גיבראכט איין שיערין פום פון פיין ווייס גלאז און האט אים צו בראכין פר זיי זיינן זייא טרויערין גווארן : אמרו ליה רבנן לרב המנוא זוטא די רבנים האבן גזאגט צו רב המנוא זוטא אויף דר חתונה פון מר דר זון פון רבינא לאז אונד דער האר עפיש זינגן. האט ער אן גהויפן זינגן און האט גזאגט וויי צו אונד דאס מיר מוזן שטארבן האבן די רבנים גזאגט צו אים און וואס זאלן מיר ענמפרן נאך דיר. האט ער גזאגט איר זאלט זאגן וויי צו אונד דאס די תורה און מצות גייען אוועק פון אונד ווען מיר וועלין שטארבן. איין טייל לייט זאגן אזו האט ער זייא גהייסן זאגן וואו איז בייא אונד תורה אדר מצות גאט זיי זאלן בשיצן אויף אונד מיר זאלן נישט קומען אין גיהנם. רבי יוחנן האט גזאגט פון וועגן רבי שמעון בן יוחאי עם איז אסור צום מענטשן דאס ער זאל לאכין מיט דעם פולין טויל כל זמן מיר

זיינן אין גזות דען עם שטייט אין פסוק דענש סאר וועט דער פולט ווערין אונד טויל מיט גלעכער און אונד צוגג וועט זינגן דאס וועט זיין ווען מיר וועלן דר לייזט ווערן פון דעם גלות און דיא פעלקר וועלן זאגן גאט האט גרוישיע וואונד גטאן מיט די ישראל'מען האט גזאגט אויף רבי שמעון בן לקיש דאס ער האט קיין פאל מער נישט גילאכט מיט דעם פולין טויל פון דעם פאל אן ווס ער האט די זאך גהערט פון זיין רבי ר' יוחנן. וואס האט און ווען די חכמים האבן די זאך גזאגט אפילו וואו נישט קיין הייליג ארט איז זאל מען דאך נישט פיל לאכן און שטיפען מכל שכן שוין ווען דר מענטש שטייט אין איין הייליג ארט דהיינו אין איין שול אדר אין איין בית המדרש דארף ער גיוויס בערהייגן זיין דעה און זאל נישט גרינג מאכן זיין קאפ. דאס הייסט ציא זיין פערשייט גייערט ער זאל מראכטן דאס די שכינה איז איבר אים. און די גרעסטע זאך פון אלע זאכן איז ווען דר מענטש שטעלט זיך שמונה עשרה דאוונען מוז ער שטיין בהבנה אזו וויא מיר לערנען אין ברכות מען שטעלט זיך נישט תפלה טאן גייערט מיט איין אויגער מעניגן קאפ און מיר זאגן אין דר גמרא מיר לערנן עם אפ פון תנה דען עם שטייט אין פסוק דאס זיא האט מיט איין ביטור געמיט תפלה גמאן. פרענט די גמרא טאמער ווייל תנה האט גיהאט אין אמת זייער איין ביטור הארץ פון וועגן וואס פנינה דאש אנדרע ווייב פון איר מאן האט איר פיל צרות אן גיטאן אבר פון וואגן ווייסן מיר דאס אימליכר מענטש מוז מיט איין ביטער גימיט תפלה טאן. זאגט רבי יוסי בר חנינא מיר לערנן עם אפ פון דר הכלה דען דוד המלך האט גזאגט און איך פון וועגן דיין פיל חסד דוא גאט קום איך אין דיין הייז אריין תפלה צו מאן און איך בוק מיה אין דיין הייליגן פאלץ מיט גרויס מורא. פרענט ווידער דיא גמרא טאמער איז דוד המלך אנדרש דען ווייל ער איז גיווען איין גרויסר צדיק האט ער זיך דרום זייער מצער גיווען אין זיין תפלה פר גאט אבער פון וואגען לערנען מיר אפ דאס אימליכר מענטש איז מחויב אזו צו מאן. זאגט רבי יהושע בן לוי מיר לערנן עם אפ פון דעם פסוק דען עם שטייט אין פסוק בוקס אייך ציא גאט בהדרת קודש איז גלייך וויא עם שטייט בהדרת קודש דאס איז טייטש מיט ציטערנש זאלט איר אייך בוקס און תפלה טאן אין די הייליגע ערטער. פרענט ווידר די גמרא טאמער מינט מען אזו ווי עם שטייט בהדרת קודש מען זאל מיט שיינקייט תפלה טאן אזו וויא רב יהודה פלעגט טאן דאס ער פלעגט זיך אן צירין אין שייגע קליידר ווען ער פלעגט דארפן תפלה טאן אבר פון וואגן לערנן מיר נאך אפ דאס

פרק א נר ב כלל ח הלך א

נפש יהודה עה

עלמז כנניו : עכדו אתה ביראה חנה
 סאל לט חקיקס עכודה עשו לחה כיראה חנה
 במקום גילה חף כמקום סדק לסמוח כנון
 ככסוף סכס רעדה סאל יחטל לנח לירי קלות
 רלח מלח סמחה : ברה טובא יוסר מלח
 סלח כסורק עול : חפילין מנחמא חפילין
 סעלי סס ערות סמחל קוי וסרדו עלי :
 ככל עעב יהיה סורר כסלס מרלח עלמו
 עלנ יסה לו סכר : דשבע זמרא הן כספ הן
 כלי זמר ורולס למעט חמיד ולכמות כמענינס
 לחיו חקיק :

ברוע מוגם מלח טענס רעיס : או כחלאוח
 חומן סכוד עת רעס על כן טענס
 רעס עליו וסלענר סלח יכול לסכוג כלעו : כדעו
 חסר מיות ססס ספק לך לטוין כמות סכל סלכ :
 שיהח ליעות : סתוך קלות ראש חילוף סל
 כוכד רלח : אלא סתוך סמחה של חורה
 כנון דברי מחומין סל מרד כנון סמוך לנלוה
 מליס לו סמוך לחלס לרוד סכוד סל כסח
 ותחומין כנון רנון יחלוי יעסו סודר ה' חל
 כל זוכינו וכנון סקלוח ססוריס כחסל ערניס
 כי לא יעוס ה' חל עמו וכוונס כנון : קחו לי
 סנגן חלוס סיל לסכוד עליו סכיס : חשוק
 שמשחק עם חרשעים סנוון ללס ססס סמחה
 כלי חפילין חלקס ולעודן מן עולס חנא :
 סמחה של סנוה כנון סכיס כלי : חשוק
 סחוק מנח סלון דעס סוחק מוסכט עליו וסליו
 לחיו סל ליעות מכל מקום חן כו סכוב : קלות

(פי' תחזור) נפשיה ומצלי אלא אמר רב נתמן בר יצחק מהבא (שם ב) עכדו אתה ביראה ונר מאי ונילו ברעדה : אמר רב אדא בר מתנא אמר רב 'במקום גילה שם תהא רעדה' רבי ירמיה הוה יתיב קמיה דרב חויה דהוה קא 'בדה טובא א"ל ונילו ברעדה כתיב א"ל 'תפילין מנחמא' אביי הוה יתיב קמיה דרבא חויה דהוה' קא בדה טובא אמר ליה ולא סבר לה סר (משלי יד) 'יככל עצב יהיה כותר' אמר ליה תפילין מנחמא : וגרסינן בסוף סוזה דף מ"ח אמר רב אורנא 'דשמעא זמרא תעקי :

סו פרק שני

יש בני אדם שמתעצבים הרבה יברוע מונם או יבתלאוח חומן או כנוול אנחות ומתוך העצבות אינן יכולין לבוין בתפלתם ולחעמיק 'בדעות הזנימיות כמו שמצינו ביעקב אבינו שלא שרתה עליו רוח נבואה כל ימי אכלו וגם הנביאים שהיתה סרה מדם הנבואה כימי עצבם וזאת הסבה גרמה שלאחר חורבן הבית ניטלה נבואה מן הראויים לה : על כיוצא בזה אמרו מצוה לשמח את עצמו לשם שמים כמו שעשה אלישע שאמר (מלכים ב' ג') קחו לי מנגן : כדגרסינן בפרק אין עומדין דף ל"א הניא אין עומדין להתפלל לא מתוך 'שיחה ולא מתוך שחוק ולא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות יולא מתוך קלות ראש ולא מתוך דברים בטלים 'אלא מתוך דבר שמחה של תורה שנאמר ועתה יקחו לי מנגן' וגו' שכן מצינו בנביאים הראשונים שסיימו דבריהם בדברי שבה ותחומים : וגרסינן נמי בפרק כמה מדליקין דף ל' אמר רב בקשו חכמים לנגנו ספר קהלת מפני שדבריו סותרין זה את זה וכו' : ואמרין עיה ומאי דבריהם שמתרין זה את זה דכתיב (קהלת ז') טוב כעם משחוק וכתיב (שם ב) לשחוק אמרתי מהלל : כתיב (שם ח) ושבתתי אני את השמחה אכתיב (שם ב) ולשמחה מה זה עושה : לא קשיא טוב כעם משחוק טוב כעם שכועס הקב"ה עם הצדיקים בעולם הזה 'משחוק ששחוק את הרשעים בעולם הזה : ולשחוק אמרתי מהולל טוב השחוק ששחוק הקב"ה עם הצדיקים בעולם הבא מכל שבה וגדולה שנתן לרשעים בעולם הזה : ושבתתי אני את השמחה זו 'שמחה של מצוה : ולשמחה מה זה עושה זו שמחה שאינה של מצוה ללמדך שאין השכינה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות ולא מתוך 'שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך שיחה ולא מתוך דברים בטלים אלא מתוך דברי שמחה שנאמר ועתה קחו לי מנגן :

שמחה שנאמר ועתה קחו לי מנגן :

צו מאכן זך פרייליך לשם שמים : וויא אלישע הנביא האט גיטאן דאש ער האט גזאגט נעמט מיר איין שפילר ער זאל מיר פרייליך מאכין כדי די שכינה זאל רוען אויף אים וויא מיר האבן גלעדיגט אין ברכות אין פרק (אין עומדין) מען שטעלט זיך גיט תפלה טאן ווען מען האט פריער גרעט שפעטערייא אויך גיט פון גלעכט און טרויערקיט און פולקייט און פר שייטקייט און דברים בטלים דען דורך אועלכע זאכן רועט די שכינה גיט אויף דעם מענטשן נייערעט דורך איין שמחה פון דר תורה אדר פון איין מצוה אזו וויא אלישע הנביא האט גטאן דאס ער האט גיבעטן מען זאל אים פרייליך מאכין כדי דיא שכינה זאל רוען אויף אים און דאש אזו איין גרוישע מצוה צו מאכין רוען די שכינה אויף זיך : און דרום זאגן מיר אין דר פריא פר שמונה עשרה פסוקים פון גאולת מצרים און פאר מסק אינ פר מנה זאגן מיר אשרי און פאר מערים זאגן מיר (ברוך ה' לעולם אמן ואמן) דאש אזו כדי מיר זאלין זיך שטעלן דאוונען שמונה עשרה פון די פסוקי גמיה וואש אין די ערטער זיינן דער מאנט דען אזא גיפין מיר בייא די ערשטע נביאים דאש זיי האבן אויש גלאזט זייערע רייד מיט לויבונג און טרייסטונג : וגרסינן אויך לערנען מיר אין פרק (כמה מדליקין) רב זאגט די חכמים האבן גוואלט באהאלטן דעם ספר קהלת ווייל עס זיינן דריין דא אועלכע זאכן וואש זיינן זיך סותר איינס דאש אנדערע : דען עס שטייט דריין צארין אזו בעסר פון גלעכט : און עש שטייט ויידר צו גלעכטער האב אויך גזאגט עש אזו גלויבט : אויך שטייט און אויך לויב די שמחה : און עס שטייט ויידר וואש פר איין גוטש קומט ארויש פון דער שמחה : אזו דאך איין פסוק דעם אנדערין דר ויידר : נאר די חכמים האבן גוט פר ענטפערט ווי דאס אייניש זאל דאש אנדערע גיט דער ויידער זיין און דרום האבן זיי אים שוין גיט באהאלטן דען דאש וואש שלמה המלך האט גזאגט צארין אזו בעסר פון גלעכט האט ער גמיינט עש אזו בעסר דער צארין וואש גאט צעדיגט איבך די צדיקים אויך דר וועלט און שטראפט זייא אויך די ווייניג עבירות וואש זיי טוען כדי זייער שכר זאל זיין גאנץ לעולם הבא דאש זיי זאלן דארטין נאר קיין יסורים גיט ליידין אזו דאס בעסער פאר דעם גלעכטער וואש ער וויינט צו רשעים אויך דער וועלט און האבין עולם הוה אבער זייא ווערן דורך דעם אזו ענע וועלט : און וואס שלמה המלך האט גזאגט דאס גלעכט דאס גלויבט דאס האט ער גמיינט עס אזו בעסר דאס גלעכט וואס גלעכט מיט די צדיקים אויף יענער וועלט אזו דאס בעסר פון אלעלייא לויב און גדולה וואס די רשעים האבן אויך דר וועלט : און דאס וואש שלמה המלך האט גזאגט אזו לויב

דאס מען טו מיט טורא תפלה טאן : זאגט רב נחמן בר יצחק מיר לערנען עס אפ פון דעם פסוק דען עס שטייט אין פסוק עכדו אתה ביראה רינט גאט מיט טורא און גאט דיין הויסט תפלה טאן : זאגט דיא גמרא וואס מיינט עש דער פסוק ווייערר וגילו ברעדה זאגט רב אדא בר מתנא פון ווערן רב מען מיינט אפילו אין דעם ארט וואו מען דארף זיין פרייליך דהיינו איין חתונה מה מען אויך ויצן דארטן מיט ציטערנעש מען זאל אן גאט גיט פר געסן : רבי ירמיה אוי גיזעסן פר רב האט ער גזעקן דאס רב האט פיל גיזעסן האט ער גזאגט צו אים עס שטייט וגילו ברעדה אפילו ווען מען איז פרייליך זאל מען דאך מיט ציטערנעש זיצן פר גאט און אן גאט גיט פערנעסן און ווארום לאכטסו פיל ווייזט דאך אויס ווי דו פערנעסט די צייט אן גאט'י קט רב גזאגט איך זייאין תפילין זיינן די תפילין איין עדות דס די טורא פון גאט איז אויף מיר : אפני אזו גיזעסן פר רבא האט ער גזעקן דאס רבא האט צו פיל גילאכט : האט ער גזאגט צו אים עס שטייט דאך אין פסוק בכל עעב יהיה סודר אין אלע טרויערקיט האט דר מענטש איין פערנעסן ווייל ער ווייזט דאס די טורא פון גאט איז אויף אים און דרום האט ער זכר דר פר : האט רבא גזאגט צו אביי איך גייא אין תפילין וויין זיי דאס די טורא פון גאט איז אויף מיר : אויך לערנן מיר אין מסכת סוזה רב זאגט דר אויער וואס הערט וייער אפט גיזאגט זאל אויס גרייסן זייערן דען דר מענטש דארף זיך גיוואונן אין פרומקייט :

כו יש בני אדם עס זיינן דא אועלכע מענטשן וואס טרויערן צו פיל איבך זייער פארקלאגטע נאמור אדר ווייל די צייט גייט זיי זייער שלעכט אדר ווייל זיי זיפצן שטענדיג זיינן זיי איבך דעם אלץ טרויעריג און איבך דעם טרויערקיט קעגן זיי גיט מכון זיין אין זייער תפלה און קענען גיט סוף בעטראכטן מיט דעם איגעווייניגסטן שכל פון זייער הארצין וואס זיי זאגן און דרום רעט דיא שכינה גיט אויף אועלכע לייט אזו וויא מיר גיפין בייא יעקב אבינו דאס די שכינה האט גיט גירועט אויף אים כל זמן ער האט גיטרויערט אויף יוסף : דען ערסט אז מען האט אים גזאגט דאס יוסף לעבט שטייט גיטריבן ותי רוח יעקב אביהם דאס עס אזו לעבדיג גווארן דאס גימט פון יעקב זייער פאטר דאס מיינט מען דאס די שכינה האט וויידר אן גיהויבן צו רוען אויף אים : אויך האט זיך די נבואה אפ גטאן פון די נביאים ווען זייא זיינן טרויעריג ווען און די סבה האט גורם גווען דאש נאך דעם חורבן בית המקדש אזו צו גינמן גווארן די נבואה פון דיא גייט וואש זיינן ראיין גווען צו איר ווייל זיי האבן פיל גטרויערט : און אויך אזו איין גלויבענעש האבן די חכמים גזאגט עש אזו איין מצינה

פרק ב נר ב כלל ח חלק א

אמר רב וכן ידבר הלכה אמר רב וכן לחלום טוב איני והאמר רב גידל אמר רב כל תלמיד הבכר שיושב לפני רבו ואין שפתותיו נטופות מר (פי' מניחות אהמה אהמה) תכונה שנאמר (שיר ה') שפתותיו שושנים נטופות מור עובר אל תקרי מור עובר אלא מר עובר אל תקרי שושנים אלא שושנים לא קשיא יהא ברבא הא בתלמידא ואי בעית אימא הא והא ברבא ולא קשיא הא מקמיה דפתח הא לאחר דפתח וכי הא דרבא מקמי דפתח להו לרבנן הוה אמר להו מילתא דבדיהותא וקא יבדחי רבנן לסוף יתיב באימתא ופתח בשמעתא . וגם כן אמרו כי בימי השמחה לשם שמים ולעבודת הבורא מצוה לשטח את עצמו ואת אשתו ואת בני ביתו ובלבד שלא תהא לשכחות ולא למילוי כרס אלא לכבד את המועדים וזה היתה מנהג של חסידים הראשונים ואנשי מעשה כמועדי ה' שהיו מחלקין היום הציו לתלמוד תורה וחציו לתפלה ולשמחה לשם שמים וזה שאמרו חז"ל וחציו לכם ועל הכל היתה השמחה כיום ש"ע ובימים כפורים שהיו מראין בימים האלו בשמחה לשם שמים ועם כל זה עתה שבעונותינו הרב מקדשנו וגלה תפארתנו אין לנו להרבות בשמחה יתירה עד אשר יבא מורה צדק שאז ימלא שהוק פינו ולשונו רנה אז יאמרו כגוים הגדול ה' לעשות עם אלה נגילה ונשמחה בישועתו :

ראש לנפש : לדבר הלכה נר ב כלל ח חלק א
 דכתיב ויהי כיום : לחלום טוב אם כל לישן חסיד
 שמחה מלאה לו חלום טוב : אל תקרי מור אלא
 מר סביל לכן מניחות ליל אל תקרי מור עובר
 אלא מר עובר סביל לישן אהמה שנספח ויביע עובר
 מה אהמה רבו : אלא שמחה ושמחה כחלום כלומר
 הא ברבא רבנן לישן ללמוד כשמחה ושמחה כחלום
 וכדתי רבנן כחם לנפש שמחה כחלום :
 זמרא : לומר כיום שמחה : שרש חסיד
 עשה חסד לנפשו יבא ווא : מארזוא

החלק השני

על הורבן הבית ויש בו שני פרקים :

סח פרק ראשון כשחבר הבית ראשון לפי שנתגלה קיץ בנינה לא נתאבלו עליה כמו באחרונה שלא נתגלה הקיץ ועל כן גזרו

להרבות בדברי אבלות ולמעט בדברי השמחה . וכזה יזכר לראות בשמחתה . וגרסינן במסכת בתרא פרק חוקת הבתים דף ס' ת"ר משתרב בית המקדש באחרונה רבו פרושים בישראל . ופי' דניטין דף ז' שלחו ליה למר עוקבא זמרא מנא לן דאסור ישרטט וכתב להו (יהושע ט) אל תשמח ישראל אל ניל כעמים ולישלח להו מהבא (ישעיה כד) בשחר לא ישתו יין . אי מהרם הוה אמינא הני מילי מרא דמנא אבל זמרא דמומא שרי קמ"ל . אמר ליה רב הונא בר רב יודן דתננותא דארץ ישראל קא השיב . אמר ליה אבו לא ידענא ליה מתוותא דארץ ישראל קא השיב . רב גביהה ימארזוא אמר בה

דיא שמחה דאם האם ער גמינת איין שמחה של מצוה דהיינו איין חתונה אדר אנדרע סעודות מצוה . אינ דאם וואס ער האט גיזאגט וואס פאר איין גופם קומט ארויס פון דער שמחה דאם האט ער גמינת אזוא איין שמחה וואס איז ניט קיין מצוה . ללמד צו לערנן דיק דאס די שכינה רועט ניט דורך טרויערקייט . און ניט דורך פוילקייט און ניט דורך גילעכטער און ניט דורך פאר שייטקייט און ניט דורך רייד פון שפעטעריי און ניט דורך דברים בטלים נאר דורך רייד פון שמחה וואס איין מצוה איז אזו וויא אלישע הנביא האט גיטאן . זאגט רב אויף ווען דר מענטש וויל אן הויבן צו לערנען זאל ער פרייליך זיין וועט זיך אים דורך דעם דר שכל עפינען צום לערנן . נאך זאגט רב אזו אויף ווען דער מענטש וויל זיך שלאפן לייגן זאל ער פרייליך זיין וועט ער זעהן איין גושין חלום . פרעגט דיא גמרא וויא זאגסטו ווען מען וויל לערנן זאל מען פרייליך זיין . רב גידל האט דאך גיאגט פון וועגן רב איטליכר תלמיד חכם וואס זיצט פר זיין רבי און זיינע ליפן טריפן ניט קיין ביטערקייט פון וועגן מרא פלומוס ער רעט ניט מיט גרויס מרא דארפין זיינע ליפין פאר ברענט ווערן דען אזו שטייט אין פסוק שפתותיו שושנים נטופות מור עובר איז גלייך וויא עס שמיים שפתותיו שושנים נטופות מר עובר דאס איז פייטש ווען זיינע לעפצן לערנן דארפין זיין טריפן ביטערקייט פון מרא . ענטפרט די גמרא דאס וואס רב זאגט דא מען זאל פרייליך זיין מיניט ער דער רבי זאל פרייליך זיין וועט ער קענן בעסר לערנן מיט די תלמידים אינ דאס וואס רב גידל האט גזאגט פון וועגן רב דאס מען מוז לערנן מיט גרויס מרא מיניט ער דעם תלמיד ער מוז זיצין מיט גרויס מרא . אדער אין ביידע עקטר מיניט ער דעם רבי נאר איי ער הויבט אן צו לערנן זאל ער פרייליך זיין . אבר נאך דעם אז ער האט שוין אן גרויבן לערנן זאל ער זיצין מיט גרויס מרא . אזו וויא רבא האט גטאן . איי ער האט אן גרויבן צו לערנן מיט די תלמידים האט ער דר ציילט צוא די תלמידים איין פרייליכע זאך פדי זייער שכל זאל געפיניט ווערין דורך דער שמחה און דר נאך איז ער געסן מיט מרא און דאס אן גרויבן צו לערנען : יום כן אמרו און אויף האבן די חכמים גזאגט דאס אין די מען וואס מען דארף פרייליך זיין לשם שמים און פון וועגן גאטס דינשט דהיינו אום יום טוב איז איין מצוה ער זאל זיך פרייליך מאכן און זיין ווייב און זיין הויז גוינד נאר די שמחה זאל ניט זיין זיך אן צוא לשכורין און אויף ניט צו אן פילן זיין בויך מיט עסן זייערע ער זאל עס טאן צוא מכבד זיין יום טוב דער מיט . און אזו איז גווען דר מנהג פון דיא פאר צייטיגע חסידים און פון די פרומע לייט דאס זיין פלעגן דעם טאג פון יום טוב צו טיילן אויף צוויי חלקים . איין האלבן

דיביכטה

פרק א נר ב כלל חלק ב

עם מקום : קאה כבס מחזק זגור כערו קלח
 הוא כהלס מער על ריבו או על ריב לחים כמו
 קא קלחי ומנו בקלו את קלחי : לגימה
 מונות שלום בלע כיו : כלילא כיו עשו
 ערות לחים של זכר וכפס כנשים ומצרות
 כנפים זמח חקוין כישעין כלילא ויש סין
 של ור זל כס : כפולום חל כעלה
 חכמים קודם שכל כישוע עליה : ויגל
 האירום מרש כפר כחל כדוס עכלה דח
 כוחל וכוז וז כפקס : ק רב הונא
 לאפנוי רב חסד תלמידו של רב סנא היה
 ולא היה מבי לפניו ובי קס רב סנא ח"ל רב
 חסד לייס גלותה כתי וכו' : מה ענין וכו'
 סלח מניח מנדי כסוה כול : האלהים לבן
 כעורס כול : כורבן חיו אכור חל מדנין
 וקל כעורס של מין מירי כסוה מהנה כעורס
 כסוה ויגלה דקדיס כעורס : וחסידין מילך
 חזוין נחל : דכין : דומיא דהן גדול
 אכור לעשות לאיש כהר שומה מנח לכהר של
 כין גדול חל לאיש חיו דומה מוח :
 שהשילו כיוול כקב"ל כחל גטו וכויו
 ענינת ככוס ומלות כחל דכ של :
 מאנטיפרס סס מקוס היה רחוק מזומי :

טעמא כל שיש בו יקנאה (פי' כעס) על חבירו ודומם שוכן עדי עד עושה לו דין • אלא מעתה
 (שם) צקלן ומדמנה ומסנה הכי נמי • א"ל אי הוה רב גביה מארנווא הכא הוה אמר בה טעמא • ניהוי
 אנן וניכא ביה טעמא כל שיש לו צעקת לגימה העל חברו (מגול ממנו ויודד לחיו לסגרי מונותיו) ודומם
 שוכן כנה עושה לו דין א"ל ריש גלותא לרב הונא • כלילא מנא לן דאסור אמר ליה מדרבנן דתנן
 יבפולמוס של אספסיוס קיסר גזרו על עמרות חתנים יועל האירוס (תין כלי זכר) אדהכי יקם רב
 דונא לאפנוי אמר ליה רב חסדא קרא כתיב (יחזקאל כא) כה אמר ה' הסר המצנפת והרם העמרה וכי
 ימה ענין מצנפת אצל העמרה לומר לך בזמן שהמצנפת בראש כהן גדול תהא עמרה בראש כל אדם
 נסתלקה המצנפת מראש כהן גדול נסתלקה עמרה מראש כל אדם אדהכי אתא רב הונא אשכחיהו
 דהו יתבי א"ל האלהים אמר ימרבנן אלא חסדא שכן יחסידין מילך (פי' הם דין ויגין דכין) • רבינא
 אשכחיה למר בר רב אשי דקא גדיל ליה כלילא לברתיה • אמר ליה לא סבר לה מר הסר המצנפת
 ונו א"ל דומיא דכהן גדול בנכרי מאי זאת לא זאת • דרש רבי עוריא זימנין א"ל משמיה דרבי אמי זימנין
 א"ל משמיה דרבי אמי בשעה שאמר להם הקדוש ב"ה לישראל הצירו המצנפת אמרו מלאכי השרת לפני
 הקב"ה זאת להם לישראל שהקדימו לפניך כסנין נעשה להשמע אמר להם לא זאת להם לישראל ישהשפילו
 את הגבוה והנבחר את השפל והעמידו צלם בהיכל • וכשם שאסרו דבור של שמחה יתירה כך אסרו
 כל דבר הכבד לאדם שמחה יתירה בכל זמן הגלות כמו שאכתוב בסוף הגר החמישי עד שיגיע קץ
 נאולתנו במהרה בימינו :

מט פרק שני

אף על פי שאמרו ז"ל שאדם מוזהר שלא ימלא שחוק פיו למען אבילות חורבן בית המקדש מצינו שהחכמים הראשונים כשהיו מטהלים
 בכיורז נחמת ירושלים היו שמחים ושוחקים • כדגרסינן בסוף מסכת מכות דף כ"ד וכבר היו ר"ג ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע
 ורבי עקיבא מהלכים בדרך ושמעו קול המולה של רומי מאנטיפרס מאה מיל התחילו הם בוכים ורבי עקיבא משחק • אמרו לו מפני מה אתה
 משחק • אמר להם מפני מה אתם בוכים • אמרו לו עובדי כוכבים ומזלות שמשתחווים לעצבים ומקטרים לכוכבים ומזלות יושבין במטה ושלוח
 והשקט • ואנו בית הדרום רגלי אלהינו נשרף באש ולא נבכה • אמר להם לכך אני משחק ומה לעוברי רצונו כך לעושי רצונו עאכ"ו •

א"ל קרוין צו זיין טאכטער • האט ער גזאגט צו אים האלט דען דער האר
 נישט דאס מען טאר אין גלות נישט מאכן איין קרוין אן צו טאן זיא אויף דעם
 קאפ • האט ער גזאגט עס איז נאר אסור צו מאכן דאס זיי זייגן גלייך צום
 כהן גדול אבר צו ווייבר איז דאס מותר • זאגט די גמרא וואס איז דר מין
 פון דעם וואס ווייטער אין פסוק שטייט זאת לא זאת הגבוה השפל והשפל הגבה
 האט רב עוריא גרשתי אפאל האט ער עס גזאגט פון וועגן רבי אמי און
 אפאל האט ער עס גזאגט פון וועגן רבי אמי • אין דער צייט וואס גאט
 האט גזאגט צו די ישראל דאס די הויב פון דעם כהן גדול וועט אפ גמאן
 ווערן ווייל דר בית המקדש וועט הרוב ווערן • האבן דיא מלאכי השרת
 גזאגט פאר הקב"ה רבונו של עולם איז דאס דען ראוי צו גמאן ווערן צו
 די ישראל וואס זיי האבן גיפערדט פאר דיר אויף דעם פארט סיני נעשה
 פר נשמע און האבן מקבל גווען אויף זיך אלץ וואס גאט וועט זיי בעפעלן
 עס מעג זיין וואס עס וויל זאלטמו דען הרוב מאכן זייער בית המקדש •
 האט גאט גזאגט צו די מלאכי השרת איז דאס דען נישט ראוי צו די ישראל
 וואס זיי האבן דעם הויכן גאט נידעריג גימאכט און דיא נידעיקע דמות
 פוכבים ומזלות האבן זיי הויך גמאכט און האבן גשמעלט איין דמות כוכבים
 ומזלות אין היכל • וכשם און אזו וואול וויא די חכמים האבן גיאכרת צו
 ריידן רייד וואס פריינגן דעם מענטשן איין איבריגע פרייד אזו אויף האבן
 זיי גיאכרת אלע זאכן צו טאן וואס פריינגען דעם מענטשן צו פיל שמחה
 אין דר צייט וואס מיר זייגן אין גלות אזו וויא מיר וועלן ווייטער שרייבן
 אין סוף גר חמישי ביו די צייט פון אונזר נאך וועט קומן במהרה בימינו •
 סט אף על פי שאמרו ז"ל האמשע די חכמים האבן גזאגט דאס דר מענטש
 איז אן גזאגט דאס ער זאל נישט דר פילן זיין טויל מיט לאבן פרי ער
 זאל טרויערן איבך דם חורבן בית המקדש פון דעשט וועגן גיפיגן מיר דם
 די פר צייטיגע חכמים אז זיי האבן גיקוקט קלאר די טרייסטונג פון
 ירושלים זייגן זיי פרייליך גווען און האבן גלאכט • ווי מיר לערנן אין
 מסכת סבות • רבן גמליאל און רבי אלעזר בן עזריה און רבי יהושע און
 רבי עקיבא זייגן גנאנגן אין וועג האבן זיי גהערט פון דר שטאט אנטיפרס
 דם קול פון לארעם פון דר שטאט רום וואס זיא איז ווייט גווען פון רום
 הונדערט טיל דם איז פינג און צוואנציג טיל • האבן זיי אן גיהויבן צו
 ווייגן און רבי עקיבא האט אן גיהויבן צו לאבין • האבן זיי גזאגט צו רבי
 עקיבא ווארום לאכשטו • האט רבי עקיבא גזאגט צו זיי ווארום ווייגט
 איר • האבן זיי גזאגט די עובדי פוכבים ומזלות בוקן זיך צו דר דמות
 פוכבים ומזלות וואס זיא איז פון האלץ און שטיין איז דעסן קרבנות צו

וריסונה און ער שווייגט פלומר דער מענטש וואס האט איין צארין אויף
 זיין חבר ווייל ער האט אים פייז גמאן און ער שווייגט און איז זיך נישט
 נוקם אין אים ועדעיה גאט דר וואש רועט פיו אייביג און אייביג וועט
 ער טאן איין דין אין יענס פון זיינט וועגן • האט רב אשי גזאגט צוא רב
 הונא ווען דו זאגסט איין דרש אויף דיא נעמן פון די שטעט פון ארץ ישראל
 זאג אויך איין דרש אויף די נעמן פון די שטעט צקלג ומדמה ומסנה האט
 רב הונא גזאגט ווען רב גביהה מארגווא וואלט דא גווען וואלט ער דרויף
 אויף גזאגט איין דרש • זאגט די גמרא לאמר זעה זאגן דרויף איין דרש
 דאס איז ימינט ווער עס האט צו שרייען אויף זיין חבר ווייל ער האט
 זיין פרנדה אוועק גנוקן און שווייגט און טוט זיין חבר קיין פייז נישט וסנסנה
 גאט דער וואס האט גרועט אויף איין דארין אז ער האט זיך בווינען צוא
 משה וועט טאן צו אים איין דין אין זיין חבר • אמר ליה ריש גלותא לרב
 הונא דער ראש גלותא האט גזאגט צו רב הונא פון וואגן ווייסן מיר דאס
 מען טאר אין גלות נישט מאכן איין קרוין צו חתנים האט רב הונא גזאגט
 דאס איז נאר אסור מדרבנן נישט מן התורה • וויא מיר האבן גלעריגט אז
 דאס חיל פון אספסיוס קיסר איז נוקמן אויף ירושלים האבין די חכמים
 דענקט מאל גיזר גווען מען זאל קיין חתנים קיין קרוין נישט מאכן און מען
 זאל זיך נישט פרייען מיט דעם כלי זכר וואס פיל גלעקליך זייגן דרינגן • דער
 ווייל איז רב הונא אויף גשמאן אוועק צו גיין • האט רב חסדא גזאגט צום
 ריש גלותא עס איז פון דעם פסוק גידרונגען אז דאס איז אסור דען עס
 שטייט אין פסוק אזווא האט גאט גזאגט עס וועט ווערן אפ גמאן די הויב
 פון דעם כהן גדול און עס וועט ווערן אויף גיהויבן די קרוין • איז קשה וויא
 קומט די הויב פון די בנדי כהונה צו דם קרוין ווס יעדער המגענט טראגן נאר
 דאס איז צו ווייגן און כל זמן דאס די הויב איז אויף דעם קאפ פון דעם
 כהן גדול איז מיר זייגן אין ארץ ישראל מעג אימלכר מענטש האבן איין
 קרוין אויף זיין קאפ • אבער ווען דיא הויב איז ווארן אפ גיטאן פון דעם
 קאפ פון כהן גדול און מיר זייגן אין גלות אזו טאר אויף קיין מענטש קיין
 קרוין נישט האבן אויף זיין קאפ • דער ווייל וויא רב חסדא האט גרעט די
 רייד איז רב הונא אן גיקומן • האט ער גזאגט דא שווער איך פייא גאט
 דאס דאס איז נאר אסור מדרבנן דען די קרוין וואס אין פסוק שטייט סיניט
 מען די קרוין פון דעם מלך פלומר די כהונה מיט דער מלכה וועלן פטל
 ווערן • נאר דוא הייסט חסדא דאס איז פייטש גינאר און דייגע רייד זייגן
 אויף שייין זומ גינאר דען דו האסט גלייך גזאגט • רבינא אשכחיה למר בר
 רב אשי רבינא האט גיפונן צו מר בר רב אשי דאס ער האט גיפלאכטין

פרק ב נר ב כלל ח חלק ב

שוב פעם אחרת היו עולים לירושלים כיון שהגיעו לחר הבית ראו שועל שיצא מבית קרשי הקדשים התחילו הם בוכים ור"ע משהק' אמרו לו מפני מה אתה משהק' אמר להם ומפני מה אתם בוכים א"ל מקום שכתוב בו (במדבר יח) והורו הקרב יומת עכשיו נתקיים בו (איכה ה) על הר ציון ששמש וגו' ולא נבכה * אמר להם ולכך אני משהק' דכתיב (ישעיה ח) יאעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריהו בן ירכייה וכו' מה ענין אוריה אצל זכריהו במקדש ראשון וזכריהו במקדש שני אלא תלה הכתוב נבואתו של זכריהו בנבואתו של אוריה באוריה כתיב (מלכים ג) בגללכם ציון שדה תהרש וזכריהו כתיב (זכריה ח) כה אמר ה' ושכתי את שכנות ציון ושכנתי בתוך ירושלים ונקראת ירושלים עיר האמת וחר הקדש וגו' עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה הייתי מתיירא שמא לא תתקיים נבואתו של זכריהו עכשיו שנתקיימה נבואת אוריה שומע אני שכידוע שנבואתו של זכריהו מתקיימת ובלשון הזה השיבו לו ואמרו לו עקיבא נחמתנו וגם מצינו נחמות רבות העתידות לכא בעזרת האל הכתובות בסוף הנר המישי כן יהי רצון כפי מנהג ציון ובונה ירושלים אמן :

הבלל התשיעי

שלא יזכר שם שמים לבטלה ויש בו שני חלקים * החלק הראשון בדברי הבאי * החלק השני ברכה לבטלה :

החלק הראשון בדברי הבאי ויש בו פרק אחד :

ע פרק א כבר כתוב למעלה חומר נשבע לשקר או לשוא ולא דוקא נשבע אלא אפילו אפוקי שם שמים לבטלה בלי שכועה אמרה תורה מדאפקיה קרא בלשון לא תשא ולא כתיב לא תשבע למדנו שאפילו אדכורי שם שמים לבטלה אסור ולא מבעיא כעניאן לבטלה דעביד איסורא אלא אפילו השומעו מפי חברו אם לא הוכיחו נענש וכדי ליסרו שלא יורגל עוד בדבר הזה החמירו חכמים בדבר כדגרסינן בפ"ק דנדרים דף ז' אמר רב כל 'השומע הזכרת השם מפי חברו צריך להוכיחו' שכל מקום שהזכרת השם מצויה שם עניות מצויה * ועניות כמיתה * שנאמר (שמות ר) כי מרו כל האנשים וגו' ותניא רבן שמעון בן גמליאל אומר כל מקום * שנתנו חכמים עיניהם או מיתה או עוני * אמר ר' אבא הוה קאימנא קמיה דרב הוליא שמיעה לההיא איתתא דאפקא הזכרת השם מפומה

דר דמת * ויצן זיי ויכרליף אונ בשלחה אונ גשמיט * אונ ביי אונז איו דס ביינקעלע פון די פיס פון אונזר נאט דס איו דר בית הקדש ער איו ווארן פר ברענט אין פייער אונ וויא אונז זאלן מיר ניט ווייגן * האט רבי עקיבא גזאגט צו זיי דרום לאף איך דען ווען צו די עוברי פובכים ומזלות וואס זייגן עובר אויף גאטש ווילן גיט גאט אזוא פיל גוטש מבל שכן צו די ישראל וואס טיגן זיין ווילן אונ דיגן אים וועט ער בווראי נאך קער גוטש געבין צו זיי * שוב פעם אחרת ווייזר איין אנדער קאל זייגן זיי אייף גזאנגן קיין ירושלים ווי זיי ווייגן נקימן צו דעם בארג וואש דר בית המקדש איו גשטאנן אויף אים האבן זיי גזעהן איין פוקס איו ארויט גיזאנגן פון דעם קרשי קדשים האבן זיי אן גהויבן צו ווייגן אונ רבי עקיבא האט אן גהויבן צו לאגן האבן זיי גזאגט צו רבי עקיבא ווארום לאכטשט האט רבי עקיבא גזאגט צו זיי ווארום וויינט איר * האבן זיי גזאגט אזו איין הייליג ארט וואס עס שטייט דר בייא גישריבן דר פרעמדר וואש עס וועט געהען דר צו זאל ווערן גשייט איו היינט מקיים גווארן אין אים דר פסוק אויף דעם בארג ציון וואס ער איו פר ויקט אונ פוקסן גייגן אויף אים אונ וויא זאלן מיר ניט ווייגן * האט רבי עקיבא גזאגט צו זיי דרום אויף לאף איך דען עס שטייט אין פסוק דאס ישעיהו הנביא האט גזאגט פון גאטש וועגן אונ איך האב מיר גנומן פר עדות צו זיי בגלייבטע עדים אוריה הכהן אונ זכריהו בן ירכייהו איו קשה וויא קומט זכריהו צו אוריה * אוריה איו גווען אין בית ראשון אונ זכריהו איו גווען אין בית שני נאר דר פסוק היינט אן די נבואה פון זכריהו אין דר נבואה פון אוריה דען בייא אוריה שטייט דס ער האט גזאגט דרום פון אייערע עבירות וועגן וועט די שטאט ציון צו אקערט ווערן אזו ווי איין פעלד אונ ירושלים וועט חרוב ווערן אונ ביי זכריהו שטייט אזו האט גאט גזאגט איך וועל אום קערן דס אום קערונג פון ציון אונ איך וועל רוען אין ירושלים אונ ירושלים וועט ווערן גירופן די אמתע שטאט אונ דר הייליג פארק * נוא איי איך האב גזעהן דס די בייזע נבואה פון אוריה איו מקיים גווארן האב איר * האט דס די בייזע נבואה פון זכריהו וועט אויך גיט מקיים ווערן און היינט אן איך זעה דאס די בייזע נבואה פון אוריה איו מקיים גווארן וויים איך גווייס וואויל דאס די בייזע נבואה פון זכריהו וועט אויך מקיים ווערן * אונ דרום האב איך גלאכט * וויא זיי האבן דאס גהערט האבן זיי גזאגט צו אים מיט דעם לשון עקיבא דר האסט אונ גמרייסט מיט דיינע רייד * איך גפינן מיר פיל טרייסט רייד וואס שטייען גשריבן אין די ספרי גביאים דאס זיי וועלן קומן לעתיד לבוא מיט גאטש היילף וויא מיר וועלן

ואעידה לי עדים נאמנים וגו' וכי מה ענין וכי כלארית כתיב לכן בגללכם ציון שדה תהרש וירושלים לעמים יהיה עיני לא מלינו פסוק זה נבואת אוריה כי אם נביאה באורכתי וי"ל דסדן חלה כחומר נביאה כשקטו להכרו וזאמרו כשרים שברי מוכה דינר פורענות כמו ירמיה ולא נהגו ונס אוריה וגו' שמעט מדינר אוריה כמו ירמיה :

השומע הזכרת רבו' אוריה (למזכר עס שמים לבטלה מדכתיב חת ה' אלוהי חירא : שבכל מקום טעמא קאמר שפיר עוכסו חמור דעס עניות מליה דכתיב כלל המקום אשר אזכיר את שמי וגו' וכיכתיב ומדכתיב דעס למעוה מליה כדכתיב ויער זכריה לשון גורמת עניות איו נמו מדכתיב גבי טעמא סק' וכלתו וחס עניו וזכרנו ובתמורה מורס הזכרת דעס לבטלה לבטות סק' : שנאמר כי סתו כל האנשים וגו' דלא מתו ממש דמיכו סו דכל מקום כחומר גיטס וזכרס איו אלא דתן ולכרס וזכרו סו כמחוקקו של קרס אלא מפני טעמא אחר כי מתו : שנתנו חכמים עיניהם בו טאמרו כתיב עוכס למי

זיי ווייזר שרייבן אין סוף גר חמישי * אזו זאל זיין דר ווילן פון נאט וואס ער וועט טרייסטן ציון אונ וועט בויען ירושלים דאס די גוטע נבואה זאלין מקיים ווערן פמדרה בימינו אמן :

ע כבר כתוב למעלה מיר האבן שוין אויפן גשריבן דעם הארביין עונש פון דעם וואס שווערט פאלש אדר אום ויקט אונ גיט דווקא שווערין איו אסור נייערט אפילו צו אויש ציהען גאטש נאמען אום ויקט אן איין שבועה האט אויך די תורה נאסרת דען ווען די תורה האט גשריבן לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא אונ האט גיט גשריבן לא תשבע צו לערנן אונז דאס אפילו אן איין שבועה זאל מען גיט אויף הויבן אונ דר מאגן גאטש נאמן אום ויקט * אונ גיט אליין דאס דר וואס ציהט אום גאטש נאמן אום ויקט טוט איין עבירה נייערט אפילו דר וואס הערט פון זיין הפר דאס ער דר מאגט גאטש נאמן אום ויקט ווען ער שטראפט אים גיט אזו ווערט ער גשטראפט דרויף * אונ פדי צו שטראפן דעם מענטשן דאס ער זאל גיט גוואונט ווערן נאך אין דער דאזיגער זאך האבן דרום אונגערע חכמים איין גרויזשן עונש דרויף גשטעלט וויא מיר לערנען אין נדרים רב זאגט דר וואס הערט דס זיין חבר דר מאגט גאטש נאמן אום ויקט מו ער אים שטראפן אונ ווען ער שטראפט אים גיט ווערט ער אליין גשטראפט פון גאט * דען וואו עס ווערט דר מאגט גאטש נאמן אומויסט קומט ארומקייט אונ ארומקייט איו גלייך וויא גישטארבן דען אין פסוק שטייט דאס גאט האט גזאגט צו משה דען זיי ווייגן גישטארבן די אלע מאגן וואס האבן בגערט דיין לייב צו שטייטן אונ מיר גיפיגן דאס זייא האבן נאך גילעכט דען די מאגען זייגן גיווען דתן ואיכרס אונ זיי זייגן דר נאך גיווען אין דר תברותה פון קרח אונ ווארום דען האט גאט גזאגט דאס זיי ווייגן גישטארבן נאר ער האט גיטיינט דאס זיי ווייגן פר ארומט גיווארן אונ דאס איו גלייך וויא גישטארבן * אויך האבן מיר גילערניט רבי שמעון בן גמליאל זאגט אין איטלעכן ארט וואו די חכמים האבן גיגעבן זייערע אויגן פלוסר זיי האבן גיזאגט דאס דר וואס איו עובר אויף זייערע ריידו ווערט גישטראפט ווערן אזו שטראפט דר מענטש אדר ער ווערט פר ארומט * נוא ווען מיר דאס ארומקייט איו גלייך וויא גישטארבן * אמר רבי אבא רבי אבא האט גיזאגט איך בין גישטאנן פר רב הונא האט ער גיהערט צו איין אשה דאס זיא האט דער מאגט אום ויקט איין שם האט ער זיא אבגעשטייט אונ האט זיא וויידער תיכף צו גינגטן פר אירע אויגן * אויך זאגן מיר אין דער גמרא מען האט גיזאגט פון וועגן רבי חנינא אונ איין טייל לייט האבן עס גיזאגט פון וועגן רבי יהודה ברבי אלעאי וואס מיינט עס דר פסיק * אונ צו אייך לייט

שעני על נתיבם : ומסו בה כלומר ים מקיים
 לומר טמיר נחמתי דתי : ופליגא דרשב"ל
 כל דלמנן דנחמס דבוזס סוס מייירי קיל דלויס
 מוקי לם דנחמס דלנעיד : מתרפאין בה
 בחורו טמס דלנעיד לנל : ולהס אותס היום
 הבא טמס דלנעיד לנל :

איי לאו דאמריונו משה סלל סגדול סנסור
 וכנולס חלל לא יסח סיס ונו' ומקיינוס
 נחמס סכסאטל עורל על חעל כנולס כסס
 עורל וחספ אלחינו סלל סגדול סנסור וכנולס :
 וחספ אסרת וסולת סנסס יוסר מללו סללס

לכמה שמחה ושריה לאלתר באפה ואמרין עלה איר שמעון בר זכיד איר מבלא איר אחא אריבא
 משום רבי אחא דתני רבי חייא איר זירא אסר רב אסר רבי אלעזר אסר רבי הנינא יוממו בה ממשמיה
 דרבי יהודה בר אלעאי מ"ד (מלאכי ד) וזרחה לכס יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה ויצאתם
 ופשתם כעגלי מרבק : וזרחה לכס יראי שמי אלו בני אדם שמתיראין להזכיר שם שמים לכמה :
 שמש צדקה ומרפא בכנפיה אסר אביי שמע מינה האי חירנא (ס' ה) סלל סנסור דנחמס דנל חלל קרוי
 חירנא ויס אלחינו וסל סנסור (ס' ה) דיומא ססי' : ופליגא דר"ש בן לוי דאסר רבי שמעון בן לוי אין גיהנם לעתיד
 לבא אלא הקב"ה מוציא כמה מנתיקה צדיקים מתרפאין בה ורשעים גידונים בה צדיקים מתרפאין
 בה דכתיב וזרחה לכם יראי שמי וגו' ולא עוד אלא שמתעדנין בה שנאמר כעגלי מרבק : רשעים גידונים
 בה שנאמר (ס"ג) כי הנה היום בא בוער כתנור והיו כל זדים וכל עושה רשעה קש יולהם אותם היום
 הבא אסר ה' צבאות אשר לא יעזוב להם שורש וענף למדנו עונש המוציא שם שמים לכמה בעולם
 הזה ומוסיף על זה עונשו בעולם הבא והמעס לפי שהשם הגדול והקדוש שהוא קיום כל המציאות כשיוכרנו אדם אפילו בתפלתו או
 בקריאת התורה יש לו לזוכרו באימה ויראה ורתת וזיע ובקרושה ובמדה : כל שכן שיש לו ליראה מלהוציא בפיו לכמה :

החלק השני

בברכה לבמלה ויש בו פרק אחד :

עא פרק א ראה כמה הוא המור מזכיר שם שמים לכמה שאפילו בתפלות ובברכות שמתחייב כל אדם להלל את השם ולברכו ככל
 שתקנו רבותינו בין כשעושה מצוה בין כשיש לו לשבח ולוהדות על המוכות שעשה עמו או כשרואה מקום שנעשה בו נס
 לישראל או לאבותיו או לעצמו כשיראה אותות המציאות או ראה או שמע דברים חדשים וגם בכל הנאותיו אעפ"כ הנהירו שימנע עצמו
 מלברך ברכה שאינה צריכה : כדגרסינן בברכות פרק אין עומדין דף ל"ג רב ושמאל דאמרי תרויהו כל המברך ברכה שאינה צריכה עובר
 על (שבת כ) לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא ואי ספק ליה אי טעין ברכה או לא גם אי בריך אי לא בריך לא יברך וכן כתב הרמב"ם
 במקום הלכות ברכות וכן כל דבר שיסתפק לך אי טעין או עושין ברכה : ולעולם יהייר אדם בברכה שאינה צריכה וירכה בברכות
 הצריכות וכן אמר דוד (יהלים קמה) בכל יום אברכך וגו' ולא עוד אלא שאסור להוסיף בתפלות אפי' בשבחות הש"י יותר ממה שתקנו רבותינו :
 דגרסינן נמי התם דף ל"ג ובמסכת מגילה פרק הקורא בתרא דף כ"ה הווא דנחית קמיה דרבי הנינא ואמר האל הגדול הגבור והגורא החוק העוז
 והאמין אמר ליה מיימתינהו לכולהו שבחי דמרך אנן הני תלת דאמרין אי לא דמשה כתבינהו באורייתא ואנשי כנסת הגדולה תקנינהו
 לא הוינן אמרי להו יזאת אמרת וסולת משל למלך כשר ודם שהיו לו אלף אלפים דינרי זהב והיו מקלסין אותו בשל כסף והלא גנאי הוא לו :

עא ראה כמה הוא המור מזכיר שם שמים לכמה ועד ויהי ויער איין דארבע
 ואך איז דר וואס דער מאנט גאנץ נאכאן אום זיסט דען אפילו
 אין דיא תפלות און אין די ברכות וואס אים ליכר מענטש איז מחויב צו
 לויבן גאט מיט זיי און צו בענטשן אים אזו וויא אונזערע חכמים האבין
 מתקן גיווען סייא ווען ער טוט איין מצוה און סייא ווען ער האט גאט צו
 לויבן אויף דעם גאטש וואס ער האט גיטאן מיט אים אדר ווען ער זעהט
 דאס ארש וואס איין גס איז דארטין גיטאן גווארן צו ישראל אדר צו זיינע
 עלטערן אדר צו אים אליין אדר ווען ער זעהט די וואונדערליכע זאכן וואס
 גאט טוט אדר וואס ער האט פאשאפן אדר ווען ער זעהט אדר ווען ער
 הערט נייע זאכן : אויף ווען ער האט הגאד פון זאכן : אויף די אלע זאכן
 איז דר מענטש מחויב איין ברכה צו מאכן פון דעסט וועגן האבן אונזרע
 חכמים דעם מענטשן מזהיר גיווען דאס ער זאל זיך פר מיידן פון צו מאכן
 אזו איין ברכה וואס ער דארף גיט גייטיג וויא מיר לערנן אין ברכות : רב
 און שמאל זאגן ביינע דר וואס מאכט איין ברכה וואס ער דארף זיי גיט מאכן
 איז ער עובר אויף לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא דאס איז מייטש דא
 זאלסט גיט דר מאנען גאטס נאכאן אום זיסט : און ווען עס איז אים איין
 ספק אויב ער דארף איין ברכה מאכן ארער גיט : אויף ווען עס איז אים
 איין ספק אויב ער האט גמאכט איין ברכה אדרער גיט זאל ער גיט מאכן
 קיין ברכה : און אזו אויף שרייבט דער רמב"ם אין סוף הלכות ברכות
 דס אלע זאכן וואס דעם מענטשין איז איין ספק אויב ער דארף מאכן איין
 ברכה דריבער אדר גיט זאל ער די וואך זאלן אן איין ברכה : און אייביג
 זאל זיך דער מענטש זיין גיהיט דאס ער זאל גיט מאכן איין ברכה וואס
 ער דארף גיט מאכן : און ער זאל מערן די ברכות צו מאכין די וואס ער
 דארף גייטיג צו מאכן און אזו האט אויף דוד הקל"ה גאנץ אלע טאג טוא
 אויף גאט בענטשן און אויך טוא לויבן דיין נאכאן ביו אייביג און אייביג :
 ווא עוד און גיט דאס אליין ביינעט מען טאר אויך גאט גיט לויבן אין
 שמונה עשרה מיט מער זאכן וויא אונזרע חכמים האבן מתקן גיווען וויא
 מיר לערנן אין דר גמרא איינער האט זיך גישטעלט דאוונן שמונה עשרה
 פר רבי הנינא און האט גיט האל הגדול הגבור והגורא החוק העוז והאמין
 האט רבי הנינא גאנץ צו אים האסנו דען שוין אום גיזאגט אלע לויב
 פון גאט דען די דרייא ווערט הגדול הגבור והגורא ווען משה רבינו וואלט
 זיי גיט אן גישריבן אין דר תורה וויא ער האט תפלה גטאן צו גאט און

וואס איר האט מורא פאר מיין נאמען וועט צו אייך שיינען דיא זון מיט
 גירעכטיקייט און איין היילונג וועט זיין אין אירע פליגל און איר וועט
 ארויס גיין און וועט זיין פעט אזו וויא די קעלבר וואס ווערן גישטאפט אין
 דר שטאל : דאס סייגט מען די מענטשן וואס האבין מורא צו דר מאנען
 גאטש : אמען אום זיסט : און עס וועט זיין איין היילונג אין אירע פליגל
 זאנט אפיי פון דאנן איז גירונגן דאס דר שמויב וואס ווערט גזעהן פון
 דר זון ווען די פענקסער דאס איז איין היילונג פר די מענטשן : און דער
 וואס זאגט דאס דר פסק רעט פון דר זון וואס שייגט אין דר היינטיגער
 צייט דר קריגט אויף רבי שמעון בן לקיש דען ער זאנט אז דס גייט אויף
 דר זון וואס וועט שייגן לעתיד לבא דען רבי שמעון בן לקיש האט זאגט
 לעתיד לבא וועט גיט זיין קיין גיהנם ביינעט גאט וועט אום ציהען די זון
 פון איר פוטר פאס וואש זיא איז דרינגן וועט דרום זיין ויער איין גרויסע
 היץ דען וועלן די צדיקים גיהילט ווערן פון דר היץ און די רשעים וועלן
 גישטראכט ווערן מיט דר היץ און וועלן פר ברענט ווערן דורך איר : די
 צדיקים וועלן גיהילט ווערן מיט איר וויא אין פסק שטייט און צו אייך
 לייט וואס איר האט מורא פר מיין נאמן וועט די זון שייגן מיט גירעכטיקייט
 און איין היילונג וועט זיין אין אירע פליגל : און וויא וועלן נאך הענג
 האבן פון דער היץ : און די רשעים וועלן גישטראפט ווערן מיט איר אזו
 וויא אין פסק שטייט דען נון דר טאג קומט און ער וועט ברענגן אזו וויא
 איין הייסר אויבן און אלע טוטויליגע רשעים און אלע די וואס טוען בייז
 ווערן זיין אזו וויא שטרואי און דער טאג וואס וועט קומען וועט זיי פאר
 ברענגן אזו זאנט גאט דר האר אויבר אלע חיילות דאס דר טאג וועט גיט
 אויבר לאון צו זיי איין ווארציל אדר איין צווייג : למדנו דר פון לערנן מיר
 אף דעם עונש פון דעם וואס דר מאנט גאטס נאמען אום זיסט וואס ער
 האט בעולם הזה און חוץ דעם עונש האט ער נאך איין עונש אויף יענר
 וועלט און דר מעס פר וואס איז דר עונש דר פון אזו גרויס ווייל דר שם
 הגדול והקדוש ווס ער איז דר בשטאנד פון אלע זאכן ווס ווערן גפונן אין
 דר וועלט : ווען איין מענטש דר מאנט אים אפילו אין זיין תפלה אדרער
 ווען ער ליינעט אין דר תורה דארף ער אים צו דר מאנן מיט פארכט און
 מיט מורא און מיט צויערניש און מיט שרעקענעש און מיט הייליקייט
 און מיט ריינגייט : מכל שכן דאס ער דארף מורא צו האבן צו דר מאנען
 אים אומזיסט :

פרק א נר ב כלל ט חלק ב

וגרסינן נמי במסכת מגילה פרק הקורא קמא דף י"ח אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ואמרי לה א"ר אבהו אמר רבי אלעזר כל המספר בשבחו של הקדוש ברוך הוא יותר מדאי נעקר מן העולם שנאמר (איוב לו) יהיכופר לו כי אדבר אם אמר איש כי יבולע • דרש רבי יהודה איש כפר גבוריא ואמרי לה איש כפר גבור חיל מאי דכתיב (תהלים סה) לך דומיה תהלה אלהים בציון וגו' • יסמא דכולא משתוקא • כי אתא רב דימי אמר אמרי במערבא ימלא במלע ומשתוקא בתרין באו להראותנו כי מאחר שאין אדם חי יכול להשיג שום דבר ממדותיו של הקב"ה על כוריו ואינו יודע לשבחו בשום מדה וולתי כשיאמר אותה יעל דרך שליית ימדות כל הנבראים כי כלם נמצאים מאתו והוא לבדו מצוי ב"ה שאינו צריך למצוי אחר לפיכך כל המשבחו בשום דבר יותר ממה שתקנו לנו רבותינו אין בו שבח לפי שאין ב"ו מניע לשום צד מגדולת ערכו • ע"כ המשיל הדבר לכסף בערך אל הוזהב • שהמלך אשר לו הרבה זהב ובמקום הוזהב מקלסין אותו בכסף שהוא פחות ממנו ננאי הוא לו נמצא שאין אנו רשאים לשבחו אלא במטבע שתקנו לנו ודי לנו אם נוכל לכונן בו ולא יאמר עלינו (ירמיה יב) קרוב אתה בפיהם וגו' וכ"ש להוסיף בקשות בשמות שאין אנו משיגין שהוא יותר טוב להניחם • טוב אשר תאזו בסדר התפלות והברכות ואל תוציא מפיך ברכה שאינה צריכה ואל תכניס עצמך בסכנה ולואי שתכוין בברכה הצריכה ותבין למי אתה מכוין וגם כשלא תוציא (ג"א כשתוציא) הברכה בפוך תשים לכך תמיד שהכל מאתו יוכל חריצות האדם הוא הכל ועמל כלי תועלת ובוהו תכרכו תמיד בלכך והוא יכרכך אמן :

הכלל העשירי

שלא ידבר בדברי הלול השם ויש בו שני חלקים • החלק הראשון בדברי גרוף •

החלק השני בדברי כשוף •

החלק הראשון בדברי גרוף ויש בו שלשה פרקים :

עב פרק א המנקה כופר באמונה ובתורה כולה וגדולה היא עבירה זו שאע"פ שאין בה מעשה אלא בדבור נהרג עליה כמו מודה בעבודת כוכבים ומזלות ומקבלה עליו לאלוה ויותר

מזה שהשומע מפיו הייב לקרוע את בגדיו ואפילו השומע מפי העדים המעידים עליו כמו ששינוי במסכת סנהדרין פרק ד' מיתות

איש דאם ער האם אזו פיל זילבר וואס דאס איז ווייניגר ווערט איז דאס דאך איין שאנד צום סוף • נוא גיפניען מיר דאס מיר מארן גיט גאט לויבן נאר מיט דעם נוסח וואס אונזערע חכמים האבן אינו מתקן גיווען אונ עם איז גינגט צוא אונז דאס מיר זאלן קענן מכוין זיין דרינגען אונ עש זאל גיט גיזאגט ווערן אויף אונז דער פסוק • דוא גאט ביסט גאיהנט אין זייער מייל דאס זיי לויבן דיק מיט זייער מייל אונ ביסט ווייס פון זייערע מחשבות דען זיי האלטן גיט זייער מחשבה אין זייער הפלה • וכל שכן להוסיף בקשות בשמות אונ סכל שפן דאס דר מענטש זאל גיט מערן צו זאגן בקשות מיט אזעלכע שמות וואס מיר קענן זיי גיט דר גרייכן אונ עם איז בעסר ער זאל זיי אוועק לאזן • דען עם איז בעסר דוא זאלסט אן נעמן אין דעם נוסח פון די תפלות אונ ברכות ווס זייגן גישעלט גיווארן פון די חכמים • אונ דו זאלסט גיט אויס ציהן פון דיין מייל אזו איין ברכה וואס דוא דארפסט זיא גיט זאגן אונ זאלסט זיק גיט אריין בריינגען אין איין סכנה מיט שמות אונ צו גיין דען הלאוי זאלסטו בעסר קענן מכוין זיין אין די ברכות וואש דוא דארפסט צו מאכן אונ זאלסט פרשמיין צו וועמן דו מאכסט די ברכה אונ אויך אז דוא ציהסט אויס איין ברכה פון דיין מייל זאלסטו בשעת מעשה טראכטן אין דיין הארצן דאס אלץ איז פון גאט אונ נאר דאס קלוגקייט פון דעם מענטשן וואס ער מיינט דאס ער וועט דורך זיין קלוגקייט קענן עפיים דער גרייכן דאס איז אלץ נארישקייט אונ מידיקייט איז קיין תועלת קומט גיט ארויס דר פון אונ דורך דעם זאלסטו תמיד גאט לויבן אן דיין הארצין אונ ער וועט דיק בענטשן מיט אלע גוטע ברכות אמן :

עב המנקה כופר באמונה ובתורה כולה דר וואס לעסטערט גאט דריינגען ער זאגט דאס גאט איז גיט אזו שטארק אדר דאס השי' ווייס גיט קיין עתידות דר מענטש לייקינט אין דר אמונה פון ישראל אונ אין דר גאנצער תורה אונ דיא עבירה איז אזו גרויס דאס האמשע ער טוט נאר גיט קיין מעשה נאר ער רעט קימט אים מיתה וויא דר וואס איז מודה אין דר דמות פוכבים ומזלות אונ איז זיא סקבל אויף זיק פר איין גאט אונ נאך מער דר פון האבן אונזערע חכמים גיזאגט דאס דר וואס הערט די לעסטערונג פון זיין מייל איז ער מהיב צו רייסן זיינע קליידער אונ אפילו דר וואס הערט דאס פון די עדות וואס זאגן עדות אויף אים דאס ער האט אזו גירעט מוז ער אויך צו רייסן זיינע קליידר וויא מיר האבן גילערינט אין סנהדרין אונ דיא דיינים וואס הערן וויא עדים זאגן עדות אויף איינעם דאס ער האט גילעסטערט גאט מוון זיי בשעת עדות זאגן שמיין אויף זייערע פים

אונ

די אנשי פנסת הגדולה וואס זייגן גווען אין בית שני ווען זיי וואלטין עם גיט מתקן גיווען מען זאל זיי זאגן אין אונזער תפלה וואלטן מיר זיי גיט גיזאגט אונ דו זאגסט אזו פיל שבחים נאך מער וויא עם שמיים אין שמונה עשרה • עם איז איין משל צו אמלך וואס ער האט טויזיקט מאל טויזיקט רענגליך אונ מען לויבט אים דאס ער האט אזו פיל זילברנע גידן אין עם דאך איין שאנד צו אים ווייל מען לויבט אים ווייניגר וויא ער האט • דרום איז בעסר מען זאל גאט נאר לויבן מיט די זאכן וואס אונזער חכמים האבן מתקן גיווען אין אונזר תפלה • אויך לערנן מיר אין מגילה רבה בר בר חנה האט גיזאגט פון וועגן רבי יוחנן אונ איין טייל לייט זאגן רבי אבהו האט עם גיזאגט פון וועגן רבי אלעזר דר וואס דער ציילט אין דיא לויב פון גאט צו פיל ווערט אויס גריסן פון דר וועלט וויא אין פסוק שמיים קען דען דר ציילט ווערן אלע לויב פון גאט דאס איך זאל די אלע לויב אויס ריידין אונ ווען איין מאן זאגט דאס ער וועט אויס דר ציילן אלע לויב פון גאט אזו ווערט ער פערדארבן פון דר וועלט • דרש רבי יהודה פון דעם דארף גבוריא • אונ איין טייל זאגן דאס דארף האט גיהייט גבור חיל האט גירשית וואס מיינט דר פסוק • צו דיר איז שווייגן איין לויב דוא גאט וואס דיין שכניה רועט אין ציון דאס איז גימיינט די בעסטע רפואה פון אלע איז מען זאל שווייגן פון גאט לויב אונ מען זאל גיט זאגן מער וויא דיא שבחים פאר דיא וואס אונזער חכמים האבן מתקן גיווען אין אונזער תפלה • אז רב דימי איז גיקומען פון ארץ ישראל קיין בבל האט ער גיזאגט מען זאגט אין ארץ ישראל איין שפריד ווארט ווען רייד איז ווערט איין סעע איז ווערט דס שווייגן צוויי סלעים דאס זייגן זיי גיקומן צו וויזן אונז ווייל קיין לעבדיגר מענטש קען גיט דער גרייכין איין זאך פון די מדות פון גאט צום גרונד אונ ער ווייס גיט צוא לויבן אים מיט איין שום מדה וויא ער האט • נאר ווען ער זאגט דאס ער איז גיט וויא דיא מענטשן פלארט ער איז גרעסר אונ בעסר פר אלימן אבר ער קען גיט וויסן וויא גרויס אונ וויא גוט ער איז • דען אלץ אין דר וועלט ווערט גיפונען פון אים אונ קענן גיט זיין אן אים אבר ער ווערט גיפונען אליין איז דארף קיין אנדר באשעמינס צו זיק • דרום דר וואס לויבט גאט מיט מער לויב וויא די חכמים האבן אונ מתקן גיווען הייסט עם קיין לויב גיט דען קיין מענטש קען גיט דר גרייכן אין איין שום זאך פון דעם גרויסקייט פון גאטם שאצונג דרום גלייכט די גמרא די זאך צו דעם שאצונג פון זילבער קענן גאלד דען איין סוף וואס האט פיל גאלד אונ אנשטאט גאלד לויבט מען

וגדלה שמיים כל כסנה ואין שנה טוב יותר לכסן לקסיה • ה' סוסר לו כי אורב הכי דרש ליה ריש פי כסנה כולו כי ארכה לו דברי שנה אש אחר חים לעשות קן כי יבולע ימות ויבולע מן העולם שזי אשכר לומר כל שנה ש"י • סמא דכולא משתוקא מתר כל סגסוני הויא השוקק שאל להנות דברים וסייעו לך דומיה תלם • כלה בסלע משתוקא בתרין אש תלם לקסן סגסו כללע חקס סמתיק כסמס • על דרך שליית כוח סס דבר שמיני ארש ומולל מאתו עיני מה סס לו להשיג ולעולל כמו מולא סלל רב וכן כל סנה סללו חמיס על הק"ה אחתו חמיס כלסון סללו סללו מסולס חמיס סלל סגסו וסמתי וסמתי כסלימות וכסללו חמיס סלל סגסו סגסו סלון גולו מעט • סלל ח' אשכר לומר עם כמה מעט גולו וכן כסמתיס קרום סגסו סלון קרום כסמתי וכן יסד השיען רלסון וסלן רלסית ללסיתו • גמלא וסלן עם אל מלימותו וסלן יסד כסמתיס לא עררן סליו קדומו • סמתיק סמתי קסון סלילו וסלן סלל לא לומר סלון סגסו דבר • מדות הנמצאים לומר סכ כל מה הנמצא מאתו יסנך סגסו ע"י מעשיו סלן סמתיס לו וסלן לבדו כלה וסלן לסכל וסלן מי סמתיס דבר לו סל דיק אש חקס מה סלן לו • וכל חריצות חריסות וסמתיס ארש סגסו לסעי דבר מה ע"י חריסות וסמתיס סכל סל • וסם מי סגסו לסריות כסמתי סל חקס לא יסין דבר ע"כ סכל סל • המנקה כופר באמונה ובתורה כולה פיל על הק"ה סלון יבולע כוזה ככל דבר לו סליו

פרק א נר ב כלל י חלק א

נפש יהודה עח

יודע פתוח : ולא מאחין אותה קרועה : אחר
 למסור לעולם אע"פ כלה חף כפירות לאל מודעת
 אהו לעבודת כוכבים ומנוח כמעט דרכה :
 השומע מפי השמים שכל נפשו ככלי : הא
 שמוע השתא מפי עמון : בחדוש העולם
 סבבת מורס סבבת סוף מורס והם סבבת
 כשם ימי נבואה : ואינן נתליו את כספיה
 סין נתליו אהו כי לא היו הולין סוף אדם מי
 וסלחיה סוף נק לדרוף אחרים כדמיו וכל סוף
 ישמעו וייללו ולא יודון עוד וקודם סבב כשם
 סין קובין אהו כדמיו לא מלין נגלחו על
 סין : על שברך סמך ורך כבוד סוף מדבר
 כלפי מעלה :

ופירוש מן האשה נגמרי לאת מתן מורס
 מיר מספית עם סכנין סוף לא סוף
 להסכים : אף היום לרין להיות לילה עמו
 וזה לא אשה : וקבע להם זמן ארבע ימים
 פתח אחרים סוף וסוף כנענין וכו' פירוש
 מנאסין : ולא קבע לי זמן לדימוי אפולל

כל דף ניו והדיינים עומדים על רגליהם וקורעין ולא מאחין : ואמרין עלה כגמרא דף ס' קרועים
 מנלן דכתיב (מלכים ב') ויבא אליקים בן חלקיה אשר על הבית ושנא הסופר ויואח בן אסף המזכיר אל
 חוקיהו קרועי בגדים ויגידו לו את דברי רבשקה : ולא מאחין מנלן אמר ר' אבהו אתיא קריעה קריעה כתי'
 הבא קריעה בגדים וכתוב דתם (ס' ב) ואלישע רואה והוא כצדק אבי אבי רכב ישראל ופרשיו ולא
 ראהו עוד ויחוק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים מוטמע שנאמר ויקרעם איני יודע שהם שנים קרעים
 מה תל קרעים מלמד שהם קרועים והולכים לעולם : תל אחד השומע ואחד יהשומע מפי שומע חייב
 לקרוע והעדים אינם חייבים שכבר קרעו בשעה ששמעו : וכי קרעו בשעה ששמעו מאי הוי "הא קא
 שמע השתא" לא סלקא דעתך דכתי' (ס' י) ויהי כשמוע המלך חזקיהו את דבריהם ויקרע את בגדיו והלך
 קרע והם לא קרעו : וגם כי שניהם מברך את השם ומודה בעבודה כוכבים ומזלות בגדול חומרם נידונים
 במיתה החמורה שהיא סקילה ונוקב השם היה הנדון הראשון שכתוב בתורה ולפי שלא היה עדיין
 מפורש בתורה מיתתו במה ויניחוהו במשמר לפרוש להם ע"פ ה' : וג"כ למקושש עצים ביום השבת
 שהוא ג"כ כופר : בחדוש העולם אשר הוא יסוד האמונה יאוינן נתליו אלא מנרף ועובר עבודת כוכבים
 ומזלות ועקר התליה נכתבה על ירכברך את השם וע"ז נאמר (ויברים נא) כי קלת אלהים תלוי ר"ל לפי זאת
 הכונה יעל שברך את השם הוא תלוי ונמצא שם שמים מתחלל אבל המודה ומברך אותו תמיד בפיו
 וכלכו יברכהו האל מן השמים :

ענ פרק שני

המודה בעבודת כוכבים ומזלות כאלו כופר בכל התורה כלה ועל כן שבר משה רבינו הלוחות מדעתו כששמע מעשה העגל כי מאחר
 שהיו מודים בעבודת כוכבים ומזלות אין להם חלק בתורה ולפיכך הקב"ה הסכים בדבר : ודגנרסינן במסכת שבת פ' א"ר עקיבא
 דף פ"ז תניא שלשה דברים עשה משה מדעתו והסכים בידו : הוסיף יום אחד מדעתו מאי דרש (שמות י) וקדשתם היום ומחר מה סחר לילו עמו : אף היום לילו עמו ולילה האידנא הא נפק את שבע מינה תרי
 יומי לכד מהאידנא : ומנלן דהסכים הקב"ה על ידו דלא שריא שכונה עד צפרא בשבתא : פירש מן האשה מאי דרש מה ישראל שלא
 דברה השכינה עמהם אלא לפי שעה יקבע להם זמן אברה תורה אל תנשו אל אשה : אני שהשכינה מדברת עמי בכל שעה יולא קבע לי

מאל נים גווען בפשייד אין דר תורה ווס פר אמיתה מען זאל אים אן מאן האבן
 זיי אים דרום גנעפן אין אהפיסה ביו זיי האבן גהערט פון גאט דאס ער איז
 חייב סקייה אזו האבן זיי אים פארשטיינט : און אויף דר וואס האט האלף
 ניקליבן אום שבת איז אויף פר שטיינט גיווארין דען דר וואס איז תלל
 שבת דר לייקינט דאס גאט האט די וועלט נים פשאנן דאס איז
 דר נהונט פון דר אמנה : און קיינר איז נאך דעם פאר שטיינט נים גהאנגן
 גיווארן נאר דר וואס האט גילעסערט גאט און דער וואס האט גדינט
 דיא דמות פוכבים ומזלות : און דער עיקר רין פון היינעקן איז גשריבן
 בייא דעם וואס האט גילעסערט גאט : און דרום שטייט אין פסוק
 מען זאל אים נים לאזן איבר נעקטיגן אויף דר תליה דען די שאנד פון
 גאט היינעקט כלומר ער איז דרום גיווארן אויף גיהאנגן ווייל ער האט גישענט
 גאט דרום איז אחילול השם ווען ער היינעקט לאנג : אבר דר וואס לויבט
 גאט און בענטשט אים תמיד מיט זיין סוף און אין זיין הארצן דעם
 וועט גאט בענטשן פון דעם היכל :

ענ המודה בעבודת כוכבים ומזלות דר וואס איז מודה אין דר דמות פוכבים
 ומזלות איז גלייך וויא ער לייקינט אין דר גאנצער תורה און
 דרום האט משה רבינו צו בראבן די לחות מיט זיין אייגענער דעה וויא
 ער האט דר הערט דאס די ישראל האבן גימאכט דאס עגל דען ווייל זיי
 האבן גיגלויבט אין דעם עגל האבן זיי שוין קיין חלק נים אין דר תורה :
 און דרום האט גאט מסכים גיווען אין דער זאך וויא מיר לערנן אין מסכת
 שבת דרייא זאכין האט משה גיטאן פון זיין דעה און גאט האט מסכים
 גיווען דרינען : איינס איז ער האט איין טאג מער גיהייסן פורש זיך זיין
 פון די ווייבר ביי דעם בארג סיני וויא גאט האט גיהייסן דען גאט האט
 גיזאנט צו משה דא זאלסט זיי אן ברייטן הינט און בארגן צוא מקבל
 זיין די תורה און איר זאלט נים גינעקנן צו אייערע ווייבער : האט משה
 גיזאנט דער היינטיגער טאג מוז גלייך זיין צום מארגינדיגן טאג אזווא וויא
 דר מארגינדיגן טאג איז די נאכט דר ביי אזו מוז היינטיגער טאג אויף זיין
 דיא נאכט דער בייא און דאס קען דאך נים זיין דען די נאכט פון דעם
 היינטיגן טאג איז דאך שוין אנועק גינאנגן מוז גאט מייןן דאס זיי זאלן זיך
 צוויי פעג אפ שייידן פון ווייערע ווייבר חוץ דעם היינטיגן טאג : און מיר
 זעהן דאס גאט האט מסכים גיווען דר צו דען די שכינה האט נים גירועט
 אויף דעם בארג סיני ערשט שבת פריא וואס דאס איז גיווען נאך דעם
 דריטן טאג : און נאך איין זאך האט ער גיטאן ער האט זיך פורש גיווען פון
 זיין ווייב דען ער האט גיזאנט מיט דיא ישראל האט גאט נאר איין מאל
 גירעט און האט זיי גישטעלט איין צייט ווען ער וועט היידן מיט זיי האט

און מן צו רייסן זייערע קליידר און מארן דעם ריס אייביג נים צו גייען
 ואמרין און מיר זאגן אין דער גמרא פון וואנען ווייסן מיר דסבי דען עש
 שטייט אין פסוק דאס אליקים בן חלקיהו וואס איז גיווען מצינה איבער
 דעם בית המקדש און שבגא דר שרייבר און יואח בן אסף דר סעקערשער
 זיין ניקיבן צום סוף תקרה מיט צו ריסענע קליידר און האבן גיזאנט צו
 אים די רייד פון רבשקה : דאס זיי האבן גיהערט וויא רבשקה האט גירעט
 שענדליכע רייד אויף גאט : און פון וואנן ווייסן מיר דאס מען טאר די
 קריעה וידר נים צו גייען זאנט רבי אבהו מיר קערנן עש אפ פון א'ישע
 דען דא שטייט דאס זיי האבן צו ריסן זייערע קליידער און בייא אלישע
 שטייט אויף וויא ער האט גיווען דאס אליהו זיין רבי איז אין היכל אריין
 האט ער גישריבן מיין פאטער מיין פאטער וואס דאס ביסט גיווען דער
 בעשיצער צוא דיא ישראל וויא רייט וועגן און רייטר און ער האט אים
 שוין נים גיווען נאך אזו האט ער אן גינאבן אין זייע קליידר און האט
 זיי צו ריסן אויף צווייא שטיקער : איז קשה ווען עס שטייט שוין דאס ער
 האט זיי צו ריסן ווייסן מיר דאך וואו דאס עס איז גיווארן דר פון צוויי
 שטיקער זארום דארף עס דר פסוק נאך צו שרייבן נאר דאס קומט צוא
 וויזין און דאס זיי זיין גיבליבן צו ריסן אויף צווייא שטיקער ביו אייביג
 און ער האט זיי נים צו גינייט : חנו רבנו די רבנים האבן גינערינט סייא
 דר וואס הערט וויא איינער לעסערט גאט און סייא דר וואס הערט פון
 איינעם דר ציילן וואס ער האט גיהערט וויא איינער האט גילעסערט
 די סוף צו רייסן זייערע קליידר : אבער די עדים וואס זאגן עדות אויף
 איינס דאס ער האט גילעסערט גאט די זיין נים סחויב צו רייסן זייערע
 קליידר דען זיי האבן שוין צו ריסן וויא זיי האבן גיהערט פריער פון יענם
 פרענט די גמרא ווען זיי האבן יוא שוין איין מאל צו ריסן זייערע קליידר
 לאזן זיי זאך אמאל מוזן צו רייסן דען זיי הערן נאך איין מאל וויא זיי דר
 ציילן דאך פר דעם בית דין : ענטפערט די גמרא מיר לערנן אפ פון דעם
 פסוק דס די עדים דארפן נאך איין מאל נים צו רייסן זייערע קליידער
 דען עס שטייט אין פסוק און עס איז גיווען וויא דער מלך חזקיהו האט
 גיהערט זייערע רייד האט ער צו ריסן זייע קליידער און עס שטייט נים
 דאס די גדות האבין נאך איין מאל צו ריסן דען עס איז גינאב וואס זיי
 האבן פריער צו ריסן : וגם כי שניהם און אויף די ביידע דר וואס לעסערט
 און דער וואס איז מודה אין דער דמות פוכבים ומזלות ווייל די עבירות
 זיינן זייער הארב זיינן זיי דרום ווארן גמשפט מיט דר הארפסטער מיתה
 דש איז סקילה : און דר וואס האט גישענט גאט דר איז דר ערשט ווס עס
 שטייט אין דר תורה דס ער איז געמיט גווארן און ווייל עס איז נאך דענטט

פרק ב נר ב כלל י הלק א

ומן עאכ"ו • ומנלן שהסכים הקב"ה על ידו שנאמר (דברים ה) לך אמור להם ישבו לכם וגו' וכתוב בתורה ואתה פה עמוד עמדי • שבר את הלוחות • מאי דרש ומה פסח שהוא א' מתרינג מצות אמרה תורה (שמות יב) כל יבן נכר לא יאכל בו • יתורה כולה כאן וישאל מומרים על אחת כמה וכמה ומנלן שהסכים הקב"ה על ידו שנאמר (שם יד) יאשר שכרת ואריכל יישר כרך ששכרת • וגרסינן במסכת סנהדרין פרק ד' מיתות דף ס"ג (שם יב) וישתחו לו ויובחו לו א"ר יוחנן יאלמלא וי"ו שבהעלוק נתחייבו שונאי ה' כלייה אמר ליה רשב"י והלא כל המשתף עם שמים ודבר אחר נעקר מן העולם שנאמר (שם כב) בלתי לה' לבדו אלא מה ת"ל אשר העלוק מלמד ישאיו לאלהות הרבה • והמסית לאחרים לעבודת כוכבים ומזלות גדול מכלם שאין מלמדין עליו זכות ועוד אמרו על המסית שאין דינו כשאר דיני נפשות מכמנין לו את העדים ואין צורך התראה ואם יצא מבית דין זכאי ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה כחזירין אותו יצא מבית דין חייב ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות אין מחזירין אותו • וזאין מוענין למסית ומושיבין בדינו סרים וזקן ומי שאין לו בנים כדי שלא ירחמו עליו שהאכזריות על אלו שטמעיין את העם אחרי ההבל ירחמים הם בעולם שנא' (דברים יג) למען ישוב ה' מתרון אפו וגו' :

עד פרק שלישי

הגורר או ידמקיים בשם אלהים אחרים כגון בעל או אשרה או תכונת כוכבים ומזלות אע"פ שאינו כאמין בה עובר בלאו ולא עוד אלא שאסור לו לאדם לסבב ולהטיל שבועה לאדם המאמין בהם • כדגרסינן התם פ' ד' מיתות דף ס"ג הגורר בשמו והבקיים בשמו מנא לן דהניא (שמות כג) ושם אלהים אחרים לא תזכירו מכאן שלא יאמר אדם לחבירו ישמור לי בצד אליל פלוני ואני אשמור לך בצד אליל פלוני • ולא ישמע על פיך שלא ידור בשמו ולא יקיים בשמו ולא יגרום לאחרים שידרו בשמו ויקיימו בשמו • ד"א לא ישמע על פיך אזהרה למסית ולמדיח • מסית בהדיא כתיב (דברים יג) וכל ישראל ישמעו וייראו יולא יוסיפו לעשות אלא אזהרה למדיח • ושלא יגרום לאחרים שידרו בשמו ויקיימו בשמו • מסייע ליה לאבוח דשמואל דאמר אבוח

לפי' קודם לכן • שובו לכם לאהלה כם להכיר כוכבים למשמים אלהיכם לכם • בן נכר מומר שפסחו מעשיו לחכי שבמים : התורה כולה חלוקה בלוחות סללו וישאל מומרים על"כ"ו י"ג"ס כדל' ליתן לם בלוחות : אשר אשכח בחיבורו ושכחו על שכירתן : אלמלא וי"ו שבהעלוק אלא ה"ה"ך יבאל' אשר העלוק לטון כמים דה"ל לא כפרו בהקב"ה לגמרי שהרי שמוסכו כדכר אלה : שאיו ואלהות הרבה ח"ף לאלהות אחרים וקבל' עליהם : ואין מוענין א"ס בית דין רובין שיש לו ק"ח טעם לכות והוא אין טוען גם כ"ס אין טוענין וז' נלמד מנהם קדמוני שהסית את שמו וה"ס לו לטון רב"י פלמ"ד ודכ"ר רב דברי מי שמוענין ולא טען הקב"ה שבה נתקבל : רחמי' הם דין אחרים שמוענין נמסית כל ע"י כן רחמי' ככולם שאלמד למען ישוב וגו' וכס"ב והתקן : הגורר בשמו בלתי נר קום עליו כל פירות שבעולם כגם ח"ל"ג פ"ט"ו א"ס א"ת"ך : והמקיים בשמו שטעם נשע מתרגם מקיים : שמו"ר לי כמין : ולא יגרום לאחרים לאבוח שמאמינים כ"ס : ולא יוסיפו לעשות עוד כדכ"ר

נפשות דאם עדים מו' זיין אים פר די אויגן אונ אים אָנזאָגן דאָס ער זאל דאָס נישט טאָן אונז ווען נישט אונז קומט אים נישט קיין מיטה אַפּר דאָ ביי אײן כּסײַת בּהאַלײַט מען אים עדים ער זאל נישט וויסן פּון זײ אונז זײאַ דאַרפֿן אים נישט מתרה זײן ער זאל די עבירה נישט טאָן • אויך ווען ער איז אַרויס פּון בית דין גרעכט אונז אײנר זאגט אַיך האב צו ווייזן אויף אים אַשולד אונז קערט מען אים אים צוריק • אונז ווען ער איז אַרויס פּון בית דין שולדיג אונז אײנר זאגט אַיך האב צו זײן אויף אים אײן זכות קערט מען אים נישט אום צוריק • אונז מען טענה'ט נישט פאר אים קיין טענה וואָס ער זאל דורך איר פּרייא ווערן פּון מיטה ווען ער זאל זײן טענה'ט נישט די טענה • אונז מען זעצט אַיפּר זײן דין אַזעלכע מענטשן וואָס זײן אום דער באַרימט דהיינו אײן סײַם אונז אײן אַלמײן מאַן אונז דעם וואָס האָט קיין קינדער נישט דען די וואָס האָבן קינדער זײן גוואַנט רחמנות צו האָבן • אונז דאָס שױט מען אַלץ פּרי זײאַ זאַל זײן נישט דר באַרימט אַיפּר אים • דען דאָס אַכזריות וואָס מען ווייזט אַיפּר די לײַט וואָס נאָרן מענטשן צו זײן נאָך דעם נאָרשקײַט פּון פּוֹכְבִים ומזלות דאָס פּריינגט דער באַרימט אויף דר וועלט אַזו וויא אײן פּסוק שְׁמײַט אײר זאַלמט די שְׁלֵעכְמֵע מענטשן אום פּריינגט פּרי נאָט זאל זײך אום קערן פּון זײן גײַם צאָרן אונז זאל זײך דר באַרימען אַיפּער ישראַל :

ער דאָך גיהיזים זײ זאַלן נישט גינעקען צו זײַערע חײבּר • מיט מיר רעט די שכינה אלע צייט אונז שְׁעַלְמֵט מיר קיין צײַט נישט ווען זײַ וועט רײזן מיט מיר דאַרף אײך פּשיטא המיד זײן אַפּ גישייד פּון מײן ווייב • אונז מיר גיפּינן דאָס נאָט האָט ספּקים גײווען צו אים דען נאָט האָט גיזאגט צו משה גײאַ אונז זאָג צו דיא ישראַל קערט אײך אום צו אײַערע גינעלמײן פּלאַמער צווא אײַערע ווייב אונז דווא בלייב דאָ שײַן מיט מיר אונז זאַלמט זײך נישט אום קערן צו זײן ווייב • אונז די דריטע זאָך האָט משה גיטאן ער האָט צווא בּרַאָבן די לחות וויא ער האָט גינעקען דאָס די ישראַל האָבן גמאַכט דאָס עגל • אונז ער האָט עס אַפּ גילערינט פּון דעם קרבֿן פּסח דען ער האָט גיזאגט דר קרבֿן פּסח איז דאָך נאָר אײן מִצְוָה פּון די תּרײַג מִצְוֹת האָט די תּוֹרָה גיזאגט כל כּוּן נכּר לא יאכל בו דר וואָס איז פר פּרעמד פּון נאָט דר זאל נישט עסין פּון דעם קרבֿן פּסח • מְגַל שֶׁבֶן די לחות וואָס די גאַנצע תּוֹרָה הײַנגט אין זײ אונז פּל ישראַל האָבן גימאַכט דאָס עגל פר אײן נאָט זײן זײ פּשיטא נישט ווערט זײ זאַלן די תּוֹרָה האָבן • דרום האָט ער צווא בּרַאָבן די לחות אונז מיר גיפּינן דאָס נאָט האָט ספּקים גײווען דר צו דען נאָט האָט גיזאגט צו אים האָט דיר אום צוויי אַנדערע לחות אונז אײך וועל אײך שרייבן אויף די אַנדערע לחות נאָר די רײד וואָס זײן גײווען גישריבן אויף די ערשטע לחות אשר שכרת וואָס די האָט צו בּרַאָבן • האָט רבי יהושע בן לוי גיזאגט דם וואָרט אשר איז פּשיטא יישר כרך ששכרת דײן פּח זאל זײך שטאַרקן דר פר וואָס דווא האָט זײ צווא בּרַאָבן דען דווא האָט דעכט גיטאן : וגרסינן אויך לערנן מיר אין סנהדרין עם שְׁמײַט אײן פּסוק זײ האָבן זײך גיבּוקט אונז האָבן גיקולעט קרבנות צו דעם עגל אונז האָבן גיזאגט דאָס איז דײן נאָט דווא ישראַל אשר העלוד וואָס זײ האָבן זײך אויף גיבּראַכט פּון דעם לאַנד כּפּרײַם • זאָגט רבי יהען ווען נישט דר וואָס פּון דעם וואָרט העלוד אַזו וואַלטן די ישראַל תּלײַה מחויב גינוארן אלע צו פר לענט ווערן ווייל זײ האָבן גילייקניט אין נאָט נאָר דר וואָ ווייזט דאָס זײ האָבן גיזאגט פּיל האָבן זײך אויף גיבּראַכט האָבן זײ אין נאָט אויך נישט גילייקניט גייערט זײ האָבן גיזאגט דער עגל דאָס אויך גיהאַלפּן דרינגן • האָט רבי שמוען בן יוחאי גיזאגט צו אים דאָס איז דאָך נאָך ערר דען דר וואָס וויל די דמות פּוֹכְבִים ומזלות מאַכן פר אײן שוהתף צו נאָט דר ווערט אום גרייסן פּון דער וועלט • גייערט דרום שְׁמײַט העלוד לישון רבּים ווייל זײאַ האָבן גיגלוסט נאָך צו פּיל געטר אונז האָבן זײ מְגַבֿל גײווען אויף זײך פר געטרע וחסות אונז דר וואָס רעט אָן אַנדערע צו דינען פּוֹכְבִים ומזלות איז זײן עבירה גרעשד פּון אלע עבירות דאָס מען לערינט קיין זכות נישט אויף אים גייערט מען זאָכט צו שולדיג מאַכן אים אונז נאָך קער האָבן אונזרע תּכּים גיזאגט אויף אײן מסית דאָס זײן דין איז נישט וויא אַנדערע דיני

עד הגורר או המקיים בשם אלהים אחרים דער וואָס טוט אײן גדר אַרר ער שווערט בײַא דעם נאָמן פּון אַפּ געטר דהיינו בײַא דר אַפּ נאָט בעל אַדר אשרה אַדר דמות פּוֹכְבִים ומזלות האַמשע ער גלויבט נישט אין איר איז ער דאָך עובר אויף אײן לאו פּון דער תּוֹרָה • אונז נאָך מער אײן מענטש טאר אפילו נישט גורם זײן דאָס דר וואָס גלויבט אין זײ זאל שווערן בײַא זײאַ אַזו וויא מיר לערנן אין פּרַק אַרבע מיתות • דר וואָס טוט אײן גדר אַדער ער שווערט בײַא דעם נאָמן פּון פּוֹכְבִים ומזלות דר איז עובר אויף דעם פּסוק ושם אלהים אחרים לא תזכירו דעם נאָמען פּון אַפּ געטר זאַלמט איר נישט דער נאָמן • פּון דאָן לערנן מיר אַפּ דאָס אײן מענטש זאל נישט זאָגן צו זײן חבֿר וואָרט מיר לעבן יענעם אַפּ נאָט אונז אײך וועל וואַרפֿן אויף דיר צו זײן יענעם אַפּ נאָט דען מען טאר נישט דער מאַגן דעם נאָמן פּון פּוֹכְבִים ומזלות • לא ישמע על פיך עס זאל נישט גיהערט ווערן דורך דיר דר נאָמן פּון פּוֹכְבִים ומזלות דאָס מײַנט מען ער זאל נישט אײן גדר טאן אַרר שווערן בײַא דעם נאָמן פּון פּוֹכְבִים ומזלות אונז זאל נישט גורם זײן דאָש אַנדערע זאַלן אײן גדר טאן אַרר שווערן בײַא זײער נאָמן • אַרר לא ישמע על פיך דאָס איז אפּאר זאָג מען זאל קיינעם נישט אָן רײדן צווא דינען פּוֹכְבִים ומזלות • אונז קיינעם נישט פאר פּריין פּון נאָט • פּרעגט דיא גמרא וואָס דאַרף אײך עס פּון דעם פּסוק אַפּ צו לערנן עם שְׁמײַט דאָך בּפּרייזט אין

פרק ג נר ב כלל י חלק א

נפש יהודה עט

שע סוס נקרק : בת בקלכו לן לאחש טעור
 והוא נקאלת על כס הליל כס קוף מן קוף למד
 מן כל ומינה נבו הוא הלנו : ישב לו קוף נחמח
 לו סס כנלו : ואם אינו נראת כמחמח
 כסוה אחריו לו ידו לזר אליל : פריצות
 כו' פלוסוס מתמונת הללו וסס הלוליס ונסס
 סילון מים ללחוריסס למינן ויואלין דנן סיסס :
 בכרכיס דרך יושני כרכיס לפסגנ ננדולס
 להסי נקס כרכיס : על גבי סילון זנור מחמד
 נקרקס : עלוקה מין סך כנדל נמיס : אפיקורוס
 כמזבז תורס ודברי חכמי' וסייע מין : ותרשית זס
 סזרכס : כשנתפס רבי אליעזר הכותמים מסאבו
 לכסו לענדס כוככיס וסולוס : העלוהו לגרדוס
 מוסס סדנין בו חוכיס מיתס : כדרכיס כסלים
 כלומר נדכרי סתורס והגלות ולא חסנס אל יכחמו
 ואל סתוס : עליו אמר כלומר סיון עמד
 דדנניס כעלון סן : והא לא אמר כן לאל
 כלמן פלי כדיון סלחמי סתלמס דנני ליתן לי

דישמואל אמור לאדם שיעשה שותפות עם אדם המאמין באלהים אחרים שמא יתחייב לו שבועה וישבע באלהים אחרים שלו והתורה אמרה לא ישמע על פיך : כי אתא עולא יכת (ט' ין) בקלנבו אמר ליה רב נחמן היכא בת סר איל בקלנבו אמר ליה רבי יוחנן כל עבודת כוכבים שכתוב בתורה מותר להוכיח שמה והא היכא כתיבא דכתיב (ישעיה סו) כרע כל קורס נבו : ולהרחיק מישראל כל ענף וכל שטן משום דבר של אלהים אחרים נגורו בה דרחקות יתרות : כדאמרין בפ"ק דעבודת כוכבים דף י"ב אישב לו קוף ברנלו ברשות הרבים בפני בעל או אשרה או תמונת כוכבים ומזלות לא ישוח וימלנו מפני שנראה כמשתחוה להם ואם אינו נראה מותר : נתפזרו לו מעות בפני בעל וכו' לא ישוח וימלם מפני שנראה כמשתחוה להם ואם אינו נראה מותר : פירצופים מתמונות אלילים אלו המקלות מים בכרכיס לא ישים פיו עליהם וישתה מפני שנראה כמשק להם : כיוצא בו לא יניח פיו יעל גבי הסלון וישתה מפני הסכנת (מי' ס"א יכס' ע"לוקס) וגדול דבר המינות שאדם צריך לרחקה מלכו שלא יכנס כלל אפילו במחשבתו והזהירה בו תורה יותר מכל העבירות שנאמר (בסדר סו) ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם : ודרשו רבותינו אחרי לבבכם זו מינות ואחרי עיניכם זו זנות : כי כל מחשבה רעה שבעולם או כפירה נכללות באפיקורסות וכל שאר העבירות הבאות מדתאוות נכללות בזנות : נמצא כי כל האזהרות נכללות באפיקורסות וזנות : ובהומרות האפיקורסות הקדימה לזנות וגי' כתיב (משלי ה) הרחק מעליה דרכך ואל תקרב אל פתח ביתה : ודרשו בו בפ"ק דעבודת כוכבים הרחק מעליה דרכך זו אפיקורסות יהודשות : ואל תקרב אל פתח ביתה זו זנות : ולא עוד אלא אפילו הושבע דבר אפיקורסות ונהנה בדבר אף על פי שלא נכנסה כלבו נענש : כדגרסינן בפרק קמא דעבודת כוכבים דף מ"ז : ת"ר יכשנתפס רבי אליעזר לאפיקורסות יעלוהו לגרדוס לידון : אמר ליה אותו הגמון זקן כמותך יעסוק יכדברים בטלים הללו אל נאמן עלי הדיין : כסבור אותו הגמון יעליו הוא אמר יהוא לא אמר אלא כנגד אביו שבשמים אמר ליה

גימאבט ביין כרונן זאל קיין ישראל גיט צו לייגן זיין טייל צוא דער רינגע
 צו טרינגען וואס' ידען עם ווערט גיזעהן וויא ער קושט וייואויק זאל איין
 סענעמט גיט לייגען זיין טייל אויף איין רינגע וואס רינגט פון דר ערד פרי
 צו טרינגען וואס' : דען עם איז איין סענה סאמך וועט ער אויס טרינגען
 איין פיאויקע : וגדול דבר המינות אונ די זאך פון אפיקורסות איז אזו גרויס
 דאס דר מענעמט מוז זיא דער ווייטערן פון זיין הארצן דאס זיא זאל גאר
 גיט אן הויפן צו אריין גיין אפילו אין זיין מחשבה אונ דיא תורה האט
 אויף דער עבירה מער אן גיזאנט וויא אויף אלע עבירות אזו וויא עש
 שטייט ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם איר זאלט גיט נאך גיין נאך
 אייער הארצן אונ נאך אייערע אויגן : האבן אנזרע חכמים גידירשט אחרי
 לבבכם סייגט מען איר זאלט גיט טראכטן אין אייער הארצן נאך זאכן פון
 אפיקורסות ואחרי עיניכם איר זאלט גיט נאך גיין נאך דיא מאוות פון
 אייערע אויגן דאס איז זגית : דען אלע פיינע מששבות וואס אין דער
 וועלט איז אדר וואס איין פפירה איז : דאס אלץ ווערט נכלל אין נאמען
 אפיקורסות דס איז דר וואס איז כקבה די תורה אונ די רייד פון די חכמים
 אונ דאס הייסט מינות : אונ אלע אנזרע עבירות וואס קופן דורך מאוות
 די ווערן נכלל איז זגית : נמצא דאס אלע זאכן וואס די תורה האט פר באמן
 זייגען זיין נכלל אין אפיקורסות אונ אין זגית : אונ ווייל אפיקורסות איז
 זייער הארב דרום האט דיא תורה דרויף פריער פר באמן אחרי לבבכם איז
 אפיקורסות ואחרי עיניכם איז זגית : אויף האט שלמה המלך גיזאנט הרחק
 מעליה דרכך ווייטער פון איר דיין וועט אונ זאלסט גיט גינעדיגן צו דר
 מיד פון איר הויז : האבן דיא חכמים דרויף גידירשט אין מסכת עבודת
 כוכבים דר ווייטער פון איר דיין וועט מיינט מען פון אפיקורסות אונ פון
 שררה שאפט : אונ דוא זאלסט גיט גינעדיגן צו דר מיד פון איר הויז דאס
 מיינט מען זגית ויא עיר אונ נאך מער אפילו דר וואס הערט נר ריידן איין
 זאך פון אפיקורסות אונ ער האט הנאה דר פון אפילו ווען עם גיט אים
 גיט אין הארצן אריין : ווערט ער דאך דרייב גישמראפט אזו וויא מיר
 לערנן אין מסכת עבודת כוכבים : אז רבי אליעזר איז ווארן גינגן תפוס
 צו די רומים אונ זיי האבן אים גיזואלט גייטן ער זאל דיגן כוכבים ומזלות
 האבן זיי אים אויף גיבראכט אין איין חדר וואו מען איז דן חייבי מיתה :
 האט דר שר גיזאנט צו אים אזו איין אלמר מאן וויא דוא זאל עוסק זיין
 אין די דאזיגע דברים בטלים אין די רייד פון דר תורה : האט רבי אליעזר
 גיזאנט דער דיין איז גירעכט גענין מיר האט דער שר גימיינט דאס רבי
 אליעזר גיט אים גירעכט : אכר רבי אליעזר האט עם גירעט אנטקען נאט
 וואס אין הימל איז : דאס ער איז גירעכט וואס ער האט אים אזו איין
 צרה צו גישיקט : האט דר שר גיזאנט צו אים ווייל דוא האסט מיר גירעכט
 גימאכט אזו ביסטו מודה דאס דיא תורה איז דברים בטלים : דא שווער
 איר

אין דער תורה וכל ישראל ישמעו וייראו ולא יוספו לעשות דאש כל ישראל
 זאלין מירא האבן אונ זאלין גיט מערין אן צוא ריידן צוא דיגען כוכבים
 ומזלות : ענפרט די נקרא דער פסוק לא ישמע על מיד ווייזט דאש מען טאר
 קיינעם גיט פר מירן פון נאט : אונ דאס וואס מיר זאגן דאס מען טאר גיט
 גורם זיין דאס פרעמדע זאלן שווערן בייא כוכבים ומזלות וועט עם זיין
 איין ראיה צו די רייד וואס אכרה דשמואל האט גיזאנט דאס עם איז אמור
 צו מאכין שותפות מיט איין מענעטשין וואש גלויבט אין כוכבים ומזלות
 דען סאמך וועט ער טויזן שווערן וועט ער דאך שווערין בייא זיינע אפ
 געטר אונ די תורה האט אן גיזאנט דער נאמן פון כוכבים ומזלות זאל גיט
 גהערט ווערן דורך ריר : כי אתא עולא אז עולא איז גיקומן פון ארץ ישראל
 קיין בבל האט ער איבער גינעכטיגט אין דר שטאט קלנבו אונ די שטאט
 האט אזו גידייסקן נאך דעם נאמען פון איר אש נאט : האט רב נחמן אים
 גיפרעגט וואו האט דר האר גינעכטיגט האט עולא גיזאנט אין קלנבו :
 האט רב נחמן גיזאנט צו אים עם שטייט דאך דעם נאמן פון פרעמדע אש
 געטער זאלט איר גיט דער מאנן אונ וויא דר מאנשטו דעם נאמן : האט
 עולא גיזאנט צו אים רבי יוחנן האט אזו גיזאנט דער נאמן פון דעם אש
 נאט וואס אין דר תורה שטייט מען מען דר סאנן : אונ דר נאמן שטייט
 אן פסוק כרע כל קורס נבו עם האט גיקניעט די דמות כל אונ די דמות נבו
 האט גישפריצט איר צואה פון זיך : נעם איר די קוף פון קורס אונ דיא
 למד פון כל אונ שטעל בייא דעם ווארט נבו מאכט עם קלנבו : ולהרחיק
 מישראל אונ פרי צו דר ווייטערן פון ישראל גאר איין צוויי אדר עפיש
 איין גלייכענש פון כוכבים ומזלות האבן דרום אנזרע חכמים גימאכט פיל
 הרחקות : אזו וויא מיר זאגן אין נקרא עבודת כוכבים ווען איינעם איז
 אין דארן אריין אין פוס אויף דער גאס וואו דער דמות כוכבים ומזלות
 שטייט זאל ער זיך גיט איין בייגן אונ ארויש געמן דעם דארן דען עש
 ווערט אן גינעדיג דאס ער בוקט זיך צו זיי : ווען ער קען זיך אכר אפקערן
 אן דר זייט עם זאל גיט אויסווערן וויא ער בוקט זיך צום דמות מען ער
 ארויס : עמן דעם דארן : אויף ווען עם איז אים פר שפרייט גיזוארן געלט
 פר איין דמות כוכבים ומזלות זאל ער זיך גיט איין בייגן אונ אויף קלייבן
 דאס געלט דען עם ווערט אן גינעדיג וויא ער בוקט זיך צוא דעם דמות
 כוכבים ומזלות : ווען ער קען זיך אכר אויסקערן עם זאל גיט גינעדיג ווערן
 וויא ער בוקט זיך דער צו מען ער אויף קלייבן דאס געלט : אויף ווען
 איין קוואל וואשער לויפט פר איין דמות כוכבים ומזלות זאל ער זיך גיט
 איין בייגן צו טרינגען פון דעם קוואל דען עם ווערט געדיג וויא ער בוקט
 זיך צו דר דמות כוכבים ומזלות ווען ער קען עם מאכן עם זאל גיט אויסווערן
 וויא ער בוקט זיך צום דמות איז עם סתור : אויף די ביילד פון אפנעמער
 וואס וואסר לויפט פון זייער טייל אזו וויא אין דיא גרוישע שפעט ווערט

פרק ג נר ב כלל י חלק א

האמתני עליך דימום (ס' טס ענות כוכבים שזכר ונשע נס) פטור אתה וכשאל לכתוב נכנסו תלמידיו לנחמו ולא קבל מרס תנחומין א"ל ר'ע רבי הרשני ואומר לפניך דבר אחד כמה שלמדתי א"ל אמר אמר ליה שמא דבר אפיקורסות בא לריך זהנאך ועליו נתפסת א"ל עקיבא הזכרתי פעם אחת הייתי מהלך בשוק של צפורי ומצאתי אדם אחד אשר לי כתוב בתורתכס (דברים כג) לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב וגו' מהו לעשות ממנו בית הכסא ילכ"ג ולא אמרתי לו כלום אמר לי כך למדנו (מיכה א) כי מאתנן זונה קבצה ועד אתנן זונה ישוכו ממקום המינופת באו למקום המינופת ישוכו והנאני הדבר ועל דבר זה נתפסתי לאפיקורסות ועברתי על מה שכתוב בתורה הרחק מעליה דרכך זו אפיקורסות ואל תקרב אל פתח ביתה זו זנות ועד כמה אמר רב הסדא עד ד' אמות ואמרינן נמי עלה ד' י"ז רבי חנינא ורבי יונתן הוו קא אזלי באורחא כי ממו להנהו תרתי דרכי חד פצי אפיתחא דעבודת כוכבים וחד פצי אפיתחא דבי זנות א"ל חד לחבריה גזיול אפיתחא דעבודת כוכבים דנכיס יצירה א"ל אירך גזיול אפיתחא דבי זנות ונכפיה ליצירה ונקבל אנרא כי ממו התם חזנהו איכנען מקמיהו ונכנסו לקובתן א"ל ימנא לך הא א"ל דכתיב (משל"ג) מומה תשמור עליך א"ל לרבא מאי מומה אילימא תורה דכתיב בה יומה ומתרמנין עצת חטאין וכתיב (ישעיה כח) הפליא עצה אי הכי זמה מיבעי ליה אלא הכי קאמר מדבר זמה יתשמור עליך תורה אשרי מי שעמלו בתורה וינצל מכל שגיאה ומכל מחשבה רעה:

החלק השני

בדברי כשוף ויש בו שני פרקים :

עה פרק ראשון דברי הכשופין מסבכין לאדם להסיר כשחוננו מהאל ית' אשר הוא נזור ומקיים ומתעסקים בהבלי השוא :

במצבות של מתים ושל חיה אתה אשר שמה ידוע ומהם אוהזין העינים ומראין לאדם הדברים שאינם כן ועל כל אלו הזהירה תורתנו הקדושה לפי שכל אלו הדברים הם הבלים ורוחות דוברי פתוים הנעשים לרקים ובאמת אינן מעלין ולא מורידין אבל יוכלו להויק לאיש הנמכע בהם ככח דמיונו שמדמה בהם ופועל בו וע"כ אמרו דקפיד קפדי ליה דלא קפיד לא קפדי ליה כי מאחר שהצדיק שם כל חשקו וכוחו ובטהונו בשם יהודך לא יוכל להזיקו כדגרסינן בפרק ד' מיתות (דברים ו) אין עוד מלבדו כתיב כדאיתא למעלה בהתימת הנר הראשון וע"כ צותה תורה לעקר האכונה הזאת מן העולם וכל הנמשכין אחריה ושינה במיתת המכשפה מכל מיתות שבתורה שכולן אמרה המיתות כמצות עשה

האלטן אונרז יצר הרע ועלן מיר מקבל זיין שוכר פון גאט דר פר וויא זיי זיינן דארטן גיקומן אונ די זונות האבין זיי רער זעהן זיינען דיא זונות אראפ גיפאלן פר זיי אונ זיינן אריין גינאנגן אין זיייערע גיצעלסן . האט דר חכר אים גיפרענט וויא האסטו גיוואקסט דאס דיא זונות וועלן אוועק גיין פון פאר דיר . האט ער אים גיענטפערט דען מיר גייען אונ לערנן תורה אונ עס שטייט אין פסוק מומה תשמור עליך דיא תורה וועט דיר היטין פון זנות די רבנים האבן גיואגט צו רבא וואס איז מיימש דאס ווארט מוסה איה קען גיט זאגן דאס מיינט מען די תורה וואלט דאך גישמאנען זמה תשמור עליך די תורה וועט היטין אויף דיר פון אלעם בייזן וויארם שטייט מומה גייערס אזו איז דר מין פון בייזע מחשבות פון זנות וועט די תורה דיר היטין וואול דעם וואס זיין מדינקייט איז אין דר תורה וועט ער דווקא דעם גיצול ווערן פון אלע פעהלער אונ פון אלע בייזע מחשבות :

עה דברי הכשופין די זאכן פון פישוף בריינגן דעם מענטשן דאס ער זאל אפ טאן זיין בשרתן פון גאט יתברך וואס ער אליין בעפעהלסט אונ איז מקיים אונ זיי זיינן עוסק אין פארשע נארעשקייט איין טייל זיינן עוסק אין זאכן פון שדים אג רוח הטמאה . אונ אנדערע טוען פישוף דווקא דיא ברומנג פון חיות . אונ איין טייל דווקא ביינער פון מתים אונ דווקא ביינער פון איין חיה וואס הייבט ידוע אונ איין טייל פאר בלענדן לייטן זייערע אויגן אונ ווייזן זיי די זאכן גיט אזו וויא עס איז אין אמת אונ אויף די אלע זאכן האט די תורה הקדושה דעם מענטשן אן גיואגט ווייל די אלע זאכן זיינן נארעשקייט אונ ווינדיגע זאכן אונ גאר איינגייערעט אונ ווערן גיטאן צו ליידיגע אונ גישט רעכטיגע מענטשן אונ באמת קענן זייא גיט טאן גיט גוטס אונ גיט בייז . גאר זייא קענן מויק זיין צו דעם מענטשן וואס לאזט זיך אריין אין זיי דווקא זיין דמיון וואס ער מראכש אין זיי אונ טוט אין זייא אונ דרום האבן אונדערע חכמים גיואגט דער וואס האלט פון פישוף זיינן די שדים מקפיד מיט אים אונ זיינען אים מויק אבר דר וואס האלט גיט פון זיי זיינן די שדים מיט אים אויך גיט מקפיד אונ טוען אים גישט דען ווייל דר צדיק טוט גאר זיין גילוסשקייט אונ זיין מחשבה אונ זיין פר זיכערונג אין השי קענן זיי אים דרום גיט מויק זיין . וויא מיר לערנן אין פרק ארבע מיתות עס שטייט אין פסוק אין עוד מלבדו קיין קראפט טוט גיט אן גאט וויא מיר האבן אויבן גישריבן אין דר תתימה פון נר ראשון : ועל כן אונ דרום האט דיא תורה אן גיואגט מען זאל אויס רייסין דאס גלויבונג פון פישוף פון דר וועלט אונ אויך דיא אלע וואס ציהעו :

גרה זו שבעתי לקויו : האמתני כמה שדמי עלך שלמה שכביל של המעב לנתי אס ניוון נלמה : דייס פטור אתה וסריו : ולא קבל הנחמין שדל שאל עש עכירה גדולה שאל לו עליה זו : והואך שיה ישר בעיניו : לכ"ג שיה מניחו לפני יוס"כ ללכת ספידיו זס היו מתקנים לו כל זכיו ולחו תלמד סכ מחלמידי לחו סליח וישי מין : פצי אפיתחא דעבודת כוכבים ומילות סתות לחת עטרה כוכבים ומלות כמו פז עלך סיסם : דכבים יצרו כחתי יכרו אכ"ב כחכ : גדולה נקסו רחמים ונמסר גיט וסריוו כדלמריקן כלרבע מיתות כספידיו כלומ גזיול כהלי שכי ואל גזיול אפיתחא דבי זנות שאל ילסונו נני יציר איכנען הובית מקמיהו נכנסו מטיסם : לק כתן להללסם : מנא לך הא דנמכת חספס למחי סכל ולא מיסתחית מולסי : זמה מתרמנין ענה מטיין ענה סוף הרגוס של זמה ומטלין סוף מוספס סתרגוס סת"ס סתעל סוף רעה סוף כל סוף חלמח דומה סיינו לסון ענה ומוס סוף ענה דכתיב ספליא ענה סרגיל מוספס ומשע מוספס פשור עליך מומה מן סונוט : תשמור עליך תורה וסיסיה דקל סונוט סתרגוס מומה פשור עליך מכל דבר רע וסריו סת ואלו סולכין סוף ודבר דכדי מוספ :

איה בייא מיי אפ גאט דימוס דאס דוא ווערסט פטור פון דיין עונש . אונ וויא רבי אליעזר איז אהיים גיקומען זיינן זיינע תלמידים אריין גינאנגן צו טרייסטין אים . האט ער גיט גיוואלט אן געמן פון זיי קיין טרייסטונג ווארם ער האט מורא גיהאט טאמר האט ער געטאן איין גרוישע עבירה מיט זיינע רייד . האט רבי עקיבא גיואגט צו אים רבי גיב מיר רשות צו זאגן פר דיר איין זאך פון דעם וואס דוא האסט מיר גיטאכט לערנן . האט רבי אליעזר גיואגט צו אים זאגן . האט רבי עקיבא גיואגט צו אים טאמר איז דיר אריין זאך פון אפיקורסות צוא האנד גיקומען דאס דוא האסט אים גיהערט ריידן אונ האסט הגאה גיהאט דער פון דרום ביסטו ווארין גינמן תפוס . האט רבי אליעזר גיואגט צו אים עקיבא דוא האסט מיר דר קאנט . איין טאל בין איה גינאנגען אין גאס פון צפורי האט מיר גיפונן איין אפיקורוס האט ער גיואגט צו מיר עס שטייט אין אייער תורה גישריבן מען זאל גיט בריינגן די גאב וואס מען גיט איין זונה פר איין סתנה אין בית המקדש . פרעג איה דיה צי קען מען פר דעם געלט מאכן איין בית הפסא צו דעם כהן גדול וואס איז גיווען אין בית המקדש . האב איה אים גאר גישט גיואגט . האט ער גיואגט צו מיר אזו האבן מיר גילעדיגט . אין פסוק שטייט דען פון איין גאב פון איין זונה איז דאס גיקומן אזו זאל עס וויידר אום קערן זיך אין אזו איין ארט . דאס מיינט מען פון איין אום ריין ארט איז דאס גיקומן זאל עס זיך וויידר אום קערן אין איין אום ריין ארט דרום מען מאכן דער פון איין בית הפסא צום כהן גדול . האב איה הגאה גיהאט פון זיינע רייד אונ דרום האב איה פר וינדיגט דאס איה בין ווארן גינאנגן דען איה האב עובר גיווען אויף דעם וואס אין דר תורה שטייט דר ווייטער פון איר דיין וועט דאס מיינט מען פון אפיקורסות . אונ דוא זאלסט גיט גינעהען צו דר מיר פון איר הויז דאס מיינט מען זנות . אונ וויא ווייט סוף מען זיך מרחיק זיין דר פון זאגט רב חסרא פיר איילן . ואמרינן אונ מיר זאגן אויך אין דר גמרא . רבי חנינא אונ רבי יונתן זיינן גינאנגן אין וועט זיין זיי גיקומן צו צוויי וועגן איין וועט איה גינאנגן אין איין גאס וואו איין דמות פוכבים ומלות איז גיווען אונ איין וועט איה גינאנגן אין איין גאס וואו בתי זונות זיינן גיווען . האט איינר גיואגט צום אנדרן לאמיר ליבר גיין אין דעם וועט וואו די דמות פוכבים ומלות איז שוין גיקוילעט גיווארן וועלן מיר קענן דווקא גיין אן איין היק . האט דר אנדער גיואגט צו אים לאמיר בעטר גיין אין דעם וועט וואו בתי זונות זיינן אונ לאמיר איין

פרק ב נר ב כלל י חלק ב

עו פרק שני

הרושבים בעונות ומסתכלים בהם ואומרים עונה זו טובה לעשות בו כל דבר יעונה זו בהפך זה יאולי שתפעול ג'כ בכל אדם הבוטחים בדבר אבל הבוטח באדון הכל הוא יהיה לו למנן כדכתיב (תהלים לב) והבוטח בה' חסד יסוכנו ר'ל חסד הש"י יגינהו מן המקרים . וכן אמר דוד ע"ה (שם לא) בידך עתותי ר'ל רבונו של עולם יכלתך היא בכל אתה יצרתו ובידך לשנות פעולותם כרצונך . והחכידים ואנשי מעשה שאינן מקפידין בזה וכ"ש החכמים המשיגים למעלה מזה מניחים כל במחונם ושמירתם בשומר הכל שהוא ארון על הכל והוא ישמור להם ולכל הבוטחים בו אף על פי שהיו פתאים כדכתיב (תהלים קיז) שומר פתאים ה' וכתיב (שם קיז) אה' ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר . אבל אותו שפירש דעתו מלהשיג דברי תורה והוציא כל ימיו להשיג הנעלם ממנו וחושב שהוא מהוכרי שמים ושהוא יודע לכוין העתים ולשפוט הזמנים ולראות העתידות נקרא ימעונן כפי דעת האמתי של רבי עקיבא . ועל כיוצא בזה הוזהרה תורה ואמרה (ויגרים יח) לא ימצא כך מעביר וגו' מעונן ומנחש ומכשף ועל דא גרסינן כפ' ד' מיתות . תנו רבנן מעונן רבי ישמעאל אומר זה המעביר י"שבעה מיני זכור על העין וחכמים אומרים זה האוחז העינים רבי עקיבא אומר זה המחשב עתים ושעות ואומר היום יפה לצאת למחר יפה ליקח . ילמודי ערבי שביעות להיות חמים יפות יעקורי קמניות מהיות רעות . וגרסינן נמי בערבי פסחים דף ק"י אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן משמי' דרב מנין שאין שואלין יבבליים שנאמר יתמים תהיה וגו' . וגם כן מנחש נקרא המביט לנחש אע"פ שכתוב (במדבר כג) כי לא נחש ביעקב וגו' . בדגרסינן התם כפ' ד' מיתות דף כ"ה תנו רבנן מנחש זה האומר יפתו נפלה מפיו מקלו נפל מירו בנו קורא לו מאחריו עורב קורא לו יצבי הפסיקו כדרך ינחש מימינו ושועל כשמאלו יאל תתחיל בי שחרית הוא רח הוא מצואי שבת הוא י ת'ר לא תנחשו כנון אלו ימנחשין בחולדה ובעופות ובכוכבים . וכשישראל עושים רצונו של מקום ושמים כמחונם כש"י אינם נתונים ביד מול וגם אין נוחשו מויקתן . כדגרסינן בסוף פ' ד' נדרים דף ל"ב אמר רב יהודה אמר רב בשעה שאמר לו

יעונה זו בהפך זה כ'ומר לא טוב להסתכל בו דבר לו ליתך לדרך : אולי שתפעול גם כן שינה לו כזה פסג אחת שאירע לו שזאב קן וישינו הכוחות כזה רצונם הכל מכל פסג חן זו ממש ור'ל למחן עליו ור'ל טוב חלה לנכות בה' והסתכל חלוו שליית בכל מעשיו : מעונן כמו כפל עינות שמנחין את שונם ואומר פסג יסג ליתך לדרך ומחר לקנות וישמכר : שבעה מיני זכור שזכר זרע מכנס כניות ומעביר על עינו ונכנס כסמים : האוחז עינים אוחז וזכור עיני כניות ומחלס להם חלוו עובש דבר של פלה והוא אינו עובש כלום : למודי ערבי שביעות כלומר ערבי כעשות למדין ורגילין להיות תפן וסם : עקורי קמניות מהיות רעות כלומר העוקר קמיות ולינו קולין חילוקים ור'ל עקירות כדברים חושי' כמכתי' חמים תהיה ליות טעם בו כלל קורות מלחמת סגולת לך : פתו נפלה מפיו ליתך לנחש היום מסוכן : צבי הפסיקו שיהיה כולך ממזרח למערב והלכי סוף משון לדרום והפסיק דרכו : נחש בא לו מימינו או שועל משמאלו סימן לעטוף לו : אל תתחיל בי כשאל הנכחי לנחש מש ממזרח לו כשכנס מתן אל תתחיל בי ליות נחשן וכדכ' כשסוף שסימן רע לו : שחרית הוא שיהיה שונם ממנו חוב ח'ל כמתיים סוף ולא תתחיל תחלת מלחמת היום כמדתן : ר"ח הוא כמחן לי ע"ד מחר : מצואי שבת הוא נחשן לימי כסנוע : המחשבים בחולדה

פלענרעט די אויגן דאס עס דאכט זיך זיי דאס ער טוט וואוהרדליכע זאכן און ער טוט גאר נישט . אונ רבי עקיבא זאגט מעונן איז שייטש צייטן דאס מיינט מען דר וואס רעכניט אויף די צייטן און די שעות און זאגט היינט איז גוט ארויס צו גיין אין וועג . און מארגן איז גוט זאכן צו קויפן וועט מען פאר דיין אין זיי . געוואונדן דאס יאר וואס איז פאר שמיטה וואקסן גוטע ווייץ . אויף רייסן ארבעס און גוט שניידן היט זייא איין זיי זאלן גיט ווערן פרפולט און יוערדידיג . דען דאס איז אלץ נארשיקטי' אויף לערנן מיר אין פסחים רבה בר בר חנה דט גזאגט פון וועגן רבי יוחנן פון וועגן רב פון וואגן ווייסן מיר דאס מען טאר גיט פרעגן אין די שטערן ועדער דען עס שטייט אין פסוק דא זאלסט זיין נאנץ מיט גאט דיין גאט און דא זאלסט גלויבן גאר אין אים אבער גיט אין שטערן אדר אנדערע זאכן : וגם כן מנחש נקרא און אויף מנחש יוערט אן גירוף דער וואס קוקט אין זאכן וואש זיי בעשטייטן אויף עפיים האכטע עס שטייט דאך אין דער תורה דאס יעקב שארעט גיט קיין וואס בעשטייט אויף עפיים וויא מיר לערנן אין פרק ארבע מיתות דיא רבנים האבן גילערניגט פסחים הייסט דר וואס זאגט זיין ברזים איז אים ארויס גיפאלן פון זיין כויל זארגט ער דאס דאש בטייט דאס ער וועט דעם טאג איין היזק האבין . אדער ווען זיין שטעקן איז אים ארויס גיפאלן פון זיין האנט זארגט ער זיך דאס בטייט דאס ער וועט גיט האבן קיין שטיצונג . אדער ווען אים דאכט זיך זיין זון רופט אים פון הינטר אים . אדר ווען איין ראב שרייעט הינטער אים אדר ווען איין הירש איז אים איבר גילאפין זיין וועג זאגט ער דאס איז אלץ איין שלעכטער סימן צו אים . אדר ווען איין שלאנג קוסט פון זיין רעכטער זייט און איין פוקס קוסט פון זיין לינקער זייט זאגט ער אויף דאס איז גיט קיין גוטער סימן . אדער ווען איינר קומט ביי אים געלט פעטן זאגט ער צו אים איך בעט דייך דויב גיט אן צו מאנען קיין געלט פון מיר דען דאס איז איין שלעכטער סימן פאר מיר איך זאל דער ערשטער געלט געבן . אדר ווען ער זאגט עס איז נאך פריא געלט צו געבן אדר עס איז ראש חדש אדר מצואי שבת ווייל איך גיט דאס דר חדש אדר די וואך זאל זיך מיר דר מיט אן הויבן . דיא אלע זאכן זיינן נארשיקטי' דרום האט די תורה פר באטן מען זאל גיט קוקן אין די נארשיקטי' . נאך האבן דיא רבנים גילערניגט עש שטייט אין דר תורה לא תחשו דאש מיינט מען דיא מענטשן וואס מאכן זיך איין סימן אין איין מילט ווארף אדר אין עפוח אדר אין שטערן און דורך דעם סימן ווייל זיי וויסן אויב זיי זאלן טאן די זאך וואס זיי ווילן טאן אדר גיט . וכשישראל עושים רצונו של מקום און ווען דיא ישראל מענן נאטס וויילן און זיינן פרום און לייגען זייער האפענונג אין

און דרום האט אונדור תורה תמימה דעם מענטשן אנגעזאגט דרויף און האט גיזאגט דוא זאלסט זיין נאנץ מיט גאט דיין גאט און זאלסט גיט פארשטיין אין זאכן פון פישוף :
עו הרושבים בעונות ומסתכלים בהם די וואס בעטראכטן די צייטן און קוקן אין זיי און זאגן די צייט איז גוט מען זאל אלע זאכן אין איר טאן . און דיא צייט איז גיט גוט מען זאל דרייען עפיש טאן אפילו ווען עס קען איין מאל אזו גישעקן פר די לייט וואס פר זיכרן זיך דריינן . אבר דר וואש פר זיכרן זיך אין גאט וואס ער איז דער דאר פון דר גאנצער וועלט וועט גאט אויף זיין צו איין בשיצונג וויא אין פסוק שטייט דר וואס פר זיכרן זיך אין גאט וועט אים ארום רינגלען דר חסד פון גאט און וועט מלין זיין אויף אים פון אלע פ' ע מרעפונג פון דר וועלט . אינ אויף אזו האט גיזאגט דוד המלך ע"ו השלום . אין דיין האנט דוא גאט זיינן מיינע צייטן דאס האט ער גימיינט רבונו של עולם דיין מאכט איז אין אלע זאכן און דוא האכט אלץ בשאפן און אין דיין מאכט איז צו פר ענדערן די מעשים פון אלע בשעפונג וויא דיין ווילן איז . און די חסידים און די פרומע לייט וואש זיינן גיט מקפיד אויף די צייטן מעל לשון די חכמים וואס דר גרייכן נאך מער מיט זייער שכל וויא די חסידים די לאון גאר זייער האפענונג און זייער היטונג אויף גאט וואס ער איז דר היטר פון אליקן און איז איין האר איבר אליקן . און ער וועט זיי היטן און אלע די וואס פר זיכרן זיך אין אים אפילו ווען זיי זיינן גיט קלוג וויא אין פסוק שטייט גאט די נארן אויף שטייט אין פסוק ווען גאט וועט גיט היטן דיא שטאט וועט אום זיסט איילן דער היטר איר צו היטן ווארום ער וועט זיא גיט קענן איין היטן : אבל אותו שפירש דעתו מלהשיג דברי תורה אבר דר וואס שטייט אפ זיין דעה פון צו פר שמיין די רייד פון דר תורה און פר בריינגט אלע זיינע טעג צו גרייכן די זאכן וואס זיינן פר היילן פון אים און ער מיינט דאס ער איז פון די שטערן ועדער וואס קוקן אלץ אויף דעם הימל און דאס ער ווייס אב צו מרעפן די צייטן און וויל דר קלערן וואס וועט זיין אין די צייטן און וויל זעקן דאס וואס עס וועט גישעקן . דר ווערט אן גירופן איין מכשף און איין מעונן נאך דר אמתר דעה פון רבי עקיבא און אויף אזו איין גלייכענש וויא דיא זאכן האט דיא תורה פר זאגט און האט גיזאגט עס זאל גיט גיפונן ווערן צווישן די ישראל מעביר כט גוי' און אויף גיט קיין מעונן און מנחש און מכשף . און דרויף האבן מיר גילערניגט אין פרק ארבע מיתות מענון זאגט רבי ישמעאל דאס איז דר וואס פירט איבער זיבען ערלייא זרע פון זיבען ערלייא בעשעפונג און מאכט דר מיט זיינע פישוף . און די חכמים זאגן דאס איז דר וואש פר

פרק ב נר ב כלל י חלק ב

נפש יהודה פא

וכו' כשזוים לעשות דבר : שמא נמצא בו דבר מגונה שלא אמר לו ויהי ממיס עד עששו : באצטגנינות שלך מתכבד חמוס מול סך וייתן דמיון ויואל אותו כחוסה : שעה עומדת לו דעולה לגדולה : כל המביחש לו נחש שפסוקים וכחוסים רודפים אחריו שזוק בכל דבר כחשדיון פסק ערבי פסחים מאן דקפיד קפידו כים שנחמד כי לא נחש כיעקב וגו' : בלמ"ד אל"ף כתיב דחשמו דאין ודמין אחריו : מדה כנגד מדה מאן דקפיד קפידו ככדיה דכמה שאלם מודד מודדו לו ולא נסיק מקרא : כעת יאמר לי עקב ולישראל מה פעל אל שנלחמי הכסה ישאלו לישראל מה פעל אל לפי שמוך בלתי מנחמים מכניסים אותם למחיה שאין מלאכי הכסה יכולין ליכנס בה ונראה בעיני דהיינו נמי מדה כנגד מדה שמוך שליט הולך לקבלת נחשים לידע כשתמות אלא כועת כהקד"ה מטיס כמי מנהג לו הקד"ה רזי עולם שאין גלוים למלאכי כסדה :

שדחתלתו ללמה שברא הקד"ה נפש ממללה לאיס ובוה ללכו לדבר חסו :

דברים המוזהרים שלא ידבר דכיים שפלוין לידו מעל : בדברים המצווין לדבר דברי מורה

הקב"ה לאברהם (בראשית א) התהלך לפני והיה תמים אחזה רעדה בעצמותיו אמר ישמא דבר מגונה יש כי כיון שאמר (שם) ואתנה את בריתי מיד נתקררה דעתו ויוצא אותו החוצה אמר לפניו רבונו של עולם התכלתי כמול שלי ואין לי בן אחר אל הקדוש כרוך הוא אברהם צא מאצטגנינות שלך שאין מול לישראל אריב"ל כל המתמים את עצמו הקדוש כרוך הוא מתמים עמו שנאמר (שמואל ב כב) עב חסיד תתחסד וגו' רבי אושעיא אומר כל המתמים את עצמו שעה עומדת לו שנאמר התהלך לפני והיה תמים וכתוב והיות לאב המון גוים : אמר רבי לוי יכל המנחה לו נחש שנאמר (במדבר כג) כי לא נחש ביעקב והוא יבלמ"ד אל"ף כתיב אלא מדה כנגד מדה : תני אהבה בריה דרבי זירא כל אדם שאינו מנחש מכניסין אותו למחיצה שאפילו מלאכי השרת אינן יכולין ליכנס בה שנאמר (שם) יכעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל : למדנו שהמביט בזה אין בו תועלת אלא הפסד ועבירה ואשרי אדם בוטח כך :

עז התימה

דבר ביו דידוע הוא שהלשון נבראת לדברים שחם קיום והעמדה לגוף ולנפש ואף על פי שדחתלתו בדברים שהם תועלת הגוף מ"מ הם טפלים כנגד הדברים שצריכין לנפש הקיים עדי עד ולנצח נצחים : ולפי שבני אדם מלוכלכין בהכלי העולם ולא די להם לעשות הפך האמת דברי הגוף עקר ודברי הנפש טפל אלא שמוציאן כפיהם דברים לכולת הגוף ולאבד הנפש בהיות היכולת בידם לקחת דרך עין החיים עובדין אותו ואוחזים דרך המות בתת להם בוראם הבחירה כידם כמו שנאמר (דברים ל) ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת המות וגו' : כי כמו שיש בדרכי המעשים מות וחיים ג"כ יש בלשון האדם כדכתיב (משלי יח) מות וחיים ביד לשון : ר"ל בהוציא האדם בלשונו *דברים המוזהרים והנמאסים והמזיקין מתחייב גופו נפשו למות ואם עוסק אדם בדברים המצווין והעולים למעלה ומוציא המעוט בדברים המותרים לקיום הגוף הוא נקרא לו עין חיים שנאמר (שם טו) מרפא לשון עין חיים : וגם כן בלשונו של אדם הוא אהוב או שנאווי לכני אדם ואף עם בוראו כמו שמצינו בספרי כנסת ישראל

אויף השם יתברך ויינו ויי גיט גיגעפן אין דר האנט פון איין מול דען עס קען אלץ פון קערט ווערן צו גיטין : און אויף קיין שום פישוף איז זיי גיט מויק : וויא מיר לערנן אין גדרים רב יהודה האט גיזאגט פון וועגן רב : אין דר צייט וואס האט גיזאגט צו אברהם גיטא פון מיר און זיי גאנץ האט אים איין ציטירנש אן גיטונקן אין וייגע ביינר דען ער האט זיך גיטראכט אפשר איז אין מיר דא איין מיאוסע ואף וואס האט זאגט צו מיר איך זאל גאנץ זיין : אבר וויא האט האט גיזאגט צו אים איך וויל געבן מיין בוגד צווישן מיר און צווישן דיר דאס דוא זאלשט זיך פון זיין איז זיין דעה גיטטילט גיזוארן : שטייט ווייטער וויא אוהו החוצה האט צו אברהם אויש גיזויגן אויף דר גאט האט אברהם גיזאגט צו גאט איך האב גיקוקט און מיין מול דאס איך וועל קיין קינד ניש האבן : און וויא זאגטו דאס איך וועל יוא האבן קינד : האט גאט גיזאגט צו אים גיטא ארויס פון דין שפען זעקן דען עס איז ניש דא קיין מול צו ישראל פלומר גאט פאר קערט דאס מול ציא גופן : רבי יהושע בן לוי זאגט דער וואס פירט זיך גאנץ און קוקט ניש אויף קיין שפען אזו איז גאט מיט אים אויף גאנץ דען אזו שטייט אין פסוק מיט איין חסיד מושטו גאט חסד און מיט איין גאנצן טאן ביסטו מיט אים אויף גאנץ : רבי אושעיא זאגט דר וואס פירט זין גאנץ מיט גאט דעם גליקט זיין צייט דען אזו שטייט אין פסוק דאס גאט האט גיזאגט צו אברהם גיטא פון מיר און זיי גאנץ שטייט דר נאך היית לאב המון גוים און דוא וועסט זיין צו איין האר איבר פול פעלקר : רבי לוי זאגט דר וואס בעשעפטיגט זיך מיט פישוף דעם שארעט די פישוף דען איז שטייט אין פסוק כי לא נחש ביעקב דאש מיינט מען דר וואס גייט אום מיט כישוף דעם קומט פישוף צוא האנרן : פרענט דיא גמרא עם שטייט דאך לא מיט איין איה איז דאך מיינט דאש קיין פישוף קומט ניש צו אים : ענטפערט דיא גמרא עם ניש אלץ מדה כנגד מדה : דרום ווער עם האלט פון פישוף דעם טוט פישוף שארן און יעקב וואש גלויבט גאר אין גאט איז ניש אין פישוף שטייט דריבר ביי אים דאס פישוף שארם אים ניש : רבי אהבה אהבה דער זון פון רבי זירא האט גילערניט דער מענטש וואש פרייכט ניש קיין פישוף דעם פרייניט מען אריין אויף יענר וועלט אין אזו איין הייליג ארט דס אפילו דיא מלאכי השרת קענען אהין ניש אריין זימן דען אזו שטייט אין פסוק כי לא נחש ביעקב וגו' כעת יאמר וגו' ווייל די וויינאל פרויבן ניש קיין פישוף חעט זיין איין צייט דאס די מלאכים וועלן פירען די וויינאל וואס טוט גאט ווייל די ישראל וועלן זיין געהערט צוא גאט וויא די מלאכים : פון דאנן לערנן מיר אפ דאס דר וואס קוקט אין זימן פון פישוף דר האט קיין הילף דר פון ניש גאר שאדן און טוט נאך וואס

איין עבירה און וואול דעם מענטשן וואס פון זיכרט זיך אין דיר גאט : עו דבר ברור וידוע הוא דאס איז איין קלארע און איין געוויסע זאך דאש דער צונג איז פשאפן גיזוארן צוא ריידן גאר אזעלכע זאכן וואס האלטן אויף און מאכן פשטיין דעם גוף און דעם נפש און האמשע דער אן הויב פון דעם ריידן איז אין זאכן וואס נוצן צום גוף פון דעשט וועגן זיין זיי גאר איין פאיי זאך קעגן די רייד וואס דר מענטש דארף ריידן צום נוצן פון דר נשמה וואס זיא האט איין קיום ביי אייביג און אייביג : און ווייל די מענטשן זיינן פון שמוצט אין די נארישקייט פון דער וועלט און ניש גנג צו זיי דאס זיי טוען פון קערט פון דעם אמת און פאכן דיא זאכן פון דעם גוף פון איין עיקר און די זאכן פון דר נשמה מאכן זיי פון איין ביי זאך גאר זיי ציין אויש פון זייער מיל אזעלכע רייד וואס פון לענדן דעם גוף און פאכן פון דר נשמה : ווייל דאס יכולת איז אין זייער האנט צו נעמן זיך דעם וועג צו דעם בוים פון לעבן פון לאזן זיי דעם וועג און נעמן אן דעם וועג פון דעם מויט און דאס איז ווייל זייער פשעפער האט זייא גיגעבן די פרייה אין זייער האנט זיי זאלן זיך אויש דר וויילן וואס פון איין וועג זיי וויילן וויא אין פסוק שטייט זעה איך האב היינט גיגעבן פון דיר דאס לעבן און דאס גויט און דעם מויט און דאס בייז איז איר קענט גיין אין דעם וועג אין וועלכן איר ווילט אין גופן וועג אדר אין שלעכטן וועג : און אזו וואול וויא אין דעם וועג פון דעם מענטשניש מעשים איז דא דאס לעבן דורך זיינע גוטע מעשים און דער מויט דורך זיינע ביינע מעשים אזו אויף איז אין דעם מענטשניש צונג דא דאס לעבן און דר מויט וויא אין פסוק שטייט דר מויט און דאס לעבן איז אין דר מאבט פון דעם צונג דאס מיינט ער ווען דר מענטש ציהט אים מיט זיין מיל די רייד וואס זיינן פון באטן צו ריידען און אויף די מיאוסע רייד און רייד וואס זיינן ליימין מויק אזו פאר שולדיגט ער זיין גוף און זיין נשמה צוא שטארבן : און ווען ער איז אבר עוסק אין די רייד וואס זיינן אים גיבאמן צו ריידן אזו וויא תורה און תפלה וואס זיי זיינען אויף אין הימל און קעט גאר ווייניג אפילו אין דיא זאכן וואס זיינן אים מוהר צו ריידן צו דער האלטן זיין גוף : ווערט זיין צונג אים אנגערופן איין בוים פון לעבן וויא אין פסוק שטייט איין הייליג פון צונג קומט ווען ער איז געהאלטן וויא איין בוים פון לעבן : וגם כן בלשונו של אדם און אויף דורך דעם מענטשניש צונג ווערט ער גלייבט אדר גיפיינט צו מענטשן און אויף צוא גאט וויא מיר גיפיען אין ספרי : די פנסת ישראל מיט איר קול איז זיא גלייבט צו גאט און מיט איר קול איז זיא גיפיינט : מיט איר קול איז זיא גלייבט אזו וויא אין פסוק שטייט מאך מיה הערן דיין קול דען דיין קול איז זיא מיט וואס

חתימה לנר השני

ומסלה : שאין להם קץ וזמן לנסות גדול הסגר
לעולם האל על דרך עין לא רחם וגו' : לכאדם
בת רה כלכיה וכלכיה : שניהם חיות וחיים
כדור פיוס כלשון הסע : עתה אקום להסלק
שמיני מתקום מושגי :

בקולה אהובה ובקולה שנואה • בקולה אהובה שנאמר (שיר השירים ב) השמיעני את קולך כי קולך ערב
במה קולם של ישראל ערב הוי אומר בדברי תורה • ובקולה שנואה שנאמר (ירמיה יב) נתנה עלי בקולה
על כן שנאתיה • מאי נתנה עלי בקולה הוי אומר כלשון הרע הה'ד מות וחיים ביד לשון ואהוביה
יאכל פריה מאי יאכל פריה אהוב הלשון לרבר כה בדברי תורה ובעצה הנכונה ולא ידבר בדברים
בטלים אלא בדברי תורה בתכמה ובכומר והבאת שלום בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו ויצדיק את
הצדיק וישבח את הטוב ויגנה את הרע וירדוף אחר האמת • ועוסק בדברים אלו יש לו זכויות הרבה • שאין להם קץ ותכלית ויכול לקנות
נפשו כלשונו ואם אהוב הלשון לרבר בו הפך מזה יכול לקנות לעצמו עונות רבות שאין להם קץ ותכלה הדא הוא דכתיב מות וחיים ביד לשון
ואהוביה יאכל פריה • וגם מצינו בויקרא רבה פרשת זאת תהיה מעשה ברוכל אחד שהיה מסכב בעיירות והיה מכריו ואומר מי מבקש
סם חיים • שמעה בתו של רבי ינאי נכנסה לאכיה והגידה לו אמר לה לבי קראי לו כיון שבא אל אויה כוס של סם החיים שאתה מוכר אל
כוס שאני מוכר אתה מוכרו אמר ליה אף על פי כן הודיעני אמר ליה והלא כתיב (תהלים לד) מי האיש החפץ חיים אהוב ימים
וגו' נצור לשונך וגו' הנה שכוס החיים בפיו של אדם • גם כתוב בואלה שמות רבה • אמר ר' אבא כל מי שאומר לשון הרע
מסלק את השכינה מלמטה למעלה • תדע לך מה דוד אומר (שם כז) נפשי בתוך לבאים אשכבה להחיים וגו' נפשי בתוך
לבאים אלן אבנר ועמשא שהיו ילבאים בתורה • אשכבה להחיים אלו דואג ואחיתופל שהיו להחיים אחר לשון הרע • בני אדם • שניהם
וגו' אלו אנשי קעילה שנאמר (שמואל א ג) היסגירוני בעלי קעילה • ולשונם חרב חדה אלו הויפים שנאמר (תהלים נד) ויאמרו לשאול הלא
דוד מסתתר עמנו מה כתיב בתריה רומה על שמים אלהים • אמר ליה דוד • רבנו של עולם מה שכינה עושה למטה סלק את השכינה
לרקיע • גם מצינו באלה הדברים רבה אמר הקדוש ברוך הוא על ידי שהיה בנייהם לשון הרע סלקתי שכינתי מביניהם שנאמר (שם יב)
אשר אמרו ללשונו ננביר וגו' • מה כתיב בחריה משוד עניים וגו' • עתה אקום וגו' אבל לעתיד לכא שאני עוקר יצר הרע מביניכם שגא'
(ירמיה יא) והסירותי את לב האבן מבשרכם אני מחויר שכינתי בנייכם שנאמר (ויאל ב) והיה אחרי כן אשפוך רוחי על כל בשר ומתוך שאני
משרה רוח הקדש עליכם תהיו כולכם זוכים לתורה ויושבים בשלום בעולם שנאמר (ישעיה נד) וכל בניך לבורי ה' וגו' :

די שכינה טוט זיך אפ פון דר ערד אין הימל אריין רען דוא קעמט דאס
וויסן פון דעם וואס דוד המלך האט גיזאגט מיין לייב איז צווישן לעמפרטן
דאס האט ער נמינט אבנר אונ עמשא וואש זיי זיינן גיווען שטארק אין
דער תורה וויא לעמפרטן אונ האבן גירעט לשון הרע • איך טוא ליגן
צווישן פלאמענדיגע מענטשן דאס האט ער גימיינט דואג אונ אחיתופל
וואס וייא האבן גיפלאמט נאך לשון הרע • איך בין צווישן אועלכע
מענטשן וואס זייערע ציין זיינען שטארק וויא שפיין אונ פייגן דאס האט
ער גימיינט דיא לייט פון קעילה וויא אין פסוק שטייט דאס דוד האט
גיפרענט אין נאט אויב די לייט פון קעילה וועלן מיך איבער ענטפערן
אין דר האנט פון שאול • האט אים נאט געענטפערט זיי וועלן דיך איבער
ענטפערן • אונ זייער צונג איז אזו וויא איין שארפע שווערר דאס האט
ער גימיינט דיא לייט פון זיף וויא אין פסוק שטייט דאס דיא זיפים זיינען
גיבאנגן אונ האבן גיזאגט צו שאול פר וואר דוד פר בארגט זיך ביי אונ •
וואס שטייט ווייסר אין פסוק דר הויב דיך נאט אויף דעם הימל דען דוד
האט גיזאגט רבנו של עולם וואס טוט דיין שכינה אונטן אויף דער ערד
צווישן אועלכע מענטשן נעם זיא אין הימל אריין • אויף גיפין מיר אין
מדרש רבה פון ספר אלה הדברים דאס נאט זאגט ווייל עס איז צווישן
זיי גיווען לשון הרע דרום האב איך מיין שכינה אפ גיטאן פון צווישן זיי
וויא אין פסוק שטייט דאס זיי האבן גיזאגט מיט אונזער צונג וועלן מיר
זיך שטארקן צו ריידן לשון הרע • וואש שטייט ווייסער דאס נאט זאגט
פון וועגן דעם בארזיבונג פון די ארימע לייט וואס צווישן אייך ווערט גטאן
וועל איך היינט אויף שטיין אונ אפ טאן מיין שכינה פון צווישן אייך •
אפר לעתיד לבוא דאס איך וועל אויס רייסן דעם יצר הרע פון צווישן אייך
וויא אין פסוק שטייט אונ איך נאט וועל אפ טאן דאס שטיינדיגע הארץ
פון אייער פלייש דאס מיינט מען דעם יצר הרע אזו וועל איך אום קערן
מיין שכינה צווישן אייך וויא אין פסוק שטייט אונ עס וועט זיין דר נאך
אז איר וועט דר לייט ווערן וועל אייך פר גיסן מיין רוח נבואה אויף אלע
מענטשן אונ ווייל איך וועל מאכן רוען דעם רוח הקדש אויף אייך וועט
איר אלע זוכה זיין צו דר תורה אונ וועט זיצן בשלום אויף דר וועלט וויא
אין פסוק שטייט אונ אלע דייע קינדער וועלן זיין דיא לערנר פון נאטש
תורה אונ פיל שלום וועט זיין צווישן דיר ישראל :

וואס איז דאס קול פון ישראל זיס ווען זיי ריידן אין דר תורה • אונ מיט
איר קול איז זיא גיפיינט וויא אין פסוק שטייט זיא האט גיגעפן אויף מיר
כיט איר קול דרום האב איך זיא פיינט דאס מיינט ער זיא האט גיגעפן
איר קול אין לשון הרע דרום האב איך זיא פיינט אונ דאס זאגט דר פסוק
דר טויט אונ דאס לעבן איז אין דר האנט פון דעם צונג אונ ווער עס האט
די צונג ליב דר עסט אירע פירות דאש מיינט מען ווער עס האט ליב די
צונג צוא ריידן מיט איר דברי תורה אונ איין רעכט פארמיגע עצה אונ
רעט גיט מיט איר קיין דברים בטלים נאר דברי תורה אונ תכמה אונ
שטראף רייד אונ מאכט שלום צווישן לייטן אונ צווישן מאן אונ ווייב אונ
מאכט דעם צדיק גירעכט אונ לויבט די גוטע זאכן אונ שענט די פיייע
זאכן אונ זאגט נאך נאך אמת • דר וואס איז עוסק אין די זאכן דר האט
פיל זכויות וואס קיין סוף אונ קיין אויס לאז איז גיט צו זיין • אונ ער קען
קויפן אונ דר האלטן זיין נשמה מיט זיין צונג אונ ווען ער האט ליב זיין
צונג צו ריידן מיט אים פר קערט פון די גוטע זאכן וואס דא פריער זיינן
גירעכניגט דר קען זיך קויפן דר מיט פיל זיין • דאס קיין סוף אונ קיין אויס לאז
איז גיט צו זיין • דאס מיינט דר פסוק דר טויט אונ דאס לעבן איז אין דר
מאכט פון דעם צונג אונ ווער עס האט ליב די צונג דר עסט אירע פירות •
וגם מצינו אונ מיר גיפין אויף אין מדרש ויקרא רבה עס איז גיווען איין
מעשה בייא איין גווייץ קרעמר דאס ער איז ארום גיפארן אין שמעט אונ
האט אויס גירופן ווער וויל קויפן איין קרייטער וואש גיט לעבן • האט עס
די מאכט פון רבי ינאי גיהערט אונ איז אריין גיגאנגען אונ האט עס
גיזאגט צו איר פאטר האט איר פאטר גיזאגט צו איר גיאי רוף אים אריין •
וויא ער איז גיקומן האט רבי ינאי גיזאגט צו אים וועלכש איז דר בעכר
פון דעם קרייטער פון לעבן וואס דוא פר קויפט • האט דר מענטש גיזאגט
צו אים דעם בעכר קרייטער פון לעבן וואס איך פר קויף פר קויפט אונ
האט רבי ינאי גיזאגט צו אים פון דעסט וועגן ווייז מיר דאך דיין קרייטער •
האט ער גיזאגט צו אים דאס קרייטער איז וואס עס שטייט דאך גישריבן
ווער איז דר מאן וואס גירעט צו לעבן אונ האט ליב מען צו זעהן גוטש
אין וויא • אזו היט דיין צונג פון ביי אונ דייע לעפצין פון צוא ריידן
פאלשקייט • נוא זעהן מיר דאס דר בעכר מיט גיטראנג פון לעבן איז אין
דעם מענטשניש מויל • גם כתוב אויך שטייט גישריבן אין מדרש רבה פון
ספר ואלה שמות רבי אבא זאגט דר וואס רעט לשון הרע דר מאכט דאס

